

2. 8° 134

261 412

T.

Cyrkwiński Czasopis.

Cyrkwiński czasopis,

wydawany wot towarzystwa S. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Redaktor: Michał Horvit.

Tom I. lata 1865.

W Budyschinje 1865.

Edycja L. A. Donnerha.

W o p s i j e c z o.

	Str.
Pucjpolazač za nowe lěto	1.
Swjaty Ausgar, ja poschtoł Skandinavije	3. 18.
Swét psched Chrystom	6.
Něschtwo wo bibliji a jeje čitanju	13. 25.
Zapęćiatk Kscheſcianſkeje cyrkwe a jeje rozſchrénjenjo w ja poschtołskim času.	30. 41.
Kscheſcianſke misionſtvo	37. 61. 114. 121. 161.
Jakub Wornacž	43.
Michał Buł	44.
Jakub Brył	46.
Pscheſcianſko pohanow wot pohanow	53. 65. 76.
Swieczi čeſcizwarzio najswiecziſtchoho sakramenta	73.
Proceſſion z Božim Čžetom w času cyrkwinſkeje zhromadžiſznej w Triencje	81.
Założenjo Klóſchtra Marijuej Hwězdy a Bernard z Kamjencza	89.
Schto je paczej k jězgi	96.
Wo Kscheſcianſkej dospołnoſci	97.
Kscheſcianſke poſtrōjenjo	123.
Pius IX. halo bamž a halo kral	105. 113.
Statystika katolikow w Sakskej	107.
Cyrkwe a muſtały we Warszawje a Krakowje	124. 129. 137. 145. 161.
Na džen wopomnjenja wſhiſkich duſhów	131.
Stare prawidła mudroho živjenja	153.
Stajne rubriki: Z Eužich a Sakskej.	
Cyrkwinſke nowinki a powjescje.	
Maležnosće towařstwa.	

Wozjewienjo.

Katholicki P o s oł budże w nowym lecze dale z nakładem
towarstwa wukhadzecz.

Katholicki Posłanie

Cyrkiewski czasopis.

wydawany wot Towarzystwa S. S. Cyrilla a Methoda

Płaćizna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

w Budyšinie.
Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Číslo 1.

Budyšin, 14. januara 1865.

Lětník 3.

Pucjpořazār za nowe lěto.

Předtým w schoho pschejemym wschitkim cíitarjam Posola wutrobuje: „Wjele zbožia na nowe lěto! Zbožo dyrbi pak z najwjetšcha pschiueč wot Boha luboho Kríze; pschetož fózdy dobrý a dokonjaný dar pschiubže z wysokoće dele wot Wótei swětla, pola kotohož njeje žane wotměnjujo (Jaf. 1, 17). Tak tež zbožo nowoho lěta za nas pola Boha steji. Nowe lěto budže polne „zbožia“ abo „njezbožia“, zatymkaž tón Kríz to za nas dobre namaka. Duz ujemozemě tež hinač kaž wschitkim pscheczelam a cíitarjam našeho Posola na spocžatku nowoho lěta pschiwacž: „Spocžinaj tole nowe lěto kaž kóždy swoich skutkow z Bohom a w mjenje Chrystusowym, a wuprosch sebi k tomu bože žohuowanju.

Zbožo nowoho lěta nještěji pak jenicež pola Boha, wone steji sobu we rukomaj cílowjeka. Čłowiek je, kaž pschislowo praji, kowar swojeho samuho zbožia a tak wotwisa tež wot njoho zbožownych pschichod živjenja. Myh znaemym drje słwo psalmistů: „Zelizo Kríz dom njetwari, dha džekala podarmo, kotsiž jén twarja“ (126); my wěmym pak tež, že Kríz jenož tym džela cíerjam pschi twarjenju (skutkowanju) pomha, kotsiž sami ruch swojemu dželu pschiložecja a sami swěrnje a pilnje z Bohom sobu skutkuja. Boh budže z nami, ale tež my dyrbiny z Bohom bycž (t. j. z jeho hnadu sobu skutkowacž), chcemylsi zbožowne lěto wocžakowacž. We tymle nastupanju leži tohodla zbožo nowoho lěta, luby cíitarjo, tež we twojej ruch. Hlej cyke lěto psched tobú leži ze swojimi hodžinami, ze swojimi dnjami, ze swojimi tydženjemi a měsacami; kaž th skutkujesch a so zadžeržujesch, tak budža tele hodžiny, tele dny, tele tydženje, tele měsach nowoho

léta — zbožovne abo njezbožowne, zatymhač ź sam česč a zapocžnješč. Česč ź te preňje, na cžimž ja njejewluju, schto dýrbisč pak cžinieč? Čeu tebi to na spocžatku léta prajieč — cžii to, schto Ježus praji: „Wznieče na ſo mój ſpſchah (t. j. džerže moje kazuje) a wž změjecže wotpočžink za wasče dusche.“ Česčli tohodla, zo rženiu nowoho léta zbožo za tebje ſobu pſchinjeſe a wotpočžink a mér za twoju duschu, dža džerž bože kazuje, bjer na ſo ſpſchah Schryſtuſowh a ſluž ionu tole lěto, kaž ſwérny ſlužownik ſwojому ſenjezej. To je tón pucž, na kotrymž ź we běhu nowoho léta wjele zboža nadeńdžech cžasnoho a wěcznoho, we thymle a tamnym žiwenju. Kholo potajkum kaž we wěrje dorofceňen na pucžu božich kazujuow. Schtož je jím napſhecžo, to džerž za najwjetſche zlo, za měrrubjace, toho ſo wostaj, tak cžezko hač ź tebi pſchech býc̄ mohlo! Schtož pak wonē kazuja, to džerž za jeniceké žörko wěrnoho zboža, to cžii a dopjeli! Pas ſo ſwojich zlych na hiklinoſc̄zow, twojeje wyſokomyſloſc̄ze, zmýſloſtſc̄ze, njeponerneje staroſtſc̄ze za te cžasne wěch, ſebicžnoſtſc̄ze, nahikoſtſc̄ze atd., pſchetož to ſu prawi rubježních wſchoho wěrnoho zboža: měrnoho ſwědomja, luboſc̄je božie a zbožnoſc̄je. Hlej tutón pucž, wéra jón ſtebi poſazuje! Cžim ſwérniſho, cžim ninterniſho, cžim doſpolniſho ź wſcho to cžinisch a džeržisch, cžim počniſhi budje we nowym lěze mér twojeje wutroby, cžim wjetſche we nimi twoje zbožo, cžim wjacy tež ź pſchinoſchec ſo ſwojemu zbožu we wěcznoſc̄zi. Skoro cyle lěto hiſheče pſched tobu leži, a hiſheče we twojej moch ſteji, ſej we nimi tole zbožo pſchihotowacž, duž ujeſkomidž; nětk, hdež hiſheče cžaſa maſch, twoje wěrne zbožo ſpóznacž a ſlutkowacž; tón cžas ſo minje, tón cžas je ſpěchniſchi džíli tón býſt, kž z mročzelow deſe zjedže a ſylín dub do thiac kruchohov poraža. Tón cžas na ſwojim ſpěchňym běhu wſcho ſkoncuje, předy hač ſo wohladash, tež twoje žiwenjo. Duž wužiwaſ jón, pſchetož pſchinidže ta noc, hdež nictos wjacy džělacz njeniež.

Tola ź ſo komđiſch, tele ſłowa dopjelnicž? Čehodla? Čeu tebi to prajieč; tebje wabja wjeſoſtſc̄ze tohole žiwenja, cžasne kubka a bohatſtwa, cžesč a cžasne wužitk — tele wěch ź ſtebi za ſwoje zbožo džeržisch, a njeſohladaſch ſo, zo ſy z nimi zjeban̄. Abo njejſi hiſheče ſpóznał, zo ſu wſchě tele býſtſotace wěch lute nicž a zo ſy z nimi ſo hiſheče žeňje zbožowñh a ſpokojenih njenamakal? Samotne na zhoujenjo je najlepſchi wuežer. Ţy ſy ſnadž hízom 20, 30, 40 lět živh; — ſu wſchě cžasne wěch tebi prawy mér twojeje wutroby dale? Potož ruku na ſwoju wutrobu a ţy wěſče žane „haj“ wuprajicž njeniožech, ale zrudne (býrnie wěrne) „ně.“ Hlej! kaž to bě we zandžených lětach, tak budje to we nowym lěze — nicž cžasne, býrnie to cyly ſwět byl, njezamöži naſchu wutrobu wupjelnicž a jej prawy mér a zbožo dacž, khiba Boh luby ſenjez, joho lubeſč, joho ſpodobanjo. Budž tohodla mudrý a dopomí ſo na spocžatku tohole lěta, zo je wſcho cžasne para a kur, wokomiljenjo wibzowne a pſchi wohladanju hízom ſo zhubi. Nic z boſow toho pucža božich kazujuow kžejše cžlowjeſke zbožo, ale jenožna thymle pucžu, a to cžim nadobniſho, cžim ſwérniſho a ſračiſho ź na thymle pucžu wutrajeſch.

Alle njeje to cžezko, ţy prajisch, cžas žiwenja ſo wſchoho cžasnoho wot-

rjec a stajnje sebie zaprčz a bože kaznje džeržec? Na to dyrbju hiſheje wotmelvicz. Młodo, zo to za tebje čeſko budje (byrnje jenož na spocžatku), ale hdje je na zemi hiſom někojke zbožo, schtož bý čłowjek bjez próch dostal? Widzíſch ty tamnoho puczowarja, we najwjetſchej horocze, na kamjentnym puczu mile daleko puczewac̄; a hlej tola je wón wjeskly a njehlada na horecetu a schlepawh pucz; čzohodla? Dokelž doſlo njetraje a wón do lubeje domowizny k starschinaj dónidze — to wón wě a tohodla zabuže wscheje czeſe a wscheje mužy. Tež twój pucz, lubi ežitarjo, tón pucz božich kaznijow wjedze do domowizny, do wěczneje zbožneje domowizny, joho dželo a próca a wobczęznoſež na uim zmjeſe tež bórzh kóne a szczahuje na to wěcznyh swjatoſt, wěcznyh wotpoczynk, njewuprajomne myto. To hoda dyrbi tež tebi wscha twoja próca a kózdy wopor w tymle žiwjenju mały byc̄, hdź na te myto hładasch, z kotrymž Boh wuplačza. Alle čzohodla ty skóržich a ežekoszeje božich kaznijow dla ſo zamokwiesch: Pucz božich kazujow je tež połny trſchta, měra a „zboža“ za wschrifich, kiz swěrnie na nim khodža. Wón je jenož na spocžatku wuzki a schlepawh; wobdzankuje paſ něchtó ſylnie, na nim krocziez, dha budje pszech lóžschi, pszech Luboziñſchi, pszech wjeselschi. Jenož na spocžatku je čeſko Bohu ſlužiez; tón paſ, kiz je junfrčz zapoczął, namaka we ſwěrnej ſlužbje swoje wěrne zbožo, božu hnatu a z njej wsche ſubka, kiz cyly ſwět dacž njemóže, tón měr a prawe zbožo swojeje duſche. Hlej to ujech je za tebje tón puczpokaz̄ za nowe lěto. Ujeſyli dotal zbožomny był, tak leži wina na tebi, dokelž ujeſihi hiſheje tón pucz ſchoł, kiz ſhim tebi runje pokazał. Horje pozběhni potaſtim swoju myſl a wutrobu; podaj ſo na pucz měra, lotrž ſy hacž něktó wopuſcęzit a khodž na nim, kaž to ujeſihi hiſheje cziniſt, z frutej, stajnej, ſwěrnej, wiesolej myſtu a ja zaprēſeu tebi „wjele zboža za nowe lěto!“

P. L.

Swjaty Ansgar, japoschtoſt Skandinavije, archybiskop Hamburgski, † 3. februara 865.

Każ ſu w lěče 1863 Šlowjenjo 1000lětné jubileum swojeju japoschtoſtow ſwiatejſu Chryſilla a Methoda ſwiatoczniſe ſwjeczili, tak hotuſa ſo lěſta ludy polnöceneje Erophy — Danojo, Schweidojo a zdžela tež Němch k podobnomu ſwjedzeniu; woni paſ njeſwiecza pschilhад swojego wobroczerja ſwjatoho Ansgara ale ſkončenje joho japoschtoſtſkoho džela a joho ſmiercz, ktraž ſo 3. februara 865 ſta. Nic jeno katholikojo chcedja tutoho swojego ſwjatoho čeſeſcziez; tež protestantojo napominaja ſo k ſwjeczenju jubileja. Tak piſche protestantſki ſtaniznar Münter wo ſ. Ansgaru: „Chrkwe a klóſchtry buchu jemu poſwjeczeni, ſwiate dnih a ſwjedzenje k joho čeſeſci ſwjeczene; a hacžrunje ſu rozpanyle we časzu (lutherſkeje) reformacie joho wolkarje: njeſmě tola zahinhej wopomnijeczo muža, ktrž bu kaž mało druhich dobroczer wjele lěſtotow.“

Ansgar narodziſi ſo 8. septembra 801 w Pitardiji (w nětčijschej Francowſkej)

wot wosobneju starscheju, kotraž běشتaj z blízkoho pscheçelstwa frankſkich khežorow. Wón mějescze te zbožo, zo přenje woçezhujenjo wot macjerje dosta, kotraž ze wſhem prawom zaſluži macjerjam druhich Swjatych porno stajana bhež. Zeje luboſeživa staroſej a hľuboka pobožnoſej zbutzíſchtej we nim zahe boha bojažnoſej. Hdyž pak w ſchěſthym lēcze ſwoju wubjernu macz zhubi, poſla jeho nan do ſlawneje ſchule klóſchtra Staraje Korbeje njenaloſko města Amiens. Pod dobrymi mějercemi wuznamjeni ſo mlodzene pſchez pobožnoſej a njewuſtawacu pilnoſej we wědomnoſczach. Ansgar mějescze w mlodofeſci widženja, kotrež ſwojim towarzham powjedasche a kotrež na jeho pschichodne powoſaujo w miſſionſtwje poſlzewachu. Hžom w pjatnatum lēcze ſwojeje ſtarobý da ſo woblee de vrasty rjada ſwjatoho Benedikta a wotpołoži ſwjatoczne ſluby; tež zaſtara dléſhi čas wuczerske měſto pschi tamniſchej klóſchtyrſkej ſchuli z pschezelom Vitmarom. Hdyž bu pozdziſkho podobny klóſchtyr Nowa Korbeja njenaloſko Paderborna we Westfalskej založeny, zo by w tamniſchej hiſhcze pohanskej krajinje kſchęſčanská wěra ſo roſzčerjalā, bu tam Ansgar z někotrymi druhimi benediktinami pſchafženj. Něk bu za měſchnika wuſwječenj a za wjedzieſerja klóſchtyrſkej ſchule a za předarja poſtajenj.

Tehdom běchu w połnocnej Evropje Danská, Schwejdska a Norwegſka hiſhcze w najhörschim pohanſtwje; bě tam wěra do próznych, czěmnych pſchibohow. Město tohe, zo měla wěra cílowjeka k dobromu zbudžowacj, potorhowaſche jeho k hrozoſežam. Woprowachu pſchiboham nic jeno ſkót, ale tež ludži, kotriž dyrbjachu předy wet popow zabieži bhež. Haj ſta ſo, zo nan ſam ſwojeho syna woprowaſche wočzakujo pſchez to podlēſhenjo ſwojeho žiwenja abo dobyčo we wějnje. Tež cziniſachu wſchelake wohidne kuzlarſtw. A hdy by tole wſhilito ſo wotſtronile, k czemu bě tymle ludam žiwenjo wužitne, kotrež pschečzinichu we wójnſkim czahanju, w uzy, bjez ſwětla wěry a bjez Boha? Woni běchu nic jeno ſebi ſamym k zahnbenju, ale halo namórfcy rubježnicy rubjachu a koncowachu, hdyžkuli dopadžechu. Jich njeſpchezelſtw bu tak djabolſke, zo kheze palachu, w kotrychž běchu hiſhcze wobydlerjo. Nauejo tepiachu ſwoje noworodžene, hdyž ſo jim ſlabe abo nie doſej rjane zezda, abo hdyž mějachu hžem wiele džecži; tež je z hłodom koncowachu abo džiwim zwěrjatam czíhnychu. W Grönlandze (Zelenſkej) a Izlandze bu žiwe džecžo, kotrejež macz zemrje, z macjerju ſobu pohriebane. Njewolnich (ſlavojo) buchin do pluha pſchahani, a jich kniez možeſche jich po ſwojim wuzdaſju ſkoncowacj. Kež w tamnych krajinach dolha nōc a tſchěſkaca zyma knieži, tak zacieže do tyhle ludow czěmna nōc a do jich wutrobow ſurowoſej a zymne hídzenſtw. Běchu drje někotri miſſionarojo (kaž biſtop Ebbo, Halitgar) w Danskej kſchęſčanskú wěru předowali, ale wona njemioſeſche ſo dotal weſkrucjicž. Runje bu tehdom danski kral Harald (Hariold) z ſwojeho kraja wuhnath a pſchiidze na dwór němſkoho khežora Ludwika Pobožnoho, zo by pola rjoho pomoc pſtał. Tudy bu na kſchęſčanskú wěru wobrocjenj, a pſchija z cytej ſwejej ſwobsu a z pſchewodžerſtwem ſwjatu kſchęſčeniu. Kral chyčhe jomu wuſtojnoho duchownoho ſobu dacj, kotriž by jeho we wěrje wobtwjerdzował a ju w Danskej roſzčerjal. Ale njeběſche lohko, tajſkoho duchownoſho nadenicž,

Kotryž by w kraju džiwich pohanow zbożownie skutkował. Hdyž so we tym na khězorskim hrodze jednaſche, praji abt Wala, zo ma bjez swojimi mnichami jenoho, kij by so derje k tomu hodžil. Bě to Ansgar. Hdyž bu tam powołany a jomu namjet wozjewjeny, wotmokwi Ansgar: „Tu mje macje, wotpōsciezę mje!” Joho pscheczelojo a znaczi pytachu joho wot tajkoho wotmyſlenja wotwobroczicę a pschedstajachu jomu, zo je to njerozomne, k czym džiwim ludjom hicj, a jenož hubjenſtwo, džělo a strach wuzwolicię: ale Ansgar wjedžesche, zo tak na swoje prawe džělo dže a wosta pschi swojim zamysku. Młody mnich zemjanskohu rodu z mjenom Alutbert poſtciſi so jomu za towarzſha.

W lěcje 826 wotjedžeschtaj po Ragnie z kralom Haroldom do Danſkej. W spoczątku bě kral pscheczijo nimaj furowy a njewjedžesche, kaf ma so ze ſlužownikami Chrystusa wobkhadzeč; po času pak naukuň sej jich wysoko wažicę. Harald zaſydlil so na mjezach Jütlanda, pschetož dale do kraja febi njezwaži. Wot tam ſphtowasche Ansgar po móžuoſceji swoje japoſchtoſke džělo. Pschede wſchim založi ſeminar za pschichodutych duchownych. Harald dari jomu k tomu koncej někotrych hóleow, najſkerje njewolnikow; druhich nakupi febi Ansgar sam. Harald zapocza wójmu a porażeny dýrbiesche zaſy čefnycę, a z nim tež Ansgar, kij bu wot khězora do wotcžiny powołany. Luby towarzſh Alutbert wumrie bory po swojich missionarskich wuprōcowanjach w Körbeji. Tajte njehodny bychu najwutrobičiſtho wottraſhile; ale Ansgar wosta na nastupjenej droži a da so tam z nowa wupoſlač.

Ze Schwejdſkeje pschiūdže w lěcje 829 wotpōſlanſtwo pschekupcōw k khězorej Ludwikej z ponjeseju, zo fu w jich kraju nělotſi čeſčerjo Chrystufow, a zo by to kral Björn rad widział, hdh bychu tam missionarojo pschiſhli. Ludwik wobzancky tam Ansgara poſlač. Wón bu na khězorski dwór powołany, a dôsta tam potřebnu polnomoc a tež dary za schwedſkoho kraſa. Na danske po ujezji wotpōſla abt Wala zaſy druhoſho mnicha. W towarzſtwje Witmara, wjedžicjerja Körbejskeje ſchule, nastupi nětko Ansgar další pucž. A stupi na lódz (Schiff) jenoho pschekupca, kotrohož pak na pucžu rubježnicu nadpamyču. Ansgar wobkhowa z towarzſhom jenož žiwenjo; wjeho druhé bu jinaj wzate. Po wulſich wobčežnoſezech dojedžeschtaj ſkōčzinje 830 do tehdomniſchoho hlewnoho město Birki (Björkö) pschi jězoru Mälarskim, hdhež jeju kral Bjoru pscheczelne powita. Wón da jinaj dowolnoſeč, zo byſtaj předowaloi po swojej woli. Wulka radoſež naſta bjez kſchecjanſtimi jathni, kotryž bě tehdom wulka mnahoſež we Schwejdſkei, zo móžachu zaſy kſchecjanſkej božej ſlužbje pschitomui byc̄. Ansgar předowasche kóžoh džení, kſchecjiesche a džeržesche wuzču; wjèle woſobnych Schwejdow bu kſchecjenych, jena cyrkę natwarjena. Po pokdraleñnym japoſchtoſkim ſlukowanju wrózji so Ansgar do wotcžiny a pschinje k hězorej Ludwikej piſma wot Bjorna. Šehto je w nim stało, da so z toho zhudac̄, ſehtož so nětko ſta. Ludwikej woprawdze Pobožnomu zaležesche wjèle na tym, zo by ſo kſchecjanſka wéra na ſewjeru (połnocy) Euruþ rožſčerila. Wón wobzancky, pschi wulſiwe Lobja archbiſkopſi ſtol zaſožicę, kotromuž dýrbi wobroczenjo połnocnych krajow a zriadowanjo nowych chrkwiow dewerjene byc̄. Za ſydo wuz-

woli wón Hamburg a za přenjoho paſthyrja, kaž ſo ſluſchesche, Ansgara; tón bu hnydom za biskopa ſwieczený (833) z pſchizwolenjem bamža Hrjehorja IV., pola kotrrohož běſche předh pobyl, a kotrž joho romſkohu legata za ſewjer injenowasche pallium (archybiskopſku draſtu) ionu podawſchi; joho wokrjeſej podſtaji bamž wŷſche ſewjernych Germanow tež tamniſchich Slovjanow.

Nowe biskopſtw o s. Ansgara bě tehdom najwyjetſche w kſcheszanskej cyrkwi, pſchetož wot Hamburga czechyjefche ſo pſchez Danſku, Schweidſku a Norwegſku; ale to wſho dyrbjeſche hakle dobywane bycz, dokelž w tym wulkim pſchestrjenſtwie wjèle ſtow ſchtyriodkuh mili bě jenož maka czrjodka kſcheszjanow a jenož ſchyri farſke cyrkwi. Bě to potajkim wobcežne poſtajenjo, ale s. Ansgar tón cyly kraj za Chrystuſa dobu; a to nic z hrimotanjem ſtrachnych tſelbow, z kónewanjom a palenjomi kaž wójnich dobywarjo, ale z ečichej poccjiwoſcju a ſwětkom ſwiatoho evangeliſa. Ansgar bě ſlawny dobyčeř, kotrž ludy wokoło zhromadnoho ſtoła w Romje zhromadzi. Tež naſchi bratſja Slovjenjo pſchi delnim ſobju běchu tehdom pod Ansgarem, hdh ſwjataj Chrill a Method w Morawſkej ze žoñowanjem dželaſchtaj. Kaž wonaj tak pſchinjese tež wón prawu jich zdjelaſteſc a ſwobodu, jeniczych wožbožacu wěru do Jezuſa Chrysta. —

(Pekračowanjo.)

Śwēt pſched Khryſtom *).

Człowiek kaž wón z ruky ſwojoho bójkohu ſtworicjerja wiñdže, bě doſpołný na eżele a duschi. Wſchelake njeđoſpołnoscze a kiproſcje, we kotrýchž joho nětko namakamy, ſu ſežehwki człowieſkeje niepoſluſhnoſcze. We rjanym haj njeſmieronym eżele ſpózna wón z jaſnym rožonom ſwojoho nađoſpołnichohu ſtworicjerja a Inbowasche nhyſche wſchoho wótcia, kotrž bě joho jako ſwoje lube džeczo wočzahný. Wo tutym ſtawje zbožowneje njewiňwatoſcze powiedaja nam nic jeno preňje ſtronu ſwiatoho piſma, ale tež piſowne wopomniki druhich starých ludow. Czim starsze ſu tute baſnie a powiedańcza, czim jaſniſho rheža wo wěſtym złotym čaſiu, czim podobniſche jeniczych wěrnych powiedanjam ſwiatoho piſma. Tola czjehodla a hdh zhubi czlonjeſtvo tuton rajſki ſtaw? Kſheszanzſtwo nam wotmłowi: pſchez hręch preňjoho człowiejka. Hadam zaujebzený wot hada, roztorhuy pſcheczelniwy związk mjez bohem a człowiejkom, a torhny pſchez to eżeſke khostanje na cyłe ſwoje potomſtwe. Brudne ſežehwki ſu tute hiſhče za nas, tola wjèle zrudniſche běchu za człowieſtvo we starých čaſach.

Hdhy bě człowiek wot ſwojoho Boha wotpanh, zaczēmni ſo joho nětko wot eżela woſkniezeny duch tak jara, zo wón ſwojoho ſtworicjerja wjach wot pſchirodhy (natury) rozeznawacž njeviđeſche a ſo k tutej modleſche. We pſchirodze pak žewuju ſo wſchelake moč, a zabludzeny człowiek pytaſche ſkoru pod kóždej z tu-

*) To je zavor a ſpočatk naſtawkow z cyrkwiſtich ſtaſiſnom, kotrež je nam mſkdy ſpisowat kóždy měſac podawacž ſtubík.

tých wſchelakich mocow druhoſho boha. Prěni namaka joho pod někajſim kamjenjom, druhí we roſtlinje, tsecži we zwěrjecži, ſchwörti we měſacu abo we ſlōncu abo druhich hwězdach. Na tajke waſchnjo naſtachu wſchelakore pohanſke pschibojſtwia. We zabludženym čłowijeskim rozmaje njemóžeshe ſo wěra do jenicžkoſho boha wjach zdžeržecž, ale wſchobójſtwo abo mnoh obějſtwo (pschiwzacžo wjele bohow) zapocža we swěcze kniežicž. Wěru do jenoho Boha zhubiwiſci zabý čłowijestwo tež na swoje ſempſchiuđenjo, zabý, zo je čłowijefki ſplash jena jeniežka ſwójba a tohodla njezbožna njepſcheziednoſcž, wěczne pſchekorj mjez starhmi ludami.

Pohanſch bohoſo we pſchirodze ſo namakaio, njeběchu ſuci duchoojo, njeběchu tež wſchoboměni, ale ſtejachu pod wjichſchej mocu, ſiž woni „ſatum“ (wofudženjo) mjenowachu. Pozdžiſho drie hladasche čłowijefki rozm, ſo tutoho pſchirodknjeſtwa hanbujo po druhej podobje za swojich bohow, a grichſki lud, najzdižlaníſchi mjez starhmi ludami, namaka ju we čłowijeku, we najdopſpolniſchim ſtworjenju. Tucži čłowijefch bohoſo mějachn te ſame moçy jeno we wjichſchej měrje, te ſame pocžinki a njepocžinki, běchu tým ſamym njehodam podcjiſnjeni, kaž druzh ludžo.

Munjež tał bludnje kaž ſebi pohan ſwojoho boha pſchedſtajowaſche, tał nje-
hoſnje ſudžeshe tež wo čłowijefkej doſtojnoscži. Swojimi boham možeshe won
jeno chle zwonkownje ſlužicž, wo prawej wutrobnej pobožnoſcji ſo ryczech njehodži.
Pſchinjeſchu drje wopory, haj bjez měry wulke wopory, tola jeno ſnadž zo bychu
ſwojich bohow wo něcht proſyli, abo zo bychu jich ſirowy hněw wet ſebje wet-
wobrocžili, pſchech jeno ze ſwójſtich wotpohlađanow. We chlym pohanſtwje uje-
namakam žadhy pſchiklad ponijnoscž, haj woni za tutón pocžink ani ſlowo nje-
znajachu. Jeno za tutu zemju běchu živi, nadžija njeſmertnoſcje jeno ſo porečko
pola nich počazuje, a to jeno pola některych wucženych hako možna myſlicžka,
ženje pak njepſchedobý ſo k spróſtomu ludej hako wucžinjena wěrnoscž. Tohodla
bě njeſměrna bojoſcž pſched ſmierczu, a poſchitkowna njepokojnoſcž z čłowijefkim
wotſudom. Jeno kaž fóžda druha wče wažeshe ſo čłowijek, dokelž na joho wažne
wesebitoſcje a doſpolnoſcje pſched druhimi ſtworjenjemi ſo njekedžbowasche; z toho
da ſo žadkawe wotroczſtwo wujasnjež, fotrež bě wſchudžom po pohanſkim swěcze
rozſchěrjene, z toho da ſo wujasnjež, zo možeshe někotry bohaty pohan z thſa-
cam i čłowijefkich žiwjenjow kaž z hraſtami wobkhadžowacž, haj jedhy z naſlaw-
niſchich romſtich ſenatorow njeharbowasche ſo, mlodych rjanyh njewolníkow tunjo
kupowacž, jich petom trochu wocžahnujež a potom droho pſchedawacž. Může ſnadž
jo čłowijefkej doſpolnoſcji hiſceče wjetſcha kſchimba cžinicž? Čłowijek njewojedžo
wo njeſmertnoſcji wojeye dufše, njeznajeshe ſwoje wjroke powołanie, a tohodla
tež nic ſwoju doſtojnoscž, njewažeshe ju tohodla tež pola ſwojoho bližichoho. —
Podla tutoho wulkoho zabludženja čłowijefkoſho ſplasha we pohanſtwje, bě ſo tola
tam a ſem někotra wěrnoscž cžista zdžeržala wet bluda. Tež pohan mějeshce ro-
zom, hajcž runje pſchey hręck źeſlabjeny. Wobraz boži drje bě pola pohana zacžem-
njeny, tola nic chle znicžený. Wěrachu džě k najmjeniſhomu do bohow; hižom
to dopokaza, zo wěra do Boha, drje zkažena, ſo tola nijež chle zhubila. Haj ně-
kotři pohanſch mudrowcojo pſchimdzechu k ſépſhomu nabožniſkomu ſpožnacžu; pſchey-

świedżachu so wo njedosłownosczi pohanstwa, wschelakorycz bludach jich wery, wo wulkej zahubje jich żywienia. Woni radzachu drje, nastupjeny pucz wopiszejic; tola nowu schczezku, na kotrejż by zakludżene człowjestwo z wulkej eżmę i jaśnemu świętku pschiuc mohło, tutu njemóżachu pokazac i wopisac. We tutej eżmę pak tola człowjestwo steje wostacz njemóżesche, a tola njebe tu zaſy nichto, kijż by werońscz wuczil. Tohodla żadny džiw, zo wuli dżel człowjestwa zadwilewa a so bjezbożnomu wotjudej dowéri, to za najwjetshu zbożnoscż dżerzo, so żaneje zbożnoscze dale nadzecz. Mudrowcojo zahnachu sebi strach psched pschitomnosczi pschez wschelake wuphtane wopacżne wiſidki swojego rozmia, sprósty lud pak nie-pschitidze i prawomu spóznaču swojego njezboża, tohodla njemějescze tež żadny strach psched pschichednosczi.

Druhi dżel pak tola nadzijesche so lěpschoho pschichoda. Spóznajo, zo je człowieski rożom slabý a wschelakim zmolkam podczisnieny, zo to schtoż je człowięt sam wiunamakal, joho njespokoji, wobroči wón swojej woczi i njebiesam, so nadzio, zo woltud „bójske słwo” wuńdże a joho wo tym powuci, za cžimž joho wutroba tak krucje żada, wo Bohu, wo njesmijertności człowieskeje dusze, wo jeje wysokim powołaniu atd. Dale bě kózdy wot toho pschepokazan: ma-li nad nami lěpschi duch we człowiestwie knieziec zapocęcze, dyrbi titón nětcjisci starý hręshny stan pscheszac, swēt pohanistich bohow dyrbi panęc, wot druheje drje njeznaće tola wychscheje moch pschemeżen; a dale bě i najmijenshomu we romstiu śwęte powschitkemuje znata wěc, zo kral tuteje noweje moch ze židowstwa pschitidze.

Miej narodami psched Khrystom běsche jenicki Israelski, kijz prawomu Bohu sluzejche. Běsche to wuzwoleny lud, siedzisieć mierz padom a wumozieniom człowieskoho splaha. Poła tutoho zdżerza so pschez wosebite bójse wjedzenjo wera do prawomo Boha. Židowstwo bě tak rjec kraj, na kotrejż wschēm narodam rajskia kwetka zakęce a schtom wumozienia wuroscze. Podla božich zjawienjow, Israelskomu ludej dorějentym, namakamy we jich swjathych knihach abo swjathym pišmje drohe a jara ważne powostanki starzych podawkow, kijż zapoczątki człowiestwa, a zczyta eżmne potajnoścze najprenisichich eżasow wuswietluja, wo kotrejż nam swētne stanizym niečo powiedacz njemóża. Kaf bu swēt sworjeny, kaf człowięt? kaf bě joho rajski stan, a kaf jou zhubi? Kajka nadzija padnienomu człowiekej wosta, a kaf spodźiwnje Bóh wšho wjedzescze, zo by tutu nadziju na wumoznika zdżerzał. Zchla stanizym tutoho luda su stanizym pschihotowanja padnienoho człowiestwa i wumozienju! My so tudy zetkamy z Abramom, kotrejuž bě prěnje slubjenjo date, zo z joho potomstwa zbożnik swęta pschitidze. Abramowe slubjenja wobnowiąchu a wuwijowachu so poła joho potomników Izaaka a Jakuba. Wobrězowanjo bě zwenkowne znamjo sluba mierz Bohom a mierz Abramom a joho potomstwom. Na horje Sinai dōstachu potomnic Jakubowi, we Egipckiej i mocnomu ludej zrozcieni, pschez Mójzesza swoje kazanie, kijż dyrbiachu wosebicze na Khrysta pschihotowac. We tutym zakoniu widzescze Žid kaž we schpihelu liczbu a wulkości swojich zawiinenjow a joho swědomjo, z hręchami wonieczięcene, żadasze za wotmyczęzom winę. Zaken sam njemőjescze człowieka z Bohom wujednac — a dolhe, dolhe lěta dyrbjesche lud na woprawdzite wujednanjo czakac. Wjele

měsječne čerpicj wot suſodnych ludow, wot swoich ſametnych kralow we Assyriskim a Babyloniskim pſcheczebjenju. Tola niſdje njeopuszcji böh ich. A hdyž bě Babylon, tamne horde hrěichne město padnylo, dowoli jim kral Cyrus do lubce wótcjinh fo wróciez a templ boži zasy twariez. Profetaj Haggai a Zacharias po honjowaſchtaj Židow we tuthym swjathym džele, a wěſczechſchtaj, zo budze tutou nový templ pſchez Salomonſki, dokelž tón wot wſchěch ludow woczaſkowaný a tróſcht wſchěch pohanow budze do ujoho khodziez. Nětko zapocja fo mjez Židami zasy nowe narodne živjenjo, mějachu džen nětko swoju ſriedžinu, templ, swój narodny wyschſchi ſud (synedrinn), swojego wyschſchego měſchnika. Haj na krótki čas bě same židowske kralovſtvo we mjezach, kij pod kralom Davidom a Salomonom měsječe, wobnowſene, tola jeno na krótki čas, po kotrymž bu Židam chle knieſtvo wzate, a euzomnił Herodes bě wot dobyczejſtſich Romjanow hako židowski kral wnuwołany. Tak bě pſchischol čas, wo kotrymž bě patriarcha Jakub na ſmieronym ložu wěſczejil, ſceptar bu wot Judy wzath. Blízko bě nětko čas, we kotrymž dyrbjeſche fo swěta zbožník zjewiez. Židža a pohanjo joho jenak žadoſćnije woczaſkowanu; — hlej wón pſchiudże, tola nic po woczaſkowanju Židow a pohanow.

J. L.

3 Žuſich a Šakskeje.

Z Budyschina. Wutorn 20. decembra 1863 bu w Khróſcziech njeboh pensionirowaný duchowny k. kaplan Michał Rjencz hrjebaný. Wón wunrje 12. decembra dopoldňa na pſherazienjo krewje w khezi khorhých w dreždanskiem Friedrichſtadtu. Dokelž běſche njebočiczkí žadał do Khróſcziec pohrjebaný bycž, dopjelní jeho bratr kubler w Khróſcziech tule žadosez a daſche čzelo do Khróſcziec pſchivjeſcž. W Dreždanzach bu hlez tym čzelo požehnowane a do hale na pohrjebiſche ſtajene. Na ſpominjenym pohrjebnym dniu wotſpewachu zhromadzeni duchowni (wſchitcy k. fararjo z wokoluſeče a dwaj klóſchtyrſtaj) najprjedy officium pro defunetis w cyrkwi. Potom džechu ze ſchulſkimi džeczimi, wot wosadnych k. wuczerjow wiedzenymi, po čzelo do Wiczazec kubla. Zara wjele ludu bě na pſhevodjenjo pſchischlo a pſchizanly fo žarowanskemu čzahej. Čzelo bu do cyrkwi doniesene a wyskokodostojny k. senior Piech z Budyschina džerjeſche ſpěwane Requiem. Na to bě pohrieb a potom měsječe wyskokodostojny k. kanoniſ farar Barth ſpěwanu Božu mſchu. Njeboh k. duchowny běſche w Khróſcziech ſtajnie wulke pſcheczelſtwo namakał, wosebje hdyž kózde léto několry čas tam bydleshe, zo by kupjele w Mlarnej Studni wužiwał; to bě jena wina wjac̄, zo chyſche ſo mjez swoich wótcow hrjebač dac̄. Boh daj jomu wěczny wotpoczink a wěczne ſwětz jomu! — Njebohi běſche rodžený w Czéſkycach 28. novembra 1807. Po wuſchtudowanju w Praž vroſta wón 12. říjobra 1833 měſchniſtu ſwječiſtu, a to w Khróſcziech wot njeboh biskopa a tachanta Ignaca Bernharda Mauerimanna. Hako duchowny bě wón najprjedy druhý kaplan w Budyschinje a wobſtara hako tajki tež Bože ſlužby w Žezeri. Dokelž běſche wón dobrý wuczer, poſtaſi johe

biskop 1837 za direktora ziemocnej nowej tachantskeje schule, hdzež je wón wjese dobroho skutkowal. Na swoju żadoscz pschinidze w lęce 1843 za hrodowskohu kapłana do Strahwaldy pola Lubija a wosta tam haž do lęta 1859, hdzež so khorowatoscze dla pensionirowacz da. Nekotry czas bydlesche potem w Budyschinje, 1861 sezahny so do Dreždjan, hdzež na posledku na farze w Friedrichstadtzie bydlo dosta a hdzež smiercz jeho khoroszji konc sezini.

Z Budyschina. Pjatki 23. decembra běsche w pschitomnosći hnadnoho k. biskopa, duchownych a drugich ludzi w salu tachantskeje schule wobradzenjo Božoho džeszcza za schulske džeczi. Wschelach dobroczerjo běchu so na pschihotowanju taikohu wobdzeli, hjez druhim běsche k. k. muku k wulkej uniohosceji kolacjow daril. Pschez 150 džeczi dosta wschelake drasty abo wobuczo abo knižki atd. Schulski direktor k. Scholka mějesche psched tym pschihodni rycz.

Ze Žitawy. W tutym měscie je po poslennim sieżenju 1365 katholickich wobhulerjow, pschez 500 wjacb haž psched 3 lëtami. Z toho je widzecz, zo je naše tachantstwo wulki a ważny skutk zapoczątko, hdzž je njedawno leżomnosć k cyrkwi, farze a schuli za 6000 toleri kupilo. Boh daj, zo by so pschedewzaczō boryž wuwjescz mohlo; dokelž dotal maja žitawscz wot dweju lët jenož kózdu družu njedzeliu boże sluzby, wot kapłana ze Strahwaldy wotdzierżane. Niedźwiaż so nicto, zo so za tejko katholikow njeje předy cyrkej założiła; pschetož to njebe dowolene, a smědżachu z dowolenosczeju wychnoscze jenož kózdy měsc jedyn krócz zjawne Boże sluzby bycž.

Z Dreždjan. Z cđeskiego města Brandysa je zrudna powjescz do Dreždjan pschischa, zo je tam zwidowjena wojewodowa Marija z Toskanieje, sotra naszeho krala Jana, 3. januara dopoldnia po krótkiej kheroszci wumrjela. Wona ve rodzena 1796. Králowśka swójba je pschez to czim biele zrudzena, dokelž mějesche 10. t. m. werowanjo pryncesnh Sofije z bajeckim wojewodou pryncom Karlu Theodorom bycž.

Z Dreždjan. We wschelakich tudomnych katholickich schulach běsche psched hodami swiatoczne wobradzenjo Božoho džeszcza.

Z Lipška. Na s. Schçepana wjeczor dawasche towarzystwo katholickich towarzishow koncert a družu zabawu, na kotruž běchu wschelakich hostei pscheprosyli.

Cyrkwińskie nowinki a powjescze.

Ze Horniejeje Schlezymiskeje. Po statistischich pschehladach mějesche Schlezynska ze wszych pruskich krajinow wob lěto najwjaczych głosnikow wetsudzenych. Wokresz na lěwym brjohu Wódry (Oder) pak najjacu żasy džesacz krócz wjaczych głosnikow dydzi polske woskresz na prawym brjohu. Z cđoho to pschinidze? Gwiazdka Cieszyńska podawa ważnu pschiczinu; je to nahlé pschenemczowanjo. Schule pročuja so njemudrje dość ze wszychmi średkami wo němsku rycz a nałożuju wschitkem drohi czas jenož na poněmczenjo polskich džeczi, tak zo pschi tym

czas njedosaha k wutwarjenju rozoma a wutroby. Wutroba wostanie zanjero-dzena, pschetož z cuzej ryczu njemózesz do wutroby młodoscze rycęcž a w dżesču nadobne zaczucza wubudziež. Młodosz tam ryczi lepie němisi, ale dokonja pscheco wjetſche złoscze: falschine pschiiahi, sodomski hréch, modaristwo. Poněm-czenjo njeje rozomne wozechnujenjo a ujeczini zbeznych!

Z Prahi. Towarstwo, kotrež chce hłownu cyrkę swjatohu Vita porje-dęcž a wutwarjecž, je k tomu koncę wondy wot khězorowej Hilžbjet 1000 a wot przedawſcheje khězorowej Karolinu Augusty tež 1000 schěnuakow doſtało; kózde lěto hromadzi ſo k tomu tež po cylych Čechach. Měſcezanska rada w Prahy je wulku summu 3000 schěnuakow za nutkowne wuporędzenjo tejuſteje cyrkve, hłowneje na Starym měſeče, pschizwolika.

Z Morawy. Khězor je professora France Suschila, wo cyrkę a čěſki narod jara zaſlužnho, za eſtinoho kanonika kapitla we Brünne pomjenował. Cyłe duchownſtwo w Morawſkej je ſo nad tym jara zwjeseliko a powyſchſchenomu knijezej zbožopschejach ſpěw pschepodalo.

Schwarzcarſka. W Saignelegieru poſa Verna je 90 lětny farar Contin, kotrehož kaplan k. Marquis je 81lét starý. Poſledniſchi woprowaſche chle swoje zamoženjo 25,000 frankow (nórtow) tamniſchej khězi khorých.

Z Italſka. Nowlny wozjewjeja protest 26 archibiskopowa biskopow a 12 ge-neralnych vikarow we Marchach a Umbriiſkej (krajinh bamžej předih ſluſchace) pschecžiwo wukazej ministra kulta, z kotrymž porucža, zo dyrbi swětne kniežerſtwo inspekejiu nad duchownſkimi seminariami wjetſej. Boni zaſtorkuja tónle zakon jako mocowace měſchenjo do cyrkwiſkich prawow.

Z Roma. Bamž je 8. decembra 1864 zlawný liſt (enchyliku) podpíſał a potom z dwěmaj dodawkomaj rozpoſlatz dal. W prěnim dodauku tama won wſchelake wopaczne wucžby nowoho časa a w druhim wozjewja miloſciwi (ju-bilejſſe) lěto. Někotre swětne kniežerſtwo njedowola biskopam liſt z klétki wozje-wicž (kaž Ruzowska) a druhe dopuscheča jeno wozjewienjo někotrych kruhov.

Bamž je w pschitomnoſci kardinalow porucžil wobzanknienjo wozjewicž, zo ma ſo k swjatoprajenju 19 japanſkich marträjow, wot Klemensa hižom zbožnoprajenych, nětko pschifrocžicž.

Z Roma piſče ſo do khrowatskich nowinow „Zagrebački katolički list“: Katholisch Polach, hjez nimi tež duchowni pschilhadjeja ſkoro kóždy džen do Roma; najviſacy wot nich podawa ſo do Francouſkeje, kotrejež lud je Polakam pschecželnym... Powiedachu, zo chcedža někotři pôlſchi duchowni halo miſſionarojo do Bolharſkeje hicž a zo k tomu koncę pilnje bolharſkowjanſtu rycž wuknu. Bamž je za Bolharjew ryaný zwón kupil a požohnoval, kotryž jim z tymile miſſionarami poſćeze. Njedawno praſeſche mi duchowny, kij bě w Bolharſkej miſſion wjedl, zo tamniſchi lud wožiwmiena historija swjateju Chrilla a Methoda jara zajima, kaž tež wukapanjo a phtanjo koſćow swjatohu Chrilla w cyrkvi ſ. Klimenta w Romje.

Z Pariza. Bjez prědarjemi poſlenjohu adventa je wosebje karmelit k. Hyacinta w cyrkvi ſ. Marije wjele poſlucharjow měl. Tudy je wjèle nowych

chrkwiow w poslenich latach nastalo; ale wophtowarjo Pariza praja, za su na swiatych dnach wschitke pschepeljuiene.

Z Warszawy. Nétko su tež jéthy z pječ grichiskokatholickich klóschtrów zběhujene. Grichiskokatholska cyrkli liczi w Polskej wokoło 300,000 wuznawarjow najwjačach w Lublinskej guberniji. Shdlo ich biskopa je město Chełm. Mnišcha ze zběhujených klóschtrów maja so pschesydlicz do jenicekho warszawskoho abo klóschtyrskoho živjenja so wotrjec abo do wukraja czahuyej. — Džel romiskokatolickich mnichow je so do wukraja wuwjesz dal.

Z Algierskeje. Algierski biskop ma nětko 300 duchownych, bjez nimi wjese z arabskoho naroda. W leui je nowu cyrkli we Blidachu poświetczit.

Amerika. W zjenoczenych statach buschtaj lěſa dwě polskie cyrkli założonej, jena we Wisconsinskiej a druga we Minesotskeje. Założer je duchowny Buczychński. Pschi cyrkliomaj budža tež polske schule. Tež katholisch Čechowje w Chicago a Saint-Louisu założuja narodne schule a cyrklije.

Naležnoće towarzstwa.

Do pokladniczy su swój pschinisch (pot tolerja) zapakacili: k. scholastik Bink, farar římsk, schulski direktor Scholka, kaplan Hörnik, vikar a dopokonischki předář Hermann, registrator Jurij Wanda, Jakub Wenka, Jan Koplański, Jan Větka, Jakub Spanu, August Mróz, spěvák Michał Maj, Mikołaj Kubica, Marija Pietashec, češla Karel Pieticha, Katarina Dućzianec, wschitke w Budyschinje, Marija Dućzianec z Hrubiešic, kubler Petr Dućzian z Bozantec, Handrij Majec z Věležec, pschekupc Hörnik z Khrósczic, žinovscer Jan Haška ze Zajdova, Dr. Łoga z Lipska, bratr Jurij z rjada kapucinow z Kumburga, kubler Michał Jawork z Mikołec, duchowny knjaz Mariau Suchi z Różanta, farar Jakub Bieńš z Nalbic, schwek Michał Biedrich ze Smieržaceje, blidar Michał Kuba z Pěškac, kubler Mikołaj Mikič z Pěškac, kubler Mikołaj Čornak z Nalbic, farar Schneider z Kulowa, wuežer Jakub Scholka z Khecziny, kaplan Jakub Wels z Königshaina, klarar Michał Polan z Mnišchonca, H. Haderkowa ze Židowa. (Pschinodnje dale.)

Dobrowolne darž: k. kanonič kantor Józef Hoffmann tudy 2 tolerjej; Dr. Vože w Lipsku 15 nsl.; dwě sotje D. 10 nsl.; Michał Biedrich ze Smieržaceje 5 nsl. August Mróz z Budyschima 15 nsl.

Wozjewienjo.

Jeli so mnoshej wotebjerarjow w tutym lěcje powjetšchi, wurdany za měsac listno a to z druhim schiwořtšetom dwójcy za měsac po poklistnię (8 stronow). To-hodla njeh dotalnii wotebjerarjo Pošta a tež sobustawy towarzstwa s. Cyrilla a Methoda swěrni wostann, a njeh so dobrotzimje prěčnia tych ledžbynych sežinic, kofisž wonačim towarzstwie hýšeče nicž zhnili njesu. Redakcija so postara z pomocu dobrých pscheczelow wo poslepšenje Pošta a budže druhostowjanske czasopish trjebajo husto tež wěcji podawac̄, kiz w němſkich nowinach na wobpuezach wjese pozdžischo pschiūdu.

Wot redakcije.

Modlerske knižki: „Duchowna brónieńia“ wot Prokopa Hanczki so za wěstu knižowunu pytaja a moža so za pjenježn pola redaktera wotbyčz.

 Spis za sobustawy slubjeny wuńdze w měru.

Czischęcał L. A. Dommerhał w Budyschinje.

Katholicki Posol

Cyrkwiński časopis,

wudawaný wot towarzystwa S. Cyrilla a Methoda

Plačizna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

w Budyšinie.
Redaktor : Michał Hórník.

Plačizna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Číslo 2.

Budyšin, 4. februara 1865.

Lětník 3.

Něschtò wo bibliji a jeje čítanju.

Wloni je Posol wo wérje powjedal a sětsa chce wón tež najnužnische wo žörskich nascheje wérh rozpořujecí Nascha wéra so čerpa z dweju žörkow: ze swjatoho pisma a ze japoschtoſkeje cyrkwiſkeje tradicije (podawizny). Brěnje žörko nam katolikam protestantowje placíz̄ dawaja, jenož z tej wschelakosežu, zo swjate pismo za jeniežke žörko wérh placíz̄ dadža a praja, zo dýrbi kóždý sam z tutoho žörka čerpac̄, kaž so jomu lubi t. i. zo dýrbi kóždý sam swjate pismo abo bibliju čítac̄ a sebi sam wukładowac̄. Bo taſka wucžba we naschej cyrkwi nicžo njeplaci, haj zo je dawno wot njeje tamana byla, je snadž znate; ale runje tak znate je swarjenjo protestantskich nowinow a cyrkwiſkých traktac̄ikow, kij woni tuteje winy dla wudawaja, tak husto hac̄ wone wo tutej wěch pisaſa. Wascha cyrkje, tak wone najbóle praja, je njeplacielnica wšeho rozwučzenja we wérje a boji ſo, zo by lud, hdž by bibliju čítal, k swětku wernoho evangelija pschiſho, dale wschelake bjezwuživanja we waſchej cyrkwi ſo dohladał a porokował kaž bamžowý regiment a cyle biskopſke regirovanjo atd. atd., a tohodla zakazuje wona ludej bibliju.

Tele wumjetowanjo je cyle protestantske, pschetož njeje žeňje předy 16. lětstotka činjene bylo. Tehdom pak, hdž protestantismus spocža, spocžinachu tež tele wumjetowanjo činic̄, wone je tohodla hijom podhladne a nowotne we nastupanju swojoho nastac̄ia. We spomněným času chchdu mjenujcy někotſi wotpadnjeni duchowni, kotsiž wudawachu, zo chec̄ja cyrkvi reformirac̄, cyle nowe wucžby do cyrkwi zavjesč: kaž wot wotpuſka, wot cyrkwiſkeje moč, swjatych sakramentow atd. Bo ſo woni pschi tym kaž wšichc̄ bludnich na bibliju

powołachu, hōdżesche so myślicz. Ale też našcha cyrkej, kiž swjate piśmo we kóždym czasu ujezrañjene wobkhowszcze, stajesche jim boże słwo ze swjatoho piśma na pscheczo, a to tak, zo buchni jich bludny pschez chr̄kwi inske wukladzenjo a dokołazanjo za chle schłodne spóznać a wotpokazane. Dokelž pał cyrkej a jich przekstojojczerjo swjate piśmo wot tuthych wotpadienjnych skępowacj njedachu, rozschérjachu ejsile a jich pschiwiarjo (zo bħchu dotalne wukladzenjo biblije chr̄kwi wutorhnyli a sej sami po swojich wumyslentych bludach wuklaſcę mħgli): zo bamž a biskopowje so boja bibliju do rukow dac̄, zo by lind jenož dale hiszczę we czmje njewéry sedżal, zo su woni eji najprénischi, kiž su pisane boże słwo we bibliji zaſy k placzenju pschinjesli, haj zo njeje nichčo przedyh wot biblije wjedżał atd.

Hněv a klubuczinjenjo bě chla wina, zo su tajke rycze we horeże lindu nastake a hac̄ do našchoho časa so dżeržale. Cyrkej njebe ludej ženje po wſchitkomnie biblije zakazała; najzjawnisze wopokazmo tohole wuprajenja je to: zo je wona we 80 lētach po wumamakjanu ejszheženja hac̄ do časa tak pomjenowanje reformacie 800 wubawków biblije (bjez nimi bħchu nimale 20 němskich*) wukhadżec̄ dała. Wona je jenož zakazała, falschine ze zmylkami pschelozene biblije ejsitac̄ a tajke z khecarfsmi wukladzenjemi a pschispomnjenjemi. We wſchim druhim pał chee wona mēc̄, zo by biblija jenož wot tħej ejsitanja bħla, kiž jn tež rozemiež moža a wuzzitk wot jeje ejsitanja zmęja; tym pał, kotsiž pschihotowani njeisu k ejsitanju biblije (pschez wjetshu wědomoscz a wosebitu swěrnoſc̄, a kotsiž bħchu pschez ejsitanjo mādž jenož sħkodu mħli), njethka wona bibliju taž protestantske cyrkwe do ruki, haj tajsim wotradża wona ejsitanjo biblije. Zo wona toħodla jeje ejsitanjo kóždomu bjez wuwzacza njedowoli, je chle mudrje, pschetož cyrkej wě, zo 1) powſchitkomne ejsitanjo biblije ženje dowolene njebe, a 2) zo je biblija czežko k rozemjenju, na mnogich městach eżemna a potajna, haj njewueženjnych do bludow a strachow za jich dūſe zawiesę može.

Zo ejsitanjo swjathych piśmow njeje ženje powſchitkomnie a kóždomu bjez wſchohho wuwzacza dowolene bylo, pokazaja nam stawizny staroho a nowoho zakonja tak zjawnje, zo by wulku njewědomnoscz pscheradžilo, to zapréc̄ abo złomyslnje pschehladac̄. Moiżes bě tón najprénischi swjath spisar, won pisasche pschez wosebite boże nutsbawanojo pječ̄ kniħow. Hac̄ ruije pał toħodla pisasche, zo by wot židowskoho ludu czmni njewéry zaħnał a ludi rozwučił, njechasche won tola swoje kniħi do kóždovo rukow dac̄. We 31. stawje deuteronomium porucza won, zo inaja so joħo kniħi z boka slubnoho kaſheża wobkhowac̄ a we 17. stawje, zo dyṛbi kóžd, kiž njeftak dwej (ewof) ma we zakonju, k jenomu mēsħ-ni kieħi hic̄ a sebi pola ujoho zakoni wuklaſcę dac̄. Kóžde syd me lēto jenož dyrbjachu tele kniħi ludej przekęzitane bħej, zo njebh ludi we njewědomosci za-konja wostak. Joħo kniħi njeſmędżachu tež wotpisane bħej a do ludi rozschérjene; zjawnie wopokazma, zo joħo swjate piśma njeſmędżachu ludej podate bħej a zo b̄i jich przekęzitano a wukladzenjo jenož wēc židowskich mēschnikow. Po jenej

*) Potajkim njebe Mjerkhu Luther preni, kiž je bibliju Němcam preni króz vo němskeje rycze pschetožat.

hebrejskej tradicji je Moyses wukładowanjo swojich piecž knihow swojemu zastupniku Jozuej hortnje podał a po tutoho smierci je wonie hacž do babylonskoho zajecja wubkowane bylo we horece 70 Starachich. Halle Esra (467 psched Chrystom) je po babylonskim zajeciu a zaſywroczenju zakonja wschē swjate knihi, kiz wot Mojsesa hacž do jeho czosa pisane běchu, zhrromadzil, je do 70 zwiazkow pschiniesk a je tak psched zahubienjom wukłował; tola tež tehdem njeprchnidzeczu tele knihi ženie do rukow ludu, ale w oſtachu we rukach židowskich m eſch-nikow. Esra sam wukładowaſche ludej tele knihi a postaji woſebite wukładowaſhu. Wot taſtich synagogow je tež rycž we 15. ſlawie jaſoschtolskich ſlawiznow. Zo potajſkim tehdem swjate knihi hiſhče we ludzaej ryczi wotpisane njebehn, njetrjeba dopokazane bycz. Halle psched egiptowskoho krała Ptolomäa (245) ſu ſw. piſma, kiz hacž dotal jenož we hebrejskej ryczi běchu, z pomocu 70 tolmaczerjow (pschedložerjow), kótrychž won z Jeruzalema pschinie da, do gřich i ſteje rycze pschedložene býle, kótruž rycž pak jenož jara mało wuczeńych židow tehdem znajesche. Ćzi pak, kotsiž ju znajachu, běchu pschedpokazani, zo bě to naſwažniſche nic te pschedloženjo bibliſkoho texta, ale te ſtare synagogiske podawizny a wukladzenjo, tak zo we Chrystusowym czasu, káz ze ſwjatoho piſma nowoho zakonja widzimy, wukladzenjo a hortna podawizna wot piſmanuſczenych ſkoro wjac placzesche dyžli ſwjate piſma ſamo. Zo by to hodla njeſućený lud we starym zakonju ſwjate piſma czital a ſej wukładowal (kaz džens protestantſki lud) njeſtoji ze žanhm piſmikom we tymle zakenu a ſtawizn ſwjathych piſmow ſtaroho zakonja to zjawnje poſkazuja. — Ale my njeſimy židža, možl něčto prajez, my ſmy kſheſczenjo a kóždomu kſheſczenej, kiz czitacž može, dybri czitanjo ſwjathych knihow dowoſene bycz, woſobrje piſma nowoho zakonja. Na to wotmoſju: Ćyle zadženjo Chrystusowe a waschnio ſtareje chrkwe hacž do 16. lēſtotka to tež nje- pſchidatej. Kajke ménjenje Jezus Chrystus ſam we naſtupanju ſwjatoho piſma mějſeſche, hođi ſo lochko dohladač ze 13. ſtawa ſczenika Mateja. Tam praſhachu ſo wuczownicy ſenjeza, czohodla won k ludej pschedz pschedrujanja ryczi; na czož won wotmoſwi: W am je date, zo býſhče potajnoſcze božoho kraſtwa wjedzeli, tym pak nijeje date. Pschedož z widzachymaj woczonaj woni njevidza a ze ſlyſhachymaj wufbomaj woni njeſlyſha, pschedož woni je njerozemja; — wutroba toho ludu je ſtverdnjena a jich woezi drēmataj, zo njebychu něhdy ze ſwojimaj woczonaj widzeli a ze wutrobu rozemili . . . . ale zbožne ſu wasche woezi, zo widža a wasche wufbci, zo ſlyſha. Z tych ſlowow, praji ſwi. Hieronymus, je zjawnje widzecž: zo ſpōznacjo kſheſczanſkih wěrnoſczenow njeje wuklej mu o hoſczi ludu date, ale jenož jaſoschtolam. Haj jum ſprojeſche Syn Boži: Zo by won tež tymle hiſhče wjèle k prujenju měl, zo woni pak to hiſhče znjescz t. j. rozemicž njeſtobli. Hdž Jezus hijom ſwojim jaſoschtolam, ſtolpm ſwojeje chrkwe, wſcho dovericž njechasche, kaf možla cyrkę ſo zwazičz, ſwjate piſma, najdrožſchi polkad, kiz je doſtala, do rukow njevědomnych, ſlabych, njeſpoſolnych a husto doſcž njeſhmanych kſheſczanow połožicž, kiz wažnoſcť tychle knihow njeſpóznaju? Ale nježada Chrystus ſam poſa Jan. 5., wumjetuju protestantowje:

zo lud swjate pismo c̄itac̄ dyrbi?*) Zo tele joho slowa napominanjo k c̄itanju swjatych pismow wobdzierzeja, njecham⁊ zaprēc̄, ale kózdy widzi tež: zo Syn Boži tele slowa nieje k tomu ludej ryczał, ale k tym prędkstej erjam a pismo wuceñym, kiz swojego zastojnictwa dla swjate pismo znac̄ dyrbjachu a je znali njeisu. Hiszceje zjawnischo pak budze to kózdomu, zo Jezus k tym le ryczeske, dokelz je tam sobu prajene, zo chenku c̄ile joho skoncowac̄. Zo je chla Chrystusowa ryc̄ tohobla na farisejerjom a pismawuczenych mœrjena, kózdy dowidzi, kiz spomnijent stawczk pola swjatoho Jana c̄ita. Schtož slonczenie hiszceje pschiwozmje, zo je Jezus Chrystus sam busto do templa a do synagogow khodzik (Luk. 2; Matej. 4, 12. 13; Mark. 1, 3. 6; Luk. 4, 13; Jan. 6, 12. 18.), zo je tam biez wuczerjemi sedzał a na nich posluchał, c̄itanjo a wukladzenjo swjatych pismow slyschal a tele pisma ludej sam wukladowal, ton dyrbjal kaž slepy byc̄, hdz by wobkruzcil: zo je Syn Boži hizom sam otne c̄itanjo a wukladzenjo swjatych pismow wot ludu žadal. Nē, Jezus je pschez swoje zadzherzenjo a psichlak ruije to na psche c̄i wne wuczil, haj won kaža ludej, kaž to hizom w Mójzesowym časzu bē, pismawuczenych a mœschnikow pytac̄ (Matej. 23, 2. 3.) a wot nich so rozwuec̄ dacz. „Na Mójzesowym stole sedza pismawuczeni a Farisejsci. Wschitko tohodla, schtož won i wam praja, to dżerzce a c̄ińce.“ Pismawuczeni a Farisejsci, a po Jezusowej smierci japoschtołko mœjachu te swjate pisma po woli Chrystusowej we ruch, lud pak dyrbjescze na nich posluchac̄. Wot biblije w ludu žana ryc̄ nieje wothladane wot toho, zo halle pisma staroho testamenta wobstojachu. — Ton samy porjad je pak tež tehdem dżerzany był, hdz bē Jezus Chrystus hizom wumrieł a do njebies spěł, w časzu prênjeje cyrkwe.

Japoschtołko a scjenikowe pisachi z wuwzaczom swjatoho Mateja, kiz swoje scjenio hebrejsci pisac̄, wschitcy pak grichisci pak lačionsci, hac̄runje we wszech tehdomnijskich kscheszanskich krajach hinajsze rycze po wschelakszji tuthich krajow wobstojachu. Swjath Paweł njeipsisac̄ swój list Romskim we romskej (lačionskej ryczi), ale we grichichski. Czohodla to? Dokelz won kaž wschitcy druzh swjeczi spisario chysce, zo bychu pisma na žane w aschnijo ludej do rukow njeipschisckie, ale jenož derje wuczenym a tajtim, kotsiž bychu we nich wobkhowane potajnoscze wopschijec̄ mogli. Swjath Matej pisac̄ swoje scjenio za Jeruzalemsku wosadu hebrejsci, ale po starej hebrejskej ryczi, kiz židowski lud wjac̄ njeznajesce; swjath Markus pisac̄ swoje scjenio w Romje, pod khezjom Klaudiusom, zjawnym njeipscheczelom grichiskej rycze, ze žaneje druheje winy hac̄ z tuteje, dokelz won mœz njechasce, zo bychu romszy pschewobroczeni kscheszienjo joho scjenio c̄itali. Zjawnie znamjo, zo swjeczi spisario ludu dla a c̄itanja dla swoje pisma njepisachi, bē tež to, zo su tele pisma wosobnie listy jenož pschiležnostne pisali, jenož jednotliwym kscheszanskim wosadam pschipostali a zo je chly nowy testament po fruchach a dolho po

*) Pschepytajcze te pisma, dokelz so wam źda, zo macze we nich węczeńe žiwienjo ..... Jan 5, 39.

Smierci Chrystusowej halle dopisanym był. Małej pisma 15 lat po Chrystusowym doniebieszczu, Markus hiszczęce pozyjnego, Łukasz khecarów dla halle na końcu przejnego lata stotnika. Były to tehdem hizom winowatość były, że dyrbile kschęczenjo swiatego pisma czerwiony, dha by Chrystus a japoščitojo (swj. pisařo) wopak cziniły; Chrystus, że wów niesie jem pshikazał zdobom po jeho smierci abo pshci jeho żywieniu pisać, a japoščitojo pak, że niesie sami tak wjele rozoma mali a jeho wnežbu napisali. Wobejce pak by mulka kschindwa była za Chrystusa a za japoščitołów. Chrystus je swoim wneženiem, kaž swiate pismo zjawnie praji, porucził przedowacz t. j. hortnie jeho swiatu wnežbu wneži a to woni kaž dasz ich wnežownich czinjach, tak że je so wjele lata stotników minęło, przedy hacę mózgachu so wnež pisma nowego zakonu we wszechelskich ryczących wszechelskich krajach. Swjath Hawschthy praji, je swiate pismo we swoim czasu t. j. we schwórtym lata stotniku jenoż we tsiach ryczących a zo žana wot tutych ryczących tajka niesie, liż by zwijetscha znata była. Dyrbjala to toho dla biblija kaž protestantowje wudawaja „czitanka“ bycz za cyh lud, czohodla niesie japoščitojo abo ich wnežownich ze biblije tajku knihu cziniły? Wschak so protestantowje skoro we kózdej malej węch na staru japoščitołku cyrkę powołają, czohodla chedza woni tudy waschnjo stareje przejotne cyrkwie zaczynają? Runje we japoščitołkim czasu, hdźeż so Chrystusowa wnežba hortnie wnežsche, by jena wotpisana abo cziszczena biblija jara wuzitna była khecarów dla, tiz falschne wnežby we falschonych pismach rozszerzach, a tola wobswędczeja wschitych cyrkwinnych Wótcowje a spisarjo tamnego czasu, że tehdem hiszczęce žana biblija niesie a zo bu swiate pismo jenoż na bežich fliszbach czitanie a we tajkej ryczi, tiz dyrbile ludej derje wulkadzenna tyc. Neketre kraje westachu 400, 500, haj někotre 800 lata stotników dolno bjez pscheloženja swiatego pisma a tola wobstejesche tehdem we wszech krajach bjez biblije hizom tasama kschęczeniokatolicka wera, kaž we naszym czasu hdźeż mamy biblije wot wszechelskich krajow a ryczących. Zo je biblija poźniejszo do mnogich ryczących pscheložena była, to my radź pschidamy, ale my niesmemy zabyć, że cyrkę to żenye radź niewidzische, dokelž z kózdym pscheloženjom so też wjach zmylkow do pscheložnych biblijow měschachu a dokeh lud, tiz bibliju we swojej ryczi czita, tufamu drje czita, ale zwijetscha nierożemi, haj husto dość pschez samotne wulkadowanie telesiane do blidow a khecarstwów zawiedzony bycz może. Za dopokoż ja jenoż jowle wobkruczał, zo su wschitej khecarjo kózdomu czasu so na bibliju powołali, byrnje tasama biblija, prawje czitana a wulkadzenna wschitke ich khecarstwa zatamala. Toho dla praji hizom swj. Hawschthy jara derje, zo so z tej bibliju runje tak starosciajwe wobkhadzec dyrbi, kaž z nich aristiju (ze najswięcjszym sakramensem). Boże blido stoji kózdomu pschihotowane k tróscie a k woschewieniu, tak też swiate pismo. Tola, praji won, dyrbi wone kaž najswięcjszy sakrament jenoż do stojanym a khranym podate bycz, kofiz bychu k jeho wuziwanju dospołniu wědomość mali a dospołni poczciwość. Žadny dzjw, zo nascha cyrkę jenoż tajkim czitanju swiatego pisma dowoli a powstatkomie czitanjo biblije bjez wulkadowaniow nochce.

(Pschichoduje sfonczenjo.)

Światy Ansgar, japoſchtol Skandinavije,

archbiſkop Hamburgſki, † 3. februara 865.

(Śkōneženje.)

W Hamburgu natwari nětk światy Ansgar biſkopſtu cyrkij a pschihotowasche mlodých Danow a Słowjanow na miſſionarſtwo. Ale na druhe lěto (837) mějſeſche wón wulſe pruhowanja pscheſzepjeſ. Normanskí wójuſti lud, tehdom na vſchěch europſich pobrjohach ſraschih, nadpadže Hamburg a spali město z kloſch-trom, cyrkju a kniſhownju; Ansgar tam wundze ze ſwojimi duchowymi ſedma ze živjenjom. Bórz na to pschiindze zrudna powjeſej, zo je biſkop Gosbert pschi zbežku luda ze Schweijskeje wuhnath a zo je tež kſchesęzanska wera tam wuzankujena. Sydom lět njeſmeđzefc kſchesęzanski duchowih do Schweijskeje, hacž jim tam zasy Ansgar jenoſo putnika poſla, kotrž zawoſtajenih kſchesęzanow do maleje wosady zjenocži. K temu bu hſchęze kloſchyr w Turholtu pola Brügge, hamburgſkomu biſkopſtu wot khezora darjen, Ansgařej wzath. Tu ſtejſeſche wón nětk khudy kaž Job a duchowni dyrbjachu joho wopuſtečic, dokelž jich wjac ani zejiwic ujemiožesche. W tei nuzy phtafše wuczeſ pola ſufodnoho biſkopa Ludericha we Bremerje; bu pał wot njoho wotpoſazan, dokelž tón zalo-ženjo archbiſkopſtu w Hamburgu rad njewidzefc. Śkonežnje ſmilu ſo pobožna žonſka nad khudym archypaſthyrom; woſobna wudowa Iſtia dari jomu dwór bližko Hamburga; wot tudy pocza Ansgar zasy ſwoj zapuſteženih wotrjes wophtowacž. Nowomu němſkomu kraju pschiſtinschesche, ſo lepje poſtaracž wo wothudzenoho archbiſkopa. Pschiležnoſcz k tomu poda ſo pschi ſmjerzej biſkopa w Bremerje. Kral kheſche tele biſkopſtu z Hamburgom zjenocžic a Ansgařej wotedacž. Ale pscheſzivo tomu zbežasche ſo biſkop we Verdenje a wobkružowasche, zo ma ſtar-ſche pravo na to. Śkonežnje pał pschipadze tola Bremen k Hamburgie a Ver-denſki biſkop dosta jenož někotre kruhi hamburgſkeje dičeſhy. Hdyž bě tón zadžewk wotſtroneny, naſta druhi. Archbiſkop w Kölnej nochyſche pschidacž, zo by Bre-men z Hamburgem zjenocžen byl, dokelž je předy ke Kölnej ſluſchal. Ale němſki kral nochyſche, zo by biſkop joho kraja pod archbiſkopom czuho kraja ſtał; a bamž Miltawſch poſtaſi, zo matej biſkopſtu Bremen a Hamburg zjenocženej bycž (858). Němſki kraj mějſeſche nětk tři archbiſkopſtu: Mainz, Salzburg a Hamburg-Bremen. Ansgar bě hžom předy do Bremera pscheſzahný.

Hdyž tele zwady trajachu a tež poždžiſho poſražowasche Ansgar we ſwojim prćowanju, zo by połnōemu Europu za Chrystusa dobył. Tehdom kuejſeſche w Danskej ſamostatnije kral Erich. Pschi někotrych wophtaniach, kotrž bě jomu Ansgar jako wupóſlanc němſkoho kraja ſežinil, dobu ſej Ansgar tajku čjeſej, zo joho Erich w najwažniſtch wěcah k wurađenju powoła a wſho po joho žadoſci čžinjeſche. Hacžrunje kral, bojo ſo najſterje pohanſkich popow, pohan wosta, dowoli tola, zo by we tehdomiňſkim klowuñym měſceze Schleswiga (Hadeby) cyrkj natwarjena a fara załožena byla. Ale w lěče 854 bu wot njepscheſzelov kſchesęzanshu ſděžk pschihotowan, w kotrymž bu Erich z tróna czisnjeny a morjeny.

Wschitchy pschithilnich Ansgara padzechu z Erichom w tſidniewskim wojowanju. Króna pscheinde na džecio z mjenom Erich II. a joho zaſtaracjerio běchu tež ſurowi njeſtřečelojo kſhescjanſtwa. Na te zbože njetrajeſche pſhesczhanje dolho. Hdyž ſo ſwjaſth Anſgar na puc̄ do Danskeje hotowasche, zo by tamniſche rokoczenjo změroval, doſta powieſej, zo je mlody kral najhérſchoho zaſtojnila wotehnał a zo je Khrystufouej wěrje pſchithileny. Wózby pſchiudze tež z Danskeje poſelſtwo z prajenjom, zo ſej Erich II. joho pſhczelſtwo a hnadu Khrystuſa zaſlužic̄ pſcheje. Pſchewodžan̄ wot nadobnoho hrabje (grof) Burkharda khwata zwjeseleñy archpastyr ſam do Danskeje (856). A jomu poradzi ſo nic jenož předawſche dobre poměr wobnowic̄, ale tež nowe ſpěchowanjo doſahnyč. Cyrkej w Schleswigu bu zafy data a wysche toho wuziwanjo zwonow dowolene, ſchtóž bě předh halo kuzkarſtwo zakazane. We měſcze Ribe (w Jütlandze) załoži kral nowu faru a cyrkę. Předh hac̄ naležnoſeje w Danskej tak zbožownie ſo wobroczechu, fežini Anſgar we Schweijskej wažne kroczele.

W lécje 861 naſtriپ ſwoje druhe miſtonarske puc̄owanjo do Schweijskeje; a bě w tym kraju druhi króz z pſchizwoleñjom němskoho Ludwika. Anſgar pſchiudze runje w prawym časzu; pſchetož tehdom jednaſche ſo na narodnym ſejmje wo to, zo by kſhescjanſke nabožniſtwo cyle zakazane bylo. Z bohatymi darami dobu Anſgar najprjedh pſhczelſtwo wjercha Olafa, kothž pak jomu ziemí, zo wo tym ſam wobzanknyc̄ njemöže, ale zo dyrbja potom ſwiate loſy (pſchibohow) praschane byc̄. A ſta ſo tak. Loſy wuprajichu ſo za kſhescjanſku wěru a tak wobzankn̄ tež narodn̄ ſejm, zo ſměl kózdy po ſpodobanju Khrystuſa czescejč. Tak tu nětko we Schweijskej Anſgar dwě lécje ze žohnowanjom ſtukowasche. Wotedawſchi zarjadowanjo cyrlwie Grimberter, bratrowej mjenowanaho Autbertha, poſtaji joho za fararja w Birch, hdež kral Olaf pſchihodne město za nowu cyrkę pſchipokaza a wrózci ſo zafy do swojeho archbiſkopſkoho ſydlia Bremera.

Tak minichu ſo lěta w japoſchtoſkim prćcowanju a w mniſkym žiwenju. Anſgar běſche ſebi pſchec̄ pſchal, zo by ſměl ſwoju krej pſchelc̄ za Khrystuſou wuzižbu; ale tele pſchec̄o njebu dopjelnjene. Wón wumrje na ſwojim kožu. Hdyž widjeſche zo budje dyrbječ pſchec̄ pſchirobjenu ſmjerč ze ſweta hic̄, zdychowasche wón: „Ach, we tym ſu moje hréchi wina, zo martraſku hnadu njedoſtanu“. Po ſchtyriměſaczn̄ khorofſi wumrje 3. februara 865 w 65. lécje ſwojeje starob̄ a w 32. ſwojeho archbiſkopſkoho zaſtojniftwa. Čeſej wote wſchech joho znajachch pſchewodžesche joho do rowa.

Wón bě kruth pſchec̄iwo ſebi ſamomu, wodnjo a w noch noschesche na czěle drapatu draſtu, a wuziwasche jenož tak wjele, zo možl žiwenjo hubjenje zdjerzec̄. Běſche jeniczeh wot khléba a wodh žiwy. Zwuczenh na ſtajnu džekawoſeč wobſtara pſalmhy ſpěwajo wſchelake ruczne dželo, a zo by na puc̄ach nikomu wobčežn̄ njebyl, phtasche ſebi z pleczenjom ſyczow (ſakow) ſwoje zežewienjo, chle po prawidle ſwiatoho Benedikta doſpolnū khudobu zakhowajo.

Napſchec̄o tomu twarjeſche ſchpitale za khoroch, khudych a cuzych pſchithadníkow, wjedzefche dary hromadzic̄ za wjerchow a zajathch wukupowac̄, a starasche ſo jara za wudowy a ſyrot̄. Hako biſkop wophtowasche pilnje farb, wurabzo-

wasche z duchownymi, twarjesche nowe cyrkwe a z trébnymi wěcami je zaſtarla, k čomuž najwjetši džel swoich dołhodow poſwječzi. Hdzežuli pschiidže, przedowaſche sam. Zo by ſo kſcheszaniſtwo moſlo pſchec bohacziſho rozwieſcz, założoſwasche ſwiaty Anſgar na wschelskich miestach klóſtrh a podobne wuſtawy. Tu wuwuczi a wottudh wupóſka duchownych tym, kiž běchu kſheszienjo, a miſſionarow k tym, kiž běchu hiſhce pohanii. Staroſezinje ſečelesche do dalokich krajinow swojeje diwcesy duchownych a miſſionarow a napominaſche iſč, zo ujebychu wot pohanow niežo žadali, zo by kſheszanska wěra czim ſkerje wot nich pſchijata byla. Tohebla dawasche jimi bohate daru na pucz ſobu z džela k zežiwenju, z džela, zo byhu ſej z darami pſcheczelſtwo pohanow dobyły.

Hibanjo hordosze, kotrež možesche ſo lochy pſchi wobdžiwanju luda zbehac, wjerzesche won we nastawanju poduſycz. Wschudżom běſche měnjenju, zo Anſgar džiwy czini a khorych z dōtknieniem wulekni. Ale won to ujeradu powijedacz ſlyſchesche. Junu praſesche jenomu swoich pſcheczelow: „Hdy bych woſobuho dara hédny byl, bych Boha proſyl, zo by tón džiw na mni czinił a mie do dobroho człowjeka pſcheworil“. Pſchez znutſkowny hłos, wo ſnje a we widzeniu ſpózna do pređka, ſhtož dyrbjesche pſchiac̄ a po tym tež wschelake wnežby dawasche.

Dobreth wopokazowac̄, běſche radosc̄ joho žiwenja. Wou rozdawasche pſchec džesath džel swoich dołhodow khudym. W Bremenje natwari ſchpitål, do kotrehož ſam kóždy džen khodesche a hdzež ſam czasto khorym ſlužesche. Joho luboſc̄ ke khudym njeznajesche mięzy; najwjetſcha radosc̄ za ujoho bě, jimi nohi wumywac̄ a pſchi bliżeji ſim poſlužec̄. Jathyk je jara wjele wukupil; a tež na cuze kraje pſchenidže joho dobroczerſtwo.

Grabiwoje w połnönej Albingſkej, k joho biskopſtu ſluſhacej, pſchedawachu popadniſenych njezwołnikow (ſlavow). Anſgar ujepoſcha ſej mera, doniž czile rubježničy jomu ſwiatoczniue ujelubichu ſo swojoho rjemięſla wotrec; woni dyrbjachu wschitkich swoich zajathch (njezwołnikow) puſhczic̄.

Tónle muž, hewak tak czichti, pokaza, hdzež złosc̄ a twjerdu wntrobu phtny, moc a raznosc̄. Mocni a bohac̄i, kotsiz ujemieſiachu dobre ſwědomjo, tſchepotachu pſched uim, bjeztymo ſreni stav we nim bratra nadendźe a khudy kaž nana. Anſgar běſche w tym czasu žiwy, hdzež bě kralowska moc ſpanyla a nowy poriad nastawasche. Kaž družy biskopojo tak tež won zakitowasche lud pſched nowej pſhemociu. A pſchi wschim tym mjeſeſche tón ſwiaty muž tak male měnjenjo wo ſebi, zo ſo w swojej poſleniej khoroſci czasto staroſeziwje prafchecſche, hac̄ je tola wschē swoje pſchisluſhnoſcie dopjelnik, a mħſlesche ſej, zo Boh njeje z nim ſpokojom, dokelž joho njeje dał jako marträria wumrječ. Prachany, ma-li swojoho pſcheczela Rimberta za khmanoho naſtupnika w archybiskopſtwje, wotmekwi won: zo je Rimbert hdniſki archybiskop bhc̄, hac̄ je won ſam hdny najnižſhu ſwjecziznu doſtač. Mręjo zdyc̄wasche: „Božo, bndž mi hnadih hübjenomu hręſhniſek.“

Anſgar ſlutioſwasche tež jako ſpisowar, hac̄runje bě z tejko džekami swojego archybiskopſkego zastejnſtwa wobczezeny. Z joho piſmowſkich dželov paſ ſu ſo

nam jenož wukhowale „Pigmenta“ (modlitw po psalmach) a životenjopis biskopa Willehada. Druhe spisy a listy su zhubjene.

Za swjatoho wupraji Ansgara hizom joho nastupnik a pschezel Rimbert a hamž Miklawsch I. potwjerdzi to swjatoprajenje. Hac̄ do časa tak njenowanej reformacieje wosta swjath Ansgar jedyn z prenich patronow europejskeje polnoch a dotal nosy wjele mestnow w delnej starej Saksej joho imeno, kaž na pschitklađ: Ansgarowe wrota w Bremenje a t.d.

D zo by na pröstwu s. Ansgara w tamnych krajinach, hdzež preñju cyrkij a kat. biskopow hidža, swetlo katolskeje wêry zaszy wschudzom wožiwiło a tak poslenja wojna, kotrež staj némorskaj kniežerzej za némorskú narodnosć zapoczałej byloj, tež Schrystusowej wérnej cyrkwi dobyęzo wuslutkowała! Po „Hlaſu.“

3 Lujic̄ a Sakskeje.

Ze Schérachow a. Tudomna psched 100 létami rjenje twarjena cyrkij najsskerje w bližszych létach pschitostni pschu dostanje, pschetož nětko so shlyne na to djela, zo byshtej wobej wëzi (tormaj), jenož do cyrkwinieje tséchi hotowej chle dotwarjenej bylej. Kniež farar Žur je tu wèc woſebje spéchowac̄ poczał a nětko pschech wjac̄ podpjery namaka. Preñi kapital 2000 toleri k tomu koncej je psched někotrymi létami njehoh schérachowskij mlynk Kunze daril. Wloni pschitokaza k. farar k tomu dwaj hewak jomu slusħacaj woporaj, na kotrež so wokoło 150 toleri nowda. Tež bu koncert k lepschomu spomijenoho wutwarjenja dzeržan̄. Na to je k. farar dwór wot dwora male a wulke darž hromadzik, pschi čimž so někotri po 100 a 50 tolerjach podpisali a darili, tak zo so wulka summa 2,400 toleri nowda (w Schérachowje samym 2000 tol.). To su rjane dopokazma luboscze k hožomu domej!

Cyrkwiniske nowinki a powjescze.

Z Prahi. Na preñju duchownstu z hromadziznu 17. januara zemže so, kaž Blahověst psiche, nimale 70 duchownych pod pschedsydštwom najdostojnischoho knieža kardinala archybiskopa. We preñim posedzenju ryczesche so wo preðarstwu we hlowinym měscje a w druhim wo zanjedzenju 40 hodžinskeje pobožnosće. — Njedzeli 22. dosta 55 seminaristow a klóschtyrskich klerikarjow tonsuru a 29. wudželske archybiskop nízše swječizny.

Z Prahi. Swjath džen ss. Chrilla a Methoda bu, kaž najnowsche češske nowinh pišaja, po žadosezji kardinala archybiskopa z pschizwolenjom hamža tež za češsku cyrkwinisku provinec spoczinajo z tutym létom na 5. julija pschepoloženj. W Morawje a khrowatskich biskopstwach je hizom tak.

Z Wina. Tu wumrje psched někotrym časom hrabja Hartig, něhdusiči pøslanc a statny minister. W swojej poslenjej woli wotkaza wón 1000 schěstaakov krajnej

pokladnich, dokelž je pschitkadhjejo z cizbý do Natuskeje za někotre malicžkoſcje na mjezach clo zaplacičz zakončil, zo by spěšnichho dale puczowac̄ možl. Nochjho krajne dohodh pschitkretſchic̄ poda takle doſahace zaručanjo. Wopravdze žadna ſwđomitoſc̄!

Z Lublanu. Redakcija „Zgodujeje Danich“ (po ſerbſku „Dutnicžki“) je w krótkim číſtu 3000 frankow za ſvjatočno wéta na hromadžila ze wſchelatimi podpisami a pschećenimi daricžerjow. Tutoń dar bu ze ſlowinskim a ſacjanſkim liſtom bamzej pschepodat̄, kij je pſchi tej ſkladnoſci dawacžerjam a chlonu ſlowinskemu narodej žohnuwanju wudželis.

(Milos eži wi bratſja.) Po cylej Evropje ſu rozpſchestrjeni miloſežni bratſja, kotrejž halo praktiſtich zastupnikow kſchecžanskie luboſeže kždy ežeſeži. Po najnowiſkim pſchegladi je we 99 jich kloſtrach a domach w Italskej, Francowſkej, Španiſkej, Natuskej, Pölskej, Baierſkej a Pruskej wob lěto 62,727 khorých wothladańch bylo. Rjad mjeſečne 1159 ſobuſtaſow, z kotrejž je 75 duchownych, 71 ſekarjow a 78 ſekarnikow (haphykarjow).

(Wobročenja.) Protestantſki zemjan E. von Puckow we Meklenburgſkej bu pſchez ežitanjo knihow Paderbornſkoho biskopa „Ein biſchöfliches Wort an die Protestanten“ taf hnuth, zo ze zamyslem do Paderborna puczowasche biskopej ſo džakowac̄ a pſched krótkim w Speieru pſched biskopom katholiske wěrywuznaczio wepoloži. — Jenželjski hrabja (grař) Bochan je ſo do katholiskeje cirkwe na-wrocžil. — We Wegbergu w pruskej raiſkej province bu židowka kſchecžena, ko-trejž džowka je hžom w naležu kſchecženiu doſtala.

Z Kölna. K lepſchomu wutwarjenju tormow krasnoho uětko nimale do-twarjenoho doma (cirkwe) je loteria wot wſchonoſcje dowoleна a pſchedawaja ſo po wſhej Němkej losy k tomu. Mjeniſchi džel nawdathch pjeniez nałoži ſo k dobytkam. — Za nowoho biskupa w Trieru bu barlinſki probſt Pellsram, ro-dženy ze Schlezjuſkeje, wuzwoleny.

(Dowěra a prōſtw.) Psched lětami běſche w francowſkim měſcie Tours pobožnih duchewny Pasquier živý, ketryž ſo woſebje za wopuſcežene ſyrotki ſta-rasche. Wodnijo a noch pſhemyslowasche ſej wón, kaf možl wbohe džecži wſchelatim ſtrashnoſcjam wutorhnučz, pſchetož wón ſam mjeſečne ſedom taf wjele, zo móžesche ſo naſhejic̄. Tola wobzanku wón khežu za ſyrotki natwaric̄ a wza najprjedy 10 ſyrotkov do njeje, kotrež buchu tam w rjemjeſlu (handwerk) rozwu-čene. W dowěrje na Boha powjetſchi wón po číſtu khežu, do kotrejž pſchec-ivjach džecži pſchitidže a ketaž bu ežasto na ſpodiſiwe waschnjo wot dobrých ludži podpjerana. Ale pſchitidžehu tež dny wulſeje nužy, a hdyž bě ta ſama prawje ežeſka, dha džecžhe pobožnih duchownyh do přenijeje lepſchej cirkwe, za-klapa na tabernakel a praſeſche: „Lubý zbožniko, twoje džecžatka nimaja džensa žanoho khléba!“ A kždykroč da jomu tón zbožnif, prjedy hacž ſo dženú miny, nowe dopoſazmo, zo je joho klapańo wuſlyſhal; kždykroč pſchitidžechu zaſy dobri ludžo z khlébom a druhini darami za ſyrotki.

(Zamurjowané durje.) Gerard z Kempisa, bratr ſpiſowarja złotych knihow „wot kročenja za Kryſtoum“, běſche jara krasne twarjenjo natwaric̄

dał a pscheoprosh po joho dokonjeniu sudsobnych zemianow k hoscjijnie. Bjez tym zo joho najbole wschitich hoscjo khwalachu joho bohatstwa dla, praji jedyn z nich: „Węzo je twoje twarjenjo jara wustojnie twarjene, ale jene durje we uim dyrbjale zamurjowane byc.” „A kotre durje?” praschesche so Gerard. „Te,” wotmohwi tamny, „z kotruiž budziesc něhdyl won ujeseny, zo by pohrjebany byl.” Tele slowa pohnuchu herdeho muža tak iara, zo do so džesche, swojich hréchow so kajesche a so do tajkoho czlowjeka pschemeni, kotrž swoje bohatstwo a swoju zbožnośc jeniczch w Bohu samym pytasche.

(Th hinal ujemodžesch.) Jedyn farar mějesche w swojej woſadze wopilca, kotrž na žane joho napominanjow njedziwasche. Něhdyl czumpasche so tón samy zasy jara napity z forezmy a prajesche k fararzej, kž joho zetka: „Haj, kuježe, tak dyrbi to kóždy džen hic.” Farar poklepa temu mužej na ramjo a prajesche jenož: „Pramje masch, th tež hinal ujemodžesch!” Schto? Myſlesche ten pjaný, ja hinal ujemodžu? to chcemh tola widzeć. Won chysche so učik fararzej klubu polepschic. Alle to ujendžesche; pschi wschich swojich wotmyslenjach zapadze pszech zasy do swojeje stareje złocze; a tola ujedasche jomu fararjowe wuprjenjo: „Th hinal ujemodžesch!” žanoho mera a paleſche joho takrje na wutrobie. Slonežnje džesche k fararzej a powjedasche jomu swoje wotmyslenjo, a kaf cęzko jemu je te same wuwjescz. Tu pokaza jeho farar na swjath kſchiz, napominasche joho k doftawaniu swjatejſu sakramentow, a potom bu tón wopilc wot palencowoho wetroczkowſtwa wumozheny.

Z Rom a. Po božich ſlužbach na ss. tſjoch kralow wozjewi bamž we pschitomnoſći kardinalow dekret, w kotrymž so swjatoprajenjo 19 marträjow z Niederlandskeje postaja. Geusowje („tannischha protestantska ſtrena“) w času krala Filipa II. zajachu tychsamych we twjerdziznje Gorum (Gorinchen) a wobjehich jich w Brielu 1572. Bjez tutymi marträjemi běchu swětni duchowni a misicha ze ſchthri rjadow. — Wubjerny miſſionar jesuita de Smet je w Romje pobyl. Wloni bě won w połnocnej Americh 700 ludzi kſchecjil. —

Z Rom a. Bamž je poruczoſcę dał, zo maja so pschihotowanja činięz k swjatoprajenju 137 marträjow z Japanſkeje, Korea a Chinesiskeje, kotsiž ſu w 17. lěſtottku žiwenjo weprowali, kaž tež Leonarda z Porto-Mauricio a zbožnoho Józafata z Polskeje. To ſtanje ſo z wulſtej swjatoſnoſci w meji. Tehdom budze tež zbožnoprajenjo neapolitanſkeje klóſchyrſkeje knježn̄ Francisſi „wot pječ ranow“ imenowaneje.

Z Rom a. Encyklika (wokolny liſt za biskopow), kotrąž je woſebje wot protestantow z tajkej haru witana, ujeje tudy nifkoho pschekhwatala, dokež je ſo hijom dwě řeče wo ujej ryczało. Wona bu imenujy z wjetſchoho džela hijom 1862 w Romje zhromadženym biskopam pschi swjatoprajenju japanſkich marträjow pschedpołożena. Tudy a tež druhdže praja ſamo ſwobodomyslni ludžo: Hdyž my prawo za ſo žadamy, zo ſnaeli ſwoje myſle wo tym a druhim zjewic̄, czohdla ujedybjal tež wjerch katholſkeje cyrkwe prajic̄, ſchto won a cyrkę wo tym abo druhim za prawe dzerži. Katholſke nowinę wſchich krajow pak khala ſwojego wjercha, zo je tak wutrobicze pscheczivo ſwojim ujepſcheczelam wuſtupil.

— W cijicherni a z nakładem Propagandy wuda so, kaž Zagrebački katolički list pſche, z nowa porjedzeną missal (kniha pſchi Bożej mschi) a brevir we starosłowiańskiej ryczi ze glagolskimi pismikami, kajkež knihi so wjele stow lét hizom bjez drugim w senjskim biskopstwie (Zengg) naložuju. Pſchi wuporjedzenju rycze budže tež pomhac̄ sławny biskop diakonarski Strossmayer (Khrowat).

Wuherska. Po winskich nowinach zdżerzuje so w Temeschwaru sektu tak imienowanych Nagarejskich; policajstwo napaduje w noch jich zhromadzizny a rozejčerja je. Męsceczanska rada je ze schtrafu 50 toiserjow pohrozyla kóždomu khězercej, kij bý taſte njezakoniske skhadzowanja w swoim domie wodnjo abo w nowy czerpjeł.

America. Rajwjetša cyrkę w polnoamerickich statach, cyrkę swjatej Petra a Pawoła we Filadelfii bu njesdawo poſwiczena. Na njej je so 18 lét twarilo a wudawki wuezinjeja pieczę milijonow toleri. Pſchi jeje poſwiczenju běchu tſjo archbiskopowje, 10 biskopowje a pſchez 200 duchownych. Ludzi běſche tam pſchez 8000. — Z Fonda Laka pſche bjez drugim missioneer Jan Cebul do „Zgodnej Danicy“: „Luba pomoc, kotoruž ſym z Krajinſkeje doſtał, pſchinjeſe dobre plody. Nowu cyrkę drje njeſožach natwaric̄, ale roſchérerich wo 10 lóheži drzewianu indianku klapalku w Bayfieldze, kotoruž ſym wloni z pomocu někotrych jendzelskoamerickanskich katholikow a njeſkatholikow dotwaril. W nalečju zařidzenoho léta pſchesydi so wjele Indianow z lěſom delnjeje Biskonskeje ſem a proſchachu mje wo kſchcjeniu, duž bě ta klapalka za taž wjele ludzi pſchemala; někto pak roſchérjena budže wulka doſcz za wjele lét. Indianowje a polindianowje džiwachu so, hdź jím wot Was poſlane louisdorh pokazowach a proſchachu so, wot koho ſym teſko złota doſtał. Sklychiwſchi, zo ſu to luboſčiwe darch mojich krajanow z dalokeje domizny za morjom k lěpschomu missionſwa, zradowachu so nad tym wutrobiu a proſchachu mje, zo bych ſo tež w ich mjenje dobrocžerjam džakowaſ. Sym tež jenu božu mschu za podpjerarjow missionſwa džeržał a to tež pſchitomnym Indianam wozjewił, zo ſo na te měnjenjo wopruje. Wjach hac̄ tſi ſta duski ſpominasche w wutrobinej modlitwje na mojich dalokich pſchecželov a proſchecžne njebjeskoho Wóteca, zo bý ſtokrōzne žohnowal dobrocžiwe wutroby a ruch atd.“ —

Z Egipciowskeje. Biskop Paskal Biucžiež, Khrowat z Dalmacije, je někto japoſchtolski vikar w Egipciowskiej a ſobu zaſtaraczer missiona w ſrijedznej Afric̄. Wón ma k pomoc swojeje wulkeje diöceſy jenoh ſekretaria a dweju bratrow laikow z rjady franciſkanow. Missio ſo derje pſchisporja. Pſched 30 létami běchu w cyklin kraju jenož tſi domy franciſkanow, w Kahiru, Alexandrii a Rossetu, něk ſe jich tam 12, wſchitke maja swoje chrkwe, a nowe ſybliszczeja ſo pſchihotuja. K tomu ſtuktuja zbožomnje w Alexandrii lazariſtojo, tam a w Kahiru ſchulſch bratſſo, ſnjenje dobroho paſtyrja w Kahiru a w Portu Saidze (pſchi Suezskim kanalu), miloſčiwe ſotry w Alexandrii a w Kahiru. Wysche romskich katholikow ſu tudy tež zjenocženi grichojo z 5 chrkwjemi, katholycz koptojo w Kahiru a w horniej Egipciowsſej, z 12 chrkwjemi, zjenocženi armenojo z 2 chrkwjomaj a 2 modlerinjomaj, maronitojo ze 4 chrkwjemi a cžrjodka katholick ſyrifſich. Franciſkanojo maja 20,000 duski pod ſobu.

Katholicki Posol

Cyrkwiński časopis,

wydawany wot towarzystwa S.S. Cyrilla a Methoda

Płaćizna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna
na póstach
12 $\frac{1}{2}$ nsl. lětnje.

Cílo 3.

Budyšin, 4. měrca 1865.

Lětník 3.

Něshto wo bibliji a jeje čítanju.

(Skónčzenjo).

Zo powščitkomne čítanju biblije ani we židowskej ani we křesćianskej cyrkvi ženje dowolene njebe, smy widželi; to je winh doſčj, zo nicto ſo psche-khwatajo na cyrkej ſkoržic̄ njeſmē, halo by wona we teſle wěch njeſprawnje z nami zakhadžala. Ale cyrkej ma hřeče druhu winu, zo wona kōždo mu bjez w uvačja bibliju čítac̄ njerowoli, dokelž je dale (biblia) za mnohich njerozemliwa, haj za mnohich k čítanju straschniwa. Njewučeny lud hlađa pschi čítanju najbóle na pišmif, kotryž číta; pišmif pak mori, kaž japoſchtol praji, a jenož duch je, kij žiwe číni. Djerži-li ſo njewučených čítar biblije „pišmika“ biblije, dýrbí wěſcje wjèle we bibliji wopaki rezemic̄. Tak rycji biblija husto: zo Boh ryc̄eſche, zo Boža ruka lud ſchrafowasche, zo ſo Boh rozhněwa, zo bě Jomu žel a t. d. Schtóżkuli ſo pschi thçle a podobnych městach biblije jenož pišmifej pschidžerži, myſli ſej Boha wěſcje runje tak kaž ſlaboho čłowjeka z rukomaj a z čłowjecžimi ſtawami a na křiſtoscžemi. Pola Mateja 5, 29 ſteji: „Jelizo cje twoje woko poherchuje, wutohru je a cjsi je wot ſo, jelizo tebije twoja ruka poherchuje, wotřaz ju a cjsi ju wot ſebje, pschetoz lepje tebi je, zo jedyn twojich ſtawow zahinje, hac̄ zo by chle cjeſlo do hele cjsinjene bylo.“ Njewučeny, kij bibliju číta, pak chle njerozemi tole město pak da jomu tajſe wukladzenjo, zo někaſia ſměſhnoſcž won pschinbje, njeje-li tajſe, ſchtož k joho zahubjenju je. Dopokaz toho wopſchijsa ſwiate piſmo fame a chrkwiſke ſtawizn̄. Židža we starym zákonju djeržachu ſo pišmika ſwiatych profetow, kotrež buchu jim čítane, býrnje Mójzes hížom pokazał, zo wone dwoji zmyſl maja (nutškowny)

duchownych a zwonkownych po pismiku) a zo so kózdy wosobne k poslensjomu dżerzecz dybci. Donatistojo (hecarjo we 4. lětstotku) předowachu: zo maja woni wěrnu Chrystusowu chrkej, dokelž we Salomonowym wysofim spěwje we 1. kapitlu te ſłowa ſtejachu: „Hdze ty wotpoczyjesz pſchipo kdnju“ (woni mjenujech k po kdnju býdlachu); druzh hecarjo ſu ſłowa Chrystusowe pola Mateja (19), zo ſu něfti, kotsiz ſo božoho králeſtwa dla wurezaju tak po pismiku zrozemili, zo woni to božoho králeſtwa dla tež cžinjachu. Taſtele a podobne wopacznosće a zakludzenja z biblike pſchiindu, hdz ſo wona po pismiku cžita a pſchi tym jeje nutskowny z mysl ſo pſchehlada. Nic pismik biblije nam wěrnoſć wot rjera a woziewia, ale jeje nutskowny duch a znamienjenjo. Tutoń duch pak, praji swjath Japoschtol we swojim 1. liſcje k Korinthiſkim, njeje wſchitkim daty — to hodla tež wuschne njebuđe, kózdomu nje powołanomu bibliju k cžitanju poſkicicž.

Dale je biblija, ſchtož wobaj teſtamentaj nastupa, na mnohich měſtach cžemna, potajna a cžejko k rozemjenju; to je jena nowa wina, nje wuczenomu cžitarzej bibliju zakazacž. Swjath Pawoł praji wo zakonu staroh teſtamenta, zo je we nim wjèle potajnosćow zakhowanych, kiz najbóle poſtajene běchu, před hznamjenja naſcheje wěry býcz; tak manna, had we puſczińje, jutrowne iehnjo a t. d. Tuthich mnohich cžemuoſcijow a potajnosćow dla, kiz ſo we starym zakonu namakaja, mjenuje ſ. Pawoł starý teſtament wotſcžen. Kaž mjenujech wotſcžen wěſteje wěch jenož jeje wobmiejewace linije pokazuje, tak pokazuje tež starý teſtament, jenož te linije toho, ſchtož Bóh hasle we nowym teſtamenze wopravdze cžinjescze a wuwjedze. Schtož, prascha ſo to hodla těſtamtih Japoschtol, ſchto je Knezo wu mysl ſpoznał? Tele ſłowa ſo ſkoro na chyly starý teſtament zložowacž dawaja. Dwaj wuczownikaj, kiz do Emausa běſchtaj, to do poſkazac̄taj; chyle ſredža swětla, běſchtaj wonaj toſla hiſčezje nje wěſtaj we nastupanju proſetowych pismow (Luk. 24), runje tak komornik kralowych Candace, kiz ſebi pisma Izajasa profeth wot Philippa wuklaſcž dawasche (Jap. ſtawiz. 8, 35). Tele potajnosće ſo we starym teſtamenze a joho pismach džensa hiſčezje namakaja (2. Kor. 3, 14), tak zo njeje kózdomu date, je cžitacž a ſebi tež wukladowacž. Maja-li pak wſchitich dar wukladowanja, prascha ſo swjath Pawoł? (1. Kor. 12, 30). Schtož nowy teſtament nastupa, njeje drje we nim tak wjèle cžemnoho kaž we starym, ale tohorunja swjath Pětr we swojim druhim liſcje (3, 16) wot Pawołowych pismow Korinthiſkim pisa, zo je we nich wjèle wěco w cžejko k rozemjenju a zo nje wuczeni tajke města z joho pismow kaž z chyloho swjatoho pisma jenož k swojemu zatamanju pſchewobročeja. Swjath Hieronimus te hodla derje praji, hdz pisa: Brědka ſo něchtó namaka, kiz njeby pſchi cžitanju swjatych pismow jich cžejkoſcze dla wotſtupit. Zeli tomu tak, kaf hodži ſo biblija do kózdomo rukow dacž, zo by tež wet kózdomo cžitanu býla??

Biblija njeje pak nic jenož cžejko k rozemjenju, wona móže ločko tež swojeje cžemnoſcje dla za mnohich kamieni po horſtka býcz, haj ich do najwjetſchoho stracha, ſchtož zbožnoſć nastupa, ſtajicž. W jeje jednotliwych

pismach so husto porjad we nastupanju časa njewobbedžuje, wopravdžite po-
da wki wotměnjenja so z potajnoosciami a pschrunkami, tak zo njewu-
czeni to husto dość njeptnje; bibliška rycz je połna ranſchokrajinych czycznych
prawidłow, znamjenow a wurazow, haj druhdy so we nich tež sebi na pſche-
cziwne wuprulenja namakaja, kiz schtudiowanym bjez kumanohu wukladžerja
za zjawne zmysli wozmje abo je k najmjeñschomu zjenoſcziež njemiože.*) To
schtóż swjate pisma pak za mnichich straschniwe czini, je to, zo so tam tež slabosieże
a brachi patriarchow a profetow powiedaja, a zo so zlozmysleni abo njewuczeni
lubzo na to czasto powolaja. Tak je so stało z bibliſkim podawkom wot Lotu a
joho dżowkow (Gen. 19, 31—36), z wobstejenjom Abrahama k Hagarze (Genes.
16), Judasa k Thamarze (Gen. 38), ze Salomonowym padom (kral. 3, 11), z
njepomernoscju Nowy (Gen. 9) a t. d. Manichajska sekta we tseczim lětstotku
hanjesche tohodla tež spomnienych węcow dla wschitkich patriarchow a woni pra-
jachu, zo poł swieta na knihach staroho zakonja pohorisch bjerje. Doſć pak jich
bě, kotsiž w tych jednotliwych spomnienych podawkach patriarchow dopokaz a
prawo namakacz myslachu, patriarchow we tychle jich brachach se žehowac ž.
Tak su, kaž Miskawisch Le Maire pisa,**) reformatorojo dwoje manželstwo
hrabje Philippa Hessenskoho za dowolene spózinali, dokelž tamne pschiklady ze
staroho zakonja to za dowolene předkstajachu. Su-li tohodla woni jako wuczeni
tak daleko pschischli, tak daloko dyrbja halle njewuczeni pschicuz, kotsiž bibliju
bjez nawiedowanja njezmyniwoho wukladžerja czitaju a ju ſami ſej wukladują?
Hischceze wjach zadżewkow czitarzej biblije nastanje pschi czitanju Mózesowych
a druhich pschikazniow, profeczenjow a potajnoosców, kiz we wobě-
maj testamentomaj natrechi. Hdyž stawizny hijom tak wjese zadżewkow a strachow
za czitarja wobdzerzeja, tak wjese strachow dyrbja so hakle nadencz we potajnych
wuczbach biblije, kaž we wuczbie najswjecziszeje Trojich atd. Schtóż dha ſebi
wéri bibliju po swoim duchu czitacz, ton je na wěstym puczu, wótc někaj-
koho khecarства bjez, wot chrkwe wotpadnycz a swoju zbožnoſcž do stracha stajicz.
Sabellius, Arius, Nestorius a drugi moga nam džens hischce napominace pschiklady bjez.
Schtóż profeczenja nastupa, a jich je wjese we bibliji, wuzna-
waju wschitich chrkwinisch. Wotcowje jenohłosnie jich czemnoſcž a swoju slabosiež
je doſpolnje wuklaſcz; kózdy profeta ma takrjec swoje wosebite waschnjo
piſania a wuprulenja, tak zo ton bjezdwielnje wopaki rozem a wukladże, kiz to
njeje předy naukuňkl. Swjath Pětr tohodla wěrnoſcž pisa prajo (II. list 1, 20):
„W dyrbicze předy wschoho wjedzecz, zo žane profeczenjo pisma po samotnym

*) Tak praji profet Ezechiel: Ja widzu Boha wot woblieża k woblieżu,
Mózes I. 32: Nihdy człowiek Boha njewidzi; Paweł pisa, zo my wschitich horje-
stawacz budzymy (1 Kor.), David pak we psalmie: zo bjezbožni na ſudny džen
horjestawacz njebutja; Paweł praji, zo Bohu swojich darow dla żenje žel njeje —
we knihach kralow pak so żasy czita: Zo bě Bohu žel, zo bě won Saula za krala
ſejnik atd. atd.

**) We swojim ſpiſu: Sanctuarium profanis occlusum. Němſki pſchelotſ
wuńdze we Münsteru 1845.

wukładzenju so njestanje; pſchetož profecjenjo njeje w zaſtarſku po cžłowječeji woli wuryczęane, ale naučenzi wot ſwiatoho Ducha ſu ſwieci Boži je wuprajili." Schłož ſo potajkim tola zwaži, napshecjo tymle japoſchtoſkim ſlowam profecjenja ſam ſebi wukładowacj, a jednomyslne wukładzenjo cyrkwiſtich Wótcow kaž ze zacpęćzom na bok położiž, tón njewoſtanje biez ſchrafy. Kajke zrudne ſežehwki ſkōnczniſje pſchez te ſamotne wukładzenjo biblijnych pſchikaznjo w starohu a nowohu teſtamenta wuſidu, je tak ziaſne, zo njetrjebam halle na to ſpominieſ. My katholich n. pſch. wěrimy, zo ſu wſchitc k zbožnoſci ſpoſokani, kalvińc̄y to po ſamopaschnym wukładzenju biblije přeja; my wěrimy, zo je nam z bozej hnadi lohlo bože kaſnije džeržecj, cuiowěriwi ſkoro wſchitc to po bibliji zacjiznijeſ. My za to džeržimy, zo ſu dobre ſkutki trěbne, najwjaſh protestantskich ſektorw je za njetrébne woſjewieja, kaž to piecža we bibliji ſtoji; haj te najzjawniſche wěch, tiž rozm híjom za trěbne ſpoznaſje, ſu pſchez falschne wukładzenjo biblije a njewučenych čitarjow pſchewobroczenie bylo. Tak běchu we ſwojim čžaſu ſudžo, liž noſchenjo črijow, naſoženjo bohaſtwow zakazowachu, dokoſlž Ježus po bibliji te přeňe ſwojim japoſchtoſam zapowiedzi a kaž woni wudawachu tež te poſlenje, bjeztymo wén tola ſo jenož napshecjo złomu wuziwanju bohaſtwow wuprajeſche; někotſi zacjiznichu mandjelſtwo, dokoſlž japoſchtoſ Pawoł kniežniſtwo tak khwali, družy paſ kniežniſtwo zacjiznichu, dokoſlž we bibliji čiſtachu, zo je Ježus ſam we Kana w Galilejskej na kwasu był a tak mandjelſtwo čjeſcjoval atd. Zo tajke a podobne bludy, z biblije čerpane, chle žiwenjo bludzachch pſcheworichu a druhdy wulke ſchinjat̄ we žiwenju wubudžichu, tak zo dyrbjesc̄e husto ſwětna wýſebnec̄ tajſim bludnikam zasy k ſtrowomu rozmoeſ pomhač, to je tu wjach hajc̄ jedyn kroč híjom bylo a ſo ſtało. My wiđimy paſ z toho jenož to, ſchłož horjeka wobkrucjachmy, zo je ſtrachnoſc̄, njeupoſokanym a njewučenym bibliju do rukow dac̄. Za najzjawniſchi dopofaz toho dyrbimy ſkōnczniſje za tule wěc tež pſchitajic̄ te jednoh kōſne wuprajenja cyrkwiſtich Wótcow koždoho lětſtoſka. Hieronymus, Hawſchtyń, Hrjehor a Ambroſius, najwuczeniſchi Wótcowje, kotsiž po wuprajenju cyrkwie ſchtoru myſl biblije we ſwojich piſmach předſtajeja, a tež družy praſa runje, zo čiſtanjo biblije pola mniohich jenož dwěle (cwofle), zabluženjo a duchownu ſchku pſchinjeje. Tohodla pokaza Hieronymus Paulinej, zo woni jelizo bibliji čiſta, wobswětlenje wot horjeka a božoho wo jenjenja potřeba, Ambroſius pſchiruna ſwj. piſmo morju, tiž dyrbí ſwojeje hľubokosc̄e a pſchifrytich ſkalinow dla jenož wot chle wědomych pojězdzenie byc̄, Hawſchtyń paſ prokej, z kotrym ſo dobre a zle ſkoli wotthělecz dawaja, dobre k wotdžerženju njepſcheczelov a k wobaranju, že paſ, ſebi ſam ſchku pſchibjic̄ a ſwojej duschi ſmijertne ranę narazhc̄. — Mulerjo, kowario, burja, piſa Wótc Hieronymus, njeméža ſwoje džela zapocjecj, khiba zo ſu to najprjedy naukuſnyli abo pod wobkēzbowaniem druhich; a kumſkty piſmo wuſkadowacj cheedža wſchitc biez wſchoho pſchihotowanja a ſchutdirowanja rozemieſ a po ſpodobanju wuſkutowacj?? Ně, wotmſowi tón ſwiaty a poſkazuje něſt ſwojemu wuczeniſkej Paulinej, ſchto je k čiſtanju biblije trěbne. — Hladamy paſ na to, ſchłož woni ze wſchitkimi druhimi ſwiatymi wótcami za trěbne.

spózna, dha widzimy, zo je wjachy trébne, hacž sebi bibliju kupicž, ju wotczinicž a we njej cítać; my njeſměm̄ so spodžiwacž, hdž nascha chrkej po jich wu-prajenjach so zložuje a jenož wopravdze we wérje a poccíwosczi pruhowanym cítanjo biblije radži. Naspreníſche, ſhtož wſchitc̄ k cítanju biblije jednomyslnie žadaja, je ſylna a fruta wéra, dokelž so bjez tajkeje wérę niečo ſhmanoho we písmje spóznač njeđa. Swj. Hawſchtyń piſasche wo tym chku knihu. Druhe, ſhtož k tomu trébne je, je tole, zo cítař swěrniſe pſchi tym wulfadženju ſtejo wostanje, kaž je chrkej a chrkwiſch wótcowje dawaja. Swj. Hawſchtyń praji: Bo swj. piſmo ſwědcži wo chrkwi ale tež chrkej zasy wo ſwiatym piſmje, — a to je bjez džiwa; pſchez tu chrkej ſu wſchak ſwiate piſima na nas pſchischke, wona ma móže rachnowanjo dacž wo jich naſtaczu, jich wérhodnosczi, wona ma ſwiatoho ducha k pomoc a njemóže ſo ženje we wulfadženju myſlcz. Tſecje, ſhtož žadaja je to, zo kóždy, kiz swj. piſmo cíta, to pod wobkežbowanym duchownym wucžerja a wjedžerja cíni, runje kaž džecži nimale piſanjo nauk-njeja, hdž ſtajnje ſwoje wocži na ruku a pſchedpiš wucžerja zložuja. Schtwör-te je cízaſcžiſche modlenjo, z kotrymž ſo kóždy k cítanju pſchihotowacž dybci. Pjate je wulka ponižnoscž, pſchetož Boh ſo pſchecíwjia hordym a ponižnym dawa ſwoju hnabu; hdžez ponižnoscž, praji swj. Hawſchtyń, tam je tež mudroſcž (Confes. lib. 3. c. 5.). Schte je wulka cíſtota, ſhtož cíelo a chle žiwenjo naſtupa. Tam hdžez biblija ležesche, njeſmedžesche ſebi we ſtarym cíazu ničto niečo nječeſnoho dovolicž. Myčž (začen) toho ſenjeza, praji hižom psalmista (12), je císta kaž ſlěbro z wohnjom wupalene, prihowane we zemi, wucžisczenie ſydom króč. Sydme, ſhtož chrkwiſch Wótcowje k cítanju ſwiatyh piſimow za trébne spóznaſa, je wěſta pſchihotowanoscž rozo ma a wucženoscž, zo by te ſwiate wopſchijecž tež prawje rozemjene bylo, wosobniſe ſhtož pſchirunanja a znamjenja naſtupa. Dale žadaja woni dolhe ſchtudirowanjo t. j. dleſche pſchehadowanjo a pſhemylſlenje ſwiatoho piſima, zo by to, ſhtož jedyn nauknuje, ſo tež derje do pomjatka wzacž hodžalo. Skončenje bojoſcž, pokor-noscž, luboſcž, nabožnoscž, mudroſcž atd. atd. Hdž ſwjecži wótcowje wſcho to wupowiedane za nužne wuměnjenja spóznaſa, kiz kóždy k cítanju biblije ſobu pſchinjeſcž dybci, dha hodži ſo z prawom praschenjo: ma drje mnohoscž njeſchtudiowanoho ludu wſchě tele trébne wěch, hdž bibliju do rukow wozmje?? Nječam̄ druhich wotsudžicž, ale tak wjèle ſnadž ſměnhy tola ſhroble wobkru-cicž, zo ſo bjez ſto ludžimi ſnadž jedyn abo dwaj namakataj, kiz móže bibliju bjez wſchoho jeje wonječeſzenja do rukow bracž. Nekotſi bibliju kaž druhe jednore ſnih ſobhlađuju, druzh wčípnoscze dla do nich hladaja, najwjacori paž nimaja tak wjèle wědomoſeze abo nabožnoscze, ze bychu k cítanju božoho ſłowa ſhmani byli. — Zo dha biblija za wſchitc̄ tých njeplóna rola wostanje, na kotrejj niečo abo jenož wóſty a pjanka rostu, dowidži kóždy, kiz jenož zwjer-schuje wopſchijecž wo bibliji ma a lud znaje. Po wſchim tém, pſchistajamy tohodla na koncu tutoho naſlawka: Zara derje cíjnjeſche a cíni ſuſha katolicka chrkej, zo woua bjez ſwojimi wěriwymi powschitkom ne cítanjo biblije nje-pſchida, ale tuſamu ſama wulkadowaſche a pſchez ſwojich ſlužownikow wulfadowacž

da a hewal jenož teles wukładowanjo za dobre a prawe spóznaje, tiz z njeje sameje wukhadza. Zo z tym pak hischče do stojnym a pschi hoto wanym czitanjo biblije zakozane njeje, smy wjach króz tudy tež prasili; chrkę žada jenož (IV. sess: Conc. Trident.) wot taikich, kotsiz žadanjo po božim słowie we bibliji maja, zo bych su najprjedy pola swojego biskopa abo fararia abo spowiednika wobhoniili: hac̄ wou jum czitanjo radzi abo nie, a zo bych taikie wudawki biblije we macznej ryczi czitali, tiz wot chrkwe za dobre spóznaće (aprobiowane) wukłdzenia maju a po móžnoſci tež bjez zmylkow su we nastupanju pscheloznenja swiatoho texta. Džakujmy so naszej chrkwi, zo wona we tutej wech kaž starosćiu macz cžini, tiz swojim hischče njenazhonenjem džeczon palacu swęcžku samu njeda, ale jum jeje swětlo sama džerži, zo je njebych džeczi zle wuziwale abo so z nim tež wobschledzile.

P. L.

Zapocjat̄k kschesčanskeje chrkwe a jeje rozscherjenje w japoschtołskim času.

Khrystus bē pschez swoju smjercz wumieženjo człowieskoho splaha dokoncał, a pschez wuzwolenjo, rozwuczenjo, a rozpóslanjo 12 japoschtołów so tež za to starał, zo bych plody joho hórkę smjercz wschem ludam wschęch časow t wuzitku pschiszcze. Japoschtołojo mějachu tu dželo dokoniec, tiz so z człowieskimi mocami wuwjescz njesadache, tohodla bē jum Khrystus runje psched swojim do njebies spęczeni njebjesskoho pomōcnika slubil, a jum pschikazał, so nic prjedy z Jeruzalemia wotsalicz, doń jum ducha swiatoho njespocjele. Na djesatym dniu po Khrystusowym denjebjespęczu, na kotrymž so wjèle luda ze wschęch židowskich krajinow we Jeruzalemie zetidze, zo by tu wopominjeczo na horje Sinai datoho zakonja swiecži, dōstachi japoschtołojo slubjenoho tröštarja, tiz jich t spóznaćju wschęje prawdy dowiedże, tiz prjedy bojaznych a sebi n jedowernych z wutrobitoscju a z dowéru wobróni, tiz we czuzych ryczach njezhonenjem dar we wschęch ryczach ryczecz pschidzeli, tak zo mójachu netko wschem narodam po Khrystusowej pschikazni sleva žinjenja předowacj.

A hñdom wustupicu Japoschtołojo hischče na tmysamym dniu, předowajo Khrystusa kschizowanego a zas pschez swoju moc wot morwych stanienego, a to kózdomu we tej ryczi, we kotrejž bē narodený. Spodžiwna węc; kaž něhdh pschi twarjenju babylonskiej węže (forma) hrëschneje herdosce dla hac̄ dotal jenu rycz tak smiescha, zo dyrbieszche so lud do wjacorých narodow dželic, tak zie noczi wén tu we Jeruzalemie wschelake narodz t jenemu ludej, kschesčanskemu ludej, we kotrymž maja so wschitkachako bratsja a sotry, synojo a dżowki jenoho njebjesskoho wóteca lubowacz a jenomu bójskemu słowu posluchacż. Wohniwa rycz swiatego Pětra zapali we wutrobach poslucharijow plomjo živeje wěry do Khrystusa a tsi tysiach dachn so swiatocžiežku we mjenje najswięcžisčeje trojich kschesčiez. Tak zapocja so kschesčanska chrkę, uwj zakon z horj Sinai, tiz ma węcznu placzivoscj. Džen wot dnia netko liežba wěriwych rosczesche.

Zunn hdyž swjath Pětr a Jan do templa džeschtaj, zo býschtaj so modliko, sedžesche pschi tak mjenovaných krasných wrotach templa proscher wot mlodoscie khromy, a žadasche sebi tež wot Pětra a Jana jałmožnu. Pětr pak jomu praji: „Zlate a slěbro nimamoj, schtož pak manoj, damoj tebi, we mjenje Ježusowym stan a khodž!“ A we tymsamym wokominknjenju poskoczi khromy, halo by ženie khromy njebyl, džesche z nimaj do templa a khwalesche Boha. Lud pak kij joho znajesche, džimasehe so wulch nad tym; Pětr wuži tule pschiležitesci, zapocza pschitomnych napominacj, zo býchu do Chrystusa wěrili, kij pschez swojich služownikow tajke býwię cžini, a po joho ryeži žadachu pječz tysach kschezeńcu. Haj tak kruta a sylna bě ludowa dowěrnoscj k japoschtolam ich džiwow dla, zo khorych ua hasu neschachu, zo býchu so pschez sežen japoschtolu, kij nimo dže, wustrowili.

Tola runje tale khwalobna dowěrnoscj a spodžiwnie pschisporjenjo kscheſjanſtwa we hlowym židowskim měscie žvudzi tež zawisej mjez jeho njeſcheczeſtemi, mjez wychschimi měchnikami a Farizejſtimi; wosobniye pak chchdu tuczi swoj hněw na swjathych japoschtołow wutschasej, kotrejž wou na njeſprawne waschnjo wobſkoržowachu, do putow zajachu, a schwikachu, a jim kruče zakazachu Chrystusa předowacj. Zich hněw pschibjerasche, hdyž widzachu, kak sami měchnikojo a drugi nahladni mužojo tu wot nich hidzenni wěru wuznawachu; a hdyž swjaty Schjépan, jedyn ze sydom diakonow psched židowskej radu pscheczivo tutej zjawnjej zasalkosci ryežesche, schézuwachu wychschii měchnich lud, zo býchu swjatoho Schjépana zakamienjowali. To bě přeni, kij prawdu kscheſjanſtwa ze swojej krewju wobſwědczí.

Tajke njeſcheczelske zahadzenjo pak bě runje zas wina, zo so sumjo kscheſzanskeje wěry tak khětse po židowskim kraju a we ſudodnych krajinach roznjese, dokelž swjeczi japoschtołojo wopuschczihu z džela Jeruzalem a založihu we druhich městach kscheſzanske wosady, we Palästinje a Samariji, tež we Phöniciskej a Syriſkej a na kuppe Cyprje, kotrež potom wjerch japoschtołow swjaty Pětr woplytowasche a je do wujšchoho zwiazka z hlownej cyrlju we Jeruzalemje stassj.

(Skončenje.)

3 Lujic a Sakſkeje.

Z Budyschina. Njedzeli Quinquagesima bu kaž hewak we wschech cyrkwiach lujiskeje a starosakſkeje diöcesyh póstny pastyrſli list hnadnoho knjeza biskopa cžitanu. Serbski pschelozk bu tež tón króč kaž hizom w posleimaj letomaj cžiſhczanu.

Z Radworja. Dokelž je wysokodostojnih knjez kanouikus a farač Wornacž we Wotrowje w zhmischem času husto khorowath, bu na joho žadosej našch k. kaplan Duczman jomu halo pomocnik na póstny a jutrowny čas pschividath. Boh daj, zo bý so k. kanonik skore zash wustrowil!

З Chemniča. Tudomne w januaru założene towarzystwo rjemieśniskich pomocników ma někto hžom 73 sobustawow. Woni zhromadzują kóždu ujedzelu. Jedn wuczér rozwuczuje ich tež kóždý schtwórtk w śpiewaniu, na czimž so 24 rjemieśniscy wobdzélują.

З Drežđan. „Bratrstwo k węcznomu cęsczenju najswjeczisłohho sakramenta a k podpjeranju khudych chrkwiow pod zakitom s. Benno“ je niedawno swoju drugu lètnu rozprawu wudalo, po kotrejž ma 252 (žónskich) sobustawow. Dokhodow mèjesche 707 toleri a wuda 388 toleri na płat, canki, sukno, wobschiwki, židu, hotowe duchowniske drasty atd. Bratrstwo je zhotowicž dało 1 nyščporuh płaſtecz (mantl), 2 dalmatich, 8 ržzwow, 3 stole, 1 bursu, 2 wołtarnej rubaj, 5 albow, 19 superpelicow, 16 suknicekow za ministrantow atd. Tute węch buchu zdzela khudym chirkwjam we Sakskej darjene a zdzela za towarzystwo s. Bonifacea do Paderborna wëslane.

З Drežđan. Wóndanjo běsche tu kaž druhe lèta koncert k lepschomu tudomnemu towarzystwa s. Vincenca k podpjeranju khudych. Někotisi z najwośnisczych hùdzbiukow a śpiewarjow sobu śutkowachu. Po koncerze, kotrejž běchu tež někotre stawu fralowskeje swojsky psichtomne, sežhowaſche bal. Wunosch k bějara spokojačy.

Cyrkwińskie nowinki a powięscze.

З Prahi. (Pszechelad prazskeje archidiöcesy) Wyšše metropolitańsko kapitla pola s. Vita, wobstejacoho z 1 probsta, 1 tachanta a 10 kanonikow, su w archbiskopstwie hiszce 3 kollegiatne kapitle: na Wyšcehradze (probst, tachant a 4 sydlni a 6 eżestni kanonikojo), we Starzej Bolesławje (probst a 6 kanonikow a 6 eżestnych), a pola Wyshczech Swjathych (probst, tachant, 2 kanonikaj). Diöcesa je na 36 vikariatow rozdželena, wyšše hrabjowstwa Glatz (w Pruskej), kotrej 37 vikariat twori. Prebendy (duchowniske městna) su: 2 probstowstwie, 2 archtachantaj, 42 tachantstw, 556 farow (z nich 20 w Prazy), 7 lokalijow, 11 expositurow, 9 hrodowisk kaplaniów, 426 kaplańskich a kooperatorskich městnow a 10 cyrkwińskich administraturow; do hromady 1075. Wobydlerstwo je: 1,438,860 katholikow, 32,549 protestantow a 36,900 Židow; w hrabjowstwie Glatz 155,353 katholikow, 4060 protestantow a 290 židow. Pražski generalny vikariat ma 163,802 duszow, po nim slanski 64,311 a najmniejshi 23,970. Duchownych je 1593 (bjez nimi 465 klóschtyrskich) a 73 z czyczch diöcesow. W duchownym pastyrstwie je 908 swętskich a 144 klóschtyrskich duchownych. Jubilarow (wèzo polstaletnych) je 63 a deficientow (khorych) 22. Zwenska diöcesy je 39 duchownych. Rjady su tele: Maltesowje 39 woſobow, kschizownikojo 85, prämonstratorowje 206, benedictinojo 40, piaristowje 50, redemtoristojo 21, dominikanajo 12, minoritojo 7, augustinoje 21, franciskanojo 105, kapucinovo 58, miloscjivi bratija 40. Žónske klóschty: jendzelske kujezny 19, wórszyski 40, hiljbjeczinski 44, karmelitti 19, miloscjive

fotry s. Karla Borromaejskoho 115, khude schulske fotry 34, fotry 3. rjazu Francisca 33. Wysche toho 39 milosciwych a schulskich fotrow w Glatzskiej.

Z Wrótsławia. Gnadny k. wjercz biskop Dr. Förster, kij je tak wjele za twarjenjo katholickich chrlwrow a wuczeinjow nascheje krajinu czinił, da tudy nowu chrkę s. Michala, kij budze na 200,000 toler płaćcic, za swoje pjenjezhy twaric. Wysche toho je won k hodam 5000 tl. wuczejskiej kasz za windowy a syroth daril; tohorunja klöschthram „k dobrem pastyrzej“ w Charlottenburgu, w Grünhofje a w Wrótslawju, kózdomu po 1000 tolerjach. Też ma hiscze jena wot njoho tworjena wosada wulki pjenjezny dar k twarjenju chrlwie dostacj.

Z Adenska. Dokelž chce po nowym schulskim zakonju knieżezstwo schulu wot chrlwie dželic, podawaja nětk katholikowje wschelake proświh wulkowówjodze, zo by chrkę dale schulu sebu wjeszj smeka. Po chlym kraju dżerza katholickich zhromadzizny tejele ważneje wéch dla. Tak zhromadzji so we Freiburgu 2500 katholikow, w Aichernje 1200 a w Ballenbergu 800. Katholicki wuczeni a zmjenjo dżerzach tam rycze. We hłownym měsece Mannheimje bu zhromadzna 3000 katholikow 23. februara wot nashezwaných ludzi napadniena a z mocu rozhnata, někotni duchowni buchu hrubje pohanieni.

Z Holsteinska. Missionska fara we Flensburgu je w swoim wobstaczu lakrjec zawesczena. Hdycz su z Münstera we Westfalskej wschě trébne duchowne drasty a chrlwiske wéch za 300 toleri pískali, su fararjo z tamnoho boka Rajna na džesacj lét fararzej we Flensburgu kózde lěto 600 toleri nawdacz slubili. Tak chcedza też missionsku faru w Neumünsteru założic. Holsteinski mission stoji pod biskopom w Osnabrücku.

Z Wina. K twarjenju votivnej chrlwie su biskopojo a hłownich (starsch) Maronitow w Syriskej cedrowe drjewo k jenomu woltarzej darili, kotrež ma w krótkim sem dónic.

Z Hamburga. Kaz w Bremenje tak bu też tudy jubilej s. Ansgara w chrlwjach a schulach jara swieczeny.

Z Olharska. Kaz Tygodnik katolicki pisze, je so psched dwemaj lětomaj założených missions polskich katholickich duchownych w Adrianopolu wo dweju pschi-sporyl; z Pariza staj tam pschez Rom pschijskoj duchownej kniezaj Kaczanowski a Kobiżynski a bratr k. Morawec. Wysche toho su tam k. Domasch Brzeska, kij z dowolnosczu božu mischiu po grichiskim waschiju dżerzi, a bratraj Janus a Chrer. Katherolickie bože sluzby su nětko hiscze w pschedmęszych, ale w krótkim chcejza missionsarejo tajke też w měscze założic. Wot swjatoho wóteca darjeny rjanu zwon njeje so hiscze wupojnyc mohł, dokelž dotalna wěža njeje k tomu pschiprawjena.

Z Italii. Mondowski biskop Guillardje na polpjata měsaca do jaftwa wotsudzenyh, dokelž je tam założany džel encykliki wozjewił. — Kral Viktor Emanuel je z Turina do Florenza pschezahnył a jeho ministrowje su wschelake zbhujene kłoszthyske domy wobczahnyli.

Z Roma. Swjath wótc je strowy a je wonny w zhromadziznie dleschuhu rycz dżerzał, w kotrej na zaſlužbę zdobžnoho jesuita Berchmana spominacze. W

najbližším konistoriju budže bjez druhim dotalným barlinským probstom Pessdram za biskopa v Trieru wobtwierdzony.

Schwajcarska. Jedyn naissławniščich mužow Schwajcarſteje je 15. februara rahlé wumrjeł, Theodosius Florentiei (rodzený 1808) z rjada kapucinov generalných vikar biskopſtwa Chur. Wón bě najwoſobniſchi předář v kraju, spisovat a politikai, znath jako założer wužitních wustawow. Wulsi ſchpital v Churje, wubjernje zrijadowane għymnasium we Schwyzu, ratarša ſchula v Graubündenje, domh miloſčivych a ſchulſkých ſotrew v někotrych měſtach ſu hlowne ſkutki rozhladnoho muža, kiz sam žanoho zamóženja njemējeſche, ale za to ſmilne drah druhich derje nažožicž wjebzeſche. Wón hromadzeſche tajke drah nic jeno w Schwajcarſteji, ale tež we Francoskej, Italskej, Rakuskej, Bajerskej a w Pruskej a zjenocji ſwoje nabožne wustawy z fabrikami, zo bħixu ſo z jidh wuſtofkom potom ſame zdżerżecž mohle; tak założi wulku pſchadownu, druhbie popjernik a w Čechach ſukelniku fabriku. Wón bě cjeſczený kaž pola katholíſkých tak pola protestantow. Hdyz bě krótko pſched ſmijercu w pjenježných naležnoſčach w protestantskej wsy Heidenje pola Appenzella, pſchinjeſe jomu ſpěwanske towarzíſto wjecžor zaftaniczko. Theodosius da potom ſpěwarjow k ſebi pſchinječ a pſchebi z nimi wjeczorne hodžiny we wjesklym rozhycžowanju. Wón wumrje za zajecjo wot Božje ručži.

Jendželska. Pſched krótkim wumrje w Balzowje kapitan Mitchel. Wón bě předář protestant, ale pſhestupi k katholíſkej wérje. W ſwojim teſtamenczu je katholíſkej cirkwi we Schottlandje, ležomnoſče, kiz ſu na 90,000 puntow ſterlingow winoſte, wotkaſal. Najprjed dyrbi ſo aſyl za wobſtaranych duchownych założicž, a ſktož budže zbytkne, dyrbi ſo po runykh dželach tſiom katholíſkim biskopam w Schottlandje, imjenujich we Aberdeen, w Edinburgu a w Glasgowje rozdželicž, zo bħixu miſſionske bože ſlužby za roſpjershených katholíkow w Schottlandje za tute pjenježy wotdžeržane byle.

Z Londona. Nano 15. februara wumrje po dleſčej khoroſczi kardinal Wiseman, archbiskop Westminsterski (Londonski), 63 lét starý. Nic jenož Jendželska, ale cely katholíſki ſvět je w nim wjeli zhubit. Tónle wjeli wučený, herliwy a lubowany archbiskop narodži ſo 2. augusta 1802 w Sevilli wot irlaudskej starscheju a pſchiniudje jako mlodžene do katholíſkých ſchulow w Uſchawje w Jendželskej. Bohawučenost schtudowasche w Romje a dosta w tamníchim ſeminaru wučenjske město. W lécje 1835 wróci ſo do Roma a poda namjetu, zo by ſo cirkwiuſka wſchinoſč w Jendželskej znova zrijadewala; tohodla bu liežba javoſchtoſkých vikarow tam powjetſchena. Wiseman ſam bu londonſkemu vikarej Walſhei jako koadjutor (pomocník) pſchidath a wjedžeſche podla wulku ſchulu w Os'ottu. W lécje 1847 poda ſo z nowymi namjetami do Roma a nastupiwiſchi na město biskopa Walſha hiſchże jedyn króč. Hdyz buchu te namjetu wobtwierdzony, bu Wiseman 29. septembra 1850 za biskopa wuſwjeczený jako a kardinal, archbiskop Westminsterski a primas (prěni biskop v kraju) Jendželskeje pomjenowaný. Straschny holk naſta po tutej powjetſceji a w ſejmje naſjetowasche lord Russel, zo by ſo pod cježkimi ſchrafami noschenjo titulew wot

hamža dathch zakazało; ale haczrunje je tón namjet trochu pschemenjeny pſchez wobej sejmiskej komorje pſcheschoł, nima tola žanu ważnosć, pſchetož kardinal wobkhowa bjez wobſchodzienia swoje title. Wón je katholiku cyrkwi jara pozběhnył, za joho czas je so wjèle cyrkwiow, škulow, klóschtrów, dobroczeskich wustawow a farow w Kendzelskej a Schottlandze założilo. Wyšče toho dželasche kardinal za cyrkwi w zjawnych pſchednosčach, przedowanjach a we wudawanach kniħach. Tygodnił katolicki spomina tež z džakownoscju, zo je kardinal za Polakow w Londonje pôłski mission założil. — W czasu swojeje dolheje khoroszcze bě wón wschém pſchillad sczepnosće a pobožnosće. Generalny vikar londonski Dr. Manning bě pſchi smjerezi swojego wyshchshoho pastyrja a zacjini jemu wocji.

Z Roma. Tež tudh hromadža so dary k poslizenju časnoho tesaka za tſjoch hrabjow Schmising-Kerssenbrock, kotsiż buchu dla wotpołazanja duella, wot krajnych zakonjow tež zakazanoho, z pruskoho wójska pſchecziwo wschemu prawej puſtčeni. — Pamž je wobzanhył jenož Ruskna (Matorusu) ze Lvowa hako grichisko-zjenoczenoho biskopa do Roma powołacz, kiz ma grichiskozjenoczeny seminar wjeszcze na měsiecje nětzjishoho Gricha. W grichiskozjenoczeny cyrkwi w Romje budże so potom Boža mischa w starosłowjanjskej ryczi djerzec (Katolički list).

Rumunská (Moldawowalachiska). Wjerch Jan Kusa je swój kraj wot patriarcha w Konstantinopolu (pod kotrehož schismatikojo wot 11. lětstotku slusħachu) wottorhnył, kaž su předh to hžom Rusowje, Serbjo, Grichowje a zwjetša tež Volharjo činiili. Wjerch je menujcy metropolitej (archybiskepej) w Bukareszcie titl primasa (prěnhožho biskopa) dał, tak zo je nětko njewotwisny wot patriarcha.

Z Ameriki 4. Jan. W cyrkwi sw. Josefa w Covingtone bu wěsty ſ. Bürgler, wubjerny spisowar a redakteur jenyh Cincinatiskich nowinow pſchez ſ. ſchęzencu 29. decembra do katholiskej cyrkwi pſchijath. Teho runja wotpołodzi wosta Maria Welser, předh methodiskeje wěry, w cyrkwi w Mittelebenezer, zjowane katholiske wěrywuznaczo. Sobustawh teje něhdže za lěto z nowa nastanjenej wosadu w Ebenezer pola Bufalo su so zjenoczili, zo bychu cyrkwi, wuczernuju a faru natwarili, fararia a wuczeraja powowali. Na sw. Z kralow bu wona cyrkwi, kiz běsche předh protestantska móblernja, za katholiku swjeczena.

Mezi ſo. Nowy khězor Maximilian (bratr rakuskoho khězora) nijeje so w najnowisitim časťi hamſej pſcheczelny wopokazał. Wloni bě w Romje slubik, zo chec erfkwienske kubla cyrkwi wostajicž a nětko dawa je dale bracž, najſkerje na uuczenje tamnisich mōcnich a Napoleona III., kotrež je jomu na trón dopomhał. Pamžowy pôslanc je so tohodla hacž na dalische ze sydłownoħo khězorowoho města do druhoho pſchesydlit. Najſkerje pak pſchindže w krótkim zas̄ k ziednanju bjez cyrkwi a khězoram.

(Dominikanſi rjad.) Po jenyh ſpaniſtich nowinach licži nětk rjad dominikanow wokoło 200,000 mužskich a 300,000 ženskich sobustawow. Dominikanijo su rozdželeni w 250 provincach a we 26,000 klóſchtrach, z kotrejch je 5 w Paläſtinje (slubjentym kraju) a 30 w Turkowskej. Z tutoho rjada je hžom wuſčlo 7 hamžow, 3002 biskopow a 3091 swjatych, z kotrejch je wokoło 1700 marträfku smjercz wumrejelo.

Należnoścje towarzstwa.

Do połekadnych su swój puchinoski (połtolerja) na lato 1865 dale zapłacili:
ff. tačhaniski hejtman Michał Schneider z Budyschina, kubler Jurij Piech z Khróscic, kubler Miltawski Domsch z Horkow, zahrodnik Michał Haščka ze Sulšcze, kapitan Nowak z Khróscic, thęźkar Madlena Tulkowa na Židowje, kubler Handrij Guda z Čimy, kubler Jakub Ręzak z Běleczec, Jan Petr Merečinsk z Hrubiecie, żynoſczerka Marija Čzemjerina z Čzemeric, kapitan Ignac Źitný ze Starej Běkej w Morawskiej, kubler Jan Wolman z Čzernec, kubleski syn Petr Wolenk ze Žyjic, żynoſczeret Michał Pözer z Eustka, żynoſczerka Marija Natuschowa z Čzemjeric, Jakub Wienk z Różanta, Jurij Kózlek z Nowostic, Jakub Lefchawa z Pěſtce, kanonik a farar Wornac z Wotrowa, kubler Petr Smola z Wotrowa, Michał Dobit z Wotrowa, Miltawski Rjenč z Wotrowa, Petr Čumpiel z Wotrowa, Petr Bryl z Jawory, Miltawski Schneider z Jawory, Jakub Krawcisz z Jawory, Miltawski Wawrij z Jawory, Petr Stoenik z Jawory, M. Rjenč z Jawory, Jakub Smuka z Kaischee, Miltawski Koch z Křepiec, Běscij Bieclich ze Žuric, Miltawski Schelka z Wotrowa, Jakub Kujcianki z Wotrowa, Petr Röthig z Kanec, thęźkar Jakub Nowak ze Starej Cyhelnicy, zahrodnik Miltawski Pjetasch z Hory, thęźkar Michał Schöcka z Horkow, blidař Miltawski Kral z Khróscic, Madlena Wieczajowa z Prawocic, kubler Jurij Woneček z Wudworia, thęźkar Michał Kubanka z Khróscic, kubler Jakub Čejla z Khróscic, kublerka Hanža Duczmańska z Khróscic, żynoſczeret Petr Hejduska z Horkow, schwalcza Madlena Wujeshee z Khróscic, kowar Jakub Wawrik z Khróscic, kubler Jakub Wawrik z Nufnich, farar Jakub Nowak z Nadworja, kraw Michał Bulank z Wotrowa, kubler Jakub Libšč z Hunjowa, żynoſczeret Jakub Kral z Maksec, kubler Michał Domsch z Kozarc, żynoſczeret Miltawski Duczmań z Dęžnikec, Jakub Čhilan z Kamjeneje, Milt. Mróz z Kamjeneje, Michał Schphel z Nadworja, Khrystiana Donatę z Khelna, kubler Jan Kral z Čzemjeric, żynoſczeret Franc Merečinsk z Běleczec, Madlena Čymerowa z Nowych Boranec, Petr Kral z Nadworja, kubler Miltawski Mischnar z Nadworja, Milt. Čhilan z Nadworja, Hanža Lehmannowa z Nadworja, kapitan Tadej Natusch z Włosztra Marineje Hwězdy, pſcheluepe Jan Hornig z Kulowa, kublerowa Balantowa z Nachlewa, kubler Čgorlich ze Sulšcze, kubler Nowotnik z Höfka, kubler Libšč z Dubrjenka.

Na lato 1864 su hiszczęce zapłacili: ff. pjetar Józef Libšč z Różanta, Michał Kubo z Pěſtce, Miltawski Mitticz z Pěſtce, Jakub Čornak z Koſlowa, Jurij Grólmus z Nadworja, Michał Wienar z Khelna, Jan Schiman z Miktec, Wórfsha Krawcowa z Brenia, Jakub Wels z Königschaine, Jakub Vuk ze Žyjic, Jakub Pjetasch z Khróscic, Miltawski Vér z Kopšchina, M. Piech ze Žyjic, Jan Gröhlich z Běšic, Jurij Scholta z Dobroschic, Madlena Holbitowa z Nadworja, Miltawski Mróz z Kamjeneje, Jan Pjetasch z Nadworja, Miltawski Mischnar z Nadworja.

Dobrowolne darły: ff. kubleski syn Petr Wolenk ze Žyjic 5 nsl.; Marija Pjetashowa z Budyschina 10 nsl.; Khrystiana D. 1 toler.

Zemrjetý so bustaw. Michał Duczmań, kubler w Khróscicach, wunuje w januaru po dleſčej Khoroszcji. R. I. P.

Dale je cyth lětnik Pošta 1864 zafy darika R. V. Fr., za kotryž so jara džakujemy. Želi móže něčto ejíško 1 a 2 lěta 1864 parowacj, ujech je nam dobro- cizwje dari, dlež dyrbium hiszczęce někotre exemplarj vudospotnicz.

N e d a k e i j a .

Katholicki Druk

Cyrkwiński czasopis.

wydawany wot towarzstwa S.S. Cyrilla a Methoda
w Budyschinje.

Płacizna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płacizna
na póstach
12½ nsl. lětnje

Císto 4.

Budyšin, 1. hapryla 1865.

Lětník 3.

Kscheszanske missjonstwo. IV.

1. We Chinesiskej.

Chinesiska, wulkotny a na pscheměnjenjach bohaty narānski kraj we dalekéj Asiji, praji Fr. Schlegel, je sama wot so malý, nam hisczeje njeznaty svět. A wopravdze staj dwaj tysacaj lět so minyloj, zo ujeje nichčo ani wo jeje zakonjach ani wo jeje wěrje něčeho zhonil. To, schtož pak ujebe hisczeje nikomu radžene, to so radži horliwym katholickim duchownym. „Tam, hdęż ani pschekupch ani puczowarjo pschischli njeissu, praji protestantski missionar Güylaff,*) tam su romsko-fatholickey missionarojo swój pucz namakali.“ Jim so tohodla tež džakuje, schtož wot nadrobnych a wěryhodnych powieszczow z tamnoho kraja mamy. Hladamý-li na noschu wěc, na missioñstwo we tymle kraju, dha namakamý, zo je tutón kraj sobu jedyn z najprénichich byl, kij su k spóznaczju wěry Chrystusowej pschischke. Hízom swjathý japoschtoł Domasch, kaž stara podawizna powjeda, je do Chinesiskeje pschischko a Chinesiskim seženjo předował. Cheedža-li pak někotsi to přečz, dha je historiska wěrnoſć, zo je Kscheszanske missjonstwo we Chinesiskej tola hízom předv sydmoho lětstotka bylo. Wurhý a we lěče 1625 namakaný kamjen, na lotrohož wopravdzivosczi nichčo wjac wiedwěluje, to dopokazuje a jednohlósne swědczenjo chinesiskich, arabiskich, syrijskich a lucjaniskich starých pištomow to hisczeje bôle wobkruczuje. W třinatym lětstotku bě we hlownym měscie Pekingu jedyn archybiskop, pod fotymž schthrjo biskopowje stejachu. We 14. lětstotku postaji bamž Kliment V. wuwokanoh franciskana Jana de Monte Corvino za metropolitana,**)

*) China Opened. I. 180.

**) Skoro tak wjele kaž arcybiskop.

sz Chinesiskim boże słwo hiżom we maciernej ręce przedowaścę. We lécie 1552 wopuszcji swiaty Franc Xaverki Goa (krajinu Indiskej) z wotmęsieniem też we Chinesiskej wéru Chrystusowu przedowacę, ale won wumrje hiszczę we tymsamym lécie 2. decembra, wopuszczenię wot Chinesow, kotrejż bę sebi najimal, zo by do nutskowneje Chinesiskeje pschischol. We tymle kraju njemieżesche swiaty tohodla niczo skutkowacę, za to pak nieskonczne wjele w Japanskiej a Indiskej, kaž to pozbijischo więzecz budżem. W tej samej hodzinie (schtumbje), hdyż swiaty Franc wumrje, wuzwoli sebi Bóh za Chinesisku pak drugiego muża, swiatemu Francej skoro runoho, a tuton bę sławny a jara wuczeńjehu jesuita Mathias Ricci z Portugalskiej. Ricci stupi we lécie 1583 na Chinesiski kraj (we Cantonie) a specza bjez pjeniez, bjez knihow, bjez zwonkowneje pomoch, we dowérnosci na Boha luboho Ćenje swoje czeżekie missionske dżelko. Zo by sej dowérnosć Chinesow dobły, wobleskaścę so preri cjasz z draſtami chinesiskoho popa. Hacż pak bę so pschepokazal, zo tele draſty ihmancie njebehni, jomu pschithileności ludu dobycę, wza won draſtu, z kotrejż so stav „wuczeńych” wuznamienja a tale draſta je wot tudy duchowna abo zaſtojniska draſta wostała pola wschitkich jesuitow, kotsiz po nim we Chinesiskej jako missionarojo skutkowacu. Ricci bę na spoczątku swojego missionskoho dżelka jara wotwisorach wot vicekrala (krałowoho namętnika), haj sta so, zo won junkróz zazkobjenym pohanskim Chinesam czeńhęc a so do Makao wróczęc dyrbjesche; ale to njemieżesche joho wottraschicę wot toho, schtoż bę we dwierñosci na Boha zapoczął. Wyšče tuteje njebojaznoscie pokaza Ricci pschęc měru wulku piłnosci we nawisnienju chinesiskeje rycze a to bę a wosta za njego hłowny średk, sebi wutroby jara mnichich Chinesow wot krala hacż do nižkoho dżelaczerja wudobycę. Jego chinesiske spiszy so dżens hiszczę we khězorskiej knihowni namakaja. Tak wuhotowanę a wot Boha mócnje podpjeranę pschewinę Ricci wschitke zadżewki, sz jomu na dalkich missionskich puczach napscheczo stejachu. Pszech mudry a żenje malomyslny rozschéri won evangelium Chrystusowe we wschitkich krajach a provinciach Chinesiskeje. Przedh hacż do města Nankinga dónđe, zhobi pschi pschęjeczu pschęc wulku rčku jenoho swojich pschewodżerjow a bu sam jenož kaž pschęc dżiw wot zatepjenja wumożenę; hdyż bu swojeje horliwosće dla wjach króz zadżerżanę a junu pschepytanę, namakachu junu we joho draſtach božu martru, sz chinesiski elonik za „kuzlařski średk” wudawasche, z kotrejż chec chinesiskomu khězorej živjenjo wzacz. Tola wumożenę też z tutoho stracha, pschepuczowia won wschitke nutskowne krajiny Chinesiskeje, hacż do samoho hłownego města khězoršwa do Pekingia pschitidze. Tu na kralowiskim dworze a blisko chinesiskim mócnym sphta Ricci to w obterdziec, schtoż bę dotal we zwonkownych chinesiskich městach a provinciach skutkowac. Ricci běsche nic jenož wuwuczeńy mischtr we przedowanju bożego słowa, ale też wobhonenię we swětnych wědomoscjach*) kaž we filozofii, mathematicy, fysich, chemiji atd. a to pschihotswasche a runasche jomu pucz k khězorowomu trónej. Khězor joho tutych wědomosćow

*) Jesuitki rząd we przednym czasu we mnichich europejskich krajach na wschitkich schulach tele wědomosće wuczeńsche a mjejedzie tohodla bjez swoimi stanami najwuczeńszych mnichow, tci we pschepytutskich wědomosćach.

dla radę wibżesche a lubewasche, Ricci pak wuži tule pschiležnosć, khěžora a joho mócných nic jenož swoje naturske wědowinoscze a zhoniensja wucžicž, ale tež te wħschenaturske zjewjenja wot Jezusa Khristusa a joho bōjskeje wěry. Tak psche-wobrocji wón bjez druhimi we krótkim najwħsħschohu zaſtojnika na dworje, mandarina Pawoła Seu a joho cyku swójbu, kotrejż potomnich hisčeje nět katholiku wěru wuznawaja. Genewa mnuežka (Enkelin) Kandida, pschedz 34 lét wudowa a wobħedżerka wulkoho knucha kraja, dashe we tymle jej pedejisienym džele sama za so tſiceczi katholickich cyrkwiow twarież a dżewjatnacze druhich we druhich pschiležach městach a krajach. Wona sama bě, kaž du Halde (III. 70) portjeda, tak nabožnije žiwa, zo wona halo wudowa žiwenjo swjathch wudowom sejžhōwasche, kiz swjath Pawoł wopisjuje swojomu wucžowniskej Timotheej (1. Tim. 5). Naj-ważniſche pschewobrocjenja cžinieſche Ricci we ſamym khěžorowym hrodje. W léeze 1605 buchu wħsħe wjèle druhich woſobnych Chinesow tſjo pr hnedo khěžoroweje swójby kſchēzeni a doſtachu wot swjatoho dnia, kiz so runje swjecžesche, mjenia: Melchior, Kaspar a Balthasar. Bjezthym pak zo katholika wěra tak ujedinstwne rjane a wjesele plodų pscheinje a fatto na khěžorskum dworje pschiwóznata bě, pschihotowa fo we tych pschewobroczeńch provincach specjalik powšiħitkommohu pschescžehanja, kaž wone jenož wudhrič mōžesche we najprěnſkih časach naſcheje cyrkwie. Ricci bě z božej hnadi evangelium Khristusowe nie jenož svěchnuje w spomnienych provincach rožscheriſ, ale skoro na kóždym blaku a z tajkej mocu a zacijšcjom, zo czi wot njoho pschewobrocjeni kaž junu přeni kſchēzenje wěru nic jenož z hortom a ſkutkom wuznawachu, ale tež pschihotowani běchu, za nju wumrjecž. Zo dyrbjesche pschescžehanjo jara wulke bjež, mōžesche kóždý do prěka wibżecž. Tola bě Ricci wobħnadżent, zo je tele horjo halle po joho smjerci († 1610) pschisħlo. Joho smjerci sama dyrbjesche, kaž wón sam na smjertnym kožu wuzna, sedyn tych najkħmanischich ſrđkow bjež i wobkručenju teje wot njoho wucženeje wěry; pschetož na żadano mręjacoho porucji chinesiſki khěžor, joho poħrjeb na swjatocze katholickie waschnje dokonjež a tak zjawnie psched wħsħitkum ludom, zo so zdashe, halo bħi ħlowne město Peking luthch katholickich wobħdleriow mělo. Ricci bě 27 lét dolho we Chinesiskej a bě, kaž protestantski missionar Gützlaff wot njoho wuzna, tak wjèle we missjonijsje dželak, kaž żadyn druhī prjedh njoho. Wón bě najprěnſki katholiki missionar, kiz je hac̄ do nūts kowneje Chinesiskeje pschisħok a pschi joho smjerci běchu we wħselakich chinesiſkich provincijach wjach hac̄ tſi sta katholickich cyrkwiow.

Hlžom pječ lét po Ricciowej smjerci wudhri pschescžehanjo, kiz wón sam prjedhprojesche a kiz dyrbjesche joho z božej hnadi zapoezatħ ſtuk pruhowacj. Wsħiħiħ wótcowje z riada Ricciowoho (jesuitkohu) buchu z Pekinga wuħnacj a dyrbjaħu do Makao jo wrċežiež. Rozscherjenjo wěry bě na khěžro dolhi čas żadżerżane a nichid njebē, kiz bħi so za wobroczeńch Chinesow staral a jidha na khěžorskum dworje zaſtupował. Powšiħitkommje wobknježesche wsħiħtie wutrobi kſchescžanskih Chinesow te jene pschecžo a żadano: najmudrischi Boh ħekk zaſy jenoho druhoho muža poſlacz, kiz bħi doſtojnij bħi Ricciowe město zaſy wupjelnicż a joho prōċowanja zaſy dale wjescż. Tole żadano jo bórzi, hlžom we léeze 1628

dopjelni. Chinesisski khězor wěscje jenož naryczany, so njepscheczelsch napscheczo kscheszanstwu a joho wozjewjerjam stajec, pytny po malej khwili hízom, zo žadhý Chinesa we wědomosczach so měriež njemóžesče z wotcami jesuitsskoho rjada a tak powoka jich ze jich wupokazanstwa zaſy k sebi na kralowsski dwór a wuzwoli a postaji naſiwuczenischchoho z nich, Hadama Schall na Ricciowe město pod mjenom: „pschedshdy mathematiskoho tribunala“ (najwyschschoho wucžerja a wobedžbowarja wschitlích mathematiskich wucžernijow). Wucženoscž a wědomoscz jesuitsskich missionarow, praji Krensenstern*) a wubjernoſcz jich parſchonskich dobrých poczinkow zaněſci jim pschistup na khězorskym dworje. — Tak doby tež tutón kaž přeni króč naturſka wschitnoscž a wědomoscz wutroh pohanskich woſobných Chinesow, zo bychu nie jenož cíile, ale tež nizki chinesisski lud dobroth swjateje wěry woptacj wuknily. Jesuitowje běchu nětk zaſy na khězorskym dworje a Hadam Schall bjez nimi we hlewnym měscze najwosebnischi a najprěnisch zaſtupník katholiskeje wěry a katholiskeje wědomosče. Wobroczenja do katholiskeje wěry běchu nětk skoro huczjsche dvžli předy, woſobnje hdyž we l. 1631 tež dominikanski a franciskanski rjad jesnitam pomocnikow pschipoſlaſtej, kotsiž z nimi wschitke provincije Chinesiskeje pscheczahowachu a wucžbu evangelija předowachu. Tež do pomjeznych krajow, do Tartarskeje a Młongolskeje so nětk roſchérjowasche ſlowo božoho Syna. „Žně běchu kaž jedyn spis praji**) bohate, tak zo na koncu dželačerjo pobrachowachu, kotsiž je dom khowachu.“ Malo missionow we pohanskich krajach bě, praji protestantski agent***), kiz tak wjele wobroczenjow czinjachu a tak wjele mócných a bohatých pscheczelow a zaſitarjom mějachu, kaž přeni jebamžiske missionstwa we Chinesiskej. A tajka rycz je bjez džiwa, pschetož ſama macž chinesiskoho khězora, joho přenja žona a joho najstarschi syn buchu wot missionara Kofflera kschejeni a bamzej Alexandrel VII. bu lift wot khězorskoho dwora pschipoſlanh, we kothymž so najrjeňsche docžakowanja za kscheszanstwo we Chinesiskej wuprajachu. Mandarinojo (najwyschschzi zaſtojnich w kraju) katholiskej wěrije a jeje missionaram, kaž khězor ſam jomu wuzna, kóždý džen wjac̄ a wjac̄ hnadow wupresyku, hvrne khězor ſam hishcze pohan był a pohanskemu žiwjenju holdował. Schall so drje zwazi wjac̄ykróč khězorej tuteje winy dla, kaž junu Jan kschejeni předkſtjenja czinicz a jomu krucze porokowac̄, ale khězor njehasche so ſtukow pohanstwa wotřec a wſcho, schtož won Schallej na joho porokowanja wotmolwi (a schtož ſobi najzjawnischi dopokaz tehdomiňszych dohyczow katholiskeje wěry bě) běchu ſlова: „Ja wodawam tebi twoje porokowanja, dokelž ſo psche pokazał ſhm, zo mje lubujesch.“ Kaž derje pak buchu Schall a joho missionarojo na khězorskym dworje wot khězora a wschitlích mócných mandarinow widzeni, kaž wjele hnadow woni za kscheszanstwo a cytu katholisku cyrkej tam wufkutwachu, tak bě pschi wschim tym katholiska wěra jenož czerpje na a to tohodla, dokelž czi najmocniſchi w khězorstwie ju na khězorskym dworje zaſitowachu. Woní

*) Voyage round the world II. 3. 19.

**) Le Comte, Lettres XI. 364.

***) The British World in the East, by Leigich Ritchie II. 229.

z khězorem czerpiachu pak wěru, jeje wuſčiknych a wubjernych missionarow dla; wulki džel hisceče njeſchewobroczenych i z kich Chinesow a woſobniſe chineſiſe p o p o wje hibzachu czuzch těrhpoflow a czakachu dawno na pschiležnosć, næ pscheczo tamnym pschizvolachym mócnym a khězorej wustupicę a kſchescjanſku wěru zaſy wukorjenicę. Taſka pschiležnosć so pak bórzy hízem namaka. Tón kſchescjanſkim missionaram pschihileny khězor wunurje a ſezechowachu ſchthrio regen- towje, kotsiz město khězorskoho njeđoroſčenohu prhuca kniežachu a katholſku wěru na wſcho waschnjo pschesczehachu. Czesczony wótc Hadam Schall bu we starobje 74 lét z rječazami zwiazanymi a z čzjodu pschewobroczenych mandarinow, wot ſotrychz pieczętach martrowachu, do jaſtwa czisnijent. Tu bu jomu wozjewjene, zo dyrbti po wupraſenym rozſudzenju zadajeny a joho czélo do kručow rozrubane bycz. Klaž podawizna powjeda, ujemnožachu bjezbožni ſudnich ženje k tomu pschincz swoje nječłowieske rozſudzenje wuwiescz a dokonjecz. Tak husto hac̄z woni so k wuwjedzenju zhiromadzowachu, tak husto nasto na draczowſkim městuſchęz wulke zemježrenjo, zo dyrbjachu ſudnich roczekac̄. „Chly kraj, praji Le Comte, bě tu- toho džiwa dla naſtróžaný.“ Ale Schall, pschez rječazb, jaſtvo, czerpienja a na- turſku ſlabosć jara woſlabjemy, ujezmožesche džiwomu pschesczehanju dlěje so napſcheczo ſtajecz, won podlęža a wumrje 1666. Won zuijese, kaž Medhurst praji, zwiazki a jaſtvo a połaza pschez swoju woſtajuosc̄, zo so zbozowniſchohu czuje Khřiſtufowho imena dla we jaſtwe ležecz, hac̄z wysoko czesczony na khězorskim dworje bycz a tam předowac̄.“ Po Schallowej ſmjerceſi so pschesczehanjo kſchescjanſkeje wěry a jeje wuznawarjow na cylu Chineſiku wupschestrje. Piecza- dwac̄eczi missionarow (bjez nimi 21 jesuitow) buchu zajeczi a z nutſkowymo kraju do pschimorſkoho města Kantonu wotwiedzeni. Tu dyrbjachu woſtac̄, wustorkani wot jich wěriwych ſtadłow a ſtajne wobſledzbowani hac̄z do lěta 1671, hožez jo měrnische czasy za kſchescjanſtwo zaſy wróczichu.

(Polracžowanjo).

Zapoczątk kſchescjanſkeje cyrkwi a jeje rozſcherjenjo w japoſchtolskim czasu.

(Skonečenjo.)

Najwažniſchi muž pak, kij pschez woſebite bojſte wjedzenjo so ze židowſtwa k kſchescjanſtu wobroci, bě ſwjathy Pawoł. Rožený we měſcie Tarsus wot židowſkeju starscheju, z woſobními duchowními darami woſdarjeny poſluhachſe won najwoſobníſich židowſtich wucjerow, zapſchija pak tež z tuthmi wuczbami ujewurjeknitu zawiſcz pscheczivo kſchescjanſtu, a pschesczehowach ſpo- džiſho kſchescjanow na ſurowe waschnjo. Tola pschez džiwnie bojſke wjedzenjo ſta so z najhorliwischim předarjom evangelia, kotrež won bjez pohanami daloko a ſcheroło roznijese. Pschez ujeſořdne bojſte zjewienjo ſpózna won Khřiſtufu wěru a ſchtož bědu družy japoſchtolojo, ſwojoho miſčatra pschewo- dzejo, widzeli a ſtyscheli, to zhoni Pawoł wot Ducha ſwjatoho. — .

Najprjedy dôstachu jeno židža pschistup k chrkwi, dokelž cji běchu najlepje na nju pschihotowani, mjez nimi narodji a skutkowasche jeno jeje bojski założer; tola tuton bě swojim japoschtołam pschiporucil, wschém narodam swoju wuczbu prédowacj, tohodla dyrbjesche so tež za pohanow pschistup woterwicj; a to sta so pschez pschijeczo romskoho wyschka Kornelia, kotrohož swjathy Pětr we měscze Čáfareji z ciklej joho swójbu kschézijesche we lécze 36 po Chrystusowym narodzenju. Pětrowy pschiklad sczehowachu tež druzy japoschtolejo a tak rosczesche nětko chrkci tež mjez pohanami. Prěnja wjetšcha wosada założi so we měscze Antiochii, hdžez so wěriwi najprjedy „Kschesczenjo“ imenowachu. Swjathy Pětr sam wjedzesche, prjedy hacj do Roma pucjowasche, tule wosadu halo wyschci pastyr. Do Roma tež wěscze hizom zahe kschesczanstwo pschindze, dokelž tu, halo we hlownym měscze cykloho swěta, zendzechu so ludžo ze wschech koncow; kschesczanska wosada pak so njezałożi prjedy hacj swjathy Pětr we lécze 42 sem pschindze; nětk so tu pschez Pětrowe skutkowanjo mócenje rozpschestrjewasche a hacj do najmocnišich a najstarschich romskich swójbow swoje wotnožki cjerjesche. Pschez to pak, zo ju wjerch japoschtołow wjedzesche a tu swoje skutkowanjo ze swojej smjerci zazýglowa, bu Rom, kaž běsche hacj dotal hlowne město pohanstwa, nětk z hlownym městem kschesczanstwa.

Zena z najprěnišich a najwažnišich wosadow bě tež we Alexandriji. Tute město we Africb bě srjedžizna pohanskich a židovskich wědomoscjow, tak rjec tehdomnišcha wulta schula cykloho swěta, a za krötki čas bu tež kolebka kschesczanskich wědomoscjow. Prěni biskop a założer tuteje wosady bě swjath sezenik Mark. Z Alexandrie roznijese so evangelium potom dale do Egypťowskej a Libiskej.

Tola najhorliwitschi rozschrerjej bojskeje wuczby mjez pohanami bě swjath Pawoł. We Antiochii zapocja won swoje sławne japoschtołske powołanjo. Wottud nastupi won swoje tsi pucjowanja k wobrocjenju pohanow pschez krajinu Afije a Europę. We wschech wjetšich městach założi kschesczanske wosady, kiz pschez njebeske žohnowanjo khětse zakrzehu, a z kotrymž won pschez listy hacj do smjercje we pscheczelnym zwiazku wosta. Najwosebnische z tuthy su we Filippi, Thessaloniku, Korince, Athenach, a Efesu. Ze swojoho pucjowanja njevróci pak so wiach do Antiochije, ale džesche do Jeruzalema, hacj runje wjedzesche, zo so tam wot Židow žanoho pscheczelnoho witanja nadjez nima. Vědoma wuidze židovskim prudlám, dokelž halo zapier židovskoho zakonja bu won jatb, halo romski poddan njeđa pak so wot židovskoho suda sudzicj, ale žadasche romski; tohodla bu wot romskoho naměstnika do Roma pošlan. Tak dowjedze boža prédkwidzownoscj swojoho pôsoka do Roma, zo by hlowne město pschez swoju wuczbu zahoril a pschez swoju smjerez wudebil. Dwě lécze dolho bě tu jatb, tola bě jomu dowolene, tu sam za so býdlicj. Jeho dalsche skutkowanjo njeje dochla znate, jeno to, zo sebi za dwě lécze (67), ze swjathym Pětrom we Romje marträsku krónu doby.

Wo skutkowanju druhich swjathych japoschtołow njejsu nam stawizny wjely powjescje podali. Wschich běchu zaměscze swěrni we swojim japoschtołskim powołaniu a wobswědzicjmu prawdu wot nich prédowaneje a zamkojeneje wuczby

ze swojim živjenjom, hacž do jenožho sw. Jana Lubowanego wuczownika Ježu-
sowho, pschi kotrymž pschesczeharjo wschě frédko, zo bychu joho morili, podarmo
nakložowachu. Wón wumije pschez ſto lét starh, hdvž bě Chrystufowu wěru
pscheczivo wschelakim bludam kruče zamkojal.

J. L.

Zatub Wornacž.

Njeboh f. Wornacž, kotohož je Bóh po swojej njewuslédnej radze wot-
wołał a kotohož po hrjeb dopisowař z Wotrowa wopisuje, narodži ſo 8. februara
1800 we Pancžicach, hdjež mějesche joho nan živnoſc̄. Hdjež bě hako mini-
ſtrant swojoho wuja njeboh ſeniora Schuberta w Budyschinje do ſchule pothodžit,
poda ſo wón w nazymje 1814 do klóſchtra Roſeje Čale, zo by ſwoje ſtudije na
tammischim lyceju zapoczął. Hdjež bu klóſchter wot kniežerſtwa zběhnjeny, 1816
pschiudze W. do Prahi, hdjež 10 lét we ſerbſkim ſeminaru pschewywaſche a
hacž do lěta 1820 maſtoſtronſki gymnaſium wophtowasche. Wot 1820 — 1823
ſtudowasche filozofiu a wot 1823 — 1826 theologiu a dōſta 7. měrca 1827 wot
biſkopa Franca Jurija Loka měſchniſku ſwječiznu. Njedželu Ľatare (25. měrca)
džerjeſche wón we klóſchtrje Marijinej Hwězdze prénju božu mſchu. Wot 1. meje
tutoho lěta bu wón na khlwilny ſwiedzeňski předar we tachantskej chrfci w Bu-
dyſchinje a wot 1. januara 1828 katechet a biſkopowý ceremoniarius. Wot ſpo-
čatka lěta 1831 hacž do 1838 běſhe wón kaplan we ſerbſej chrfci we Budy-
ſchinje. Po ſmjereſi kanonika fararja Antona Sommera (1. hapryla 1838) bu
wón wot biſkopa Mauermannia 18. julija 1838 za fararja we Wotrowje po-
mjenowaný a 5. augusta (10. njedželu po ſwiatkach) wot njeboh f. ſcholaſtiſka
Haſchki do swojoho nowoho zaſtojnſtwa zapokazany. Joho wulke zaſlužby wo
chrkej a ſchulu pschipózna nětežiſchi f. biſkop a tachantswo z tým, zo joho 21.
meje 1855 za kanonika wuzwoli.

Z njepſchetawacej pröcu a z wulkej ſwérnoſc̄i starasche ſo wón wo du-
chowne pozběhnjenjo a dobre zarjadowanjo ſwojeje wosadu a dobu ſebi pschez
tule ſwérnu a pschecznoſc̄i wutrobnu luboſc̄i wschitlich, ketsiž běchu jomu do-
wěrjeni. Tale luboſc̄i wosadnych wojewi ſo zjawiſe, hdvž wón 2. augusta 1863
ſwoj 25lětny fararſki jubilej ſwječiſche (hl. Reth. Posol 1863, ſtr. 106). Cky
cžas swojeho zaſtojnſtwa starasche ſo wo pychu božoho domu a woſebje we po-
ſledních lětech cžinjeſche jomu ponowjenjo chrfci wulke ſtaroſc̄e. — Njebobi bě-
ſhe hžiom někotre lěta khorowathy, tola wobſtara wón wschitke ſwoje duchowniſke
džela ſam a njeproſchesche wo žanožho pomocnika, dokelž ſu ſerbſej duchowni
žadni. Joho moch bôle a bôle woteběračhu a wón bu nuzowaný, ſchitwórk 23.

februara toho lěta wot wysokodostojnoho konſistoria febi pomocnika wuproſyč. 24. februara wopyta joho hnadny k. biskop a ſlubi jomu žadanu pomoc. Sobotu 25. februara djeržesche won poslednju božu mſchi a vječor tohoſe dnia ſo z nim tak pohorschi, zo njemožesche wjach ſtu wopuſhcic. Njedželu 26. februara mjeſeche za njoho khróſčanski kaplan kniez Wornar bože ſlužby. Wutoru 28. febr. popoldnju dosta won wot kléjchyrſkoho knjeza Edmunda ſakrament pokuth a woltarja a popjelni ſrijedu wot khróſčanskoho knj. fararja poslednje ſvjate woliſowanjo. Schtwortk (2. měrca) dopoldnia vſchiude wot konſistoria pôſlany pomocnik radworski k. kaplan Duczman, ze by khoromu knjezej wſchitku starſej wotewzał. Kherosz běſte hijom tak daloko, zo ſtu wjach pſchenic njemožesche a dyrbjeſche ſo ſchitwórk popoſdnju lehnyč, zo njebh wjach stanyl. Sobotu dosta hifchče junu z wulkej pobožnoſćju ſrijate wopravjenjo. Joho moch hladajch wotebrahu a kherosz naſle pſchibywaſche. Kaf wjele je czerpeč měl, može ſo z toho ſudzic, zo mjeſeche po lekarſkim wuprojenju wodukawoſć we wutrobuňe a zahtorjenjo plucow. Wſchitke boleſće znijese won ze ſejerpnosćju a z podacjou do božeje wole a pytaſche tróscht a ſhlnosć pola ranow swojeho kſchizowanohu wumzuſka. Joho pſcheczeljo prówowachu ſo, ze zawěruo wopernej luboſeži jeho czerpjenjo woſdžic. Pöndželn (6. měrca) vječor w 10 wuftupi jeho dufcha cíſche z cjeſta, mjez tym zo ſo cyrkwiſke modlitwy za mřežach ſpěvachu.

Něko w měrje wotpocžuje po cježlim džěle! Ach kaf to dale budže, hdyž ſmijercz telko woperow žada! O knjeze, zdžerž paſthyrjow twojeho kſchecjanſkoho luda a pōſcziel dželačerjow do swojeje winich. Žně ſu wulke a dželačerjow je mało.

D.

Michał Buf.

Wyshe ſtejacej zrudnej powjeſezi dyrbimy tónkrcz hifchče druhu pſchistajic. Tež jara zaſlužny a wysokodostojny k. Michał Buf, kapitular a ſcholaſtitus taſtantſtwa w Budyschinje je wumrjal. Pſchez pol lěta hijom won khorowaſche na wodukawoſć we wutrobuňe a druhé nutschowne kheroszce; toſa khoroszche won hacž do poſlenjeje nježele 5. měrca hifchče kóždý džen do cyrkwy a k woltarjej, druhdy ze nſkim mřžnym napinanjom ſwojich wotebjeracych mocow. Spomjeny džen kherosz a ſlaboſez naſliſcho pſchibywaſche, tak zo njeboh kniez ſam ſmijercz hako bližku poznamjeni. Srjedu na to rano 8. měrca zaſtupi wutrobnia mortwica, tak zo won bjez wulkej boleſće cíſche wuſnh. Joho cjeſlo bu 11. měrca na poſrjebniſežo ſ. Miklawſcha cjeſejownje poſrjebane. Wjele duchownych a druhich pſcheczelow bě pſchisčlo, zo bydu wotemrjetomu poſlenju cjeſez wopokaſali; tak běchu tu k. fararjo z někotrych ſerbſkich a z dweju němſkeju wo-

sadow, k. kanonik a dwórski prédar Heine a k. gýmnasialny direktor Buš z Drežjan, k. probst Dr. Eiselt a k. kapłan Edmund z Marineje Hwězdę, jedny kapłan z Marijinoho Dola, dwaj duchowni z Numburga, k. farar a schyrio tříl-cojo z Warnsdorfa, hdzež je njeboh k. scholastikus wjele króz na wopytanju po-był. Tež wjetši džél knieżow wucžerjow z budyskeje, khrósciankeje a schérachow-skeje konferenc hěsche pschitomny. Wysche duchownstwa a wucžerstwa pschizamku so pohrjebnomu čzahej zastupjerio najwyschich tudomnych zaſtojnistrov, kaž k. krajski direktor, k. krajny staršchi, kniežerſch radziežerjo, appellacia, k. měschežanosta a sobustaw ſuda a ſudniſta, wubjerk Maczich Serbskeje*) a towarzſtwa „zu Rath und That“ a wjele druhoho pschewobžerſta z města a ze vſow. Pohrjeb džeržesche k. farar Kuečank z assistencu. Dokelž hěsche ſej njebočicžki w testamenze wuměník, zo chce po tym waschnu pohrjebanu byez, kaž ſu w předawschich čjasach tudomni kapitularojo pohrjebani byli, njebež žana ryež pschi rowje, ale němſki popoldniſki prédar k. vikar Heidrich čítasche běž živjenja njeboh knieža. Ma to podachu so pschewobžerjo do tachantskeje cyrkwi ſwjatoho Pětra, hdzež naſch hnadny k. biskop requiem a absolutio z wulkej assistencu džeržesche a wyskokodostojny k. kanonik a farar Bart z Khrósciej druhi ſpěwanu Božu mřchu.

Njeboh k. scholastikus narodzi ſo 24. meje 1804 w Žvijicach pola Marineje Hwězdy na kuble, kotrež někto jeho jeničkomu bratrej ſluſha. Hdyž bě na měschežankej ſchuli w Kulowje pobyl, džesche do Prahi, hdzež ſvoje ſchitudije zapocža a zbožownje ſkónči. Pschez njeboh biskopa Loka dosta wón 9. januara měschniſku ſwjecíznu a wosta w Budyschinje w duchownſkej ſlužbje hacž do ſwojeje ſmjercze. Najprjedy hěsche vikar a němſki ſwjatocžny prédar w tachantskej cyrkwi; w lécje 1838 bu přeni kapłan pschi serbskej cyrkwi; w lécje 1843 bu za direktora tachantskej ſchule poſtajeny. Za tuſe ſchulu dželkaſche wón z najwjetſchej ſwěrnoſču pschez 17 let a bu druhim wucžerjam pschiftad pilnoſeže a dobroho krucze džeržanohho rjada. Pod nim je ſo tež woſebje industrialna ſchula (rozpočzowanjo w ſchiczu atd.) pozběhnyla. Za ſhude džecži je ſej woſebje pröcu dawał a jim dobrocžerjom pschiwobročał, zo by wobradženjo Božoho džecžja za nje bohate bylo. Swojich zaſlužbow dla bu wón z njeboh k. Wornacžom a k. kan. Heine 21. meje 1855 za kanonika wuzwoleny; tola wobkhowa wón hiſteře ſchulſke direktorstwo. Skónčinje bu 18. řapryla 1861 za kapitulara, ſcholastika a z tym konſistorialnho radziežerja powyſcheny. Hafo tajki je ſo za cyrkwi a ſchule ſwěru ſtaral a k lepschomu tých samych z wuwražjom někotrych mjeñſchich legatow (wotkažanjow) tež ſvoje zamoženjo wotkažal.

*) Wubjerkownich Maczich Serbskeje běchu tež jenu paſtmou hažu poſkali z bělým wjazkem (bantum); na jenym jeje kóncu ſtejſeſche dospołne mjeno njebočicžkohu a na druhim tele ſtowu wot k. Smolerja:

Swěrny Bohu, swěrny jeho slowu
Sy ty stajnje był hač k Twojom' rowu;
Duž sy dostał někto krónu ſwěrnoſče,
Prewinywſi čeže tutej časnosće.

Pschi swojich zaſtojniſtwaſ je njeboh Ŀ. Bui tež wſchě drnhe pschiležnoſeſe wužil, hdzej možesche něſhto cžlowjekam wužitne dokonječ abo podpjerac̄. Tak bě wjese lět ſobuſtar měřčjanſkeje kudžinſteje deputacie a wubjerlownik dobročerſkoho towarzſta „zu Rath und That“, hdzej je někotromužkuli potřebnomu pomoc wuſtukowaſ. Tež za naſch ſerbſki lud je ſo wón woſebje poſtarat. Hac̄ runje bě w tym čaſu wuſtudowaſ, hdyz Serbſtwo doſpoſtne ſpaſe, pſci zamkný ſo wón tola börz̄ i njomu, hdyz ſo wone wotucjiwſhi zjawnje poſlače- wac̄ počza. Wón bě hízom w pſchihotowachm wubjerku towarzſta Macjich Serbſteje a bu pſchi jeſe dozałożenju jutry 1847 do wubjerka wuzwoleñ a tak tež pſchi kózdej nowej wólkje. Poſoženja wubjerkia wophtowasche wón ſwěrnie hac̄ do ſpocžatka ſwejeje khorofeſe. Mjez macjicžnymi knížkami za lud ſtej dwě zefajenej wot njoho: „Kneze Mudry“ z lěta 1849 a „Woſobný dar za kſe- ſcjanow“ z lěta 1856. Wot toho lěta je wón ſerbſke pjeru drje wotpočožil ale je druhich i ſpiſowanju ſerbſkich kniſhow wubudžal. Hízom w předhryczi „Kneze Mudroho“ wén praji, zo je jenož na proſchenjo druhich píſal a pſchiftaja: „Sta- wý Macjich mojoho prawopifa! Budječe tola tak dobrí a luboznje proſcheni, nam pravije khetſe něčhto z waſchoho duchownoho bohaſtwa ſobudželic̄.“ Jožo žadofeſz je ſo poždžiſho w něčim dopjelnila a dopjelnja ſo hiſčeze dale. W taj- ſkim žadanju a ſtaranju za Serbow zaſtupi wón ſkóčnje tež do towarzſta ŠS. Chrilla a Methoda, kotrež jomu tež praji: Boh daj cži wěčny wotpočink a te wěčne ſwětlo ſwěc̄ tebi!

Jakub Brhl.

Nedalčija katholſkoho Póſta je z Tyrnawy (Tirnau) we Wuherskej ze ſtowat- ſkich ſtronow ſmjertru pořeſeſz doſtača, kotrež woſebje tež katholſkich Serbow zajima.

W tamnym měſeſe je imjeniſey píſat 17. měrca wjeczor 7 ſwój khôd na zemi dokonjal ſerbſki miffionar jezuīta P. Jakub Brhl (Brühl), něhduschi kaplan w na- ſchim Radworju. Wón khorowasche hízom dohlo woſebje na kaženjo plućow a běſhe pſchi ſwojej miffionarskej džetawoſeſz tež wſchelake druhe bolenjo doſtač. Kaž nam jožo duchowny ſobubratr píſa, doſtawaſche njeboh Ŀ. Brhl často ſwjaſte ſakramentaj a znijes z wulej ſejerpnoseſu ſwoje bohoſeſe. Zo je wón z podačjom do božeje wole a z hnujacej ſpokojuſeſu wumrjeſ, widiwym z teje pořeſeſe, zo wón po k hózim ſpched ſwojej ſmjerzu počza z wótrym hlosom ſpěwac̄ a Boha khwalič, tak zo bě w pödlanskich ſtrach ſkyſčec̄. Zawěrno, ſchtož je tejko dobroho ſtruklowaſ a tak z Bohom ſo wujednak, ſmě w tajkej wjefoſej nadžiſſi na wěčnu zbožnoſeſz z tohoſe ſwěta wuſtupic̄! Boh daj tomule ſwěrnomu wetroczſej hnadrnu mzdu a tomule ſpróenomu puezowarzej njebijſti wotpočink!

Njeboh Ŀ. Brhl narodži ſo 26. měrca 1811 w Hrubjelčicach na ſiwnoſeſi ſwojohu nana, kotrež nětko hiſčeze jožo najstarſki bratr wobſedži. Dokelž běſhe ſebi

krucze wotmyślit, ze chce duchowny byc, poda so najprjedy na gymnasium w Budyschinje. Hdyż bě tudy wjac̄ lět był, bu do serbskoho seminara w Pražy pschijath a połrączowasche a dokonja tam swoje studije. Duchownu swiecizmu dosta won 3. decembra 1838 a bu za kapłana do Nadwórja póstany. Tudy měsjeche won wschitku kwalbu a je we wosadze hiszce w dobrym wopomnjezu. Tež we wschęch drugich naszych wosadach jeho znajachu a znaja, dokelž njeboh į. Bryl jako radworski kapłan serbskemu processionej w Kumburku serbski przedowasche a jón spowjedasche. Hiszom jako studenta běsche won żadocz měk do jesuitow hicz a biez nimi za božu cyrkę skutkowac; tale żadocz bu w lécze 1846 dopieljenja. Won dosta żadane do-wolenjo ze swojej diöcese a bu do jesuitskoho konventa w Gražu w Styrskej (Steiermark) pschijath 7. meje 1846, kaž nam wuczah z jesuitskoho kataloga wupozkazuje. One lécje na to bu wot rakuſkej provincie do Chonsa we Francouſkej tamniſcej jesuitiskej proviniech pschidzleny. Hdyż bě francouſki rycer derje nauknyk, bu 1848 jako missionar do Algirskeje w Africach a to do kraju Oran póstany. Tu dělaſche won jako měſchnik biez franeowſkim wójskiem a Algirezanami. Wokres jeho duchow-neje dělaſocze běsche jara wulki a je won wosebje w czagu strachnoho mora (cholery) tam wjèle cžlowiekow psched smierciu wobstaral a na wschelach městach daleko wot so zdalemych bože služby wob džeržat, dokelž tehdom pobrachowasche tam na missionarach. W Africach je njeboh missionar hiszom poczat czezech khorewacj a cze-ře-řeje wot toho czasa wosebje na nohu. Hdyż bě tudy něhdze 10 lět zbozonje stu-kowal, bu do pokubneje Ameriki pschesadzeny a je tam jendzelski rycer nauknywski we wschelach městach jako duchowny pobyl a we schpitalach hale spowjednik posta-jeny był; tak we New-Yorku, New-Orleansu a t. d. Po wudrjenju hiszce trajaceje amerikanskej wójny běsche won dleži čas póluy kapłan we wójsku unionistow. Dokelž pak khoreseje dla wjac̄ wjac̄ sluzbu wobstarac njemožecze, pozadachu jeho 1863 przedstojecze do Europh, zo by so tudy wustrowik. Tak wopyta won zaſy swój wótcny kraj a swoich Serbow, z kotrych bě wuschoł, a bu wschitžom jara witany. Z Budyschyna poda so do Wina, z wótkę jeho provincial na jene kubko pola Preßburga k wustrowenju póstka. Tola njebe won doho tam, ale bu zaſy do Khrowatskeje a Skawonskeje powokany. Wot tam pschidzje won wloni pschez Win do Krupki na někotry čas a je tam posleni krócz Serbam derje posłuzil, zo jim pschi processionje w septembrze przedowasche a jich spowjedasche. W októbru wotjedze won zaſy do Tyrnawu do slowakskeje krajiny, zo by tam, dali jemu Boh zaſy kručiznu krowoscj, dale k zbožu dushom džekat. Tola Boh bě hinal wobzantnyk. Z Tyrnawu je njeboh į. Bryl posleni krócz pišat a tam tež posleni list z Hrubjelcicj a z Bu-dyschyna dostak. To bě khód sluzownika božoho! Radź budzimy wjac̄ sobudzeli, hdy býdymy wjac̄ žórkow į tomu wujic̄ moħli.

3 Luizech a Sakskeje.

Z Budyschyna. Kaž druhé lěta tak poda so tež lětsa naszych wysoko-dostojnych į. farar Kucžank přenju njedzela posta do Drežđan a měsjeche w dwór-skej cyrkwi serbske předowanjo, kotrež bě jara wophtane. Tež serbskich spowjed-nych ludzi bě wjèle. Ony, na kotrych so w Drežđanach serbscy předuje, su tele: přenja njedzela posta, njedzela psched swjatkami, njedzela psched s. Michałom a přenja njedzela adventa. Hako serbski spowjednik je w Drežđanach naszych serbski spisowar kniez Jakub Buk, kapłan pschi dwórskej cyrkwi a direktor pro ḡymnasia.

Ze Ždžerje. Dokelž je radworski k. kapłan Ducejman, kij w tudomnej kłapacki Boże služby wobstara, na někotre měsach do Wotrowa jako administrater woteschol, je hnadny k. biskop někto nařwilnje k. schulskoho direktora Scholku w Budyschinje k tomu postajil, zo by k nam kózdy měsac pschilharjal.

Ze Žjita w y. Na tudy kupjene wotsedzeństwo, kij je nasche tachantsiwo za zakłodomu cyrkę, faru a schulu kupilo, dosta wondanjo hnadny k. biskop a tachant měschčanske prawo. Kak trěbne je we Žitawje založenjo katholskeje fary (shtož je hakle někto móžne po zbehnienju „pfarrzwanga“), smy hizom spominali; w Žitawje je 1360 katholikow, kotrychž ma něhdje połocja stajne zašydlenjo. Boh wubudž prawje wjele dobrcjerow za žitawsku wosadu.

Z Wotrowa. Hdyž dobry nan wumrje, żaruje cyka swójba a hdyž je swérny duchowny wumrjeł, je zrudoba po cyklej wosadze. Tež w naschej wosadze je Boh tajke żarowanjo poślak: wotrowska wosada wopłakuje smiercz swojego wjelelubowanego fararja, wysokodostojnego knieza kanonika Jakuba Wornacza. Shtwórik 9. měrca bu joho częlo do zemje khowane. Na pschewodzenjo pschiidżechu z Budyschyna hnadny kniez biskop Ludwik Forwerk, kanonik kantor Hoffmann, k. kapłan Hörništ a k. vikar Herrmann, z kłoschtra kniez probst Eisełt a k. kapłan Edmund; z Khrósczic k. kanonik farar Bart a k. kapłan Nowak, z Kusowa k. farar Schneider; z Nalbic k. farar Benisch, z Njebjelcziek k. farar Smoka, z Różanta k. administrator Benno Kral; z Kamjenca běschtaj k. sudniſki a měschčanoſta Eichel pschischlöj: Knieza wucžerjo z Różanta, Njebjelcziek, z Woliec, z kłoschtra a Kamjenca a wulka mnogoſć ludzi ze susodnych wosadow běchu so z wosadnymi zjenoszili, wotemrjetomu poslednju czesci wopofazacj. — Wokolo poł 9 zapocząt so we cyrkwi officium defunctorum, na częž so wot hnadnego k. biskopa na farje wužohnewanjo częla sta. Po tym bu częlo do cyrkwiwe donjesene a psched wotlarjom na mary stajene. Kniez biskop džeržesche swiatoczný requiem z assistencu. Mjez tym džeržesche k. vikar Herrmann czichu božu mschu na pobocznym wotlarju. Na to mjeſeſche kniez kapłan Ducejman we cyrkwi czelnu rycz, we kotrejž njetajenu pobožnosz, křesćjanstu lubosej a swérnu staroſej wo časne a duchowne zbožo wosadu, podwolnu sezerpnosz a zbožnju smiercz njebohoho knieza wopominasche, a skončnje k sežehowanju joho wucžbow a rjanoſho pschikkada a k pobožnym modlitwam za duschu wotemrjetoho napominasche. Po przedowanju spěwasche kniez wucžer J. Kral jara wistojnje „Libera me Domine“ a hnadny k. biskop spěwasche „absolutio“ pschi marach. Někto bu częlo z cyrkwiwe wunjesene a wot knieza biskopa do rowa požohnowane — zemi pschedopate, zo by so do pierschcje wróciło, shtož je z pierschcje wzate. Po pohriebje džeržesche knj. far. Schneider spěwanu božu mschu k czesci najbzōjnisczeje kniežný, mjezthym zo k. kapłan Ducejman czichu božu mschu wotdjerža. Wokolo poł 12 běſche pohriebna swiatocznosz skončena a żarowanſki lud so rozeńdže. Wotemrjetu częlo wotpoczuje někto we zemi, czakajo na zbezne horjestacjo; njech duscha w njebjesach wuziwa myto swérnoho duchownego; joho imeno wostanie we wutrobach wosyroczenych wosadnych we žohnowanym wopomnjeczu.

D.

Z Gubina w Delnjej Lužicy. Tudy wobsteji wot lěta 1852 katholska

missionska stacija, kotaž bu hacž do lěta 1860 wot Noweje Čale wobstarana. Biez tym pak bě so rjana nowa katholicka cyrkja natwarila, a 23. novembra 1861 bu tuta stacija wot wrótsławskoho wjerchbiskopa za statnu faru pozvěhnienna a z fararjom a wucžerjom wobsadžena. A tež samej hýcheje sluscha missionska stacija w Žemru (Sommerfeld), hdžej je wosebita khapalka a wucžernja. We Gubinje je 600 a w Žemru 135 katholickich. A tym pschindže nědže 100 dusichow z wokłosce. Pschi założenju faru bě w Gubinje jenož 270 a w Žemru 100 katholickow. Schulerškich džecži licžachu pschi spocžatku w Gubinje 25 někt 57; a w Žemru předh 15 a někt 25. — Pschi spomnjenjo. Kaž daloko je nam znate su w sejehowaczych městach pruskeje Lužic učenske katholické fary, abo missionske stacie: w Kroczebužu, Barschczi, Muzakowje, Hrodku, Pribuzu, Bhorjelscu, Žarowje, Brodach, Lubinje a Rozborku. Zajimawe by bylo, hdž bychymy wjedzeli, hacž a fakt wjèle je Serbow w jenej abo druhé tuthych wosadow. A. Pschi spomnjenjo redaktora. Jenož bjez horniolužiskimi Serbami su katholikojo, delnjołužisch su wschitich sobustawnych pruskeje krajneje lutheriskeje zýrkwy z wutwacżom 2000 starolutherškich dissidentow (wustupjených).

Z Lubinje (Lübben) w Delnej Lužicy. Dokelž so katholikojo w tuthym měsće w poslednich lětach jara pschisporjachu, njedosahachu te schtyrifkczne temsche, kotrež so dotal wot nowocalškoho duchownoho džeržachu. Hnadmý k. biskop we Wrótslawiu wobzamkný z pomocu „Bonifaciusvereina“ cyrkwienskej nuzh wotpomhacž. Tohodla bu 1861 w Lubinje, kheža ze zahrodu, nědže 2 körcaj wušyčza za 2000 toleri kupjena, a tam wobydlenjo za missionskoho duchownoho a khapalka pschihotowana. A hžon 19. oktobra bu sem přeni katholicki měščnik po 300 lětym wosyrczenju wosadu pôslaný. Ale bórzy so pokaza, zo khapalka hýcheje katholickim w Lubinje njedosaha, wjèle mjenje za mnichosce wokłosnych werybratrow. Tohodla dýrbjesche so krucze na to myſlíc, zo by so tudy nowa katholicka cyrkja twarila. A tón, kotoruň k česčci dýrbjesche so tutón dom twaricž, tež pomhaſche. W dowěrje na njeho bu w juniu 1862 přeni kamieni k nowej cyrkwi położeny, tak zo móžesche so cyrkji 4. oktobra zaúdzenoho lěta wot k. archyměšnika Wornacza (rodzeneho z Külowa) pod assistencu Nowocalškich duchownych poswjećicž. Tasma staji so pod zakit swj. Bonifacia, ketrohož powostanci su někotre na woltaru zapoložene. Cyrikj, kij je 62 stopow dolha, 24 schěroka a 20 wysoka, na pschistojnyh wupohlad, a běsche na dnju poswjećenja krasnije wudebjena. Wosada, kij nědže 500 dusichow lieži, bě so bohacze wobdzeli, a tež wjèle protestantow bě pschischko. Nětisíci missionski farar tudy wysche swojego farškoho zaſtojniſwa tež 20 schulerškich džecži rozwucžuju a wobstara we wokłoscej 6—8 mil katholicki missions. W Lubinje je tež wosebita fara a wucžernja. K.

Z Drežbžan. Tudy wumrje 19. měrca po krótcej khoroſcji jedyn ze serbškich krajanow, k. Jakub Lehmann (Wiczežek) jara eže scěných wucžer pschi druhé katholickej schuli. Won bě rodzený z Malbic a je wjach lět w Pražy schtudoval. Joho poříjeb 22. t. m. běsche, kaž slyšhimy, jara swje dženisski.

Cyrkwińskie nowinki a powięscze.

N ē m s k a. W protestantstwie poczynająca częsczerjo swiątej Marii psychi-bjeracz. Niedawno je kniżka wuskła z napisem: „Evangelisches Ave Maria. Beitrag zur Lehre der selig zu preisenden Jungfrau,” w której lutherki spisowały! częsczerju s. Marii napomina. Spis je poświęcony znatomu teologe Dietlej w Halli.

S ł o w i a n s k a katholicka wosada w braniborskim Rüdersdorfje. Zajmowane węsze budże niektórych, hdyż żnoni, zo je so sredzja bjez Němcami slowianska wosada w nowishim ejsu założila. W Rüdersdorfje, něhdje 4 mila wot Barlina zdalenym buchu w lécie 1863 wot kralowskiej inspekcije do tamnichich kalkowych podkopów dżelaczerjo z Poznańskieje powołani, dokąd w bliskości jara na dżelaczerjach pobrachowasche. Pschindje też hnydom khétra mnichoczy Polakow, z dżela żenienych, a zasydli so tam. A kaž bě so knieżerstwo we wschim staralo, schtož jich czelne zbożo nastupasche, tak cziniesche też za jich duchowne zbożo po pschisluschnosczi. Kralowskie knieżerstwo a město Barlin, ketro-muž tute podkopki pschisluscheja, pschizwoli hnydom tejsko pjeniez, zo mózecze so moderniaabo khapalka natwaricž, a kždy měsac dwójcy katholicka boża służba wotdżerzecž. Kždy měsac jedyn krocž pschikhadža něk z Barlina jedyn pôsfeje rycze mócný kapłan a wotdżerzuje boże służby a przedowanjo w pôskej ryczi. Druhu nijedzeli pschikhadža farar z Fürstenwalde a wotdżerži božu mischi z němskim przedowanjom za katholickich němskich dżelaczerjow a niektórych zasydlenych katholickich Němeow; tola pak so na bożej mischi pôske khérlusche spewaju a modernia hač runje je khétro wobschérna, je też tón krocž napjelienna z pobożnymi kemscherjemi w pôskich drastach. — Katholicka wuczeiniu tu hiszczęce pobrachuje, a katholicka dżeczi dyrbja dotal protestantske wuczeńnie wophtowacž. Tola pak hýzem so wo tym ryczi, zo dyribi so tudy statna missionska fara założicž a z fararjom, kž je pôskeje a němskeje rycze mócný, wobśadziecž, a pschi tym bý so też katholicka wuczeiniu założila. K.

P r u s k a. Katholickie duchownstwo chelmskieje diöcesy je pschez swojego biskopa pschecziu knieżerskiej porucznosczi, po której dyrbi so pôska rycz w schulach pschez němsku wotecjichżowacž, protest do ministerstwa pôskalo, dokąd so tama porucznoscz pschecziu zasadam pädagogiki (wuczenja dżeczi) a też prawu, którež je pschez knieżerstwo kždej narodnosći a potajkim też pôskej zawieszczone.

Z Neurupina na pomierzach Meklenburgskeje. W tudomnej w lécie 1849 założonej katholickiej wosadze, su wot tutoho czasu hač do lata 1864 wot duchownych 58 wosobow k naszej wérje pschistupili. K.

K o r u t a u s k a. (Kärthen.) Tu pobrachuje jara na duchownych. Hýzem někto njeje wobśadżene: 72 kapłanstwów a 27 farów (a expositurow) dyribi so wot duchownych fufodnych wosadow załatwacž. (Hlas.)

F r a n c o w s k a. Towarstwo „L' oeuvre du catholicisme en Pologne“ (t. r. Díelo katholicka w Pôskej) w Parizu je drugu rozprawu podało. Dochodów miesięcze 23,261 frankow (nórtow), wubalo je 18,361 frankow na wûche-

saku podpjeru; tak na podpjeranjo wuhnathch Polakow, kotiž so sami njemogažežimicj, za knih, za ranjenih a khorych; na pucžewanje a draſtu za 19 duchownych a studentow we francowſkich seminarach a t. d. Cylce francowſke duchownſtwo tõle ſtutk kſcheszanskeje luboſcje podpiera. Tež Griska, ſpominajo na polſkomu podobne ſamſne czerpjenjo, wobdzelaſo na nim; archibifkop dublinſki Cullen je wjetſki xieniežny dar poſtał a wyšhe toho w paſthyſkim liſcje dželo ſpomnjenioho towarzſtwia porucził, ſpominajo na podežiſhczewanie polſkich katholikow pſchez rufowſke kniežerſtwo. (Tygodnik katolicki). W Pruskej je tele towarzſtwo zakazane! — W Parizu je dom za polſke ſyroty (někto z 60 džeczimi) pod zaſtaraniem miloſežiwhch ſotrow.

I t a l ſ k a. Kniežerſtwo Biftora Emanuela pſchihotuje cyrkwi nowu ſchodu. Komorje je namjet pſchedpołożenj, po kotrymž ma ſo duchownym wſho wobſedzenſtwo wzacž a wſchē duchowne zjenoczenſtwo ſo zběhnyčj. Prěnje wotdželenjo namjeta ryczi wo cyrkwiſkich kublach, ſakularisacii (zběhnenju) kublow ſwětſkoho duchownſtwo, tſecze wo zběhnenju wſchē kloſchtyrſkich rjadow atd. Wſchitke kuježerſke wſchysche zaſtojnſtwo zefajuiu zapiski mnichow a mnichkow. Tola je ſejm w Turinie wiele peticiorow ze wſchelatich měſtow doſtał, kotrež pſcheczjwo zběhnenju rjadow a kloſchtrow protestiruju. Z toho je widzecj, zo je pſchi wſchim ſchęzuwanju revolucionarow a njevěriwhch italſki lud wſchudzom katholik a ma pſchitihlenoſcž k swojej wěrje. W tu khwilu je w Italſkej wuprzedzonych 50 biskopſkich ſtokow a w 17 biskopſtwach njemogaž biskopowje pſchiluſchnoſcje doſpielnjecj, dokelž jimi kniežerſtwo zadzawa.

D a n f ſ k a. Dychaſtne jubileum ſ. Anſgara je ſo w tym kraju jenož we Fridericii w cyrkwi ſwjeczilo. Cylu oſtavu (tydžiu) bě cyrkwiežka ſoždy džen z ludom napjelujena. Katholska cyrkje w Kopenhaſenje (hſlownym měſcze) budže ſo te jubileum z dowołnoſežu biftopa w Osnabrücku (po ketrohož ſluſcha) hatle 9. ſeptembra ſwjeczicj. Řejdy Danſki bjez rozdžela wěrywuznaczja čjeſci ſwiatohho Anſgara. Wjele ludzi pſchiluſdze k ſwiatej ſpowiedzi a k božemu blidu; pſchi pohladanju na tajku horliwoſcž, wozjewicu hižom učtoſi danſey protestantowje, zo cheedža ſo zaſy do teje praweje a prěnjeje cyrkwiſe wróćicj, totruz je ſ. Anſgar w jich wotcnym kraju předowal.

Z L o n d o n a. Pohrjeb njeboh kardinala Wiſemana běſhe 23. febr. na katholikom pohrjebniſcheju Kensal-Greenſkim z tajkej ſwiatoczoſcja, kajkuž Jeudzeczenjo doſlo njeſtu widzeli. Budu bě njeſměruje wiele pödla. Dr. Manning, předy Jeudzelskoprotestantſki tachant a někto katholik prälat mějeſche po božej ſlužbje pohrjebnu rycž, totraz po kdra hobižnih trajesche.

Z R o m a. Tu traje wupisaný wotpuff wot 5. měrca hacž do 9. hapr. Na 27. měrca je konſitorium poſtajene, hdež budža učtoſi wuzwoleni biftopowje wobtviſedzeni. — Město Rom licžesche wleni 203,896 webyſleri a je ſo wot lěta 1860 wo 20,000 pſchisporito. Kraj, kotrež bamž hisceje po wuvjedzenym rubjeniſtwe wobſedzi, je 214 ſctyrikrožlnych mil wuli a ma nimale 700,000 webyſleri. Zaſy ſo powjeda, zo khězor Napoleon z wotvołanjom francowſkeho wěſta (4732 muži) hrozj.

Po k u ó c u a A m e r i k a. W New-Yorku je katholicki almanach abo letopis zjenoczenych statow wuschoł. Wo południowych provincach abo statach ma won wojny dla njedospolne powieszcze; czim węcejjsze su rozprawy z poludnzych. Wone pokazuju njeśmérne pschibywo.ijo katholskeje chyrkwe w tamniczych stronach. Wjèle chyrkwiow bu natwarjenych a duchownstwa je tež wjèle wjaey. Pschicžina (wina) toho su muohé wobroczenja z protestantstwa u drugich wuznaczow, a tež wulke pschicžahowanjo katholickego wobydlerstwa z Europy, wosebje z Iriskeje a Němcow. Liczba wobydlerow we zjenoczenych statach wuczinja pschez 32 milionow. Katholikow je wokolo 5 milionow, potaskim dobry sedmy džel; katholickich duchownych je wokolo 2500. Zjenoczenie staty su rozdzielene do 7 cyrkwiinstkich provincow, z 43 biskopstwami a 4 japoštolickimi vikariatami. Provincy (z archibiskopom) su: Baltimore, Cincinnati, New-Orleans, New-York, Oregon, Saint Louis, San Francesko. Pschi kózdej katholickiej chyrki je schula. Katholickie farške schule su w dobrym rjeđe; duž starschi, hacžrunje maja drugdy blisko do krajuje schule, swoje džeczi radšco někotre mile (t. r. jenželske) daloko do schulow scžeku. Tež na wyschschich schulach njebroduhuje, kotrež su pod wjedzenjom jesuitow, franciskanow, dominikanow a lazariſtow. Liczba wuczownikow jara pschibjera; samo protestantowwe scžeku swoje džeczi do tychle wustawow.

Maležnoscje towarzstwa.

Do poikkadnych su swoj pschinofski (pot tolerja) na lěto 1865 dale zapłacili: kt. Chyrill Židek, bohostow w Innsbrucku, žiwoscjer Almert w Zdžeri, žiwoscjer Koček we Zajdowje, žiwoscjer Petr Haſcha we Zajdowje, Miklawš Nobel z Vaczonja, žiwoscjer Čgorlich w Zdžeri, Miklawš Böhmak z Wotrowa, administrator P. Benno Kra z Róžanta, kubler a korcžmar Scholta z Róžanta, kubler Miklawš Blažík z Róžanta, kravski Michal Schejda ze Schunowa, mlynk Michal Lipič z Sernjan, klamar Jakub Glašov z Róžanta.

Na lěto 1864 su hisheže płacili: kt. zahrodnik M. Vělt z Pěštec, kubler Jakub Lebzá z Pěštec.

Dobrowolne darv: kt. žiwoscjer Koček ze Zajdowa 5 nsl.; žiwoscjer Čgorlich ze Zdžerje 5 nsl.

Zemrjetaj so bustawaj: kt. Michał Buł, kapitular a scholastikus na tačhantswje w Budyschinje (hl. w przedku). kt. Jakub Wornaež, kanonik a farař we Wotrowje (hl. w przedku).

☞ Z tutym číškom so za sobustawy koňskoho lěta wudawa přeni zefciwki knihy:

Žiwjenja Swjatych.

Po rjeđe cyrkwiinstkich staniznow spisat Handrij Dučman.

Druhi zefciwki, za sobustawy lěta 1865 postajeny, poczina so hizom číškejcz.

Katholicki Poroč

Orkwiniski časopis.

wydawany wot towarzystwa S.S. Cyrilla a Methoda

Plaćizna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Plaćizna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Číslo 5.

Budyšin, 6. meje 1865.

Lětník 3.

Pschesczehanjo kschescjanow wot pohanow.

Ze zawiszenju a ze strachom poczachu pohanjo na spěchnie so rozschěrjace kschescjanstwo hladacz, tak tute, kotrež mějachu woni jeno za njenahladnu židovsku řektu, we wšichch krajinach romskoho khězorstwa sej wuznawarjom dobywasche, tak bu wone tež we wosobnych a zamožithch swójsbach, haj wot sobustawow sameje khězorskeje swójsky pschijate. Pohanjo spóznaču, zo swoju mōc zhubja tak khětse, hacž kschescjanstwo k wjetsczej mōc pschívadze. Romské khězorstwo, kž bě jeno na pohanstwo twarjene, móžesče tež jeno z pohanstwom wobstacž, a tohodla wídźimy, tak wone na wšcho móžne waschnijo pohanstwo hajesche a zamołwiesche, tohodla trechimy mjez najeurowischimi pschesczeharjemi runje romskich khězorow a romské wýshnoscze; Rom, hlowne město cykloho pohanstwa we tamnišchim času, hdžž věchu bohaſtwa pol swěta a z tym tež wšchē njepocžinkli wschelakich narodow, bě wosebicze z krewju kschescjanſkich martrari nafyczene.

Přeni khězor, kž wulke pschesczehanjo kschescjanow zbudži, bě Nero, jedyn z najeurowischich romskich kniježerjow, kž bě swoju macž, swoju mandželsku, swojho mudroho wucžerja sfóncowacž dal. Zo by so tež jumu na njesměrnym wohnju powjeselicž mohł, da we Romje na wjacorych stronach wohně założicž, kž wjetški džel města do popjela pschewobroczi. Pschez to wuhudzeny ludowy hněw wotwobroczi wot sebje, winu nastatohu wohnja na kschescjanow storkajo, zo su tucži wohně założili a pschez to tak wulke hubjenstwo na lud pschijesli. Množ huchň tohodla zajecži, z wupytanymi cžwilemi martrowani, a k wuznaczu winę nuczeni, kž ani na sebi měcž njemóżachu. Jedny pohanſki romski staržnar

z tutoho časa wopisuje nam tute surowoścze. Někotři buchu do koži džiwich zwěrjatow zaſhiegi a psam za piec mjetani, drugi ze smołni wobleczi a zaſwěczeni, zo buchu jako falle pschi nocnych hrach služili, zas drugi ze železnymi kolikami roztorhani, abo po bokach z plomjenjemi spaleni, abo kschijowanii. We tuthym přenim pschesczehowaniu, kiz 4 lěta dolho trajesche (wot 64—68) a Róm a najblízšemu wokłosce najbóle potrebi, dobychtai sebi tež japoſchtoſkej wjerchaj swj. Pětr a Paweł marträrfku krónu. Pětr bu kschijowanii, Pawełek pak hłowa wotrubana. We lěcze 68 wzą sebi Nero, wot wschitkich wopusczeni a wot romskoho senata za njepshcicela mótenoho kraja wutwołany, sam zinwenjo, a někto mějachu kschesczenjo tſichegi lět dolho měr; dyrbjachu drje sebi wot luda a khězorskich naměstnikow wschelake napscheczivnosce lubicz dacz, tola zjawnije na khězorsku poruczoſce so njepotloczowachu.

Wot lěta 98—117 pak kujezesche nad romskim khězorstwem Trajan, hewak jedyn z najwjetskich khězorow; tola dowoli wón swojim naměstnikam kschesczajnow pschesczehacz, a poruczi sam, zo by swjath Ignacius džiwim zwěrjatam czisnieny byl.

Swjath Ignacius bě wuczownik swjatoho Jana a tseczi biskop kschesczanſkeje wosadu we Antiochiji. We schtwórym lěcze swojeho kujezerſtuwa czehujesche Trajan pschez tute město do wójny pscheczivo Partham, jenomu afiatſkomu ludej, kiz bě so romskomu knieſtwwu spjegil. We Antiochiji bu jomu swjath biskop jako wjercz hidženyh kschesczanow pscheradzeny. Wón da joho k sebi pschinez, a pschiporuczi jomu pohanſkim pschiboham wopravacz a Krystufa zaprécz. Tola wschě ſlubjuja a hroženja běchu podarmo. Tohodla da joho rozzlobjeny khězor zwiazacz, a do Róma dowjezcz, zo by tu džiwim zwěrjatam k pich a hrubomu ludej k powieselenju ſlužit.

Tež jedyn druhí marträ ręczepiesche we tuthym času; to bě 120 lět starý biskop Simeon we Jeruzalemje. Wysche tuteju dweju biskopow many hishcze tež wulku licžbu druhich marträri z tutoho pschesczehanja.

Trajanow nastupník bě Hadrian, jomu runja we njepocžinkach. Hněw luda pscheczivo kschesczanſtu, kiz so, hacz runje wot wschěch bokow hidžene, pschech dale rozſchérjesche, bě tak wulki, zo so wyschnosez pschi kajkejſkuli pschiležnosci k tomu niečeſche, zo dyrbjescze kschesczanow pschesczehacz, je-li-žo chęſcie psched pohanſkim ludom měr měcz. Najbóle ſpominenja hódne z tutoho časa je marträrfwo swjateje Symforofy z jeje 7 synami. We městaczu Tiburu, něčizim Tivoli, blízko pola Roma, hđzej mějachu romsch bohaczi a wyschisci zaſtojnich swoje lětne wobydlenja, da sebi tež khězor Hadrian nowy krasny hród twaricz. Hdyž dyrbjachu jom pohanſch měščnisojo po swojim waſchijnju ſwjeczicz, ſkoržachu na Symforofu a jeje synow, kiz jich kóždy džek pschez swoje bože služby wobczęzują a wschelakim nuznym pschiprawam k ſwjeczenu hrodu zaběwaju. Symforosa bě bohata wudowa, kiz wot swojeho zamoženja rady khudym, wosebnje kschesczanſkim

ſobudželſche. Jeje mandželſki Getulus, a jeje bratr Almancius, wobaj wyſchlaſj we romſkim wójsku, běſtaj hžom předh marträfſkeje ſmjerceje wumrjeloſi. Hadrian ſløržbu swojich měſtchniſow ſlyscho, da wudowu į ſebi pſchiwjeſcz, a pſchi-laza jej pohanſkim pſchiboham woprowac̄, jelizo njecha ſama ze ſwojimi ſynamí woprowana byc̄. Tola Chymforoſa wetmołwi na to: „Komu mani ſo za tu częſcz džakowac̄, zo bych ſo wosym króci Bohu woprowac̄ ſmela? Podarmo hrožyſh, ja ſo raduju, zo ſo zaſ z mojim mandželſkim zjenoču; hlej ja ſym hotowa į ſmjerci.“ Rhézer poruczi ju do templa jenoho pohanſkoho pſchiboha dowjescz, ju najprjedy bic̄, a potom za wloſh wobjesyč. Dokelz pak ſo wona tež pſchez tute czwile pochnuc̄ njeđa, pſchiboham woprowac̄, poruczi Hadrian ju z czežlim ſamjenjom wokoło ſchiže do rěki czisnyc̄, zo by ſo tepila. Nazajtra dyr-hjachu tež jeje ſedmjo ſhnojo pſched khězora; dokelz pak tež tutych ſo zapřežu Kryſtuſa pochnuc̄ njemójeſche, da jich kózdoho na druhé waschnjo moric̄. Tak zahadžachu pohanſey khězorojo we tamnym czasu z khěſeſzanami.

(Połracjowanjo)

3 Lužicy a Sakskeje.

3 Budýſhina. Zo po wotemrjecju dweju duchowneju naſcheje diöceſh na duchownych a to wosebje na ſerbskich pobrachuje, ſměmý wobkruc̄ec̄. Prózne měſtina za ſerbskich duchowuých, kotrež běchu hewak wobſadžene, ſu w Budýſhine, Wotrowje, Ralbicach a w Rjebejeliczicach. A kaž wjèle mamý w krótskim czasu naſtupnikow wocžakowac̄? Prěni Serb budže į. Jurij Lueſčanski z Wotrowa, kotrež lěſta ſwoje ſchtudiye w Pražy ſkoneči; pónide-ſi hiſcheze do kólnskoho ſemi-nara, myh njevěmý. Druhi je į. Michał Nola z Ralbic, kotrehož ſo na najprjedy za polksec̄a lěta nadžiamy. Wézo mamý mlobſkich ſerbskich ſchu dentow a gym-naziastow w dosahacej měrje, kaž je to najbóle pſchece bylo. Tež němſkich kandidatow ma Lužica w tu khwili hiſcheze malo. Pſchetož w Seitendorfje je hiſcheze duchowny požejeny z kólnſkeje diöceſy a jenicžli němſki kandidat je na tute lěto į. Bruno Friebel z Budýſhina, kž nětko w duchownskim ſeminaru w Kólnie pſchebywa.

3 Dreždjan. Dzeni 24. hapryla ſmy zaſy jenoho duchownoho pſchez ſmjercež zhubili, wo kotrež myſlachmý, zo budže hiſcheze doſko za chyfej božu džekac̄ mōc̄. Zemrje mjenujich wjelezaſtužbny į. Jan Bellermann, farar we Friedrichstadtu, po krótkej khoroſeži. Hdyž bě jutry hiſcheze cyle ſtrowy ſwie-cžil, dosta bolenjo w živoče, kotrež za ſchtyri dny jeho živjenju kónc pſchihotowa. Wón póna ſam blízu ſmjercež, žadashe ſwiate ſakramenty a wumrje z podačzom do božeje wole. Nic jenož joho wosadže, ale wſchitkim klaffam dreždjanſkoho wobhydlerſtwa běſche to jara zrudna powjescz, dokelz běſche njeboh į. farar jara znath a czesčenj; wſchē dreždjanſke nowinų pſchinjeſechu a roznjeſechu tu po-

wjescz. Duż bě tež pschi pohrjebje popołdnju 27. hapryla taika mnohości ludu, kajfaz je jenož zredka pschi pschewodzenjach na katolskim pohrjebniszcju. Wiele duchownych bě so ē temu zeschlo. Po żadanju njeboziczkoho hrjebasche joho hnadny ē biskop sam, hako joho pscheczel wot młodoscje a w schtudijach. W hnijacej ryczi pokaza ē. biskop na wschitko to, schtož pschi thymle rowje wschitlich ze zrudobu napjeluja. Niespróceniuje za swoju wosadu dzělawy duchowny džę je nahle pschi dobrych mocach w 50. lécze wotwołany. Joho duchowni przedstejiczerjo a joho duchowni sobubratsja żaruja, dokelž su swérnogo sobudželacjerja, z rjanymi darami ducha a wutroby wudebjenego, dobrocziwego a pscheczelniwoho muža we nim zhobili. Wosebje spominaja na njoho tež khori a khudzi hako dobocjerja. Zmérowacż pak móže wschu zrudobu fchesczanska podwolnoscę wotemrjeteho, joho dobre pschihotowanjo na smjercz, joho scjerpnoscę pschi wulkej bołoszcji, joho zrijadowanjo wszech czaſnych naležnosćow. Zmérowacż dyrbi tež te pomyslenjo, zo mnohe skutki czelneje a duchowneje miłoscje, kotrež je tónle zemrjeth czinił, dobre swědczenjo dawaja a zo tejsko zaſtupnych próstwów ē njebju stupa za mér a pokoj joho dusche. Zmérowacż maja skonečne te krasne slabjenja nasłohoho horjestanjenego wumozniska. Rycz ē. biskopa, katolske pohrjebne wobrjad (ceremonije), pohrjebne spěw (wuwieđene wot towarzstwa „Liedertafel,” wot wubjernych spěwarjow katolskeje dwórskeje cyrkwi a hólcov khalpalnoho instituta) hunjachu wutroby pschitomnych tak, zo spominanjo na tule ważnu a swatoczęznu hodžinu dolho w jich pomiatku wostanje. Nazajtra spěwachu sobustawh kralowskeje musicalneje klapale na bożej mschi w dwórskej cyrkwi z kralowszej dowolnoscju Deissigerowe sławne requiem, schtož so hewak jenož zredka hdz stawa. Njech wotpoczuje w mérje! — Njeboh ē. Bellermann narodzi so 16. meje 1815 wot khudych a pobožnych starskich w Dreždjanach. Hdž bě dreždanske šhule wopytował, poda so do Prahi do serbskoho seminara. W lécze 1838 wrócił so po dokonanych schtudijach do wótenoho kraja a doſta 3. decembra pschez biskopa Ignaca Bjarnata Mauermannna měchnisku swiecžiznu. Majprieh bu za kaplana do Hubertusburga pôslanu a potom 1841 ē dwórskej cyrkwi w Dreždjanach powołany, hdž do lécza 1863 wschelake města wobstara a so wosebje hako předat wuznamjeni. Něko doſta samostatne duchowne město hako farař a administratator instituta we Friedrichstadt.

Z Dreždjan. Nasch krajan, ē. Bük, dwórski kapłan a direktor proghmnasija, je město präfekta w institucje hólcov kralowskeje klapale zložil a město präfesa tam doſta. Něko je ē. Maaz präfekt a ē. kapłan Schlegel druhí wuczer na proghmnasiju.

Z Marinoho Dola. Sem je něko ē. P. Othmar za klóschyrskoho kaplana pschishof. Won bě předy wjach lét w Marinej Hwězdje a potom krótki ežas zasy w Czepkej.

Z Lipška. Tudomne towarzstwo s. Vincenca mjeſcze po swojej roz-

prawje w lęcze 1864 doładowo 1959 toleri a wudawko 1810 toleri. Zjeno-
czennej towarzystwie s. Vincenta a swiateje Hildegardie starzej so za woczeńjenjo
dżeczi, potrjebne služobnich, kudsonych starzych a khorzych jara zbożownje. Wobej
stej wschelake darh doštałoj wot wosobnych dobroczerjow.

Cyrkwińskie nowinki a powięscze.

Z P r a h i. Tudy dżeržachu zaúdžený měsac jesuitojo wulkii missioń w
cyrkwiach s. Miklawšča, s. Jakuba a pola najswiecjszisze Trojich. Wsché pre-
dowanja běchu jara wopytane, wosebje pak běsche wulka cyrkje s. Miklawšča
pschepjelnena, hdyžkuli P. Roh pređowasche. Kóždy tych 17 dnow bě tsoje pre-
dowanjo. K swiatym sakramentam bu jara wjele ludzi, pola s. Miklawšča na
2000. Nutrownu póndzelu bě missioń skončený ze swieczenjom s. Kschiža. Kardi-
nal archbisłop Schwarzenberg dżeržesche na to wulku Božu inschu a wudželi
wschém na missiji dželbjerjachym požohnowanjo. — Létusche jubileum sapocža
so w Prazy z tym, zo bě sobotu 8. hapryla we wschęch farnych cyrkwiach wječor-
na po božnoſć z požohnowanjom. W sedmich pocža so z węże hlowneje cyrkwe
swiatoczne zwonjenjo a tomu pschihłosowachu zwonu wschęch dwachcji farſkich a
wjele drugich cyrkwiow hlownego města, a z daloka hles wschęch zwonow wschit-
kich tſjoch częſkich diöcesow. Zwonjenjo trajesche cylu hodžinu a wołasche wéri-
wych k nowomu žiwienju w swiatosczi.

Z L i t o m ē r i c. Dzień 26. hapryla wječor $11\frac{3}{4}$ wumrie tuđomny
wschyschi duschipastyr H a w s ch t y n B a t r o l m H i l l e, biskop w Litoméri-
ach, assistent tróna a domiach prälat joho swiatoscze Piusa IX., tajny radziecer
joho majestoscze khezora, kommandeur rakuskoho Leopoldskoho a saskoho zaſluž-
noho rjadu, doktor bohosłowstwa atd. w 56. lęcze swojoho měchnistwa, w 33.
swojeje biskopskeje dostojnoscze a 79. swojoho pobožnogo a skutkow polnicho ži-
wienia. Wón zemrie ze swiatymi sakramentami wobstaraný halo wschyschi měsch-
nik proscho za so a swoi lud. Każ joho japoſchtolske žiwienjo tak bě tež joho
krótke khorowanjo stajna modlitwa; joho poslenja próstwa psched smjerczu běchu
husto prajene słowa: Budź smilny, Chryste, budź smilny w smjerczi. Wón bu
2. meje dopoldnia na kerchowje poħrjebanu. Swiatoczne reſwieni za njoho běchu
w biskopskej cyrkwi 2, 3. a 4. meje, we wschęch cyrkwiach diöcesy po dostatej po-
wiescji. Wjach podam y pschichodnie.

P o z n a ſ k a. Wulkopolska a z njej wschitke poliske krajinu wopłakuja
smjercz gniezunjskopeznańskoho archbisłopa Leona Przykuckiego, kotryž njeđzelu
12. měrca po krótkej khoroscji w Poznaniu zemrie w starobje 76 iet. Njeboh
archbisłop narodzi so 1789 we wsh Strzeszynie pola Poznania. Prěnje ro-
wuczenjo dosta w poznańskich wuczerniach, potom na wysokich schulach we Wrót-

ſlawju a bu 1814 hako měſčník wuſwyczeny. Duž ſwyczeſche wloni 50. lětuň duchownſki jubilej. W lěcze 1817 poda ſo na wyſoke ſchule do Roma, hdež ſej ſtopjeri (grad) doktora ſwětnoho a cyrkwinskoho prawa dobu. Po naivróczenju z Roma bu kanonik w Poznanju a farar (probſt) w Gremie a potom probſt prälat w Gniezni. Po ſmierci archbiſkopa Dunina wuzwoliſhtaj joho wobaj kapitlaj, poznański a gnieznijski, za archbiſkopa w lěcze 1844 a hamž wobtwierdzi tule wólbu w lěcze 1845. Z tohole archbiſkopſkoho ſioła kniežeſche potajkim 20 lět hako naſtupník gnieznijských archbiſkopow a pôſtlič primasow. Primas w Pôſtej, to je najprénischi po králu, bě mjenujich pschech gnieznijských archbiſkop, kotrež w čaſach bjezkrálowſtwa ſam eſty kraj z králofskej mocu wjedzeſche. Na thymle wyſokim měſce ſtarasche ſo njeboh archbiſkop ze wſchěmi mocami wo dobre ſwojich wěriwych. Pschi joho naſtupienju bě wulka nuza wo duchownych, tak zo husto jedyn duchownyh w dwěmaj a tſjoch wosadach Bože ſlužby djerzeſche, pschez joho prôcowanjo ſo jich ſicžba w krótkim pschiſpori, tak zo buchu faru wſchitke zwobadžane. Wón ſtarasche ſo tež jara za wjeſne ſchule. Zo by ſo ſud wot pschiwuczenoho wopilſta zdjeržoval, buchu miſſiony djeržane, kiz ſpomožný wuzitk pschinjeſchu. Tež naſtaču pschez joho ſtaranjo někotre klôſchtrę miloſciwych ſotrow a druhich kniežin woczechnenju holczkow. Pod nim je ſo tež rozſchérilo towarzſtvo ſ. Vincenca, kotrež potrjednym czeſku a duchownu miloſcji wopokazuje. Wón dawasche wjele za cyrkwię, a da poznański hłownu cyrkę a wjac̄h druhich za ſwoje pjenjeſy wuporjedzec̄. Ale tež wo čaſne dobre, wo prawa pôſtſkoho wobhulerſtwa ſo wón ſtarasche a bě z chlej wutrobu ſ swojemu narodej zwiazaň. Tohodla běſche hízom 1848 w Berlinje a pſchedſtaiſi králej potrjebnoſče pôſtſkoho luda. Pozdžiſho wopisa we wobſchernym piſmje wſchitku ſchodus, kajkuž ſu katholikojo a Polach w Poznaňskej (pod pruſkim knieſtвom) zhońili, wjele ſu cyrkwiow zhubili, cyrkwinskich wobſedženſtow (klôſchtrow atd.) a wyſhých ſchulow pôſtſkých. Stajnię hajesche pôſtſku rycz a rozwieſlenjo pôſtſkoho luda. Z toho naſta jemu wjele pſchecziwnoſc̄, ale wón njedaſche ſo z nicžim wottraſciej a wojowasche hac̄ do konca. Wón pokazowaſche tež najprénischi na ſtrachnoſc̄, kotrež za Polakow pschez pſchedawaniſo kublów naſtanje, kotrež tak z pôſtſkých katholiskich rukow wuſtu, a mjenowaſche tajſich lochkozmíſlenych pſchedawarjow tež pſcheradnikow, kotsiž po kruchach ſwoj wóteny kraj czuñikam ſpſchedawaſja. Hako archbiſkop bě wón ſdwójich w Romje. Prěni raz 1854 pschi wuprajenju wucžby wo ujewoblaſowanym podjeſzu ſ. Marije; druhí raz 1862 pschi ſwiatoprajenju 13 japońskich martrarjow. Šwiaty wótc joho wulcy czeſčeſche a wuznamjeni. W lěcze 1856 puczowaſche njeboh archbiſkop do Grana we Wuherſkej na proſtſtu wuherſkoho primasa ſcitorſkoho ſ poswyczenju noweje hłowneje cyrkwię a pſchitwe ſuherjam jenu z reliquijow ſwiatoho Adalberta. Wón bě jara dobrociwych kniež, prafcheſche ſo wſchudžom za potrjebnoſc̄emi ſwojich poddatych a wjeſelsche ſo nadě wſchim pſchibjerachm dobrym. Joho pohrjeb

wotbu so 15. měrca z wulkej swiatocžnoſeſju a z powſchitkowym dželbracžom. Tak piſa Gwiazdka Cieſzynſka.

Z ſülich a. Wrótsławſki wjerchbiſkop je tudh nowu katholſku faru założił, kotraž je njeſdawno wot ſwětneje wýſčnoſeſje pſchipoznata.

Z ſülich a. Njeſdawno zjenocžihu fo tudh někotri kublerjo, zo bychu po pſchipkladze tudomnho duchowuſtva, tak wiele pjenies nawdali, zo mohla fo nowa miſſionska ſtacijā za taſkich katholſkich założicž, kiz rozpierzſheni bjez protestantami bydla. Pſched někotrymi njeđeſelemi woni biſkopej w Paderbornje, hdež je hłowny wubjerk Bonifaciuſowoho zjenocženſta, wozjewichu, zo fu 470 toleri k tutomu wotpoſladanju nawdali, a zo hacž na dalshe na tsi ſeta tuſamu ſumy ſlubja. Tute wſcheje kwaliby hōdne wotpoſladanje bu wot biſkopa dobroczinje podpjerane a jim z taſke potriebne měſtina mjenowane, a wosobuſje Bleicherode w pruskej Saskej najnaležniſcho. Tute měſtino bu tež wuzwolene a hžom jutry z woſebithym duchownym wobſadzene.

Schlezynſka. W Bytomiu (Beuthen) budže ſkoncžnie nowe katholſke gýmnaziūm założene. Pruske ſtawh a zaſtojnſtwa fo tomu jara pſchecžinachu a chchihu tam protestantske gýmnaziūm měč, hacž runje je ich w Schlezynſkej doſcž. Najwjac̄ zaſlužb̄ wo tule nowu ſchulu ma hrabja Schafgotsch, kotryž chce 10 lēt doſko po 1500 toleriach ſetnje k tomu daricž.

Zendželska. Katholikojo chedža ſemirjetomu ſławnomu kardinalej Wiſemanę krasny wopomniſ ſtaſiež; ma to byc̄ rjana hłowna chrkej, kotruž chedža na tym měſcze natwaricž, hdež učtko minister Palmerſton bydli. Wobſedżer teho wobſedženſtwa chce je rad pſchedacž. To by jara pſchihodne město bylo a nowe dobycžo cyrkwe w Zendželskej. Kralowna by z woſnom swojego hrodu rjanu katholſku chrkej widžala.

(Tygodnik katolicki.)

Franco w ſk a. Tudomni biſkopojo ſtaraja fo kſhesčjanſcy za wuhnatych Polakow a napominaja w paſtyřſkich liſtach, zo bychu Polakow podpjerali. Tak je w biſkopsťwie Amiens wulka ſyla pôſtlič ſyrotkow do wſchelakich wuſtaſow wzata.

Z Pariza. Sem je něhdje 40 kloſchthyrſkich knježinow z Wilna pſchijelo. Po zbehnijenju kloſchtrów mějachu do Rúſowskeje zawiezione a do ſchismatiſkich kloſchtrów ſtukane bycž. Z Pariza bu za nje pola cara proſhene, ale Murawiew poruczi jim za ſchtrui dny pſchęz mježy wotječž a da kóždej po 50 rublach.

Z Roma. Francowſki poſlanc je bamžowomu ministrej kardinalej Antonellej wondanjo wozjewiſ, zo chce khežor Napoleon drž konvenčiju (wujednanjo z kralom Viktorom Emanuelem) wuwieſež, ale zo bamžej knježiſtvo w Romje a w krajinach, w tu kwhili jomu ſluſhachach, zawięſci. Tež tehdom, hdy by bamž po wotčeňnjenju Francowzow Rom wopuschęzil abo zbežka dla wopuschęzicž dyrbjaſ, chce Francowſka knježiſtvo ſwiatoho ſtola wobnowiež a je w ſpomnjenych krajinach wobkrucžicž, kaž by tam bamž hiſćeze był. — Bamž je deputaciju z

Mezika, kij je dla wujednania chrkwienskich należnościov pschischa, skončenje psched so pschitnej daf. — Tež kniežerstwo Viktora Emanuela jedna w Romje dla duchowniskich należnościov. — Martrowny thdzeń a jutry běsche jara wjele czynych do Roma pschitpučewalo. Z chla licja tam něhdze 80,000 czynikow. Pschi požehnowanju, kotrež bamž jutrowniczku po Božej mischi wudželi, bě na torhoscejcu pschede chrkwi f. Pětra snadž 250,000 ludži, kaž jedyn dopisowat Blahožesta spomina.

Amerika. Wójna, kij je nětko schyri šeta trała, bliži so k žadanomu koncę. Nic jeno najważniſche města wotpadnjenych statow su dobte, ale tež jich wójsko je jara woſlabjene. Chcemy so nadzecj, zo změje ze skončenja wójny tež nascha cyrkci žehnowanjo. Wesebjie može pschedz dobre skutki, kotrež wona czini a czinie dawa, sedznoſć na so wschudzjom wubudžicj. Hžom nětko hromadža so w katholickich chrkwiach wopory za syrotki, kotrejch je na pschikkad po zemrjetych wojakach w statu Illinois 40,000 a w statu Iowa 35,000! W někotrych chrkwiach je so po 2000 dollarow nahromadzilo.

Asia. Na kupje Ceylon, z wjescza mohamedanskej, ma nascha cyrkci nětko hžom 99,115 wuznawarjow. Katholické duchownstwo njebjerie žam w pjeru wot kniežerstwa a je pschi wſchim tym w loni někotre wuſtawu a ſchule natwarilo. Protestantſch pastorowje, woscbje jendželsch maja wulke doſhody wot kniežerstwa (kotrež že tohoda dawki powyschito); biskop dostawa 3000 puntow sterlingow, druzj duchowni 600—1300. Tola liczi protestantska wera jenož wokoło 7000 wuznawarjow, na wſchelake ſekty rozdželenych; a tež z tych je so žamjene šeto 485 wosbow (parſchonow) do katholické cyrkwi wróciſlo.

Naležnoſcie towarzſtwia.

Do polkadnic su swói pschinostk (poč tolerja) na šeto 1865 dale zaplaćili: k. kubler Michal Čiž z Něwsec, Jan Wels [Wencel] z Hrubječe, živnoſcjer Michał Haſcha z Ratarjec, Hana Gudžic z Dalic, kubler Jan Guda z Džěznice, Michał Hejtmaňk z Worklec, kubler Jurij Herrmann z Chróſcic, kubler Jakub Běr z Libonja, kublerka Hana Wobzyna z Čorneč, živnoſcjer Michał Rjenč z Daseńč, burſki syn Michał Schokta z Budworja, krawski Michał Nowak z Nowej Daseńč, ſchewc Miſławsk Hennig ze Smjerdzaceje, khežla Miſławsk Bryl z Budworja, živnoſcjer Jurij Krawe z Ruknich, kaplan Jakub Wornar z Chróſcic, farař Jakub Mróz z Grunawie, praſes a proguymaſialny direktor Jakub Buš z Drejdjan, krawec Michał Khežla z Koſlowa, kubler Jakub Schelc z Różanta, mlynk Jakub Hilla ze Schmowa, Hana Scholcina z Konjec, bětnar Michał Kocor ze Schmowa, ſorežmat Jurij Žofka z Něwsec.

Dobrowolne darhy: k. farař Jakub Mróz w Grunawie 22 msl. 5 np. Dwaj řeſnikaj Poſta k zahyſchedacj dari k. Thomaſowa z Radworja.

Katholicki Mōsl Cyrkwijski časopis,

wydawany wot towarzystwa S.S. Cyrilla a Methoda

Płacizna
za njesobustawy
10 nsl. lētnje.

w Budyschinje.
Redaktor: Michał Hórnik.

Płacizna
na póstach
12½ nsl. lētnje.

Cislo 6.

Budyšin, 3. junija 1863.

Lētnik 3.

Aszheszjanske missjonstwo. V.

1. We Chinesiskej.

(Połacżowanjo.)

Tseczi sławni missionar jesuitiskich wótcow we Chinesiskej a dostojuń Schallowy a Ricciovym nastupnik bě Ferdinand Verbiest. Nowy thějor bě jeho w lēże 1671 po pschëstatym wuhnanstwje a pschëczechaniu wobhnadzik a z nim wschitlich jeho bratrow. Pschëczechanje same mějeshche najrijeñshe płydy, pschetož po wuprjenju swérnoho protestantiskoho spisowarja Medhursta so hischëze 1671 wjac hñzli 20,000 Chinesow k kchëczejanswu wobroči. Ceto pozdžijsho wotpoležichu katholiske werywuznaczo thějorowym wuj a wjele mócných a jara wosobnych Chinesow, bjez kotrymž so tež wojsmjo generolowje namakachu, kotiž we wójsku kchëczejanswu zaśtupowachu a zaſitowachu. Verbiest džekasche we missjonstwie w Chinesiskej nimale polne 20 lēt a mějeshche tutón chył doshi čzas luboſez thějora Kang-hi'a, kij wedomosz a poccziwosz jenak wysoch na nim wažeshe. Husto dośćz bě wón drje tohodla spytal, Verbiesta a jeho sobudželaczejom thějorsich wuznamjenicž a jim wulce hnady a zaſtojnista poſtiežicž. njezamó pał ženje, jich k pschijeczu swětnych čeſejow nawabiež. Woni wostachu, ſchtož běchu, khubzi missionarojo, kotiž pschëz stajne modlenjo, poſezenjo, ſebjez zaprěčejo a njewuſtawace džekanjo thějorej a wschitlim jeho mócnym spodžiwianjo wotdobhywachu. Wjac hacz jedyn krócz pschijndze thějorej do myslow, zo so nabožni wótcowje snadž jenož na zwonkowne zdaęzo psched ludzimi tak zadžerzeja, we potajnym pał bôle rozpuſtęczie źiwienjo wjedu; tohodla dashe jich mjeležo

ze swemu wobledzbowac̄, tak so woni doma zadžerža. Hac̄ pak žhoni, zo je jich živjujo wschudzom ienajke a zo woni tež we potajnym ijetajenu nabožnoſc̄ a wulke ſebjezaprežo hajachu a wuſkutkowachu, dha wopokaza jim wot tutoho časa taſku čeſcz a luboſcz, zo wschudzom za nich wuſtupi a jich wschudzom z khalbypolnymi ſlowami zalistowasche. Dopočaz toho bě bjez druhim ſežeho-wacy podawak. We lēže 1685 pſchindzechu nowi miffionarowje z Ewropę do Chinesiskeje, zo bychu čeſke dželo miffioniftwa z Chinesiskimi dželili. Mandarinowje města Ningpa pak so na wcho waſchnjo wobarachu, jim pſchistup do nutskowneje Chinesiskeje dowolic̄. Khežor to zkrótka ſlyſchesche a piſasche tymle ujemernje horliwym zaſtojnifikam bjez druhim tajſe ſłowa: „Taſey mužowje (taž miffionarowje) kaž woni ſu, njeimědža z mojoho khežorſtwia wuhnac̄i bjež. Dajeże jim wjele wjacy ke inni na mój dwór pſchinę; eži kotsiž ſo na mathe-matiku wuſteja, dyrbja pola mje na dworje wostac̄, eži družy pak mōža do wſchēch provincow hic̄, hdežkuli ſo jim lubi.“ Tsi lēta pozdžijscho wumrje Verbiest a katholska cyrkje bě tehdom hizom tak wulka, zo ſo ſkoro wschudzom kſhesčenjo we Chinesiskej namakachu, byruje přjedawſche pſchesčenjanja jich wjele wutupile. Khežor ſam zjewi po Verbiestowej ſmjerzi we jenym zjawnym piſmje, tak hluboko joho Verbiestowa ſmjerz zrudzi a dashe zemrjetomu mjez druhim te khalobne ſwědeženjo, zo ujeje žana joho woblieženjow (rachnunkow) we naſtupanju hwězdaſtwa njeprawa byla abo ſo za wopac̄ni wopokazala.“ Protestant Medhurst ihwali Verbiesta joho wulkeje poniznoſc̄e, pſdijstoňnoſc̄e a njewuſtajnoho prćowaniſa dla we wſchēm, ſhtož wěru a wědomoſcz naſtupa. Wón ſo wſchitkoſho wotrjeknu, iſtož ujenauſpasche miffioniftwo abo mathematiske ſtudirowanja k luboſci khežora a k wužitke kſhesčenjſta. Te po joho ſmjerzi namakane papierh (piſh) pokazachu pak tež, zo bě wón we ſwojim domiachym živjenju wulki pſhcezel nitruñoho wobihadzenja z Bohom a modlenja a zo wón na ſebjezaprežo ujezabu a ſwiatosčezenjo ſwojeſe ſamueje duſche. Bózhy po joho ſmjerzi powoła khežor dweju druhuju wótecow k ſebi na khežorskí dwór Gerbillona a Bouvela, kotařž powołanci běſchtaj, město njeboh Verbiesta na dworje zaſtupic̄ a tam ſtukowac̄. Najprěmſche, ſhtož khežor jimaž pſchiporuži, bě, zo jeju vohnuwaſche tartariſki dialect (naryc̄ chinesiskeje ryc̄e) natuknyc̄. Wón ſam jeju pruhowasche, dokelž tule naryc̄ jara lubowasche a cheſtſche, zo býſhtaj tež dwaj wóteci we njej ſo wudoſpolníkoj. Miffionarow ſej wón jara wažesche a lubowasche, na wſchē ſwoje puezowanja wza wón jenož abo wjacorych z nich ſobu, wot kotrejž ſo jara zređka wotsali, tak zo tele khežorowe waſchnjo zawiſcz a ſpodiwanjo najwjetſchich chinesiskich zaſtojnifikow wubudzowasche. We lēže 1702 dashe tón kſhesčenjſtej wěrje a jeje poſkam jara pſchithilém a pſhe-čelnivym khežor ſwiatoc̄enje natwarjenu cyrkje poſwjeziež. Cyrkje, krasnje a wulſtunje natwarjenia ležesche we wokrjesu khežorskoho paſaca (hrodu, potaſlim tam hdež jenož khežorské twarjenja byz mōžachu) a bě tak wulka, zo wjele mandarinow k khežorej pſchindzechu a jomu počni zawiſcz najhórsche wumjetanja a předſtajenja cjinachu. Khežor, kž drje jich potajnu zawiſcz hizom znajeſche, jim wotmolkwi: „Shto checze a k čomu mje wobežujuče? Cžile cuž wopo-

kažuja mi kóždy džen wążne skuzby a ja nimam, zo byh jich za nje wobmytował, pschetož woni wszech zaſtojnſtwia a czesczowne města wotpoſazuja; pjeniez nocheinie ſo dotknycz; a jenož wera je jednike, za czož ſo staraja, duž njeje mi tež ničož druhe zbytkne, hacž jich we teſle węch někaf wobmytowac̄. Njepowiedaję mi wjac̄ wo tym.“ Hacž na najzjawisze wopokaza khezor katholiskim missionaram swoju czescz a luboſez w pschitomnoſci swoich mócnich ministrów a chinesiſkich popow. „Paseże ſo, woni jim druhdy žortniwje praji, z tuthmi kheſczanſki miwočerjemi hromadze ſtupic̄ we naſtupanju washeje wery, pschetož jich wedomoſcz by was pschec̄ tak daloko pschinieſka, jim pschihiſoſowac̄ a ſo jich ſłowam podziſmuc̄. Woni ſo njehaſbuja we mojej pschitomnoſej ſo najwyſiſhomu bohu ſo modlic̄, a wjeli mojich, kotiž předy zwuc̄zeni běchu ſ ujebjeſam ſo modlic̄, haſbuja ſo něktutoho modlenja a modla ſo ſ parſhonſkomu Bohu.“ Dotal mějeſche missionſtwo bjez Chinesiſkim uajrjeniſche plodu, wobſobnie pod khezorom Kanghi'om, wera bě wobkruczena ſkoro we wszech provincach a kóždy kheſczanſki Chinesa jej ſak pschivisowac̄, zo ſo bjez bojoſcze tón czas doczakac̄ daſche, we kotrymž po měre we božej chrkwi zaſy njever a krawne pscheczehanjo pschac̄ dyrbjeſche. A tutón czas ſpočina ze ſmierci dobroho a wubjernoho khezora Kanghi'a (1722). Kanghi hacž runje hifcheze žadyn kheſczan, bě na missionarow ſkoro wjac̄ djerzał dyžli na ſo ſamoho; hizom z joho synom dyrbjeſche ſo wjeho hinał zapoczeſe. Joho syn Yong-Tching, wot czesczelaſkomnoſce pschewazty, ſo njeſalo njezaſche, zo bě wjeli joho najblízſiſich pscheczelow a najwyſiſiſich zaſtojnikiow z pschivzac̄om kheſczanſtwa tež nowe kheſczanſke žirjenjo pschivzało a stareje pschivery a pohanſtwa halo wohidneje węch ſo wotrijeklo a tohodla daſche wschiſkim tñmle klubu zdobom po ſmierci ſwojego nana wukaz, wero Ježuſowu a jeſe wuznawarjow po chlej Chinesiſkej pscheczehac̄ a wutupic̄. Wſhitey missionarojo bjez wuznac̄a buchu z chrkwioru wuhnac̄i, pschec̄ tſi ſta chrkwioru bu pał powalenych pał do druhiſt twarjeniow pschewobroczenych a wjac̄ dyžli 300,000 kheſczanow pohanam a jich pohanſkomu zlobjenju poddatych.

Wot czasa, hdzej Yong-Tching chinesiſki trón naſtupi, hacž do džen niſſchoho dnia traje pscheczehanjo kheſczanow we Chinesiſkej a žadny Chinesa njeſože wot tutoho czasa ſem naſchu wero pschivzac̄, khiba zo je předy wotmyſlony, wery dla ſwoje cykle zamoženjo zhubic̄, haj tež husto dojež žirjenjo. Pscheczehanjo pytaſche ſwoje wopory we najwyſiſiſich khezorſkih zaſtojnſtwaſtkaſ ſaž we najhubiſiſich wobydlenjach dželaczerjow, haj we ſamotnym najblízſiſim pscheczelſtvi khezora namakału ſo ſwědkowie a njebojazni wuznawarjo Chrystusowoho imena. Drje nježadasche ſo wot nich, zo byh kheſczanſkeje wery czisce ſo wotrijekli a khezor Yong-Tching ſaž joho jenak myſlenni chyžhu hizom ſo ſpočojic̄, hdyz byh woni jenož z wonku wne wero zapreli (pschec̄ pohanſke wopory, dželbranjo na czesczenu pohanſkih pschibohow) a ſo tak chinesiſkomu pschibohſtwa halo nabojniſtvi ſtata (Staatsreligion) ſo najmjeſtſhomu na zdačo zaſy pschiznawali, ale tež tole žadanjo ſo wschiſkim tamnym wutrobitym wuznawajam tajke zdaſche, zo woni ſo mócnje wobarachu do njeho zwolic̄ a zo wob-

zamknutym w s̄cho p̄s̄ciisa džic̄, hac̄ Z̄ezusa a joho w̄eru p̄s̄ched sw̄etom za-
pręcz. To hodla bē też bjez džiwa, zo tōnle kh̄ejzor na nich ws̄chitlich, bhrnje z
joho splaha byli a bhrnje bjez nimi też p̄schichodny kh̄ejzor był, swoje chle zko-
bienjo ws̄hypa. Woni buchu wot kh̄ejzorskoho dwora wupokazani, ze rjeczazā-
mi zwojazani a zajecz do džimieje puſcizny we Tatariskej wotwiedzeni, hdz̄ez nje-
wuprąjonne hubjenstwo wuſtachu. Zwuczeni na dworje we ws̄chę nadobiznje wo-
cechnjeni a žiwi bycz, buchu nětk z jenym dobom do najwjetsho khudobы wu-
ſtokani; zwuczeni druhich a też najmocnitskich we kh̄ejzorstwie na kolenach klečzo
p̄s̄ched sobu widżecz, dyrbjachu woni nětk p̄s̄hi wotkhadze wuſmęſhenjo tutych
znieſez a džiwe zahadzenjo poħanskich wobkedžbowarjow a wobydlerjow puſcizny,
haj rjeczaz, khoroſez a někotri smjercz dyrbjachu wuſtač dla stajnho parowa-
nia, wulkeje muzy a ſlepohu p̄ſhesczehanja. Kaj wulke pał tele czerpjenja bēchū,
tał wulka bē też jich ſzerepnosz a ſpodbizwania pokne węch wot tutych kh̄ejzoro-
wych marträxarjow so powiedaja, kij nas dopomijej na wubjerny pſchitkad ſwia-
tých marträxarjow we najprěniſhim časťi kſheszjanſtwa. Tał piſasche tón ſceczi
pryne Jan tutych wuznawarjow z kh̄ejzorowej ſwójby z wuhnanſtwa ſwojemu
prijedawſhomu ſpomiednikej a pſcheczelę, wótciej Parenninej: „Shtož my ſej ža-
damy a ſhtož w̄y nam pola Boha wuprosyż dyrbicie, je to, zo býchmy z bo-
żej pomocu nashe přjedawſche zawiñjenja wuporędželi, pōcezivosz ſkukowali, ſo
we ws̄chém do joho ſwiatce wole podali a hac̄ do kónca we joho ſwiatce ſluž-
bje wutrali, to je nashe jednitke žadanjo; ws̄cho druhe my niežo njeważimy.“
Druhi pryne, kij jenož ſwérnoho ſlužownika plakac̄ widżesze, hac̄ joho je rjeczaz-
ami zwojazachu, tutomu praji: „Glej kaſki ſy tola kſheszjan, njewésh th, zo nam
horjo a czerpjenjo k wužitke budze! Wone je nam zawaſak węznuho žiwenja!
Njebudž tohodla zrudny, ale wostan też we najwjetshim horju ſwérny a stajny
we w̄erje a njeworushcz ſlužbu ſwojego Boha.“ Hac̄ tomu ſamomu prynej
drugi ſlužownik p̄klat na ramy połožicz kh̄ejzhe, kij 70 puntow ežeſte rjeczaz
jemu wudrjechu, praji wón k tutomu: „Sy ſnadž něhdź ſkyſhał, zo našch ſenjez
we noch ſwojego czerpjenja ſo prōcowasche zwiazki wotwiazac̄, z kotrymž joho
zawiazali bēchū abo zo wón podwiazki ſpody nich kladzesze a tał wulku boſoſz
ſej połožowasche. To bē Boh-čłowiek; a wón czerpjesze tola za naš hręſhni-
low, bjez mym zo my za druhich njeczepimy, ale za ſo ſamych.“ Kunje tał
ſejeripliwe bēchū te žónske z kh̄ejzorowej ſwójby, kotrež ſobu do wuhnanſtwa wu-
ſtokane bēchū. „Tele zemjanske parſchony, piſa protestant Hugh Murray, bēchū
we džiwej puſciznie we stajnej ſiraſhnoſci zhm̄y a hłoda dla kónce wzač a tola
bēchū stanu kh̄ejzorowej ſwójby 1736 hiſhczje njebojazni wuznawarjo kſheszjan-
ſkeje w̄ery.“ Parennin, kij pryne ſchtrci lěta radzic̄je a wjedzieć bē za wuhna-
tých, njenamaka ſłowow doſez, jich czerpjenja a pſchecziwosz dospołnije wopi-
ſac̄ a ſpomni ſobu, zo niežo podobne ſo njenamaka, ſhtož by ſo z wulkej pō-
cezivosz a wobſtajnosz tutych zemjanskich wuznawarjow pſchirunac̄ daſo.
S̄chyr na eže lět ſpystowasche Yung-Tching, wſchę ſrijedki ſwojich krewjepſcheczelow
we puſciznie pſcheczehacz a zasy k wotpadej wot kſheszjanſtwa pſchinjeſez, ale
ws̄cho bē podarmo. Duž pſchinidze kh̄ejzorej hiſhczje bjezbožna myſl do hłowy.

So jara mjerzajo, zo su wutrobicji martrarjo we tymle dolskim času wsłejé jo ho wobzanknjenja k hańbje scziniłi, porucji wón, iich na hinajsche město wotwóječ a iich tam wosebje do malych 6 stopow dolskich a 10 scherokich podzemskich jaſtrow cjsińcę. Do tuthę jamow dawachu k tomu postajeni wobledżbowarjo pschez małki dzérku wsłedniye jescz a to runje tak wjèle hacz trěbne bě, zo njebhcu zawutlili. Tu so namakachu jenož někotre dny, hacz iich hubjenstwo skoro k wutraczu wjach njebě. Wotdzeleni wot cyłego swęta, swętko a czesliwy strowy powětr (loft) parujo spoczinachu wsłitch khorowacz a po někotrych dniach hiżom nadendze wobledżbowar jenoho prynca biez žiwienja na zemi. Jedyn po druhim wumrje a biez wsłeho dwela bychu wsłitecy wumrjeli, njebyli w tym samym času Bóh sam někajke pschemenjenje pschiwiede k lepschomu njezbożownych zajathch. Wong-Tching, tón pschilhotowař wsłitlich iich martrow, njenadzich wumrje a bu k zamolwienju swojich furowosczow psched sudny boži stoł powołany (1735) a za njoho nastupi regirowanjo jeho syn Kien-long. Hacz runje tutón nowy khězor we wsłim a wosebje we pschesczehanju kscheszanow swojego njeboh nana sczehowasche, haj tón dekret za iich pschesczehanjo wobnowi, dha so jomu tola njeprawe zdasche a haniba, swojich najbliszzych krewjepsczeczelow wsłech na tajse kniezonne waschnjo skoncowacz; a wón pschikaza zdobom pschi nastupienju regirowanja, wsłitlich tamuhu jathch, kotsiz hubjenstwo zbożomnie wutraczu, z iich podzemskich khodow wumiožic a jim hnady dla zaši někajke bydlenja pschipokazacz we swojim pałacu. Wulka mniohoscz khineskoho ludu so namaka na kolach pschi puczu, kij k pałacej wjedzescze, czesczowasche tych wutrobitych kscheszanlskich martrarjow a spewasche z wjeskoſeje wjesole spewy. Někt drje kódy pschitomna kscheszan lepshe časy doczaka za swoju wěru, ale tale nadzija jenož krótko trajesche, dokoł nowy khězor, kaž spomnichny, hiżom nowy wukaz wudżekacz dasche, kscheszanow po móžnoſci hiszczje bōle pschesczehacz dyžli jeho furowym nan.

(Pofraczowanjo sczehuje.)

Pschesczehanjo kscheszanow wot pohanow.

(Pofraczowanjo)

We tuthym času widźimy tež přenich rycznikow kscheszanstwa, kij tu te pscheszivo wschelakim wobskorzenjam pohanow zamolwachu, wosebite spiszy pisachu a je khězorej abo wyschnosciam pschepodachu. Prěni bě Quadrat, biskop Athenski, druhí Kristides tež z Athen, jedyn mudrowc, kij bě předy pohan był a wot prawdy kscheszanstwa pscheszwedečenj so pohanstwa wotrijekyl, někt pał chlu woju nawedžitoſcz a mudroſcz k zamolwienju kscheszanstwa nałożowasche. Někotre slęta pozdziſche, pod kniezenjom Antonina dostachu kscheszenjo wubjernoho zamolwjerja we swiatym Justiniu; tež tutón bě předy pohanſi mudrowc, a chyſche jeno wczipnosze dla nowu wuczbu spóznać, tola wot jeje prawdy, kaž tež wot poczijwoho žiwienja jeje wuznawari pscheszwedečenj, da so sam kschesicj. Pschepoda

Łeżořej a romskomu senatej knihu, we kotrejž pokaza, kažka je kschesczanska wuežba, a kažke jich žiwenjo, kažka kschiwda so jim pschez dolhe njezłówjeſte pschesczehanjo czini. Wón žada sebi wot sprawnoho kniežerja, zo wón kschesczanow nic mjenova, kaž so to stanje, ale potom halle khostacj da, hdž su sebi swojich skulkow dla khostanjo zaſlužili. Dopolaza, zo te wschelake njeponžink a njeskutki, kijž pohanjo kschesczanam pschipisuja, so pola nich njenamakaju, zo su runje tak dobri poddanjo, jelizo nic lepschi hało pohanjo atd. Ta kniha bě wosobnje tohodla ważna, zo te wschelake pschedsudki znieži, kotrež so mjez ludom pschecziwo kschesczansku namakachu a wot bližchoho a dospolnho spóznacja tohosamoho wotdžeržewaschu, a te dyrbjachu so najprjedy zniežic a pschedobyc, prjedy hacž móžesche prawe swětlo wěry dale so rozscherječ. Swjaty Justin mějesche tež husto rozrhežowanja z družimi pohanskimi mudrowcami, kotrýmž wón bludnosće po- hanskoho pschiböſſwa a wopacznoſće jich wuežby rozeſtaja. Pschez to pschemeni so dotalne wobstjenjo mjez kschesczanskom a pohanstwom, poslednje dyrbjesche nětko tež swojich bohov, swoje wuežby a waschnja pschecziwo kschesczanskemu bo- hej, kschesczanskim wuežbam a waschnjam zamokwyc. Pschez to so zadzeržo- wanjo pohanow pschecziwo kschesczanskiej njeponšemieni, ale wjely wjach pohorschi. Te stare, hdž widži, zo dyrbi swoje město wotstupic, zežbera hiſhceze jemu wschě swoje moch, zo by tak dolho hacž móžno swoje prawo wobkhowac možlo. Tak tež pohanstwo ze wschěmi mocami a z wilkej furowoscju pod khežorom Markom Aureliom a joho nastupnikami pschecziwo kschesczansku wojowasche, skončnje pak dyrbjesche tute, hało prawda, nad pohanstwom hało bludom dobyc.

Markus Aurelius kniežesche wot lěta 161—180. Bě zahorjeny čeſczowar pohanskich bohov a pohanskoho žiwenja. Krutu wobstajnoſć kschesczanow mě- jesche wón za hłuposc, njeponškuſhnoſć abo zaſakloſć, kijž bě khostanja hóDNA. Tohodla pschiporucí wón swojim naměstnikam we provincach, zo bychu kschescza- now k zapřečju boha a k pschipoznacju pohanskich bohov pschivjec so prćowali, zo bychu njeponškuſhnikow z marträmi nuzowali abo ze smjercju khostali. Nam stej so hiſhceze dwě lisczinię zdžeržaloj, z kotrejuž móžemh derje spóznac, na tak nje- smiſne waschnjo je so tehdom z kschesczanami zažhadžalo. Žena wopisuje nam marträſtwo swj. biskopa Polikarpa we měscze Smyrnje we Małej Asiji, druha pak furowe pschesczehanjo we južnej Francowskej, wosobnje we měscze Lyonje a Vienne.

We Smyrnje bě hižom dwanacze woporow pod njewuprajomnymi bolo- szemi panylo; najprjedy so schwikachu, doň jedhn cžrjewa njewidžesche, potom so pschez kamusckli kulaču, a naposledku so džiwim zwěrjatam czisnýchcu. Tolaž thym hiſhceze krewjelaczhny lud z pokojom njebě. Za wjacorymi a wosobnischimi woporami žadajo, wolasche jenohłosnje: „Hdže je Polikarp, jich biskop?“ Prokon- ſul, khežorskij zaſtojnuk, kijž dyrbjesche ludej wſcho po woli czinic, wupóſla wojakow, zo bychu swj. biskopa pytali, dokelž tuton bě, zo by pschesczehanjam cžeknýl, so

z města zdalik, zo by potom hisceze dleje swojemu stadej skuziež mohl. Trajesche někotre duh, předh hacž joho namakachu, někto pak so jim woni njepschecžiwasche. Prokonsul nałożowasche wschē móžne ředki, zo by joho k zaprécži Khrysta narhcíjal: „Pomysli sebi na twoju wysoku starobu, schézíwu hlowu, pschisahoj jeno pola khézora, pschemeni twoju wéru, a woprui naschim boham.“ Na to pak jomu Polykarp wotmohwi: „Schézj a wosymdžesat let skuzu ja jomu a ženje mi tu najmjeñšchu kschiwdu cžinik njeje, kaf bych ja nětk mojoho krala a zbožnika zaprécž mohl.“ Prokonsul pak wosta pschi tym: „Pschisahaj pola khézora a ja eže puſchęz.“ Polykarp so mótsce wuzna: „Ja sym kschescjan, cheschli kschescjanſku wuežbu spóznacj, posluchaj na mnje jeno jeniežki džen.“ Hněvnie na to prokonsul hrožęz zapocža: „Mam džiwe zwérjata, k tuthym tebie cžisnycž dam, je-li zo so hinač njedopomnisch.“ Tola z měrnym woblicžom wotmohwi Polykarp: „Cžiu to! Dopominjenjo a wobroczenjo wot lepschoho k schpatuñschomu so wot nas kschescjanow podarimo nadžiiesch. Rjenje pak je, hdvž so učhto wot njeprawdy k prawdze wobroczi.“ Prokonsul widžo, zo džiwe zwérjata we tak wobstajnym mužu strach njewubudža, prajesche: „Dha budu tebie z wohnjom nuzowacj.“ Zahorjenj na to Polykarp praji: „Ty z wohnjom hrožisch, kiz so krötki čas pali, wěčnyh wohén schtrazy, kiz je zlym pschibetowanym, njeznajo. Ale cžohoda so dlejisch? cžiu zo mnui, schtož chescj, ja sym a wostanu kschescjan.“ Hrubý po-hanski lud žadasche, zo by so law na njoho puſchecž; to prokonsul njepschida, dowoli pak, zo smě so Polykarp spasicz. Lud na tym so radujo zberasche drjewo, a pschi cžimž so wosobni židža pilui wopokazachu, a twarjescze schęzepowc. Wjeſele stupi Polykarp na schęzepowc, a woczakowasche mótsce so modlo, smjerež pschez wohén. Tola plomio so joho njedötku a njeranjenu stojesche swj. biskop friedž wohenia z jasnuje so swęczachym woblicžom. Duž bu porucžene, joho z lebju pschelkož a tak moricž; to so sta, a hlej z ranž lijesche so telko krewje, zo plomjenia khětse hasnyčhu.

Podobniye haj hisceze furowischo martrowaču kschescjanow we druhich krajinach romskoho khézorstwa, wosobniye pak we južnej Francowskej, hdžez sebi džewjecždžesatletníh biskop Bothinus a kniežna Blandina z wulkej syku druhich marträfku krónu dobýschtaj.

Ze smjerežu tutoho khézora zhubi so tež na khwili ludowý hněw pschecžiwo kschescjanam, a joho nastupnicz mějachu z tym cžinicž doſcž, zo bychu so na někakše waschnjo na trónje zberželi, dokelž běchu so najbôle na njeprawe waschnjo na njen wuzběhnli a wulki njeporjad kniežesche tehdom we najwyschých zaſtojnistrach romskoho khézorstwa.

We lěče 193 bu Septimius Severus, jedyn nawjednik, wot swojich wojsk za khézora wuwolanh. Brěnje lěta joho knieženja mějachu kschescjenjo měr. We lěče 202 pak zakaza woni kruče pschepstupjenjo k kschescjanstu; tola podarimo, schtož bě wopravdze kschescjanstu pschepokazany, njedziwasche na khézorowe za-

kažanjo; pſchez to pał zbudzi so pſchesczehanjo, kiz bě zas we južnej Francowskej najhórsche. We měscze Lyonje bu mjez druhimi tež biskop Grenäus, jedny wuzgnomniſ ſwj. Polikarpa, martrowany. We połnócej Africh buchu tſjo młodzencojo: Rogatus, Saturnius a Sekundulus a dwę młodocenę źonje Perpetua a Felicija, kiz so wſchitc hake we kſchesczauſtwje rozwitczowachu a hſchecze kſcheczeni ujebéchnu, na žadlave waschnjo wot džiwic zwérjatow pod wjeskym klejkom po- hanskich cžrđow roztorhanı.

Pod nastupnikami khežora Severa wot lěta 211 hacž do 249 mějachu kſchesczenjo zas mér, a nascha ſwjata wéra dobýwasche wſchudžom wjele wuznawari, tola pał wobſtajnoſcž we kruhym žiwenju poczinasche wotebjeracž a lóžſche žiwenjo knježicž, kiz so pſched bołosziny mi martrami strachowasche. Tohodla tež we ſežehowachym pſchesczehanju množ wotpadných, kiz so wotpadnjeni mjenewachu. Khežor Decius chysche stare romſke pohanſtwo we cylej předawſchę mérje wſchudžom zas zawjescz, we tym pał běchu, kaž so ſamo rozhmi, kſchesczenjo na puczu, a tohodla chysche jich dochka wužubicž a zapocža z duchownſtwom, derje wjedzo, zo hdž je paſtry dobýth abo pſchedobýth, ſtadlo ſame ſežehuje. Wulka licžba měchnikow a biskopow bu na bołosziny we waschnjo morjena, abo do jaſtwow tknijena abo z kraja wupokazana. Jedny z najprěnſkich woporow bě bamž Fabian, Alexander biskop Jeruzalemski; někotři biskopoj o ſkhowachu ſo nic z bojoſče, ale zo bychu hněw pſchesczeharjow trochu poduſyli. — Tola množ woprowachu a ūdžachu pohanſkim bohom, swoju wérę zapřejo, družy zas wje- džachu ſebi na někajke ujeprawe waschnjo k najmjeñšomu wot romſkeje wſch- noſcze wobſwedečenjo doſtačz, zo ſu pſchiboham woprowali, hacž runje to wěrno njebě. Vě to jara zrudných čjas za kſchesczauſtwje; wobſtajut wuznawarjo běchu abo mordwi abo jecži, jeno njewobſtajni, kiz běchu pſchi kóždym hruženju hotowi Krysta zapřečz, buchu ſwobodni. Tute pſchesczehanjo pał trajeſche tola jeno 2 lěče dolho, dokelž we l. 251 padže Decius we wónje pſchecžiwo Gotham. Joho nastupnik pał Gallus (251—253) njebě tež wjele lepſchi. Dokelž w tym časzu runje we wjele krajinach zla khorofcz knježesche, myſlesche ſebi khežor, zo ſu kſcheczenjo na njej wina, dokelž pohanſkich bohom njecžesča, a tohodla poruciž, zo dýrbja wſchitc woprowacž. We tutym pſchesczehanju pał běchu kſchesczenjo zas wobſtajniſhi, ſami cži kiz běchu pod Deciom wotpadnigli znijsiechu nětk wjeſele Krysta dla martry, a ſkoro žadnū ſwoju wérę njezapře. Bamž Cornelius bě z prěními martrarjem, jomu hako bamž ſežehowasche Lucius, ale ſedoma po lěta pozdžiſho wunrie wón tež hako marträ. Tež pod ſežehowachym khežoram Valerijom (253—259) cžerpjeſchtaj dwaj bamžej, Scherzepan a Xystus, kotromuž za tſi dnj joho diakon Laurjeńc tež we martrarſtwje ſežehowasche. Hdž ſo bamž Xystus k wotprawjenju wjedžesche, džesche ſwj. Laurjeńc za nim hórké ſylzhy plakajo a žadajo, zo by z nim cžerpječz mohl. „Hdže džesch, mój wotecze! bjez syna? hdže ſwjath biskopje bjez diafona? Ženje předy wopor njewoprowasche

biez słužomnisa! Njejszym snadž tebje hōdní?" to běchu joho słowa. Swjath bamž pač joho tróscitowasche: „Niewopuszcju tebje! za tsi dny budžesč mje sežehowacž." Tak ē njomu ryczo napominasche joho, zo by połkadh jomu wot chrkwe dorwierjene hnydom mjez khudych rozdželi. Tohodla z radoscju napjel-njeny rozdželi swědomicze połkadh mjez wudowych a syroty. Romski präfekt, myſlo, zo ma chrkej wulke połkadh, da Ławrjeńca zajecz a pschikaza jomu, zo by jomu połkadh pschepodał. Boži słužomniš wuproshy sebi krótki čjas a slubi jomu, zo jomu bohatstwa chrkwe, wjèle drožsche hacž khězorowe połkadh, połaze. Tseczi džen, hdžž bě khudych do rynkow zestajal, wjedžesche präfekta do chrkwe, hdžž khudži cjakachu, a na nich pokazujo prajesche: Hlej to su połkadh, kij ſhy czi słu-bił, tute bohatstwa wuživaj th, khězor a Rom, kaž so wam lubi. — Präfekt nanajbóle rožhněwaný da joho na jara bolesćiwe waschnjo martrowacž. Z rje-čazom bu na róženj spjath, pod kotryž bu zehliwe wuhlo naſhypane; dyrbiesche so pomalku wopjec. Jojo wobliczo so pschi thch marträch z njebjieskej jaſnoſcju ſwěczech; a won napominasche präfekta, zo by jojo nětk wobrocječ dał, zo je ta strona hžom doſč wopjeczena. Hdžž bě so to stało, prajesche po khwili: „Czelo je hžom doſč wopjeczene, nětk jěz!" a k njebjui hladajo modlesche so za nařazanjo Romjanow, a wudhých swoju duschu; ſta so to na 10. dniu měsaca augusta 258, na kotrymž dniu hishcze so nětko joho wopomnječjo ſwjeci. —

(Skónčenjo.)

3 Lujic a Sakskeje.

Z Budhſchina. Zańdžemu njedželu bu tudy kaž we wšichčch chrkwiach ekleje dićesly džakowne Te Deum spěwane, zo bu prynceſna Marija Hana, man-đelska prynce Jurija, 25. meje z Božej pomocu wot prynca zbožownje wotwja-zana, kotryž we ſwiatzej kſcheńich mjenia Vjedrich August Jan Ludwik Karl Gustav Hrjehoř Filip dosta. Tutón podawł je tež za naſchu Lujicu jara wažnih, dokelž ma wona hako jenož mužſkomu potomniſtwu ſakskeje knježerskeje ſwójbý 1635 wotſtupjent kraj z nowa nadžiju, zo z nětko kralowskej ſakskej ſwójbú dale zjeno-czena a pschez nju zbožownje wjedžena wostanje. Boh daj nowonarodzenomu pryncej pschibjeracž na ſtarobje, mudroſci a hnadže k radoſci naſchoho kralowskoho domu a chłoko kraja!

Z Budhſchina. Dotalny pomocny wucžer pschi tachantskej ſchuli k. Adolf Bräuer pschiřidže z 1. junija naſhwilne za wucžerja do města Grimmę pola Lipska. Tež w Dreždžanach ſtanu so někotre pschemenjenja we wucžerskich městach, dokelž ſu tam w běhu lěta tſjo katholisch wucžerjo zemrjeli, mjenných k. Blewka, k. Lehmann a psched někotrymi njedželemi tež k. Richter, wucžer pschi hlownej katholiskej wucžereni.

3 Budyschina. Srjedu 31. meje wotpołoži jena dotal lutherska knjeni z nashoho města we hłownej chrkwi katholske wěrhwuznacjo.

3 Drežjan. Tęcżn nijedzeli po swiaſtach ma tudy swiaty sakrament firmowanja wutželanh bhez; zjawnie rozwuczenjo wo tymle sakramencze je so 6. nijedzeli po jutrach spoczało.

3 Lipſka. Tudomne towarzſtwo rjemiesniſkich towarzſhow (je ich pszechy pszech 30) mějesche we runje skonečenym 4. lécje swojego wobſtacja 212 toleri dochodow a 150 toleri wudawlow. Wone hromadzi hižo pjenjez h kupjenju woſebiteje khěze.

Cyrkwiſke nowinki a powjescje.

3 Prahi. Bjez wophtowarjemi swjedzenja ſ. Jana Nepomuſkoho běſche tu lěſta wjele duchownych z Morawſkeje. W swjedzenſkej oſtavje mějesche tež archybiskop Munguia z Michoakona w Meritu Božu mſchu pschi rowje ſ. Jana. — K wuporjedzenju hłowneje chrkwy ſ. Vítá, k kaſtomuž koncej tež towarzſtwo w Prahy wobſteji, je biskop Karl Hanl zaſy 1000 ſchěnaſow daril a z cyla hižom 9000. — W Čeſpolich bu wutoru 30. meje nowa khěza za ſhroth poſwjeczena, kofraž budže pod wjedzenjom miloſciſkich ſotrow ſtacž. (Blahověſt.)

3 Krupki. W tudomnym jesuitum klóſtře kaž we wſchelatich druhich chrkwiach tohole rjada bu z konce meje swjedzení k cęſczi zbožnoprabenho jesuita Pětra Kanisija ſwjeczeny.

3 Barlina. Bjez nětko 630,000 wobhylserjemi je tu pschi protestantskej wjetſchinje toſa 25,121 katholickich, 18,847 židow a 347 tak mjenowaných němſkich katholikow (rongeanojo). Wot lěta 1849 je so katholiske wobhylſerſtwo wo 62 procentow (wote ſta) pschiſporilo.

3 Wrótslaw ja (Breslau). Nijedzeli 28. meje bu nowowuzwolenh a wot bamža wobtwieržený trierski biskop Dr. Leopold Peldram (rodžený ze Schleyzynſkeje) we hłownej chrkwi wot tudomnoho wjerch-biskopa Dr. Förſtera ſwiatocžnje ſwjeczený w pschitomnoſći ſwjeczaceju biskopow trierskoho a wrótslawskoho.

3 Lwow a (Lemberg). Tudy zemrie ruſynskokatholiske duchowny k. Jan Kowalski w 102. lécje swojego žiwjenja. Hjchcze psched dwěmaj lětomaj dopjel nijesche won wſchitke winowatosce swojego duchownſkoho powołanja.

3 Schtýriska (Steiermark). Džen 27. hapryla wudixi woheň w městaczku Admont a zapopadny tež ſlawny klóſtře rjada ſ. Benedikta, kofrohož stavby duchownu ſlužbu w Mariacelli wobſtaraju. Kruſna chrkex ſo ze wſchim ſpalí, drohe wobrazh, woſobne piſchěze (po ſalzburgſtich najwjetſche w Němcach); tež zwonh ſo rozeſchkréchu. Knihownja a wulfi archiv ze starymi piſmami ſo za-nicži. Schkoda wobliczjuje ſo na pol milijona. Klóſtře wobſteji wot l. 1074.

3 Italſka. Namjet na wuzběhnenjo wſchitkich klóſtrow je na ſejmje w Turinje wręczo wzath. Minister w swojim piſmje powjeda, že je jeno naſhwil-

nje wotstronjenj. Węzo so knieżeństwo hiszpeje pshcezjiwjenja ze stronę luda boji; duż trjeba czas, zo by lud z wuphtanjom wschelakich żow prjedh wobdzialko. Tola w tym czasu, hdvž so na sejmje wo kłoschtrach jednasche, je knieżeństwo hijom wjele kłoschtrów zděhnylo bylo.

Italska. Wotpolskany kraja Viktora Emmanuela, k. Begezzi, jedna pshceje hiszpeje w Romje wo chrlawskich należnosćach, wosebje wo nowym wobsadzenju několrych biskopstwów.

Z Roma. Bamž je ſtrony a poda so halle po swiedzenju ſs. Pětra a Pawoła na swój lětni hród Kastel Gandolfo. — Wulki czas puczowarjow, kij je ze wschelakich krajow pshceje Francovsku wotjel, cheso w spoczątku junija bamžej pshchedstajicj. Też nowowuzwoleny londonski archybiskop pshciidze ſem w krótkim, zo by tudy swieczeny byl.

Francowska. Napoleon III. je pshci swojim wotjedzje do Algirskeje nakhwilne knieženjo khězorowej pshcepodał a ju regentku khězorstwa pomjenował. Pshced ujej ſu tohodla 2. meje w hródze Tuilleries pshcijsahu swěrnoſcze wotpložili nowopräkonisowani (wot bamža wobtwjerdzieni) biskopowje: k. Lyonnet, archybiskop z Albi; k. Meignean, biskop ze Chalons; k. Gueulette, biskop z Valence a k. Ramadié, biskop z Perpignan.

Z Pariza. Pshcez khězorski wukaz bu w haprýlu pôlska ſchula we Baignolles halo wustaw powšchitownoho wuzitka pshciopoznata. Tak bužja pod zakitanjom khězora ſacj wera, rycz a podawizny wuhnathch synow zmuzitoho a njezbožowneho naroda. (Le Monde.)

Jendželska. Za londonſkoho (westminſterskoho) archybiskopa je bamž z pshchedpoženych kandidatow k. Manninga, dotalninho probfta tam, wubrat. Manning narodzi ſo wot jendželskeju starsheju a bě pshced ſwejim pshcesupjenjem ſam jendželskoproteftantski duchowny. Niewinhy mjenuju jeho dehjenſtvo kathelskeje cyrkwe w Jendželskej.

Bolhařska. Časopis „Courier“ w Konstantinopolu powjeda, kaf grichiske ſchismatiſte duchownſtwo w Bolhařskej z katholikow zaſh wotpadnikow ejzini. Grichiske ſchismatiſki biskop ze Stromnich pshciidze wondy z turkowſkim mudirom (komandantom města), ſudníkom a několrymi wosobnymi do Strachowa, zo bychu tam několrych bolhařskich katholikow do ſchismatiſkich pshewobroczili. Z wuwzaczom ſchtyroch wosobow (parſchonow) čekných wſchitc wobydlerjo pshced tymi horliwymi japoschtolami do hor. Bjez zawostajenymi bě tež 84 letny starec Toho zajacu. Potom zapalichu wulki wohén, pshikkadowachu ſyre drjewo, zo by ſo prawje dymilo, a staroho muža wzawſchi džeržachu jomu hlowu do husteho kura woſajo: „Budžesč zaſh prawjewěriw?“ Hdžkuli wón „nē“ wotmolwi, pshcezachu hlowu hľubšcho do kura a bliže k wohenej woſajo: „Zahň, pſo, jeli ſo njewrōčiſſ.“ Tak čwiſlowachu wbohoho muža a druhé wosobý bjez ſmilnoſcze, zo bychu je k wotpadej nakhlili. Prjedy tohole wophtanja bu kathol-

skim wobydlerjam ze schismatiskoho kłoschtra list pisany, w kotrymž so wozjewi, zo bych u so na wchě zle węch pschihotowali, jeśli bych u wot katolickie węch pschicjic nochylí. — Zańdżenj měsac na wróćzjihu so, kaž Słowenc Cirar do Zgodnjeje Danich z Adrianopola pisze, blisko czornoho morja tsi bolharske wsh a blize města Kierglezia 160 swójsow do katolickie chyrkwe. Woni póżnachu, zo su jich przedomnich katolickowje byli a njeprawie so wot Roma wottorhniły. Też njelebuja tam dawno ludzo swojego patriarchu w Konstantinoplu, kij dce nětko swój dwaj milijonaj toleri wulki dolk z pschepodaczom chyrkwińskich kubłów zapłacjic.

Amerika. W měsce Shrakušu twari so nowa chyrkej s. Marije za 90,000 dollarow. — Nowy archybiskop w New-Yorku rěka John Mac Closkey.

Maleźnoscje towarzystwa.

Do południu swój pschinoščk (poč toleria) na 1865 dale zapłacjicu k.: wuczei Jakub Kral z Wotrowa, kubler Jan Wölfli ze Strziszcza, kubler Chž ze Strziszcza, Madlena Watwrijewa z Nadworja, żiwiosejer Jakub Herrmann z Nadworja, N. N. Lukasch z Khasowa, Madlena Bjarschowa z Khelna, Khatia Schczapajnowa z Dobroszic, kubler Miklawšek Nek z Nalbie, mylkowa Khatia Serbinowa z Nowofśic.

Na lěto 1864 zapłacj: Michał Rjelska z Kołowa.

Dobrowolne daru: Madlena Bjarschowa z Khelna 4 nsl., kubler Mikk, Nek z Nalbie 5 nsl.

Dokelž je so z wjacich stronow žadalo, zo by Katolicki Posol huczjicu wulhabdzał, wozjewiamy cžim radšcho, zo je jedny pscheczel serbskoho pismowstwo za nas trébni kauci 400 toleri złożil a zo budže Posol nětk dwójcy t. j. kždu prěnju a tseczu njezdželu w měsacu, jene cžisto po 8 stronach wulhabdzeč. Dokelž je z tym naklad wjetši, proszymy Posla tež tajkim Serbam poruczeč, kij jeho hiszceje njeznaja abo nimaja. Wo pozběhnenje Posla postaramy so z dobrymi pscheczelemi.

Nedakcia.

Na milosći wych darcach bu pschez redakciju wotpōskane: pječ toleri za towarzystwo Jezusowoho džecjatstwa, kotrež buchu w Nloženceje nadate.

Wschitke serbske a němske katolickie wobstara spěšnije a tunjo kniharnja Smolerja a Pjecha pschi bohatych wrotach w Budyschinje.

Czischęzak L. A. Dommerhař w Budyschinje.

Katholicki Pociąg

Ewangelicki časopis,

wudawauh wot towarzystwa S. Cyrilla a Metoda

Płaćzna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

w Budyschinje.

Płaćzna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Číslo 7.

Budyšin, 4. julija 1865.

Lětnik 3.

Świecji cześćowarjo nojswiecziſchoho sakramenta.

Tónle najswiecziſchi sakrament je tak rjec hlowny stolp naschich božich ſlužbow, haj stolp naschoho cyhleho Echceſčanskoho živjenja. Wzmi tónle sakrament, w kotrymž je Jezus Ćrystus pschitomny, precž z woltarja, a huydom wotpanje wopor božej mſchě, nyschpor a wschitke druhe cyrkwiſke pobožnoſće; pschetož njeje-li Boh Syn w najswiecziſchim sakramencze pschitomny, ſchtó pomha nam nascha próca za pobožnoſć w cyrkwiach; wschak mōžemy ſo w domach modlicj, cyrkwię tež potom trěbne njeſju a tež nic nježelske dñy, haj žana cyrkwiſka pobožnoſć.

Wzmi najswiecziſchi sakrament precž, a zdobom zhubi ſo najwoſobniſhi ſrđk Echceſčanskoho živjenja; pschetož ſchtóž kruče do najswiecziſchoho sakramenta wěri, dýrbi tež wěrič, zo ma tónsamh dostojuje dostojač a tehodla swoje swědomjo prawje wuczſcicj, jeli zo jomu Ćrystus w najswiecziſchim sakramencze ſ zata- manju býc nježrbi. „Schtož ujestoſtojuje jē a piye wot toho khléba a z toho khlucha, tón jē a piye ſebi ſud atd.“

My ſwječzachmy hakle tele dñy wopomnječjo wustajenja tohole sakramenta a ſmy tež pschiležnoſć měli jón pschi processionach czeſčowacj a ſo ſ z jomu modlicj, kaž ſo to Ćrystusej w najswiecziſchim sakramencze pschisluſcha. Smhli pak to tež z najwjetſchej prócu činili, ujemóžemhy ſo tola tym ſwjatym runacj, kiz běchu takrjec za tón najswiecziſchi sakrament žiwi.

Šwjath Franc Xaverski mějeſche tajku nuternooſć ſ tomule sakramentej, zo ſebi pschech blízko božeho doma swoje wobydlenjo wza. Wot njoho ſo praji, zo

wón w Malaga w kłapali pśchenocowasche a do cyrkwię stupiwschi potom pśched najswjecjskim sakramensem kłeczo zwosta. Wón wubżeslesche tež tónle sakramenset kłeczo.

Swjaty Franc Borgias dasche sebi wschudżom, hdżez bě, zady wulkoho woltarja komorku natwaricž, hdżez by so ze wschédnoho žiwenja wustupiwschi w blízkości swojego Zbóžnika wóschewił. We kóždej haj cyle ujeznae cyrkwi wjedzescze wón zakhowane boże częlo namakacž. — Hrabina (grofina) Feria rěka njewiesta najswjecjskiego sakramenta dokelž wona husto a dolho pśched nim kłeczsche. Wopraszana, cžchodla to cžini, wotmowlvi wona: Shtož komornik pśched swojim królem, khorh pśched lekarjom, khudy pśched bohatym, hłodny pśchi derje pśchihotowanym blidze, to cžinju ja w cyrkwi pśched mojim Bohom.

Tajke wulke czesczowanjo, kaž je cži swjeczji boži k tomu najswjecjschomu sakramentu mějachu, pśchinjese tež wschelake hnady a wosobuňe tu, zo woni thđenje, měsach haj lěta dolho nicžo njewužiwachu hacž tónle sakrament, k pśchikkadej swjata Khata w Siena, Rosa z Limy. Maria Dignies wuħlada husto pśchi pścheżohnowanju Jezusa Chrystusa w sc̄tałtnosczi džescza wobdatoho wot jandželow. Pśchi woprawjenju měschnika widzescze wona Zbóžnika z wulkej jaſnosćju do jeho dusze stupiež, pśchi njedostojnym woprawjenju pak w połnej cžemnosći. Husto wuħlada wona Zbóžnika tež na klinje a w rukomaj Simeona atd.

Tola nic jeno to, někotri swjeczji mějachu tež tu hnadu, zo pśchitomnoscž Jezusa Chrystusa w najsw. sakramencze cžnjachu a to hiszczęce w daloſcoſi.

Hdyž bu jemu jenomu měschnikej město wina woda pśchi bożej mschi podata a tak żane pśchewobroczenjo so stacž njemóžesche, pótnje to swjata Coletta, hacž runje bě daloſko wot tam.

Franciskanarjo z Villano pśchepróbytu jemu pobóžnemu karmelitarja Kassett, lotryž tule hnadu měschesche, k sedi, zo māhli jeho pruhowacž. Woni wzachu najswjecjski sakrament z tabernakla a stajichu jón na druhe město ale żanu swęcu tam njedachu, pśchi woltarju pak wostajichu lampu. Kassett hdżesche, kaž złożený bě, noiprzedh do cyrkwię a hdyž jeho pśchewodżer pśched wulkim woltarjom na kolena padże, praji Kassett: „Shto so klonish? te ejelo naschego Zbóžnika njeje tu. Mnischa, kiz nětk zadą żaweschka steja, su je na město donjesli, hdżez nětko żana lampa njeje.“

Tak bě a je tónle sakrament swjathym wschtiko we wschim, jich žiwenjo, jich wjesłoscž, jich sylnoscž, jich nadžija, jich luboscž, wón je móć, kiz jich stajnie ksebi cžehnje. Ach hdy by to tola tež tak pśchi nami bhlo; zo njebhdmu jomu město najmuſtrischeje luboscze najſurowisze ranę nabili. Kiel ukedźbliwje smy husto pśchi bożej mschi, hacžrunje nam nascha wéra praji, zo je to tón wopor, pśchi ketryniż swjata Marija a swjaty Jan na kalwarskej horje stejeshťaj.

O mój pścheczelo, pścheinidż cyły śwēt, ty njenadeidžesči nicžo shtož wjetše je hacž twoja wutroba a twojeje luboscze najhōdnische. Wjerischki horow a hłubokoscze

morja njenoga twoju wutrobu napelnież — a wschitke swētne hibanja, mudrowanja a jebanstwa njezamoža twoju wutrobu k spěšnijšomu biežu pochnucj. Ach wobrecz so k tej wodze živjenja, wobrecz so k tej njevuczerpanej studni; dži do chrkwe, pań na kolena psched tabernaklom. Halej! tam we tym wuzkim mařym bydlenju bydlí tón jenitki, kiz wjetši je hacž twoja wutroba, a kiz zamoži ju wapelnicz. Potom masch, schtož trjebasch, za czimž žadasch a schtož tebie společi.

P. L.

Pscheszehaujo kscheszanow wot pohanow.

(Róne.)

Najposlednišchi khězor, pod kotrymž so na surowe waschnjo kscheszenjo pscheszehachu, bě Dioklestan, kiz wot lěta 284—305 knježesche. Romske khězorstwo hžom tehdom wot wschelskich nutskownych a wonkownych njepsczecheli potłoczowane, spadewac̄ zapocža. Ze by tehola wschē džele njezměrnoho khězorstwa lěpje wobknježic̄ a sferje mjez̄ tohosamoho pscheszivo njepsczechelam zakiatac̄ moħl, wuzwoli sebi Dioklestan hisčeze towarzha, Maximiniana Herkuliu, a pschedepoda jomu wjeczorne romske krajinu, tak zo věšťtaj nělf we romskim khězorstwie dwaj knježerzej ze jenakimi prawami a ze jenakim titlom, wobaj mjenowashtaj so „Augustus“; bě to tehdom najvhýchsha dostojnosć. We lěcže 292 pschija sebi hisčeze kóždy jenohu pomōcnika, Augustus Dioklestan, kiz nad ranšimi krajeni we měscie Nikomedii knježesche, Galeriana Maximiniana, a Augustus Herkulus Konstancia Chlora. Tutaị pomōcnikai mjenowashtaj so „khězorjej“. Wot tuthy schthrijoch knježeri čerpjesche Dioklestan 20 lět došlo kscheszanstwo, Maximinian Herkulus nicžo pscheszivo joho woli nječiniesche, Konstancius Chlorus pak čescežesche kscheszanow, jenicžki Galerius pomōcnik Diokleiana we nařášchich krajinach hidžesche jich, wosetje wot swojeje macjerje k tomu schęzwanym. Z wohnjom a z mječzom by tefame podusycz a wuhubicz pytał, hdh by jeno směl. Tola we lěcže 303 radži so jomu Diokleiana k wudaežu edista, t. j. kaznje pscheszivo kscheszanšlim chrkjam a swjatomu písmu pochnucz. Chrky dýrbjachu so we chlym romskim khězorstwie potorhacz a swjate písmo pohanškim wýchneszcam k spalenju pschedopadcz. Krasna cyrkj we Nikomedii bu najprěnscha potorhana. Za někotry čjas wudhri we khězorskim hrodze woheň; Galerius, kiz snadz bě jón sam založil káz něhdh Nero we Romje, storči wschu winiu na kscheszanow, a chle khězorske služownistwo haj samej mandzelskej dýrbjeschtej pschiboham woprowac̄. Antihiniusej, Nikomediskomu biskopej bu hlowa wotrubana, jomu sejžehowachu cjródy wobstajnych kscheszanow kóždeje starobý, schanta a splaha, kiz so pak na schęzepowcu spalichu pak do morja mjetachu. We tym-

samym czasu spieczielu so wobydlerjo Chrysteje a Armeniskeje pszechociwo romskomu kniejswu; tez na tym biegu, kaj Galerius wudawscie, kschesczenjo wina; tohodla pohnu wen Diolecliana k wudaczu drugoho edikt: „pschedstejcerjo kheszanskich chrywowych maja so wschurzom zajecz, a na kozde waschnjo k woprowanju nuciez.” Bierzy potom wundze hiszceje tseczi edikt: „zo maja so jeczi, kiz su woprowali, zas pszechocie, kiz pak woprawiacz njechadza, na najtruciszche waschnjo khostacz. Nowe martry so wunomakachu, z kotrymiz dyrbiesche so kscheszanska wobstajnoscz pschedobyce. We wszech krajinach romskoho khezorstwa mejachu kschesczenjo wjese czerpiec; jeno we Brittaniskej (Gendzelskej), Galliskej (Francowskej) a Schpaniskej, nad kotrymiz krajemi Konstancius Chlorus kniezesche, be mier. Mnozby tez psched surowymi martrami so bojo, wotpadnichu, pschedepdawachu wosobnje wotpiski swjatoho pisma pohanstiu wyschnosezam. Tola tajke wuhubienjo dziesche Gallerijej hiszceje pomalku, tohodla wuda poslenu kaznju: „Wschich kschesczenjo maja so k woprowaniu nuciez.” Eurowoscj netk mjezby wjach njemiesche. Nekotsi, powieda nam Eusebius, kiz be swedk toho wschohu, nekotsi buchu ze sekerami wotprawjeni, drugim buchu nohi zlamane, zas drugi buchu za nohi powisnjeni, tak zo hlowa k zemi wisache, pod nim so potom shre drjewo zapali, tak zo dyrbjachu so wbozby pschez kur podusyce, hiszceje drugim bu nos, wuschi, ruch abo drugie stanwy czela ranjene.

Hizom herdziesche so Galerius z tym, zo je kscheszianow dochla wuhubil, hacz so spodzimie pschemienjenio mjez romskimi kniejerjemi sta. Wobaj Augustaj zlozischtaj swoje zaftojistwa, a przedawschei khezoraj Galerius a Konstancius Chlorus pschieschtaj netk najwyschschu doftojnoscz we romskim khezorstwie. Koydh sebi zas jenohu pomocnika wuzwoli. Konstancius Chlorus pak wumrje bierz, a joho syn Konstantin dosta joho doftojnoscz kaj tez jeho khwalonie poczinki. We wjeczornych krajinach romskoho khezorstwa pschesta pschesczehanjo kscheszianow dochla; ejim horeje pak zakharziesche Galerius we ranjich krajinach, wosobnje we Palastynje (Zidowskej); drugdy be sich liczba tak wulka, zo be dochla njemiezna wec, wszech moriez, a bu jim jeno jene koleno wulamane, a jene woczko wutorhujene, a potem buchu k ejezlim dzelam wotsudzeni. We lecze 311 halle pohnu Galeria hroznia zadkawa khoroscj k smelnosczi. Won be netk spoznal, zo su wsche joho fredki podarmo nałożowane, a dowolsi tohodla kscheszianam, so zas zhromadzowacj a zjawnje wero wuznawacj. Galerius hiszceje we thmsamym lecze wumrje, a netk pscheslachu pschesczehanja dochla, haj kscheszianstwo dobu nad pohanstwem. A tomu depemha jomu Konstantin, kiz wszech tsoch kniejerjow pschedoby a potom sam nad chlym romskim khezorstwom kniezesche. Preñi, z kotrymiz dyrbiesche wojnu wiesc, be joho przedawschi pomocnik, khezor Maxencius; tuton chrysche Konstantina zahnaez a kniejstwo nad joho krajinami sebi dobycz. Za Konstantina be to straszna wec, dokelz mjejesche wjese slabische wojisko a wjese

mjenje frédkow. Tola z nim wojowasche Bóh, kniez wszech wójskow a tohodla pschedobý swojego kslnho njepsczechela. Dawno drje bě hžom Konstantin hlu- posz pscibjostwa spóznał, tola pak hisceze nic jenoho prawoho Boha. Tohodla proschesche wón a modlesche so, zo bý jeho spóznac̄ mołł, a wón bu wuslyschany. Hdyž jenu popoldnju psched swoim wójskom psciez wulkn runinu czechnosche, wuhlada na njebju psci slóncu so swęczath ksciz z grichiskim napisom, kotrež w naschej ryczi rěkaſche: we tym (znamjenju) do budžes. Khezor so postroži, ale njezrožymi tole. Tola na to sebi myslo bě wjeczor wusnyk a hlez wosnie rozwucži jeho Jezus sam, jomu poruczo, zo bý podobny ksciz sebi wudželac̄ dał, a zo bubze tute znamjo jeho wscubžom zakłowač. Konstantin posluchasche, dha wosobny drohi ksciz wudželac̄, wudebi jón z napisom Krystusewym a z drohim purpurowym suknem (platowm) na waschnjo naschich cykwiustich khorhovjow, a to bě nětko hlowne znamjo jeho wójska. Blízko pola Roma pscinjeschtej nje- runej njepsczechelskej wójswie k bitwje. Maxenciove wójsko bu zbita, a wón sam tepiesche so we žolmach Libery. Konstantin pak czechnosche hako dobyčeř do Roma a bu wot měšczenanow nanajczęszomniſchow powitan. Mér a polos za ksciananskı cyrkej we wjeczornych krajinach všeche najważniſchi skutk tutoho do- byčeřa; tola předy hac̄ móžeſche so cyrkej we raiſich krajach dochla z rukow swojich njepsczecheli wumiožic̄, dyrbjeschtaſ so hisceze khezoraj Maximinius a Li- cinius pschedobyc̄. Tež to radži so z bożej pomocu Konstantinej we lécze 324, a nětk bě wón sam kniez psciez cykle khezorstwo, bu to prěni khezor, kž kscie- scianstwo pscipózna a so za nje starasche, twarjesche krasne cyrkwe, pscijia kscie- scianow do najwyſchich zaſtojistow, pscidželi biskopam wosobne prawa atd. Najzrudniſche časť za kscianstwo běchu so minyke, tola runje we tutych dnach hubjenstwa pokazowachu so na najkrasniſchow prawe kscianiske poczinki. Jeno z tajimi poczinkami bě móžno wscelake furowoscje a wuphtane martyj znięſci, jeno tute krasne poczinki pohnichu židow a pohanow, zo kscianstwo pscijachu, tak zo so tesamie psciez wsče wuphtane martyj nie jeno njezhubi ale wsciednije na wuznawarjach pscibywasche.

J. L—ski.

3 Lužich a Sakskeje.

Z Budyschina. Kąz skyschimy, budje w kułowskej wosadnej cyrkwi njedželu 9. julijsa jara žadny swjedzeń. Budje tam mjenujich I. Jakub Wovczerk ze Gulsbec, kotryž je džen 1. julijsa we Wrótslawju měšcniſku swjecziznu dostał, prěnju božu mſchu (primic) džeržec̄. Primich su w kułowskej wosadze wot toho časa, hdyž bu wona wot budyskeje diöcesy wottorhnjena a jeniczku serbsku jara wulkeje wrótslawskie twori, wopravdze žadne, bjez tym zo bě předy najwyjetſchi džel duchownych we Lužich z teſele wosady, haj zo dyrbjachu w Czechach a druždze prózne zaſtojistwa pytac̄. To je jene, z cžohož je wulka skłoda widjec̄, zo

su nas nowe krajne mjezy wot l. 1815 tež w cyrkwiniskim naštupanju rozbjelile!

3. Chrósczic. Z Drežđan zhońichny, zo je tam wulki woltańny wobraz (swieczo) „do njebjes spęczo” wuſtajeny, kotryž je professor A. Chrhardt za naschu cyrkej dekonat. Wosada běſche so na ministerstwo, kotrež ma kózde lěto něchto za wypüşchenjo cyrkwiow pschiwolice, z přístwu wo nowy woltańny wobraz wobrocílo a taſ je ministerstwo jón cyle zapłacílo (2,500 toleri). Wosada ma so jenož wo trěbne pschetwarjenjo woltarjo poſtarac̄. K swjedzenju cyrkwi swjeczenja budže wſchitko hotowe a wulka khorosczańska cyrkej dostanje z tym nowe dehjetiſtvo.

3. Vndyſchina. Z Numburga piſaja, zo je přjedawſchi guardian L. Angelus Michl zańdžený thđenj po dleſchej khorosczi zemrjel.

3. Lipska. Pomocny wucjer L. Bräuer, kiz bě předy do Grimm̄y poſtajeny, je něko ſem za wuczerja poſokany.

3. Drežđan. Wutželenjo s. firmowanja je so dyrbjało na wjac hnedzeli wotſtorczej, dokelž bě naša hnadvá l. biskop ſchoril. Něko je, Bohu budž džaf, zaſh lepje.

Cyrkwiniske nowinki a powjescze.

3. Prahi. Niedzeli 11. junija swjeczesche so tu a w cyhých Čzechach na porucznoſć l. archybifkopa we wſchich cyrkwiach ze spěwanym „Te Deum“ wopomnječo krónowanja swjatoho wótna. Vanž Pius IX. bu 17. junija 1846 za hamža wuzwoleñy. Bjez 259 hamžemi su jenož wosymjo dleje kniežili hacž netečiſchi. Swjatomu Pětrej pſchipisuje so 25 lět; Pius VI. kniežesche 24, Pius VII. 23 lět. — W Prahy bu wot 3.—6. junija 3006 kſcheszjanow firmowaných. — Kapucinſki rjad liczi w Čechach a Moravſkej w tu khwili 109 duchownych (ale bjez nimi je 83, lotſiž su pschez 50 lět starci), 10 klérkarjow (kiz na měſchniſku swjeczizni čzakaja), 5 novicow a 86 bratrow laikow (njeduchownych). — W Prahy je wosobny wucjer hluchoňemych džeczi, duchowny l. Frost wumrjel.

3. Prahi. Větsa budže z hamžowej dowolnoſćju přeni króz swjedzeni ſf. Cyrilla a Methoda tež w Čechach 5. juliya swjeczeny. Wosebité pobožnoſće a wjacchróczne předewania budža pschez chlu oſtavu (thđenj) w nowej cyrkwi ſf. Cyrilla a Methoda w Karlinje (pschedměſčezu Prahi). Na dotwarjenjo woltarja w tutej cyrkwi, kotraž je jenož ze ſmilných darow twarjena, je wondanjo zaſh wjetſchi dax pschiſhol. — Na nowetwarjenju klóſchtra Admonta w Schyriskej je benediktinſki rjad pola s. Marath pſched Prahu 2000 ſchěſnakow daril a runje taſ wjele tež rjad prāmonstratorow w Tepli. (Blahověſt.)

3. Egera. Tu bu lěſta přeni ſrčz mejſla pobožnoſć džeržana. Bohata burſka holca Madlena Gradlerec z blízkeje wſy Oberschöne je k założenju a dalewjedzenju ſpomnijeneje pobožnoſće dwaj thſacaj (taufentaj) ſchěſnakow cyrkwi darila,

Morawská. Diöcesa Włoszczowa (Olomouc) ma některých 143 kapitulských městov prázdných. — V Krumvíře tvarí jediný žid novou katolicku církev.

Wuheršská. Kardinál arcibiskup Sečenský v Granu je 200,000 říší na k založení vysokého slovenského gymnázia v Tyrnavě daril. (Hlas.)

Z Wina. Hodovalce puzování k svatomu výročí je na měsíc srpen vystavěny po slavnostním zhromadzení katolických zmenování.

Schäfflerka. Psali vyznání spalení kláštera Admonta je tež výrob církve Španělské. Všecky oltáře buchu zanícené hácí na s. Marii; světce s. Marii vystoupí na nim stejně a schlení, když je vobdava, je chýle nejzraněnější a nejvíce ani vyznámen. — V Schäfflerce pobíráte tež na duchovních.

Z Krakova. V tudomním dominikánském klášteře zemřel k. Dominik Oškárek, 33 let starý a 2 léta duchovní, když byl v klášteře vlněným psaliklad pobožnosti, sebezáprče a všechny poccívozce. Vom byl bývalý v ujetí píseň cali tež v nafranciscské zimně, nejedzene ženě miaso, schytřecí dnjovský pěst posčesne so psali klášteře a vodze a využívají jenoz nejdříve najhubenského varjení jídlo. Plašček abo kožich so ženě niewolenské. Niewystavací v slavnosti spovedi, scerpný a mjelečach znajesne vón jenoz Boha a klášteru regulu. Po tak nabožném a zahe slavnostním živjení směrem na jeho naložec slova s. písmo: Spravný krátce živý je ležbu vjele lét dopjelnil.

(Tygodnik katolicki.)

Z Galicije a Bukowiny. V krajinách ze změšchaným romsko- a grichiskokatolickým vobýváním je ze zandzeným měsacem význačné postavení pschewejzene. Dávno nejeb žadý rozdíl v jazycích křečenici po grichiském a romském váschnu; starší významu nejbližší církve a její duchovního, a dýčejo sczehovatelské potom významu (po pravdě jenoz ritus) starského. Vot některá sluscha dýčejo k tomu vobrjaděj abo ritusej, v kterémž je křečené, a vobrzení měsachu psched fararjom a dvěma svědkomaj so vuprajic, v kterém vobrjadu chcečja vystací. Polach dýrža so romskokatolického a Rusynojo grichiskokatolického vobrjada.

Z Zahreba (Agram). Zagrebački katolički list pisce, zo je tamníšchi světecach biskop Kralj na s. Trojici 50-létné měštníške jubileum svěcenil.

Z Varšavy. Katolická škola psali církvi s. Hedwigi byla za proghymnasiu povýšena. Táto škola má 180 gymnasiastov, ale nejedostavá vot města žádaje podpjer. — Tudomní „Evangelischer Anzeiger“ slaví, zo v pruských městech skoro jenoz svobodní murjeri (Freimaurer) pastorské zastojnosti dostavají.

Z Paderborna. K vypomízení biskopství církve je pruský král 3000 toseri pschizvolil.

Z Homburga. Měšťan z Kolna je 11,000 toseri dala k výročí církve za tudomních katolíků a katolických hřešík v tudomních slavných kupjelach.

Nawjecioria (stara) Pruska. Krasne piśczeze w kłoschrje Oliwje buchu ponowjene. To su jene z najrjenischi na swęcze a z najwjetshich; maja 101 registrów.

Italska. Bamž je na Boże cżelę wschu swiatoczoſez sobu cžinił. — W Romje je wustojny hudźbiuk (Musikus) a najwjetshi fortepianiſta naſchoho cžasa Frane Liszt, rodzeny (1811) z Wilejskeje, na duchownſtwo doſchudował a swjatki prēnu Božu mschu dżerzął. Wschelake swętne nowiny njebečhu tohodla z nim spokojom; ale won budze swoju sławu w komponirowanju tež halo duchowny wobkhowacž wjedzecž. Hiszczce w lęcze ma won do Peſchta piſcięcž, hdzej chce swoje nowe wulke oratorium (pobožny hudźbiuſki kruch) pod mienom „Swjata Hilszbjeta” prēni krocž hiszczecž dacž. — Z konc meje běſche zbožnoprajenja jesuith młodzenca Jana Berchmana z Belgiskeje w cyrkwi s. Pětra. Etomu bě kardinal archybiskop Sterk z wjele duchownymi a swiętnymi ludžimi tam piſcięt.

Amerika. Dżen 27. měra spali so katholicki seminar w Quebecu (Kanada). — Do diöcesy Santa Fé, kotraž je nimale tak wulka kaž rakuſke khęzerſtwo, je njedawno 12 theologow z Chona piſcięchlo. W tejle diöcesy běchu jenož 34 duchowni a 90,000 wěriwych. — Katholikowje w Americh dawaja wulce wopory. We Philadelphii placzi wjele ludži za jedyn stok w nowej cyrkwi 1000 dollarow na lěto; w němſkej cyrkwi s. Józefa pola benedictinow we Chicago je wjetshi džel stolow (jedyn za 5 woſobow) po 60 — 65 dollarow lětnje wotuajath; woſadni z farą s. Bonifaca, byrnje jenož džekacjerjo, dawaja za swoje města w cyrkwi kžde tsi měsach 400 dollarow. Etomu ma so piſcięcž, zo su w poslenimaj lětomaj natwarili dwě wulke kamieńtne cyrkwi a jennu drzewjanu wyske ſchulow; tež su poſrjebnischičzo założili a budža hiszczce khęzu za syroty twaricj. — Minorita (mnich) Anton Rossadowſki je zemrjel. Won bě syn komornika ruskoho khęzora Alexandra I. Narodzeny w Petersburgu služesche piſched swojim wobroczenjom halo wysch w rusowſkim wojsku. — Missiony jesuitow, redemptoristow a drugich rjadow su jara żochnowane; tak piſciętupi piſci missionje w cyrkwi s. Józefa w měscze Albanje 13,000 duschi k Božomu bliu. — W Toledo (w statu Ohio) bu katholicka cyrkij swieczena wot biskopa z Fort Wagne. Archybiskop Purcell z Cuimisate měsche předowanjo. Piſched 20 lětami běſche w Toledo jenož jena drzewiana katholicka cyrkwiečka a netko su tam schyri: dwě iriskej, jena němska a jena francowſka. — Dżen s. Patricia, patrona irlandſkoho, bě swjedzienſki proeſſion w Nowym Yorku, na kotrymž so piſchez 10,000 iriskej wuciehnjenych wobdzeli.

Malejnoscze towarzſtwia.

Do pekładnic su na to lěto swój piſcięschi (poſtolerja) dale zapraczili: M. žiwnoſćer Mikawski Besser z Chróſcic, tublerjowa Marija Fulkowa z Chróſcic, Jakub Bryl ze Stareje Cyhelnicy, Pětr Herrmann ze Smieczkic, Michał Bělka za Smieczkic.

Katholicki Kalendar

Górkiński časopis.

wydawany wot towarzystwa S. Cyrilla a Methoda

Plaćzna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

w Budyšinie.

Redaktor: Michał Hórník.

Plaćzna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Císto 8.

Budyšin, 15. julija 1865.

Lětník 3.

Procession z Božím Čásem w času cyrkwienskeje zbrromadžízny w Triencje.

Reformatorowje (t. r. porjedžerjo, ale z njeprawom tak mjenowan) schěs-
natoho lěstotka spytachu swjatym woltarji powalici, na ketrymž bě so Křrystus
hžom pjanacje stow lět wschodźne jako wopor podawał. Ale w swojej bludnoſci
niewidzachu, zo na stolpach wopornoho woltarja cılıy twar božeje cyrkwię wot-
počzuje; lědmo běchu tute stolpy wotstronjene, a hžo pokazachu so zahubjace rozpu-
lizny w twarze nowych „cyrkwiow“. A z rozpadnjeniom woltarja zhubi so jim
živý Křrystus. Pschetež hžo žanoh wopora wjac̄ mōcz uochichu a ze
zhubnjeniom mēchnistwa (prawje poſlanoho a placiwje swieczenoho) ani pschinjescz
nemōzachu, nemōzachu tež Křrystuſa wjac̄ zdjerzecz w najswjeczischem sakramencje,
dokelž won jenicež we woperje (božeje mſchě) dele pschinidze, zo by pod poníž-
nej ſchaltnoſci (podobu) khléba w sakramencje bjez nami bydlil a do nasich
wutrobow zaſtupil. Hac̄zrunje potajskim Lüther z mocu wěrnu pschitomnoſcz
Křrystuſa w swjatym sakramencje we wokominkenju joho w uživanja (a
nic předh) předowaſche, stupi schwajcarſki Zwingli bérzy hščce ſkodzeuk hľubſcho
do bluda, hžo pschitomnoſcz Křrysta tež we wesominkenju wužicža přeſehe a
tať swjatu wjeczeře do prózneje ceremonije njeboſtejuje pschewobroc̄i.

Katholicka cyrkje pak njeandashe so we wědomoſci swojeje njezmolniwoſcje
do bluda wjescz, wona wučesche dale přenjetiu běſku wěrnoſcz, kafkaz bě z
Křrystuſewoſho horta wusčla, bjez wſchitkoho pschemenjenja. Hac̄zrunje z blud-
nymi wučzbami ze wſček stronow wobda, džerzefše so wona, „hako stolp a

pod kožk wěru oſćę" Chrystusowych słowow: „To je moje Czélo!" a wot-pokaza bludh wotpadnikow. Ze zjawnoſciu a wěſtoſciu wupraji cyrkę we wulkej zhromadziznje w Triencie swoju wěru a poda tež poruczoſci wo zwołownym eſeſzowanju Najswjetcischiho a wo tych swjatocznych dnach, na kotrychž so wera cyrkowe najbole a najkraſnischko pokazuje.

Hdyž běhu wotcowie chrlwiſte ſchromadzizny w 13. poſedzenju, džerža-nym 11. ſektembra 1551 pod bamžom Juliom III., wo woprawdzieſt a wěrnej pſchitomnoſci Boha-człowiela w najswjetcischiim ſakramencze, wo poſtajeniu tohoſameho, wo jeho woſobnoſci a wo pſchewobreczeniu jednali, podachu tež pſchi-fazuje wo eſeſzowanju, kotrež ma ſo tomule ſakramenteſt wopokazac̄. Woni praja: „Hewak wupraja chrlwiſka rada: zo je z bohabožnouho a jara pobožnouho wotpohladanja w cyrkwi waschnio zaniedżene, zo ſo kóžde léto tónle kraſný a najdostojniſchi ſakrament na woſebithym a swjatocznyu dnu z eſeſzowanjom ſwjeczi a w proceſiach pokornije a doſtojnije po drohach a zjawnych měſtach wokolo nes̄. Pſchetož cyle zdobne je, zo ſu tajke ſwjeczene dny, na kotrychž wſchitcy ſcheczenjo z woſebithym a žadnym podaczom džatkownoſci ſ ſwojemu kniezeſt a zbožniſce za ujewurjeknutu a woprawdze bōſſku dobrotu wopokazau, pſchez ſotruž ſo dobyčzo jeho ſmijereče pſchedſtaja; a duž bě pſchitlischne, zo dobywaca wěroſci nad lžni a bludom ſo zraduje, zo býchu pſchecziny w po-hladanju na tejko blyſczeza a tak wulke wjescelo cyrkwe paſt bjezmoeni wotſupili abo zahaſbjeni w ſwojim eſaſu poſutu eſiniſi.

Schtož tu chrlwiſka zhromadzizna ze ſłowani wučeſche, je tež z pſchi-kładom chlonu ſwetej najwulkoſtischiwo wozjewila. Angelus Masarelius wopisuje w ſtawiznach zhromadzizny, z kaſkej pſchu ſu tehdomiſchi wotcowie proceſſion Božoho czeka ſwjeczili. Na ſwiedźeſtym eſaku wobdzeliſchi ſo legatojo (wotpokazi bamža), kardinalowje, poſkanch wſchelakich dworow, a wýſhe tychle a wjese druhich duchownych a ſwētñich ludzi dwe ſcže a džefaczo biskopowje, wſchitcy w pluvialach (wyschporuhičkých plajcežzach) z mitru (biskopskej mēcu) a z biskopſkim lijom. Kardinal Jan Moronius ujefesche najswjetcischi ſakrament pod baldachinom. Pſchi tymle ſwiedźenju Božoho Czeka bě ſo woſowaca cyrkę we wěriwej pokornoſci wokolo Chrystusa w najswjetcischiim ſakramencze, halo ſwojeſe ſiweje ſrijedzizny, zhromadzila; tu pozběhowachu ſo wot woſowaceje a wučaceje cyrkwe nutne modlitwy a pobožne ſpěw ſhorje ſ ſo zradowacej; tu padac̄ ſe woſowaca a wučzaca cyrkę w ſiwej wěrje ſo modlo na koſena pſched tym ſamym Chrystusom w najswjetcischiim ſakramencze, kotromuž ſo zradowaca a pſchekraſujena cyrkę „tſi króz ſwiaty" ſpěwa; tu zjenoſci ſo ſpodiwuje ſenjske hoſanna z ujetjeſtim halleluja a ujebojo a zemja wotkručiſtej ſlowo ſwjateho ſczenika: „My ſmy vidzeli jeho kraſnoſci, kraſnoſci halo jenorodzenoho wot Wôtea, poſnuho hnady a wěroſci." Jan 1, 14.

Cyrkwińskie nowinki a powięscze.

Něm ſka. Tak ujehodne fo tu a tam stare katolickie cyrkwińskie kubla rozdzielaja, hdźež ſu do protestantskich rukow pſcheschle w czasu tak imienowanej reformacie, witzymy z toho, zo ſo hiſceje pſchech za fineluſh (města abo kanonikath biez ſlužby) dawaja. Tak pſche ſkreuzzeitung: †. Witzleben, kiž wot knieżeſtwa (kraja) lětne 6000 toleri pensiona a †. Manteuffel, kiž 5200 toleri dostawa, a †. Münchhausen buchu runje za kanonikow protestantskoho kapitla w Merseburgu imienowani, kotrež města kózde lěto 2000 do 6000 toleri winoscheja. Tsi protestantske kapitla w Naumburgu, Merseburgu a Zeizu mają kózde lěto 60,000 do 70,000 dochodow. (Tyg. kat.)

Schlezyńska. Wojerſki farar Hugo Simon, kotryž bě ſo ze ſwejej wutrobitoſęju pſched Duppelom wuznamienil a tohoda wot krala rjad czerwonoſe worjela (hodlerja) z imieſzomaj (uěſchtu żadne pola duchownych!) doſtał, je za fararja do města Schweidnitz poſtaſen.

Pomorska. W Schczecinie (Stettin) je ſo město ſpjeczilo uěſchtu k zdžerzenju tamniſcheje katolickie ſchule pſchidawac̄ a wobzaunkuſlo, zo ſebi egeku- ejiu poſlacz da, hdźz je hižo knieżeſtwo a ministerſtwo je k tomu wotſudzilo. Schtóż dawki dawa abo je wobydle města, ſme tež pomoc žadac̄ za ſwoje ſchule. Lěpschi pſchiklad je město Sudenburg pola Magdeburga dalo, kotrež katolicku ſchulu runje tak z pjeniezami podpjera kaž lutherſke ſwojich lutherſkich měſchczanow. — We Greifswalde je na univerſicze abo wyſokich ſchulach biez 361 ſtudentami 102 katolickich. Posledniſhi žadachu za katolickie cyrkwińskie potrjieboſcze město dotal dawanych 50 toleri nětko 100, ale buchu wotpokazani, hacžrunie je univerſita bohata.

Z Litoměřic. Powięſczi wo wotemieſczu a poſrjebie ujeboh biskopa pſchidawani hiſceje krótki žiwnjenopis. Hawſchtyń Bartroń Hille narodzi ſo 1786 we wſy Schönau pola Glatkowa. Halo radu wuknach hólčec dyrbjeſche wó n ſwojej khudej starszej doſlo proſhez, hacž joho nau 1801 na ſchulu do Prahi poſla. Hdźz bě na wulkej ſchuli z kwaliby pſchebyl, ſtudowasche duchownſtwo w litoměřiskim theologiskim wuſtawje. W lěcze 1810 deſta měſchczinu ſpjecziznu a pſchidźe za kaplana do Glatkowa, hdźz do nazymu 1820 wosta. Joho pobožnoſez, ryczniovoſez, horliwoſez w ſchuli a dobrocziwoſez k khudym ſu tam hiſceje w dobrym wopomieſczu. Pſchi ſwojim duchowniskim paſtystwje prœcowasche ſo dale we wědomnoſczach a piſmuowſtwje. W ſuſodnej Salskej 1817 ſpjeczonyh 300 lětny jubilej tak imienowanej reformacie běſche wina, zo wón knihu ſpiſa pod napisom: „Soll die Scheidewand zwischen Protestantent und Katholiken fortbestehen!“ Tule knihu bě wón w rukopisu jaſoſchtoſkomu vi-karej biskopej Schneiderzej w Drezdjanach (w czasu budyskoſeho biskopa Loka) k rož- ſudzenju pſchipoſlał a tón da ju huiydom cíjſchczęz. Tež ſpiſa wón agendu za

domawobstaranjo, nyschporne modlitwy, knihu za katechetow a bě sobudželacjer na někotrych časopisach. W lěcze 1820 bu wón hako najlepje k tomu so hodzach za präfesa we litoměřiskim seminari powołany a jomu tež jene professorství město date. Nowy biskop Milde, pozdžiši archibiskop we Winje, pomjenowa joho 1824 rektora w seminaru a pschepoda jomu wuwieđenjo wschelakich pořeženjow we nim. Něti joho biskop džakownje wuznamieni; najprjedy pomjenowa joho za konfessorialnho radžicžerja; w lěcze 1826 bu wón čestny kanonik a 1831 kapitular. Hdyž bu biskop Milde do Wina powołany, wuzwoli joho khězor 31. decembra za biskopa w Litoměřicach, na čož bu wón 2. julijsa 1832 w Romje hako wyschyschi pastyrí wobtwjerdzený a 7. oktobra do swojoho svjatohho zastojnista swjedžených zapokazany. Joho debjachu wschitke dobre počinu a joho skutki dopokazuja, že je so k wysokomu zastojnictwu we wulfce diöcesey wubjernje hodžil. Nic jenož za nakhwilnu petrjebnoſej ſrejich dewěrjenych je so poſtaral, ale tež za pschichodne ſplashi pſchez założenjo wosobnych dobrocžerskich wuſtawow. Schpital ſ. Marije w Litoměřicach pod wiedzenjem miloſezivých ſotrow, tamniſchi wuſtar k woczhennju hóležkow, hóležach seminar w Krupce, wuſtar za hlučoněmých w Litoměřicach a počladnica k podpjeranju pomocypetrjebnych duchownych — wschě tele wuſtaru buchu wot njeho zrjadowane a założene a z wjetſcha tež za joho pjenjez fundirowane; to ſu trajace wopomniki joho luboſciweje staroſeže za duchownych a za lud cykleje diöcesey. Wón zawiedze w tajkej staroſeži tež exercicije (pobožnoſeže) za duchownych a wuzjerjow, a missiony za lud. Joho wulfe zaſlužbę wo cyrkę a kraj, kotrež je Boh do kuihov živjenia zapisał, buchu tež wot duchownych a wot luda, kž joho lubowáſche, pſchipóznaſte, hewak bu wón wot něčijího haniža za domjacoho prälata a affíſtentu tróna a wot khězora za wopravdžitoho tajnho radžicžerja pomjenowaný a doſta kommandeurſki ſchíž rakuſkoho Leopoldskoho a ſatſkoho zaſlužbnoho rjada.

Z Trier a. Nowy k. biskop Dr. Leopold Pellsdram pſchicžeze ſem 8 junija. Cyklo město bě ſwjatočnje wupyschene, a hžom na puežu po železnich bu wón na zaſtanishezech wot wjeſe wosadow powitaný.

Z Trier a. Hlowna zhrromadžizna katholíſkych towarzisow w Němcach budže wot 10.—14. septembra. Z njej budže zjenočena wuſtajeńca eyrkwiníſkych wěcow, draftow atd.

Z Köl na. Nowa cyrk ſ. Mauricia bu pſchez ſvjecžacoho biskopa Baudria 8. junija ſvjecžena.

Z Aachen. Barjadowańska rada towarziswa ſ. džěčjatſtwa Ježuſa wozjewja, že wloni 30,768 toleri dochodow měla.

Z Roma. Tu zemrje Georges Tyler, předh general-major jendželſkoho wójska w Indijské. Wón bě ſo hžo w Hindostanje protestantisma wotriek. Pſchicžina (wina) joho wobroženja bě rozdžel był, kotrež běſche wón bjez ſkutkowanjem a wustupewaniem katholíſkych a protestantskich missionarow wobledžbował.

Zoho narodne město Divize džakuje so jomu vyschnu katholsku cyrkę, kotař bu wot njoho zapłaczena a njeawno poswieczena.

Francowska. Marschall Magnan, wulki mischtýr francowskich swobodnych murjerjow (tiz su hako tajeh — kaž je znate — z katholskeje cyrkwe wuzanknjeni) je psched swojej sūjerczū hīschče psihi dospołnym rozmje za swjatymi sakramentami žadał a je tež dostał. — Khezorowa cjetka Gabriela, džownka Euseiana Bonaparte je w Romje wumřela. Wona wuznamjeni so z woprawdze kschesčanskim živjenjom a z luboscžu k stolej s. Pětra. Po swojej poslenjej woli bu wona pochyebana w drascje terciarkow abo sotrow tseczho rjada Kapucinow.

Z Jeruzalem. Schismatikojo wěrja, zo sobotu psched jutrami swjatym woheń z njebes padá a jich popja depuschečeja tule pšchiwru, dokelž je za nich wuzitna. Tak kipi lětsa koptiski (tež schismatiski) kschesčan swjaty woheń Koptow, zo by z nim swoje wóskowe swěch najprěni na swjatym wohnju zaśwěcic̄ směl, za 20,000 piastrow t j. něhdž 2000 schesuałow. Pola Grichow a Armenjanow bu woheń za hīschče wyschschu placízmu wot popow pschedath. Woni mjenujich wěrja, zo tón, kotrž swjaty woheń na spředost dostanuje, zbožnosć dostanje, a njebjesa su zavěscze tejko hōdne. Cirkel Božoho rowa bě spomijenu sobotu chle napjeljnena z harowacej mnichoscžu, kotař so wokolo Božoho rowa tloczescze a druhdy z pochlischachym wołanjom wo njebjeski woheń wołasche. Samón zliw deschčza, kotrž džel mnichoscže pschemacža (dokelž je wjerch kultwara džerawh) njemözesce schismatikow změrowacz. Skončjuje podachu so popja do Božoho rowa, zo bychu njebjeski woheń dostali a po někotrych minutař wulkoho wocžalowanja podachu zaśwěcennu faſlu (swēcu) pschedez jene rowowych wuhsladkow tomu zbožownomu, kotrž bě swjaty woheń kipiš. Někto pak zapocja so woprawdze džiwje wołanjo, zo dyrbjesce sej čłowiek myſlicz, hako by wjerch spadował. Hac̄zrunje běchu wschudžom wojach (turkowsch) postajeni a z tsélbami a kschudami do ludži bijachu, walichu so někotre sta kaž njeimbre k tomu wuhsadku, z kotohož bě swjaty woheń wuschoł. Njebeń niečo widzecz hac̄z zavita hromada ludži a mjewjenca wokoło so bijacych, storkacych a wojowacych rukow, kotrež chchku wšchě najprěni swoje swěch na swjatym wohnju zaśwěcic̄. W bliskoſci Božoho rowa bu wołane, chbane, sterkane a bite. Tsi krócz bu swjaty woheń schismatikow z džiwoscžu ludži hasnjeny; pschedož hdyž bě jedyn zbožownje swoju swēcu zaśwěcili, wali so bórzy 50 abo 60 druhich na njoho, zo bychu tež na wohnju džel brali. W krótkim bě wschudžom swēca, chla cyrkę bě kaž plomjenjowe morjo a tolstý kur napjeli klapalu Božoho rowa. Pšchiwera schismatikow je tak wulka, zo sej z thmyle woheńom wobliežo, ruch a wutrobu wopaluja; tež widzach, tak so pšchitnym tež brodž zapopadnýchcu. Tule chku hroznosć na swjatym měscze maja popja na swojim swědomju! Z thm ujeběchu schismatikowje swoju haru skončili. Gutrownicžku popoldniu zapoczątu so z nowa pući bjez Grichami a Armeniskimi w cyrkwi Božoho rowa. Dawno hžo bě złoscž bjez nimi traka, a

zo by so wojsowanjo ujezbéhnylo, bu p'shez wjach dnow kózdy, kíž do chrlwie džesche, p'schephtowaný, hacj brón p'schi ſebi nima; tež nože a klucze buchu zaſtu-powacym wot (turkowſkich) wojakow wotewzate. Tola jutrowniczku, hdýz wjele wojakow wjach w cyrkwi ujebe, bu pohanjenjo armenſkoho duchownoho p'shez Grichow znamjo k puſam. Zenož z mocu a z pomocu wójska bu krawna zwada ſkonečzena. Nekotrych czeſzych ranjenych wotuſeſechu z bitwic̄hca. Skłſhcu hižo dleſchi czaſ, zo je wet francowſkeje khózoroweje proſtiwa na wſchě katholſke wjer-chowki wuſhla, zo bychu kufotwar nad Božim rowom wuporjedzecž dale; to je tež wopravdze trébne, p'schetož hdýz bě hižo bołmioniczsu na Bożej mšchi kruch wjercha ujedaloſko zhrromadzenych ludzi ſpaduňk, ſpadny híſhce wjetſchi kruch 2. meje z wulkim wrjeskotom, hdýz bě runje ſwiatocžny procession ſkonečzeny; druhe kruchi wiſaja híſhce ſak kiprje, zo ſradz bórzy deſe p'schitidu. P'shez zavěſchi, kíž ſu nad Božim rowom p'schicžinjene, a p'shez kufotwar (Kuppel) wibzíſch hižo hwězdy ſo blyſkotacž. Tak p'ſhe ſo do throlſkich nowinow z Jeruzalema.

Połnōcena Amerika. W zjenoczeuých ſtatach bu w lécje 1864 za-łożenych 33 nowych cyrkwiow a 53 bu jich poſwyczeuých. P'schi wſchej wójnie je naſcha cyrkſej jara p'schibjeraſka. Tež w tym lécje ſu hižo nekotre nowe cyrk-wje poſwyczezene: w New-Brunſwick, Toledo a Chicago. W Nowym Yorku je netk 32 katholſkich cyrkwiow; do koždeje ſluſha 8000 do 10,000 wosadnych. W Brooklynje je jich 21, w Cincinnati 30 (a híſhce 8 khalpalow), we Philadelphii 33. Podla katholſkeje cyrkwiſteja protestantske hubjenje doſcž a džela ſo do wjele ſektow. Hlowniſhich ſeltow je w thchle ſtatach 53, bjez kótryniž je zaſh Baptiſtow 10 wſchelakich wotschczępkow, Methodiſtow 9, Presbyterianow 13, a Qua-kerow dwaj wotschczępkaj. A Methodiſtam ſluſha 1,651,732 a k Baptiſtam 1,724,373 wužnarwarzow. Tež rufowſich ſchismatikowſie mają w Nowym Yorku cyrkſej.

3 Lužic a Sakſkeje.

Z Budyschina. Po dleſchej zbožownje p'schetratnej khorofeži je naſch hnadny k. biſkop zauidženu wutoru zaſh k nam p'schijel. Zauidženu ujedzeli je hižom w Drežđanach ſirmowaſ. P'schichodnaj měſacaj chec won w sakſkich herb-ſkich krajach cyrkwiſtu viſitaciju a ſirmowanjo džeržecž. W Lužic ſu lětsa jenož ſchulſke viſitacije.

Z Lipſka. Pomocny wucžer k. Wendt bu na měſchczansku hlownu ſchulu do Hermannſtadtka w Šedmihrôdskej (Siebenbürgen) powołany. Z 1. ju-nija je k. Józef Kunze, dotal w Grimme, jako wucžer w hlownej katholſkej ſchuli zaſtupil a na jeho dotalne město k. kandidat Ernst Mensel p'schischoł.

Z Drežđan. Lětsa w Brandysu zemirjeta toſkanska wulkowojwoda Marija je w swojim wotkaſanju tež na katholſkich w Sakſkej luboſcziwje ſo dopomnika. Tak je wot njeje poſtaſene, zo ma ſo z jeje zamozjenja dacž za nowu faru a

hijsce maku wosadu města Planen 1000 schěnakow, za tudomne towarzstwo ſ. Vincence 500 a za towarzstwo rjemjeſniſtich (Gefellenverein) tež 500.

Z Blaue na w Bogllandje. Swjatki buchu po 300 lětach zaſy tři katolske džecji swjatocžne k Božomu blidu přeni kročz wjedžene. Kapala bě rjenje wudebjena.

Z Kulowa. Kaž bu hižom we poſlednim cžiſle ſpomijene, doſta 1. juliia we Wrótslawje njez 41 alumnami tež jedyn Serb měchiniſku ſwjeczini, mjenujich k. Jakub Wowežek, rodženy ze Delnic Tulshee. Ton samón džerjeſche zandženu nježelu we swojej farſkej chrkwi we Kulowje ſwoju přenju božu mſchu. Čim poređſho ſo taſti ſwjedžen we naſhej chrkwi wobenide, ežim wjetſha běſhe wjeholoscz naſcheje wosady a ežim woscherniſche tež wobdželenjo na wſchitlích k tomu ſluſhachych ſwjatocžnoſezach.

We wſchej kraſnosći jednoho lětnohu dnja běchu nježelu raúſk zerja nam zehvitali a bérž spocža ſo wſchudžom hibacz, a wſchelake pſchihoth ſvědečzachu za to, kaf derje wobhdeleſtwo naſchoho města wažnoſej taſtoho dnja ſpóznamo. Hdyž běſhe rano woſom hodžin wotbile, bu wýſokodôſtojny k. primiciant z khor-hojeſi wot dweju duchownej affiſtentow, knyeza kaplana k. Scholth halo diafona, a knyeza kaplana k. Krausy halo ſubdiafona z farſkoho domu wuwjedženym a ſod zwonjenjom wſchitlích zwonow do kraſnje wipryſheneje chrkwi wjedženym. Kaf pozlěhac h bě napohlad, kiz ſo tudy poſkieži! Naſcha chrkſi, kiz bu we poſledních lětach pſchez wopravdze njeruſtawace prôcowanjo naſchoho wýſokodôſtojnoho knyeza fararja na tak hódné waſchnjo woſnowjena, poſaza ſo we wſchej staroſezi wým rukam jenož možnej pýſche. Pýši láwkach a pod chorami běchu wſchudžom tak mjenowane mejſke ſichtomiki ſtajene a wſče hafki běchu wobſypane ze zelenymi roſtlinami. Srjedž chrkwi, hdyž ſo presbyterium dželi wot ženskich láwkow, běſhe rjana guirelanda (pletivo) cžehnjená, na kotrejž pſchijſtojny uapis „Voh žohuij nowoſwjezenoho měchinika“ wiſasche. Tež kehkti běchu z taſtimi plétwami debjene a na wulkim woltarju pokazachu ſo na wſchitlích ſwjeczniſkach a ſvěčkach ſubozne wěnečki.

Dokelž ſo poſla naſ pſcheey němiske a ſerbſke předowanjo džerži, dha tež džensa hinač ujeběſhe. Primiciant, pſchijſchedſchi do chrkwi, poſyduj ſo ze ſwojimaj affiſtentomaj na k tomu pſchihotowanym ſtol we presbyteriju a knyez ſchulſki direktor ředžbor džesche na klétku a ryczesche we hnijachych ſlowach k primiciantej a k wosadze. Hdyž běſhe tuto předowanjo nimo a hdyž běſhe ſo nětk tež ſerbſka wosada w chrkwi zhermadžila, bu primiciant, nětk z duchownej draſtu zwotlekaný, zaſy k woltarjej wjedžený, a zaſpěwa hnydom po chrkwiſtich poſtajenjach hymnuſ: Veni sankte spiritus (pſchindž, duch ſwjath), kotrž kherluſk bu wot wosady ſerbſti dale ſpěwaný. Po wuſpěwanju k tomu pſchijſluſhachych verſiklow a modlitwow zaſpěwa diakon asperges me a wobkrjepi chrkſi, ju pſchendžo ze ſwječenej wodu; poſtajena modlitwa bu zaſy wot primicianta ſpěvana.

Mjez tím postupi njedželski predar L. Herrmann z Budyschima hako serbski predar klétku a pokazowaſche pod textom: „To je tón džen, kotrež je tón knijež scđinił, čcem ſo na nim zradowac̄ a wjefeli býč” (Psl. 117), zo je džen-ſniſchi džen ſwjetženij ujeſela 1. za primicianta we naſtupanju zaúzenoſeže a we naſtupanju pschichoda; 2. za starſcheju (a za drugih pscheczelow a pôznath) we naſtupedze na te wopory, liž ſu Ŀ koncej, a we naſtupedze na te žohnowanja, liž ſo za nich zapocžnu, a 3. za cylu farſku wosadu, dokelž cyrkjeſ doſtanje no-woho dželacjerja, a tutón dželacjer pschiluscha tudomnei wosadze, pschez ſwoj narod wo jeje ſriedžizuje a pschez ſwoje ſtukowanjo, liž dyrbi won pschi njej zapocžec̄.

Hdyž běſche predar ſlonečik, zapocža ſo hnýdom wopor božje mſchě; pri- miciantej ſlužebchtaj hako aſſistantaj hižom imjenowanaj tudomnaj ff. kaplanaſ a hako presbyter aſſistens (pomočný měſchník) knijež farař Schneider. Ma chorje wumjedze ſo derje dokonjana figuralna hudžba, boža mſcha wot Józ Haydnia; zapołożene choralne graduale wobſtejſeze ze ſamih ſlewow, liž běſche ſebi serbſki predar za text wuzwolil. Jedna kožda kſchesčanska wutroba dyrbjeſeze wo- prawdze hunta býč, hdyž primiciant na božej mſchi přeni kréč ſwojimaj star- ſchimaj a ſwojim najblížchim pscheczelam bože horde eželo wudželeſehe.

Hdyž běſche ſwiatocžnoſež božje mſchě nimo, wudželeſehe nowoſwjecžených měſchník primiciatne žohnowanjo, naſprjedy ſwojim duchownym ſobubratram, a potom pscheczelam, pôznamy a cužym, mjez tím hač tudomni ſo na druhí džen ſcđerpuoſeſiſhu. Po dokončených dopoldniſtich božich ſlužbach zhrromadžiſhu ſo na farje duchowni, starſchej nowoſwjecženoho měſchníka a někotri druzi pôznamci Ŀ ſwiatocžnej hofežinje, hdyž wſchelakore pschitki Ŀ wubudženju powſchitkomueje wjefoloſeže ſobu ſtukowanu.

Nazajtra t. j. pondželu rano ſwjetjeſehe primiciant ſpěwanu božu mſchi we klapali we Gulschecach, hdyž tohorunja wſchelakore pletwa a wench na wažnoſež tutoho dnja pokazowachu; we starſchiskim domje pač wuhotowa ſo po zuathym waſchňu kwaſne wjefelo, kotrež naſbohatsche wobdželenjo namaka. Tež někotri cužy duchowni pschinjeſechu nowoſwjecženomu měſchníkej ſami ſwoje naj- wutrobuuſehe zbožopſchecža. Tak miny ſo džen we ežejným a pôccžiným wjefelu jara bórž, a hdyž wjefor pschi zaſtupjenej ežmi bengalſki woheň we wſchelakorech barbach dwór a zahrodu wjach kréč rožwětlesche, běſche drje powſchit- komna radoſež najwyſchſhi ſklodženl nadobyła.

Wſchitey pač zjenocžiſhu ſo zavěſeze na krafnih tutých dnjach Ŀ tej wu- trobnej proſtwje: najmilosřiwiſchi Bóh čehk nowoſwjecženoho měſchníka tež dale do ſwojoho zakita wzac̄, zo by wen doſlo zbožownje ſtukowac̄ mohl za ſo ſamoſho a za jemu doverjene woceſi.

J. II.

Katholicki Polak

Cyrkwiński czasopis,

wydawany wot towarzystwa S. Cyrilla a Methoda
w Budyšinie.

Plaćizna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórník.

Plaćizna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Číslo 9.

Budyšin, 5. augusta 1865.

Lětník 3.

Založenje Klöschtra Marijineje Hvězdy a Bernhard z Kamjence.

Hac̄runje sny w přemiu lětníku naschoho Peška z wustojnoho pýera naastawki wo naschim „Klöschtrje“ w zawodze „Stawiznow Różanta“ podali, podam⁹ hřečcje někotre dodawki z naastawki wot k. professora Knothe w Drežjanach, kažliž je wón z wujicjom klöschthyskoho archiva spíšal a w nauowishim zefchiku (IV. na l. 1865) Dr. Weberowoho „Archiv für die sächsische Geschichte“ woejischczej dál.

Bernhard z Kamjence běše vnuk (Enkel) osterlandskeho rycerja Bernharda I. z Vesty, kotrýž wokolo l. 1200 hród Kamjenc a k njomu slusichach kraj (woz Klöschtrwki abo Klöschthyskeje Wody do Poležnich) dosta a město Kamjenc założi. Joho potomnicich mjenowanju so po nowym wobsezdruistwie knjezojo nad Kamjencem. Najstarschi syn Bernhard II. z Kamjence mějše wot swojeje mandjelskeje Mariilie (dotal wopak Mariila mjenowanje) tříoch synow, kij běchu: Witego (kotrohož maja z neprawom za toho samoho z biskopem Witegom I. w Mischnje), Bernhard III., założer Klöschtra a Bernhard IV., dotal tež wopacžne Burlhard*) mjenowanž.

Cíle třio bratřia ze swojimi sotrami a swojej macžerju wobzankných, kaž w lisečinje (Urkunde) wot 13. oktobra 1248 swjatoežne wuprajeja, k cjeſci Bozej, s. Marije a wschitskich swjatých na swojim herbstwie žonki Klöschthys cisterci-

*) Codex diplomaticus Lusatiae (druži wudawř 1856) I. 89.

stoho rjada założicj.*). Taſke wupraſenjo z wupokazaniem doſahachch fundacijow bě trěbne, zo by ſo dovoľnoſej k założenju klóſchtra wot biskopa doſtała. Założerjo pſchipoſazachu tohodla wot myſlenomu klóſchtrej dohodh tſjoch duchownich měſtow, wot předownikow założenyh a k jich patronatę ſluſchachch, mjenujich farow w Chróſcziejach (kotrejž k pſch. tež Nowoſliczenjo dawki dawachu) a Kamenjencu a ſchpitala pſchi thymle měſtačku. Chróſczejanski farar Pribislav wotſtupi założerjam swoju wot nich ſpočeženu faru za lětnu rentu 6 markow ſlebra w l. 1248. Na to da miſchnjanſki biskop dovoľnoſej k założenju cistercijskohu klóſchtra w l. 1249**). Zo je klóſchtrum rnuje na tym měſeče twarjeny, hdež někto ſteji, powieda nam ſtawizna wo zapadnjenju Bernharda w tamniſkich thymjeſchzach.†) Z wopomnjenjom tohole znatohu podawka bu nowy klóſchtrum Marijineje Hwězdy hižo w 14. lětſtoku čaſto Morgenſtern mjenovaný. Lěto poſwieczenja tohole klóſchtra njeje znate, klóſchtrum ſam wobhlaďuje l. 1248 halo ſwoje założenſte lěta. Prěnje kniežiy ſu haj ſo proji z klóſchtra Miſchnichen pola Grimmy pſchischiče.

Boržy po naſtaču klóſchtra dachu ſo woſobni ſvětni ſubžo z woſolnoſeže tam poſrjebacj, tak zo fararjo dla pſchirſtſchenja ſwojich dohodow pola biskopa ſtoržachu. Tohodla wuda miſchnjanſki biskop Albrecht piſmo, w kotrejž dowoli, zo ſmědža ſo ežela z druhich woſadow w klóſchtrje hrjebacj, ale zo ma ſo předy woſadným cyrkwi jam a jich duchowným pſchisluſhne zaplačzicj.

Z detaluho wupokazuje ſo halo ujeprawda (kotruž ſu Haberkornowe kamjenſke annale dale powjedate), zo je klóſchtrum najprjedy (1249) w Kamenjencu na měſeče dotalnuho ſchpitala założenj byl a Marijina Hwězda halle 1264—84 twarjena, w kotrejž poſlenim lěče ſu (praja) 16 kniežnow wot tam pſchiczaňyle. Wěm̄ drje, zo jena liſcžina z lěta 1280 klóſchtrum ſu knieženj Sanetimoniales in Kammentz a druha z l. jenož Bernhardus prepositus in Kamenz (ſtež njeje naſch Bernhard) mjenuje. Ale Dr. Neumann (w Laufitzer Magazinu 1860) myſli, zo je najſterje w l. 1264 woſen klóſchtrum ſtwarjenjo zahubit a zo ſu knieženj hacj k nowomu dotwarjenju 1284 w kamjenſkim ſim ſluſchachym ſchpitalu bydlile. Haj Dr. Knothe wnikladije hiſceže k wěrje podobniſho tu wěc takle. Pak ſu w čaſu prěnjoho a jeniežkaho twarjenja pomaku ſo ſchadzowace klóſchtrum ſo woſobny (wězo jenož do l. 1259, hdež ſo po horniſkim hižo woſobni w cyrkvi hrjebachu)

*) W archivje klóſchtra №. 1: Nos Witego atd. in noſtra hereditate circa villam quandam Witegenowe (= Kulow) nomine, in loco, quem aptissimum expedire videbimus, clauſtrum ſanetimonialium Cisterciensis ordinis conſtruere proponimus.

**) Tale liſcžina, w kotrejž je Manilia a jedyn Bernhard (t. j. III.) mjenowany, je hiſceže tež w klóſchtrum archivje.

†) Najstarſche ze znatych čiſičežaných žortow wo tym je: Todes-Seuffzer at d. durch Dr. Chr. Aug. Pfälzen, Dechäten zu Friedlandt. Prag 1661.

w schpitalu nakhwiluje pschebhwale, ał o pał su wuprajenja „kujeżuh a propst we Kamjencu” jenož njewiešte pomjenowanja za klóschtyr poła Kamjencu, hdz̄ tola druhe liscziny z toho samoho časa hjo zjawnie Stella s. Mariæ wopominaju.

Halle w l. 1264 bu nowy klóschtyr wot duchowneje wihshno-
scze formalneje pschipoznath. Abtaj z Psorth a Ossegga pschiwzachta jón do
zwiazka cisterciskoho rjadu a postajischtaj abta z Ultzelle za visitatora, a potom
wobkruczischtaj tehdomniſſcej kniežerzej w Horniej Lužicach (z wuwzaczom žitawskiego
kraja) markrabjei Jan a Dta Pobožny z Brandenburga nowy klóschtyr w wszech
jeho wobsedzenstwach, woswobedzischtaj jón na wschen pschichod wot wszech
krajnich dawków a wot zaſtojnisteje moch swojich bohotow, spręczęſchtaj jomu
njewobmijezenu ſudniſſu móc na wszech kublach (wěžo je to nětk hinač!) a wzas-
chta jón pod swoj wosebitu zakit.*).

Hac̄ runje běchu bohate wobsedzenſtwa (kaž wobtwjerdzaca lisczima mark-
hrabjow praji) wot wszech tſjoch bratrow klóschtrej pschipekazane a tak klóschtyr
wopravdze zaklad swójby kniežej nad Kamjencem, běsche tola starschi bratr
Bernhard III. (pozdjiſchi biskop w Miſchnie) dufcha cyloho założenja a bě tež
wschě swoje herbowane kubla a ſchtož bě ſam pschidobyl, klóschtrej pschepodał za
ſetnu rentu 100 markow; wón westa tež do swojeje ſmjerceje staroſciwi a roz-
hlađuň zakitar klóſchtra. A tak ſmiedzachu jeho tež ſamoho a wosebje załožerja
klóſchtra (monasterii fundator) mjenowac̄.**) Wón je, kaž podawizna praji,
klóſchtrej tež wjetſchi džel s. reliquijow z Roma pschinijesl.

Domine Bernhard wiedże mjeno kniež, kiz myſchomu zemjanſtwn ſluſhescze.
Raſſlerje je wón hafle 1264 do duchownſtwa zaſtupil. Mjeno „magister” (ko-
trež ſo jomu w jenej bamžowej lisczynie***) dawa, pokazuje na to, zo je na uni-
verſicje a to drje w Italskej theologiske ſtudije činił. W lécje 1268 bu wón

*) Codex dipl. Lus. II. 7. W tutej lisczynie ſu wschě wobsedzenſtwa mjenowane, z letymiž bratja z Kamjencu klóſchtyr wobdaricbu. Z kamjencskich allodialnych kublow bu pschepodaty: Kulew z pschislniſſenjom, poſojea wów Němicy, Nowa Wjes, Khoczin, Konjech, Ralbich, Kukow, Tſchasecy z egyptim džefatkom (decem) wot nich, dale 10 lejnſtrow a dwaj mlynai w Schöbnawje auf dem Eigen, 18 lejnrow a tři mlyny w Neſehnsdorfje (?). Z kublow, kotrež mějachin kniežowje nad Kamjencem wot krajuho knieza haſko lejnſtwe, bu klóſchtrej wotſupjene twarne městniſcheho (ſydlil-
ſchego) z dñemaj mlynemaj za zaſrodam, kukanii a z alledom Pančzych, dale we wſy Brézy (Wieſe) pola Kamjencu jene herbste kublo a 4 marki 6 ſchillingow ſetneje danje, 7 ſchillingow wot tamniſchoho mlyna, $\frac{1}{2}$ marki wot jenoho kubla k ranju wot klóſchtra, 4 ſchillingi wot mlyna w Reinhardsdorfje (pozdjiſho k Kamjencu ſezhnjenym), 16 pola klóſchtra wjes Žegev, dwě rězniſtwe a fara w Kamjencu, kotrejž farat ſo wot l. 1263 z drugimi dohodami (z farſkim dworom, 20 brjemjenjemi decema a z woporam) ſpokoſi.

**) Lisczyna N. 102 w klóſchtriskim archivje, w kotrej ſo klóſchtrej Ditter-
bach pschepodawa.

***) Codex dipl. Sax. II. I 231.

tachant kapitla w Mischnje a 1276 probst tohosamoho, hacž bu na radu čjéškoho krala 1293 wot swojoho kapitla za biskopa wuzwolenh. Genož zrědka (kóžde lěto někotre dny) pschebywashe wón w Mischnje abo w Hornjej Lužic̄, a džeržeshe sej w Mischnje officiala na swoje město; znajmjeñscha běſche wot 1279 do 1290 na dworje wójwody Hendricha IV. we Wrótslawju, hako joho pscheczel a fenceler; haj hížom 1266 je wón tam hako swědk w jenej lisczini mjenowan̄ a 1279 hako farar w Briegu a wójwodowh kaplan. Hdyž Hendrich IV. w lěcze 1290 zemře, bu Bernhard (politiskeje pschicžin dla, zo by pschi dobhežu krakovskoho wójwodstwa pomocny byl) na dwór dwacecjiłtěmoho čjéškoho krala Wjacława II., syna Otakara II., powołan̄, kótrž jeho jara čjesczesche. Tak radžesche Bernhard kralj sobu pschi założenju klöschtra Zbraslawa (Königsaal) w lěcze 1291 a wuzwoleshe 1292 w joho mjenje do Frankfurta pöslauh tež němískoho krala Adolfa Nassaujskoho.

Hdyž bu Bernhard za biskopa wuzwolenh, běſche w Mischnje hubjenje, dokelž bě předownik biskop Witego w stajnej zwadze a wojniye z markrabju brandenburgskim a tež z mischnjanjskim a z hrabju z Prehny. Kulkoženja dla da kapitl nowomu biskopej połnomoc, zo smě někotre kubla a hrody zastajic̄. Hížo hako probst kě wón w mjenje kapitla wšich Préczech a Lutwicej za 234 markow klöschtrej Marijinej Hwězdze pschedal. Wo jeho biskopskim slukowanju swědečza někotre liscziny we Codex dipl. Lus. Tak wutřela wón wotpušť za cyrkj s. Marije (t. j. nascha serbska) w Budyšchinje, wobtivjerža jene darowanjo za budyski kapitl, zakazuje sekty beguinow, wusudža nijepschězenosć hjez francijskanami a swětskimi duchownymi w Budyšchinje atd.

Hížo w času pschebywanja we Wrótslawje stará so wón řlajuje wo rozmnōženjo kublow nowozaloženohu klöschtra a placji kupjene kubla najbóle sam. Tak kipi wón w lěcze 1280 lěs „Luh“ niže Smjecjek a 1286 wjes Kulowc (za 70 markow). Po něčimku i dale wot swojoho wuja Hendricha v. Schönburg fruhu poloju Khrósejic̄, Tschasec, Ralbic, Kenjec, Khocžin̄, a Němcow, tež poloju Bernstadta a wjes Bernsdorf (?) a lěs pola Dittersbacha, slonežnje Sulšech a Salow (za 120 markow). Kup Préczech a Lutwicej (z l. 1292) je hížo dpmnjena. Krótko psched swojej smjerci pschikupi wón hishcze Swinjarnju (Zwöhern) za 120 markow wot Reinharda z Huski (von Guzik), kótrž kup markrabjej z Brandenburga po jeho smjerci wobkruczischtaj. Za druhu poloju Bernstadta a tak mjenowanohu kraja „Eigenscher Kreis“ placzesche Bernhard pschecžinachmaj synomaj swojoho bratra wjachrócz a wjèle w mjenje klöschtra. Poslednje jednanijo a wurunano z bratomaj Bernhardom V. a Ottu (hdyž so wonaj dalischich žadankow motrjeknyschtaj) běſche 30. novembra 1295, kaž lisczina w klöschtrskim archivje swědečji.

Jara starý a slabý zemře biskop Bernhard w oktobru lěta 1296 (a nic pozdjišcho, kaž wopernik praji abo kaž Ticinus psíše). Někotre njezdjele psched

tym běsche hischcje kapitlej kupjenu wjes Leuteritz wotkazał, zo by so za njoho w biskopskej chrkvi w Mischnje lětne wopomnječjo djeržalo. Joho cželio dyr-
bjesche pôdla cželov joho bratrow a krajnych pscheczelow w chrkvi toho kloschtra
wotpocžowacž, kotrž bě wosebje wón založil a za kotrž běsche so nimale pošta
lět luboſciwje staral. Klóschtýr swjeczi hako dženj joho wotemrječja po starej po-
dawiznje 11. oktobra, a je tón dženj lětne wopomnječjo za njoho, tsi scžehowace
dnj pak za joho starschej a bratrow a fetry. K swjatočnemu requiem 11. ok-
tobra pschitħadzeja duchowni kloschtręskeho patronata. Psched hlownym wotkarjom
swęcza so wokolo Bernhardowho rowa (5 lochezi dolhoho a 4 scherokocho) swęch;
z Roma za kloschtrę pschinjese reliquije a někotre węcy**), kotrež wón něhd
sam wužiwaſche, su wustajene a absolutio solemnis pschi rowje koncej chrkwiſku
swjatočnoſć džakownoho potomniſta.

M. H.

Cyrkwinske nowinki a powjescze.

Něm ſka. Towarſtvo ſ. Bonifacij, za kotrež so tež w naschich chrk-
wjach hromadža, ſtutkuje jara zbožowniſje. Tak je so wosebje tež w starej Pruskej z
joho pomoci wjac̄h chrkwjow, farow a ſchulow založilo. Někotre tých nowych
woſadow maja 1000—2000 duschi. Ale wjèle je tam hischcje trěbne. Tak
chodži po kmežerſkich zapiskach hischcje 14,000 katholickich džecži we wotkiesomaj
Gdansk (Danzig) a Marienwerder do protestantskich ſchulow, hacžrmije bu tam
w 10 lětech 13 nowych katholickich ſchulow založených. Někto ma so missionska
ſtacijs w městomaj Röſenbergu a Saalfeldze založic; dokelž we wokolnoſczi je
křečta cžróda katholikow, kotiž bydu so hewak z najmjeñsha ſchtož džecži na-
ſtupa za chrkę lochko zhubili. Z wjèle krajinow Němſkeje proſcha thſach ka-
tholikow a ſia katholickich džecži: Pomhajcje nam, zo nam a naschim džecžom te
najwažniſche ſublo, swjata katholicka wéra so nježhubi; pomhajcje nam, zo byduh
katholickoho měſchnika doſtali, kiz by nas na božim měſce wot hréchow wotwja-
zewał, kiz by nashe ſube džecži rozwiežował we prawej wuežbje naschich wóteow,
kiz by nas psched ſmjeruňom běženjom po Khrystuſowym poſtajenju poſylníl. —
Towarſtvo ſ. Bonifacij chce tež katholickie woſady we naschimaj diöcesomaj pod-
pjeracž. W Serbach by tajſka podpjera drje najprjedž w Nakęcach nuzna byla,
dokelž je tam a we wokolnoſczi tojſkto katholickich džecži, kotrež pak, dokelž ſu z
měſchaných mandželſtrow abo dokelž ſu psched džesate lěto do lutherskich ſchulow
chodžile, za katholicku chrkę nojbóle ſo zhubja. Do tajſich městow, hdžz katholick

*) Kóždy kanonik doſta za to 5 ſlěbornych a 4 nowe po tehdomnych pjenjezach.

**) Wjez nimi je mulki biskopski pjerſhčezeni z achatom, do pozłocžanohu ſlěbra
zafadženym; dale malý gothickej ſlěbornaj pječataj z napisom: Ave Maria, gratia
plena; tež malý gothickej wotkar z křidkemaj z kapſlemi za reliquije, kotrž Bern-
hard na pucžowanjach ſobu hjerjeſe; ſkončnje malý, ſchtyri, palcy (cole), wyſotí
kholuch k tomu.

schule su, bvhu so tež katholsch starschi sferje pschesydlicz móhli. Darh za towarzstwo s. Bonifacij hromadža so w cyrkwiach njedžesu po 5. juniju; hevat pak móža so wone tež pola duchownych abo w redakciji Pošla wotedacž, hdžez budža wožewjene, woblicžene a potom na prawe města wotedate.

Pruška. W Pruskej a woſebje w Barlinje bu 40 čłowiekow naliczenych, kotsjz z protestantstwa k židowskej wérje pschesydupichu. — Ze so woblicžili, zo bě w Barlinje bjez 15,955 protestantskim i pohrjabami jenož 266 takich, pschi letnychž bě pastor pschitomny. Hdžž pastor sobu nježdže, napomina rowar (tötka) pschitomnyh k modlitwje. Moni tak we skutku wuznawaja, zo je spomožne za wotemrjethy so modlicž, ale we slowje napschecjiwuje přea, zo je ejsc̄. — We Wrótslawju (Breslau) plací město ze swojeje kassh 30,000 toleri kždbžerženju 29 protestantskich pastorow (hacžrunje maja někotre jich farh wulke pödlanske dokhody), ale za katholske duchownstwo město něčo nježo njezawa.

Wesfalska. Wjes Hörde, kotsjz z wjetſcha z dželacžerjow we fabrikach wobsteji, je sej eyle za swoje pjenježy newu cyrkę natwarila, kotsjz bu 30. meje poswieczena.

Schleswig-Holstein. Do nowozaloženej katholskej farh we Flensburgu sluscha 120 duschi, do katholskeje schule khorži 24 džecži. Ta sama licžba katholikow je nimale tež w Rendsburgu, Schleswigu, Neumünsteru, Glücksstadt a Entinje.

3 Prahi. Towarstwo s. Adalberta k podpjeranju kladých duchownych w archybiskopstwie ma něčko pſtež 18,000 schěnałow zamoznenja. W běhu lěta bu 9 duchownych z pjenježnej pomoci wobdzelenych.

Polska. Mnicham a mnischkam zvěhujenych kloštrów njezawa so wot meje wjac hrenježny pſchinostk, kiz bu jim předy sluheny. Mnicha, kotsjz móža duchowne minowatoscze dopjelnicž, móža so kłodu wobróč, ale kniežny čerpja wulku nuju. Pošla kniežnow vistkow we Warszawje je jich 40 w najwjetším tradanju a pola bernardinkow we Łowicžu, hdžž je tež 20 felicianekow pschesydlenych, je kłodowy thſus (kherosež) wudhřil. Kniežerstwo je tež pasy thym zapowjelo, kiz čechu druhdže swoje zežiwenjo pýtacž! Duchowna akademia a seminar matej pod swětnu a druhowěriwu wychynoscz stajenej bycz.

Rakuſka. Protestantisski „Gustav Adolfverein“ je w khězorſtwje hacž do konca zandženeho lěta 53 lutherſkich modleńjow a cyrkwiow natwaril.

3 Džakowa. Slawny biskop Strohmajer je ze swojim kapitolem wobzanhył nowu biskopsku cyrkę natwaricž, 42 sahov (kloſtrów) dolhu a 28 schěroku.

Ľublana (Laibach.) Tudemny wjetčbiskop je porucžil, zo ma so po poslednjej woli joho předownika, naroduje zmyšlenoho wjetčbiskopa Wolfa něčko z joho wotkazanych pjeniez druhí džel wulkoho slowjenskeho (krajinſkého) slownika wudacž. Ta kniha je wot někotrych wuženych Slowjencow hižo pschihełowana a budže něčko běržy wudata.

З Lublanę (Ljubljah) pisa Zgodnja Danica: В Свјатым Гандрију (St. Andreas) sta so podavki, kiž može včer do najswjecijšeho sakramento pravje voživic. Starji muž ze vših večjih horlih sobustav bratrstva modlejov k najswjecijšemu sakramentej a džeržeske svetu swoju modlersku hodžinu pjetek w 12. pschipoldnju. Nahle skhorje jedyn schtwortk wječor a žubi pomjatk a ryc. Vörž pošlachu po duchownohu. Hodž tón z najswjecijšim sakramenptom pschindze, wróci so khoromu pomjatk a ryc a wón dosta s. sakramenty po božnje a měruje. Vörž na to wróci so khorosz a wón wosta bjez pomjatka a rycze chlu noc. Pjatki dopoldnju da tsi króz znamjo živjenja so prashejo: Budje skoro dwanacze? A pschindze poldnje. A hlej! mrějacy hischeze jemu zjawnje nuprati imena najswjecijšeje Trojicy a wunrje. Wunrje na dnu a w hodžinje svojeje bratskeje modlitw.

Wuherska. В oktobru budje w Granu wyschfcha hecza šhula wotewrjena, kotruž džesacz knježnow na so wozmje. Kardinal primas je k tomu 60,000 schěnakow daril a kapiti 7000. Wyshe toho natvari kardinal nowe wułke šhulske twarjenjo.

З Roma. В lětopisach wustawa k rožběrjenju věry (Propagazione della fide) čítamy zapisk pschinovskow na lěto 1864. З Francuskeje je pschišlo: 3,479,290 frankow (uörtow), z Italskeje 328,491, z Belgiskeje 301,028, z Němskeje 254,185, z Vendželskeje 269,754, z Hellanda 91,714, z Schwajcarſkeje 46,257, z Portugalskeje 31,061, z Anatolije 23,598, ze Španiskeje 7995, z Ruskeje a Pôlskeje 904, ze polodniščeje Ameriki 39,055, z polnôceneje Ameriki 167,316, z Afriki 37,861, z Asije 6685, z Australije 4842; to je z pschiliczenjom centimow (stoth dželov franka) pschi kózdej sumumje zhromadnje 5,089,996 frankow.

(Statistika katholiskeje církve.) Po rozestajenju italskich nowinow Civiltà cattolica podawamy zajimavhy pschehlad. Nekotsi statistikowje checza licžbu katholikow na chlej zemi na 150 milijonow stajec. Balbi licžeske jich w lěce 1826 na 139 milijonow. Ale tale licžba njedosaha a može so bjez bojescze na 200 milijonow powyšic. Po nowishich liczenjach ma Europa 147,194,000 katholikow, Asia a Oceania (Australia) 9,666,000, Afrika 4,671,000, Amerika 46,970,000; do hromadž 207,891,000. Nascha církve ma po tajtim w runej licžbie 208 milijonow, orientalska ſchismatiska pak 70 milijonow, protestantsko 66, křesćjanstwo do hromadž taf 344 milijonow. Židovstvo ma 4 milijony, islam (mohamedansko) 100 milijonow, brahmaism 60, buddhism 180, chinesiske pohanstvo 152, do hromadž 840 milijonow. Najwjach je katholiska církve w zjenožených statach Ameriki rostla. Tak večje tam w lěce 1808 jenož 1 diöcesa a w lěce 1857 hijom 41, w přenščim lěce 68 duchownych pschi 80 církviach a w poslednjim 1872 duchownych pschi 2880 církviach.

Schto je pacjer k jedži?

„Lubi bratsja! prajesche pobožnih abt pschi jedži, posluchajcze na džecjo, kotrež džensa w noch mějach.“ „Mi so vžijesche, zo sedžu z tsiomi bratrami za wjecžerju. W horče prěnjoho bu suchi jecžný khleb k mjeđu; w horče družeho wosta wón, schtož bě; w horče tsečžeho so pschewobrocži do polona. Z čžoho to, zo mějescze jenakli khleb tola tsoje skloženjo?“ Bratsja njemóžachu džecžo sebi wuklaſež a mjelečzachu. Sklončnje praji abt: Prěni wuživa swój kruščk khleb z džakom a pobožnoſću k Bohu; drugi tón samy wuživa z liwkoſću a bjez dopomjedža na Boha; tseži jón jedžesche z njespokojnoſću, morktanjom a ze ſkorženjem. Spokojnoſć a pobožny džak k Bohu poſlōdni nam hórkoscze, ale njespokojnoſć a nježakownoſć pohoreči nam wjefoloſće. Hff.

Z Lujich a Sakskeje.

Z Budyschyna. Zaúženih thđenj buchu w tachantskej chrkwi s. Petra piſchczele zwotorhane, a pschiňdu nětko do kuluſkeje farſkeje, kotrež buchu za tuni pjenjez pschedate. Nowe twjetſche piſchczele, kotrež je k. Kohl za naših kapitl hžo natwaril, budža hakle po pschetwarzjenju chora stajane.

Z klöſchtra Marijinoho Dočka. Budž zemrje a bu na džen s. Ma- vlenh svjatočnje khována jena z tudomných ſerbſkich Klöſchtrſkich knježniežkow — Sidonia Marija Welsc z Hrubjelčic, hakle 31 lét stará. Wona bě ruije wosom lét po wotpoženej profeffi a z čyla 10 lét w klöſchtrje. N. i. p.

Z Wotrowa. Kaž ſlyſchimy, pschińdu w spocžatku septembra k nam nowy farar k. Wels.

Z Drežđan. Hnadna knjeni abathja z klöſchtra Marijinoho Dočka je k wotmýſlenej khži za tudomne towarzſto rjemiſniſkich 50 toleri darila.

Z Kulowa. Naſcha měſchežanska wjehnoſć (magistrat) je 10 toleri k tym daram pſhipožilja, kotrež ſo na ejſiſhežanu prôſtwu frankfurtskich (nad Oderu) džecji w tudomných ſchulach kaž druhdže w Serbach a Němcach k twa- rjenju katholſkeje ſchule za Frankfurt hromadžachu. Kaž je znate, je frankfurtski farar k. Wornacž z Kulowa.

Z Drežđan. Naſch hnadny k. biskop budže ſwiaty ſakrament ſirmowanja wudželecž w Chemnižu 20. augusta, w Annabergu 22., w Blauenje 24., w Zwickawje 27. augusta, w Lipsku 10., w Grimmje 13., w Hubertusburgu 14., w Míšchnje 15., we Freibergu 17. a w Pirnje 24. septembra.

Raležnoſće towarzſta.

Do poſladních je pſchinoſčk zaplačil k. Žofka z Dobroſčic.

Katholicki Polak

Cyrkwiński czasopis.

wydawanu wot towarzystwa S.S. Cyrilla a Methoda

Płaćzna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

w Budyschinje.
Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćzna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Číslo 10.

Budyšin, 19. augusta 1865.

Lětnik 3.

W křeszczańskie dospołności.

Naždy křesčjan ma winowatość, za wärnej křesčzańskiej dospołności ſo pròcowac̄. Bójski wumogník ryczi wo tymle zjawnie: „Budźeje dospołni, kaž wasch nietjessi Wótc dospołny je“. A swiaty Japoſtól Jakub čhee, zo dyrbiuhy we wſchēch wěcach, (kiž naſchu zbóžnosc̄ nastupujā), dospołni byc̄ a we niežim pobrachowac̄ dac̄.

Wiele ludzi ma wopac̄ne měnjenjo, zo dyrbja jenož klóschtyrſke woſobh, minicha a minichki po teſle dospołnoſci ſo pròcowac̄ a zo tón, kiž je w swěcze žirv, hízom doſc̄ ejini, hdž najwažniſche z božich a cyrkwiſkih kazuijow wě a zwierschnuje dopjelni. Haj tež tajich je doſc̄, kotsiž ſo wſchēm pěknym a nabožnym wusměja, hdž ejile wjach króz hac̄ druzh chricej woprytuja, czasc̄iſcho ſwiate ſakramenty doſtawaju, we zwonkownym ſo pſchitojuje a poniznje zadzeržuju atd. a jich tohodla pobožnostkarjow, ſwiatcow a tajencow mijenuja. Zo tajſe njeļuboc̄iwe wupraſenja wšeze nikoniu dowoſene njeſju, to njetrjeba hafle do pokazane byc̄. — Schtež myſli, zo křesčzańska dospołność te dopjelnenjo tſjoch evangeliſkih radow: kudsony, czistoſt, a poſluſhnosc̄ we ſebi wopſchija, tón je wězo wot tajſeje dospołnoſci wnužath, pſchetož nie koždy je k klóſchtyrſkomu žiwenju powołany, tak zo možl we wſchim kudson, nježenjene a zdzeržlive žiwenju wjeſc̄ a ſo jenomu předſtojiſcerſej podcjiſnuc̄, kaž klóſchtyrſke parſchony to ejini. Za to pak dyrbi koždy křesčjan tola wſchelače ejini, ſchtož je na tamne tſi evangeliſke radu jara pedobne, a we tym wobſtoji dospołnoſc̄ jednoroho křesčjana. Kudson we zwonkownym a nutkownym nastupanju dyrbja parſchony we klóſchtrach

bycz, ale kudsona njeśmē tež euza węc bycz za toho, kiz we swęcze so živi, pschetoż kōž dhy kschesczan dyrbi kudsonu djerzecz we duchu (Mat. 5, 3), woni może drje zamogienjo wobshybcz, dyrbi je pak derje t. j. po bożej woli pschetrjebacz a njeśmē je na pschibójske waschnjo lubowacz; potajkim je z tym samo wot so zakazane wschitke hordzenstwo a pycharstwo, wschitke njetrebne pscheczinjenjo abo nałożenjo na tajke węchy, kiz su Bohu njespodobne. Tež cziſte žiwjenjo wjescz dyrbja nie jenoż kłoschtyrskie wosoby, ale tež tak wjese hacz možno, mandzelske, pschetoż zbožni budža jenoż czi, kiz cziſtu wutrobu maja a posłuschnoscz, kiz so wot kłoschtyrskich parschonow žada, je wsciem bjez wuwzacza, hdżekuli pschewyaja, tak nuzna, zo je kōzdom bjez njeje njemózne, k zbožnosczi pschicic, pschetoż nie kōzdy, kiz praji Kenježe, Kenježe, pónuze nuts do božoho kralestwa, ale jenoż tón, kiz wolu Wętca dopjelnja. Tale posłuschnoscz, kiz takrjec dospołnoscz kōzdoho wuczinja, žada pak nie jenoż wjese wot kłoschtyrskich parschonow, ale tež khétrje wjese wot tajkich, kotsjz spodobanjo na kłoschtyrskim žiwjenju nimaja. Wschilko, schtož Bóh pschikaza, pschisluſha k teſle posłuschnosczi, potajkim: kaž Jezus ponizuj bycz a so zaprécz, rozhniewania wot drugich, khoroscje a czerpienia rady na so wzacz a znjescz, njepscheczelow lubowacz, wscich hrechow tež malych so zdawacz, swiate sakramenty husto a nutruje dostacz, husto a czaſto so modlicz, z jenym slowom: wscio schtož Syn boži a wot njoho założena chrkej nam poruczą a za trębne k naſchej zbožnosczi spóznataj, wscio to sobu słuscha k prawej posłuschnosczi, potajkim k prawej kschesczanskiej dospołnosczi.

Swjath Domašh z Aquina praji, zo prawa kschesczanska dospołnoscz nieżo druhe njeje hacz prawa luboſcz k Bohu a k bliżschomu*). A woni njeje to snadž jenoż za njevěste měnjenjo wuprajik, ale to na wěste slowa japoschtoła założiſt, kiz wot tejesameje luboscje praji, zo je wona dokonjenjo chłoko za kon ja. Swjath Hawschthy tohodla tež tymle japoschtołskim slowam so pschizankuje, hdhy piſa: „Halle nastawaca luboſcz je dospołnoscz ienoho džesęza; pschibieraca luboſcz je hizom khétrje pruhowaną dospołnoscz, wulk a luboſcz je wulka dospołnoscz a dokonjana a jara wulk a luboſcz je dokonjana dospołnoscz.“ Zelizo so potajkim dospołnoscz kschesczana po měrje joho luboscze (kiz wjetša abo mjeńša bycz może) zložuje, dha to dopokazuje, zo so dospołnoscz po prawym we nježim wet luboscze njerodzela, ale kaž wona tosamo je a z njej pscheczene pschicidze. — Najważniſchi ſredk, tule luboſcz abo kschesczansku dospołnoscz dosahybcz, wobsteji we tym, zo kōždh po njej nutruje a takrjec stajnje požada. W tymle nastupanju dyrbi žiwjenjo kschesczana tež stajne požadano bycz, zo by dospołnih býk abo tak wjese hacz možno we tym pschibierał. Swjath Hawschthy nuznotu teſle węch pschez rjane pschirunajo předſtaja: „Runje kaž tónsam, kiz

*.) Z tuteje luboscje wulħadža pak tež prawa posłuschnoscz a wscie. hizom spominje ne pōcczimoseze.

Chce do swojeje sukińje wjèle nakupjennych węcow nutr wzać a wobłhowacż, wschě jeje zači wotczinicż a je roszčericż dyrbi, tak dyrbi tež wérny kschesčjan wschě kucíski swojeje wutroby wotczinicż a so tak pschez stajne żadanja wutroby į nutswzaczju wulskich duchownych hnadow khmanoho cžinicż a pschihotowacż. Majrjenschi pschiklad za nas, praji tuton cyrkwiński wótc, je swjath Pawoł, kiž pschewzath wot żadoseče za dospołnoscju praji (Philipp. 3. 13): „Bratsia! ja hišcze sam so nježeržu za toho, zo bých je pschimal: jene pał zapomniu, schtož je zady mje a prōcuju so po tym, schtož z předka je, po tym daru njebieskoho powołania we Jezusu Chrystusu”. — Z toho, praji swjath Hawschtyń, so zjawnie dohladamy, zo dyrbi chle žiwiējo kschesčana stajne požadanjo býc̄ po wérnej kschesčanskiej poccziwoſceji. Tele požadanjo je jadrjesklo toho schtoma, kiž płodh wschelakich poccziwoſchow pschinjescz dyrbi, wosobnje pał wschěch skutkow praweje luboſcze į bližschomu. We kóždym časju wubudzi boža hnada tele żadanjo we wutrobach członjekom pschez wschelake frédk. Za muohich bě želnoſcziwa spowiedz spocžatk jich dospołnoscze; tak to bě n. p. pola zbožneje Angele z Foligno, kiž sama wot so wuzna, zo je jenož jena spowiedz ju wumohla wot węčznoho zahubienja. Za druhich běchu swjate dny, pschecziniene we samotnoſci a z rozpoznanjom bójskich węcow kaž za swj. Karla Borromiejskiego a Franea Borgias. Pola druhich wozmje kschesčanska dospołnoscz swój spocžatk z čítanjom duchownych piśmow kaž pola Ignaca z Loyole a swjatoho Jana Kolombina, a zaszy pola druhich ze slýchchenjom božoho słowa kaž pola swjatoho Miklawšcha z Tolentina. Husto so tež sta, zo buchu woni pschez wosebite kože dopuszczenjo polępscheni porokowacoho słowa dla, kiž su taikim staroſciwi starschi dali abo nabožni nutrni měſchuich a spowiedniczych.

Wěscze je Bóh lubi knjez tež tebje hižom pschez taſke abo podobne frédk domaphtal a į nastupjenju dospołnogo kschesčanskoho žiwiējo pscheprosyl a wubudzik. Jeſi Bóh tebi, lubi czitarjo! hižom tule hnadu wopokaſał, dha fedžbuſ na to a hladaj, zo bý th potřebne frédk naložil, te žadanjo swojeje wutroby po dospołnosczi dopjelnicż, we njej wostacż, haj pszech dale a dale krocžiež. A taſke frédk drje to budža? Ja chen tebi je imenowacż: nabožnih fedžbliwih wjedżeř twojeje dusche abo spowiednik, huste rozpominanjo najważniſkich wérnoscżow nasheje wér, fedžbne čítanjo duchownych knižow, pobožne modlenjo, hustotkocžna spowiedz a dostojeńe woprawjenjo, nutne czeszejenjo swjathych a wosobnje swjateje Marije. Trjebaj po swědomju tele frédk a budž pschepokazan: th budžesč z nimi dzeń wot duja dale krocžiež. — By th pał woprawdze dale krocžit, dha njepodaj so hordej myſli, zo sy we dospołnosczi hižom dałoko doſcž pschischoł a dale hicž njetrieſbaſch, pschetož nic tamuž je, kaž swj. Hawschtyń praji, hižom dospołny, kiž je woprawdze hižom neschto wot dospołnoscze woptał a nětk stejo wostanje, ale tón, kiž stajnje so prouje we wérnej dospołnosczi pschibjeracż a tu żadoseč ma, so z Bohom, tym kužolom wschaje dospołnoscze zjenoſeſicż. — P. L.

Cyrkwińskie nowinki a powojęscje.

Rēmska. Wiedźmierze protestanckich missionow su, kaž francowski Le Monde piſe, we wulkej staroſci. Dla pobrachewania pjeniez abo, kaž ſej družy myſla, doſelž z cyłoho dżela mało plodow wukhadża, bu w poſlenimaj lětomaj dwaceczki protestantickich ſchulow za pohanow we Narantskej Indijskej zamkujeñych. W hycze toho powieda rozprawa towarzystwa missionow w Baselu, hłownym górlie protestanckich missionow, zo ma towarzystwo za swoje pjeniez w Indijskej 84 missionarow z 47 žonſtmi, 90 katechetow, 11 wuczeřekow a 32 wuczeřejow za pohanow, kotsiž ſu na 24 ſtacjach.

Bajerska. W kraju je 9 mužſkich a 17 žonſkich rjadow, do kotrychž ſluſcha 498 duchownych, 343 bratow laikow, 3624 mniſckow a 180 novickow. Franciſkanowje maja 142 duchownych a 181 laikow, benediktonojo 108 duchownych, redemteristojo 67 a kapucinowje maja 100 duchownych a 107 laikow. Miłoſciowe ſotry liczą 436 mniſckow a 75 novickow, franciſkanki 37 klóſchtrów z 632 knježnami; khude ſotry maja 109 wustawow a ſtacjow ze 646 knježnami.

Polska. Nowy khězerowy naměſnik w Litwie a na wjesczornej Ruskej general Kaufmann je runje tak staroſciwý wo rozhčerjenjo ſchismaticeje wěry kaž wotſtipieny general Murawjew. Woſebje wojuje won pszechciwo klóſchtram. Najmjeńšchi podhľad (Verdacht), zo je bjez nimi a polskimi měſczejanami někajſe zjenoczenjo, hižo doſaha, zo ſo klóſchtr zamekniſe a jeho kubla wozmu k lepschomu ſchismaticej klóſchtrow. To ſamo czini ſo w lijowskej, wołhūſkej a podlęſkej guberniji. Naměſnik general Bezał w Kijowje je klóſchtr kapucinow w Brusikowje zamekniſe a mnichow wuhnacj dał; runje tak bu klóſchtr we Lucku zamekniſen a miłoſciowe ſotry ze Žitomiera zdalene. W ſchulach ſo staraja, zo by ſchismatika wěra nic jeno tam knježila, hižez je wulka wjetſchina katholicko wobydlerſtwia, ale wobhlađuja ſchismatiku halo wěru cyłoho kraja; ſchlož k njej njeſluſha, płaczi za czuñifa a njeſchecjela. Za to w Kongreſowym kraleſtwje ſchismatika wěra njeje tak zbožowna. Psihi wſchěch pschemenjenjach je lud luhoſc k wěrje a narodnoſci wobhlował. Wupoſlani rusowſcy popja njeſchu nihdze pschijecji. Z rusowſkich ſchulow, kij buchu založene, je iich hižo wjese próznych.

Tygodnik katolicki.

Z Prahi. Czjeſke towarzystwo ſwiatohho Prokopa, kotrež wuczeñe ſpiſy wudawa, ma hižo 800 ſobuſtawow najbóle duchownych, a wuda w krótſim druhi a tſecži džel wobſcherneho wukladzenja ſwiatohho pisma wot profeffora Suschila, kotrež je wondy psihi 500 lětnym jubileju wiſſkich wysokich ſchulow čeſtyn doktorat doſtał.

Z Wuherſkeje. Swjedzeň ſs. Chryſta a Methoda, patronow ſlowjanſkoſtoho naroda, je z prćcowanjom k biskopa Schjepana Moysesa za diöceſu Bańska Byſtrica (Neuſohl) z dewolenjom ſwiatohho wótcia, na kotrehož bě ſo najdostoj-

nischki ľ. biskop z wobesitej prôstwi wobrocził, tež na 5. júlija abo sczehowacu nijedzeliu pschepołożenih; lêtsa bu tak 9. júlija świeczenih. Ponisialnu božu mschu w Bystrich mějesche ĺ. probst Domašch Čerwen, poſladnik slowackej Maczicich a pschecziel slowackoho naroda, z wulkej affistencu. Božu mschu pschewodzescze wulti chor spêwariow. Prêdewanjo mějesche ĺ. professor J. Markus, w kotrymž po slowacku ryczesche wo zaſlužbach ss Cyrilla a Methoda w nastupanju wêry wot njeju prêdowaneje a w nastupanju kscheszanskoſlowianskoho pismowistwa wot njeju założenoho. My Serbio smy jeniczej Słowjenjo, kotsiž dzejí ss Cyrilla a Methoda ani w mërcu ani w júliju w chrytwinskej protych nimam!

Z Čech. We měscze Poliček świeczesche nětko hýo 83 lêt starý ĺ. biskop z Kraleweje Hródcia (Königgrätz) nowu faršku chrkę, kotaž bu na měscze stareje, psched 20 létami spaleneje, w rjantym gothiciskim stylu za 250,000 sché-nakow natwarjena. Měſtečenjo sami věchu tejko pjeniez nawdali.

Z Jagera (Erlau). Archibiskop Bartakovics, kotryž je nijedawno měſchací ſabíles ſwjeczil, je w czasie ſwojeho gospodarstwa ĺ. podpírajuſi kredyč, dobroczeskich a wědomostnych wusławow znamjenitu summu 396,229 sché-nakow daril, bjez tym za wuhersku akademiu 10,500 a za madžarske džiwadlo (theater) w Peszce 2000 sché-nakow.

Z Olharfska. Le Monde podawa zjiſpołoſace nowinki. Schismatikowje z kniežerſtwom prôcua fo uniju (zjenoczenio) z romskej chrkwi zaniczic. Na-měſtneje (paſchi) w Adrianoſlu a Monastiru najzjawnischo wusłupujetaj. Posle-niſchi ſluži wobesie grichiflomu biskopej ze Stromnich a je pscheczehanja psche-czivo katholiskim missionaram a pschestupjenym zadivedl, tak zo jich kaž do jaſiow mjetacz a biež, abo tež naſkladuje jim wumyslene daw'i, zo by jim žadosej za zjenoczeniom z Romom zahnał a jich pod grichiflomo biskopa zashy pschywiedl. Czi, kotsiž fo tak poſmucz dadža, doſtanu z nowa dobroty. Kniežerſtwo w Kon-ſtantinopolu a poſlancejo wjedza wo tej njeſtnežomnosci, a tola fo wone njeſchtraſuja. Njech jeno je žid abo protestant něſak pschiman, njezabudu žane nowinh swoje ſobuczuczo wuprajic a strascha pscheczivisow z hroženjom; ale hdž je wo katholika czinic, njeje jím hódno na to ſpominacz; woni miža bjež wſchelako zahubjeni, kaž w Polskoj; jenož někotre nadobnische hleſh wobaraja njewinowatych. Skužownik njeje wyshe swojego knieža, praji Chrystus.

(Tygodnik kat.)

Schwejdſka. W Gothenburgu bu nowa chrkę ſwjatoho Józefa ſwie-ćjena w pschitomnosci wjele protestantow wot ĺ. Studach, biskopa in partibus. Ze tam wokolo 100 katholickich ſwójbów. To késche w Schwejdſej prénje bi-łopske ſwieczenjo chrkwe wot časow tak mjenowaneje reformacieje a to hisczce w narodnym měscze protestantskoho kraja Gustava Adolfa. Wschitke schwejdſke nowiny wjele wo tym powjedaja.

Z Roma. Namž pschebhywa ſtrówy na hrodze w Castelgandolfo a do-

wola kózdy dzeń pschistup. Też wukhodżuje so husto a wopytuje blizke cyrkwe. Minie je dekret wubał, zo móže so k swiatoprajenju zbożneje Germany Cousin ze wsh Pibrac z francowskej diöcezy Toulouse pschistupicj. Wudawki pschi tajkej swiatocznosci j neplaczí bamž, kaž chichu jene swetne nowiny na to swarjecz, ale z darow a zběrkow; k psch. pola klóschthyskich wosobow hromadzi so w cykym rjadu.

Z Roma. Bamž ma detal 5 krajinow (provincow) wot swojego kralejstwa: Rom a Camarca z 326,509 wobydlerjemi, Civitavecchia z 20.707, Trofionone z 154,559, Velletri z 62,013 a Viterbo 128,324; potajkim 692,412 duschi. Město Rom ma 203,896 duschi, bjez nimi 4585 duchownych wosobow (męschnikow a užschich swieczenych, mnichow a mnischekow). Wot jałmožny a we schpitalach živi so 2012 ludzi; duž pschitidze 1 khudy na 102 wobydleri. Za to je w Parizu 1 khudy hižo na 19, w Londonie na 15, w Zendzelskej z cyła na 17. Wschidżom je pschipoznate, zo ma Rom najlepše zaštaraske domy a zo je proszterstwo na haſach jara wotebheralo. W romskich schpitalach je 4500 loži za khorzych pschihotowaných; po tej merie dýrbjal jich Pariz 38,000 měcz a ma jich jeno 8000, a London dýrbjal jich 63,000 měcz a ma jich tola jeno 6000.

Z Roma. Bamž je za pôlske kollegium (duchownsku šku) kupil cyrkę a klóschty s. Adriana a druhe k tomu slusachte twarjenja. Z 1. novembra budże kellegium za 15 alumnow wotewrjene. Jedyn Polak ie so wosebje prôcowal wojeho założenjo a swiatomu Wotcej k tomu pjenjezy dat; rusowste pôslanstwo pak je so ze wschêmi mocami pscheczivo wotewrjenju toho wujitnogo zakläda zapjerala. — Za swiatym wótem je znath Franc Liszt na létni hród we Castelgandolfo pschijel. — Z mezikanskim khézerom nijeje cyrkę detal wujednana.

Italska. Jedyn pastor w Neaplu wukladawscze w zhromadzinię po swojim zrozumieniu khrystusowe słowa: „Dzi wote minie, satanie“ tak kako bydu bamżej prajene byłe. End tajte hanjenjo sluschański so jara rozhnëwa, nastą kshiczenjo a shzrenjo, kotrehož dla wukladawań niemôžesche swoje przedowanjo sfoncziej; wón dýrbjesche czeknycz, zo by dalschomu khostanju za dawany po-horsky wuschoł.

Francowska. W Parizu je założerka a generalna wychscha rjadu „Injejnów wot s. wutroby Jezusowej“ w starobje 85 lét zemrjela. Psched 65 létami założy wona w Amiensu přeni dom swojego rjada, kotrež nětko we wschitlich katholickich krajach za wychsche woczehnienjo holczatkow skutuje.

Zendzelska. Z Norwicha pisaja, zo by znath „bratr Ignac“ (k. Lyné), założer tak imienowanych zendzelskoproteantskich benedictinow wot swojich samnych mnichow wot swojego przedstejerstwa wotsadzeny, dokelž prawidla (regule) s. Benedikta stajnje pschemenja a jich thranisiruje. To su hotowi mnischal! Tu nowinku żnoni „bratr Ignac“ w Londonje, hdež bě so podał, zo by missionske przedowanja dýrzał w koncertowym salu. Won njemôžesche so zdjerzecz a spomni

w przedowanju 26. junija, zo so w jeho njeprichtomnosci bratstva w „klóschtrje“ kózdy pszechzjwo njomu zbehaja. O posłuschnosc! — Pschez smjerc swojego nana bu lord Feilding, jedyn z najhorliwischich konvertitow (wobroczenych) w Jendzelskej, hrabja Denbigh a sobustaw komory lordow (knjezow).

Jendzelska. Biskopska swjeczizna nowoho londonskoho archybiskopa Manninga (tiz bě psched swojim pschetsupjenjom 1851 wjeholi protestantski duchowny) bě jara swjatoczna. Won bu 8. junija swjeczeny wot biskopa Ullathorne z Birminghama pschi assistench biskopow ze Salforda a Newporta. Wschitch biskopowje chleje Jendzelskej běchu pschitomni, wysche toho wulka liczba swetkskoho a klóschtrskoho duchownstwa ze wschech biskopstwem. Tež běchu tam poslanci o katholskich knjezerstwach a zastupniczych wschitkich wosobnych katholskich swjebow Jendzelskeje. Spew, przedowanjo, ceremonije a nowy archybiskop skutkowasche mōcne na mnogosc protestantow, kotsiz běchu we swjatnich. Nowinu Times praja, zo bě to krasna a imposantna swjatocznośc. — Bamž je żohnowanjo wudżelik i twarjenju noweje archybiskopskeje cyrkwe s. Miklawsha w Londonie.

Jendzelska. Tež protestantski časopis „Sun“ pisze: To je dzjivny podawk, zo bě kjez duchownymi a mnichami, kotsiz běchu w cyrwi swjateje Marije w Moorfieldu pschi swjeczenju archybiskopa Manninga, wjac wac̄ sto z mnogoscie tych, tiz prjedy i jendzelskomu wuhnaczu sluschaču abo w protestantskich duchownskich schulach schtudowachu.

Z Konstantinopola. Jesuitowje su tudz gynnasiūm założili, kotrež so wot Frankow (tak mjenuju tam wjehi i wjeczoru bydlace ludy), Grichow a Armenow wophtuje. Wuczerjo su wuhnaczi jesuitowje ze Siciliskeje; potajkim su Turkowje i nim pscheczelnišchi hako kscheszenjo w jich wótcnym italskim kraju! Tež egipciostki městokral pscheje sej w Kahiru jesuitske schule mēcz a je so tohodla i jesuitam we Francowskej wobrocziel.

Z Jerusalema. Tu so mejska pobožnosć rjenje džerži. Arabowje pschinoscjeja kózdy dżen nowe kwětki — oleandry, jaśminy, nalisi, róże a druhé kwětki na woltar s. Marije. Na woltarju swěczi so jara wjele swěcow, kotrež czeszejerjo s. Marije wschelako debjene jami daruja. Spewaja so tam rózarije, litaniye a modlitwy; tež je krótke arabske przedowanjo a pożohnowanjo.

Algierska. Pschi swojim pobyczju w tymle kraju Afriki wophta khězor Napoleon III. bjez druhim tež klóschtr frutoho rjada trappistow w Staoueli. Abt khězora powitawski wjedzesche jeho do wschech klóschtrskich twarjenjow. Pschi hospicinje dasche sej khězor tež wschelake jēdze pschedpolodic̄, kotrež i wschědnemu wobjedu trappistow sluscheja a kotrež su wschitke ze zeleniuow (zahrodnich roślinow) we wodze bjez wschitkoho zaczinka abo pschidawka korjenjow pschihotowanych. Abt praja: „Nascha regula nam zakazuje druhe jēdze wujiwac̄, ale naschi bratstva wjedza je tak wubjernie waric̄, zo ani njeponišlimy na njedostatk prawoho ich pschihotowanja.“ I swojemu spodzivanju namaka khězor bjez mnichami tež ně-

kotrych wojakow a to 12 muži z khějorskeje gardy. General Fleurih poleza khězorej jenoho ze swojich starych wojakow, kotrohož bě w mnichu pôznał. Toho so khějor bjez druhim praschesche, hacž je ze swojim rjadom spokojom. „Tara sym spokojom,” praji mnich. Potom praschesche so toho mnicha jeho něhduschi general: „Kak dha scze na tu myslíčku pschischli, do trappistow zastrupic? Njebudzech sej myslit, zo mòže z wojska mnich bjez. Ta tola njevěch wina, zo scze tajse powołanjo wuzwolili.” — Wodajcze, knieže generalo, rannje wž scze mije pschishotowali na tele powołanjo! „Ja! kak dha?” — Wy scze mije derje w posluschnosezi wuzucili, zo so mi potom ujezdach, halo býchu moje moch njedosahale k džerženju regule.

Amerika. Wschelake protestantske sekty su so w mestach a na wsach pscheczivo katholikam zjenoczile a poczinaia zhromadjuje bamža a katholikow hanicz. Haj woni cheedza kniežerstwej próstwu podacž, zo by wschitlom katholikam hlosowace prawo wzalo. Tak u. psch. czasopis Christian ligue muži a stare žony pscheczivo katholikam schezuwa. Wiele anglikanow, methodistow, presbyterianow a baptistow chee wschitke sekty pod jedyn klobuk pschinjescz, ale drugi protestantowje su zas pscheczivo taikomu babyloniskomu bratrowstwu a wobaraja tomu.

Počnena Amerika. Pschi dwenjedzelskej misji w cyrkwi s. Pětra w New-Yorku bu 50 ludzi za naschu wéru dobytych. — W Brooklynje firmowasche biskop Dr. Leughlin 300 wosobow, bjez kotrymž bě tſicezji pschestupjenych. — W Baltimore firmowasche archbiskop tež 17 tajich, kiz běchu do katholskeje chrkwe pschestupili.

3. Lujzich a Sakskieje.

3. Budyschina. Za schulskoho vikara do Mischna bu wottudh k. Bergmann pošlanh.

3. Wotrowa. Njedzeln 3. septembra budje nasch nowy farar k. Wels do swojoho zastojstwa zapokazany.

3. Königsaina. Tudy ponorjeja chrkej w znutskownym jara dostojuje.

3. Kuloowa. Nasch druhí kaplan k. Krause je do Nowej Eale w Delnjej Lujzich pschedadżeny a wostanje na jeho mèscze nowoswjeczenyh duchownyh kniež Wowežerk pola nas.

3. Pirnb. Katholicki farar k. Hubert Titbach swieczenie 3. augusta 25-létny duchownski jubilej, na kotrymž so wesada jara wobdzeli.

Naležnosće towarzstwa.

De počadniem je pschinjeschk zaplaczik k. klubu Milkawich Czornak z Nowoslic.

Katholicki Potos

Cyrkwiński czasopis.

wydawany wot towarzystwa S. Cyrilla a Methoda
w Budysiuje.

Płaćzna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćzna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Císto 11.

Budysin, 2. septembra 1865.

Lětnik 3.

Pius IX. jako báni a kral.

Po němčich knihach podava Hff.

Wschudżom je wjedzenjo boże widzomne, a czeſcje połne je sobuczlowjekow na to kędzibnych czinicj; najwjaczych wozjewi so to we cyrkwi, tym prawym božim królestwie na zemi, w njej zaſy najbole w tym jenym wjerchu, swiatym wótcu w Romje, z kotrymž cyrka cyrkej steji. Cykle katholske kscheszanstwo hłada a posłucha na Rom, hdzejz nimale dwaceczi lět dolho něczischi horodzne kniežach báni Pius IX. stol s. Pětra wobsynje. Mało bánijskich knieženjow je, kijz bydu na stawiznach za cyrkej tak bohate byle kaž něczischoho Piuse. Z tych wjacorych zkrótki wuzběhnjem swiatoczne wozjewienjo wuczby wo njewobslowanym podjeczu swiateje Marije, wobnowienjo duchownego wyszschego paſtryſtwa w Gentzelskej a w Hollandze, te wulke pschemenjenja, kijz so we bániowym królestwie stachu a wobzanknienjo wjacorych konfedoratow (wujednanjow z kniežestwami). Wopisanjo skutkowanja tohole bánię je wopravdzie krasny kruch cyrkwińskich stawiznow, kijz mam yzwilkej kędzibnoſciu zańcę mēcz, a węscze pscheje ſebi kózdy wěrny katholik, skutkowanjo swjatoho wótcu Piusa IX. w krótkim wobſynhez. Skutkowanjo naschoho bánię je jara wchelake; wjerch cyrkwię ma so dzelicz wot wobknježerja romskoho kraja. Hdźż tworjace a zdžerżowace skutkowanjo bánię wobhlađujenj, je nam kaž bychmi do jistw połneje rjanych swiecjakow stupili. W kózdym swjecjatzku nam schęzdrive wobliczo Piusa IX. na pschezo swęcji, ale na kózdym widzimy joho na druhie waschnjo skutkowacj. My chcemy wot jenoho swjecjatka i drugomu pokraczowacj. Na prěnim swjecjatzku

widzimy Piusa IX. jako japoštoła, tak won za roszczerkoſcjenjo swjateje wery ſtukuje. Missionarowje swjateje wery ſteja psched nim; won jich poſylnia z japoſtolej mocu, won dawa jim wubudzace ſłowa a pozuje jich na swoju wotcowſku wutrobu, ktraž jich, tak daloko hacz tež budja, tola ženje njezabudze. My wi- dźimy joho żadosćepolne poſladnjenjo do naranskich krajinow ſlacz; won pod- piſuje piſmo, kiž wſobnu kongregaciju za naraniſhu chrfcej porucza. Kroczych dale pschindzem h druhomu ſwjeczatku: Pius IX. jako wjerch duchowſkohu knieſtwa. Ztej jomu ſamomu pschiftuſchacej mocu załoža won nowe biskopſta, powo- ſla wſchę biskopow do Roma a wobtwerdza wobzanienja provincialnych kon- ciliow. Tsecze ſwjeczo pokazuje Pius IX. jako njezmolnoho wuczerja wo ſchtucz- lach swjateje wery. Srzedz wulkeje zhromadzizn chrfciwſkich wjerchow wozje- wja won wuczbu wo njewoblakowanym podjeczu swjateje Marije. Tež hiſczeje wjac taikich wuczbow wery, kiž nam syllabus encykliki wot 8. decembra 1864 ſo- budzeli, wozjewja won. Tomu ſwjeczeczu runja je pschichodne, kiž nam Piu- fa IX. jako najwyschchoho zakitarja zakonja kſchesczanskiej czahnidby predkſtaja, tak won bludne wery zaczisjuje a wérwych psched nimi warnuje. Hdżz je naſte woko kruneho wuczerja czahnidby doſcž wobkedybowało, widzi wonie jaſnoſcz druhoho wobraza. Wulka mnogoſcz njebjeskich duchow ſteji psched nam, ktrychž swjate ſiwojenjo Pius IX. pschez njebjeske nutſdaczō a krule pruhowanju wobkruci, k- trychž ejeſczenjanjo a za pomoc proſchenjo won dowoli a ktrychž pschikkad won nam h ſežehowanju porucza. We francowſkim kraju minje ſo pschez procowanjo Piusa IX. gallikanski ritus (wobrjad, rjad božich ſlužbow atd) a romski ſtupi na joho měſio. Khwatamy zaſ h druhomu ſwjeczeczu: Pius IX. jako dawar za- konjama, kueže njebeskohu kraleſtwia w ruch, webroniennh z mocu wjazanja a wot- wjazanja. Cyle pschi tym Pius IX. jako ſudnik, tak won chrfciwſke khostanja wuproja, tak biez dobrym a złym, wérnoſcju a bludom roſjudza. A koho wi- dźimy na pschichodnym ſwjeczeczu poſla Piusa IX? Swětni regentowje to ſu, něko- tržkuli na moch a ejeſczi wulki. Wonı maju ważne rozryczenianja z Piufom. Wažne piſma leža na blidze a woni ſo poſyńje je podpiſacj. To ſu te jara za- ſpěte konkordath. Nětk ſmy jedyn džel pscheschli a pschindzem h druhomu. Joho napismo je: Zdžeržowace ſtukowanjo bamža. Tež tu mam krasne ſwjeczo psched ſobu. Wſchitko ſhtož je do bamžoweho zakita date, namaka ſo w krótkim hro- madu ſestajene. Zapocznjem h Afriku, tym dželu ſweta, na krotohož połnionych brohach jemu krasne kſchesczanske wosady bydlachu, a hdżež nětko katholska chrf- fej wulke dobycia podacj ma. Za tym pschindze Amerika, hdżež je cyrk w e- zakcjenianju, ale hdżež tež krajinu wulkeho pschesczechania ſu. My dzemj do Afrije. Zwadz w Goa, krawne pschesczechania w China, Cochinina, w Jeruzalemje la- czanski patriarcha z winwatoſcju kniejerſtwa, to ſu najwoſobniſche woziemienja w thymle džele katholskeje chrfwie. W Australii wuhladamy nowe biskopſta. Wjac hifczeje widzimy w Europe. Badenska chrfciwſka a ſchulska zwada, nemſka

wědomnoſcę, kij njeje pratu ſoliju džeržała, wumioženjo rakuſkeje cyrkwe wot poſlenich putow (Feffeln) iſephiniſma, założenjo noweje cyrkwiſkeje provinçy grichiskohu zjenočenohu wobrjada, tſiſtaletnyj swjedźenj trientskohu koncila, staroſć Piusa IX. za katholiku cyrkę w Ruskowskej, znova założenjo duchowniskohu knižeſtwa w Zembzelskej a Hollandze. Woſebitu staroſć ma Pius IX. za na-ramiſku cyrkę. Wulka mniohoſcę muži doſtawa wot Piusa IX. móć jaſoſtoſkych paſtryſſe ſlužby wukonjeſcę. Wulka mniohoſcę allokućion (ryczi pſched kardinalem), brevow (liſtow), jaſoſtoſkych piſmow, encyklikow leži pſched Piufom IX., kij su wſchē wot njoho. Tara lubozne swjeczo pak njemóženj wuwoſtajicę, wone nam pokazuje Piufa IX. jako wótcia kſchecjanſtwa, kaf wón wſchitkim podeſiſczenym a ſtruklým ſłowa tréſčta haj tež pjenieſz podawa, tón, kij je ſam wot jaſmožných druhich živých.

(Pſchichodnje dale.)

Statistička katholikow w Sakſkej.

Pſched dleſchim časom běſhe w němſkich nowinach statistiſki pſchehſlad naſcheje katholiskeje cyrkwe w Sakſkej, kotrež pak my tehdom njeſſinj podali, dokelž chchđmy wunoſchki poſlenjoho luduſičenja l. 1864 wocžaknycę, kaſkež džens po „Zeitschrift des statistiſchen Bureaua des Königl. Sächs. Ministeriums des Innern“ zefatajamy. — Kaž je ſnate, je kuziſka diöceſa džel miſchnjanskohu biſkopſtwa, kotrež je w času tak mjenewaneje reformacie katholiki wostal. Wjedzicjer diöceſy je wot l. 1567 (pſchez bamjowe wobkruczenjo) tachant předy kolligiatnouho a wot tam exentnouho kapitla w Budyschinje, kotrež najbóle zaſtojnſtvo biſkopa in parlibus doſtawa. Dreždžanska diöceſa je w předy nimale chle protestantskich krajinach z nowa naſtate miſionistwo nowoho a najnowiſchoho časa, a tohodla reka jeje wjedzicjer jaſoſtoſkli vikar, kaſtomuž ſo tež titl biſkopa dawa. W tu khwili ſtej wobě diöceſy we woſobje naſchoho hnadnogho k. biſkopa jaſoſtoſkohu vikara a tachanta zjenocjenej; tola ma kogda woſebite konſistorium.

I. Kuziſka (budyska) diöceſa (krajska direkcia Budyschin).

1. Hejtmanſtw o Budyschin.

Sudniſtvo	w měſeſe	na wſy	z eſka
1. Biſkopich . . .	51	84	135
2. Budyschin . . .	1116	2306	3422
3. Kamjene . . .	159	5814	5973
4. Kinsbork . . .	7	3	10
5. Nowosale . . .	31	136	167
6. Poſežnica . . .	11	25	36
7. Rakety . . .	—	792	792
8. Scherachow . . .	2121	590	2711
Do hromadn	3496	9750	13,246

2. Hejtmanstwo Lubij.

Sudništvo	w měsíce	na wsi	z cyka
1. Bjarnaczych . . .	80	118	198
2. Ebersbach . . .	—	286	286
3. Großjhönau . . .	—	1044	1044
4. Herrnhut . . .	—	94	94
5. Lubij . . .	108	99	207
6. Reichenau . . .	—	1126	1126
7. Woistrowic (Ostritz) .	1380	6136	7516
8. Wóspork . . .	8	27	35
9. Žitava . . .	1339	1354	2693
Do hromady	2915	10,284	13,199

Předpomjenje. Bjez tým zo je někto w budyskej krajstkej direkcii w městach 6411 katolikow, vě jich w lécze 1846, hdež bu Scherachow přeni krčz sobáliczeny, 4607; 1855 vě jich 4926, 1858 pak 5159, 1861 hžom 5746.

Cyla diöcesa ma po tajskim 26,445.

II. Herbskokrajna (Drezdanská) diöcesa abo japoštolski vikariat Saksa.

1. Krajiska direkcia Drezdjan.

Hejtmanstwa: Drezdjan 8908 (z toho na wsach 1001); Müchno 504 (na wsach 161), Pirna 1833 (na wsach 664), Freiberg 648 (na wsach 290). Po tajskim cyla direkcia 11,893.

2. Krajiska direkcia Lipšl.

Hejtmanstwa: Lipšl 2542 (z toho na wsach 551), Grimma 387 (na wsach 190), Rochlitz 194 (na wsach 73), Döbeln 248 (na wsach 60). Cyla direkcia 3371.

3. Krajiska direkcia Zwicau.

Hejtmanstwa: Chemnitz 1749 (z toho na wsach 468), Zwicau 1351 (na wsach 420), Annaberg 964 (na wsach 401), Plauen 1299 (na wsach 760), Schönburgske knjejstwa 369 (na wsach 62). Z cyla 5732.

Cyla diöcesa ma 20,996 duski a roscie jara pschez pschiczałowano.

Předpomjenje. W lécze 1834 mějše drezdanská direkcia katolikow 5673, lipšlowka 1920, zwicauška 1624; 1855 hžo přenja 8068, druhá 2281, tsecja 2971.

Cyrkwińskie nowinki a powieszcze.

Bajerska. W Delnjej Bajerskej je jedyn farar, ktorohož wosada je bjez schule, ze swojich pjeniez tajku založil a rjany schulski dom ze wschim za-staral. Wosada pak mot někotrych schkręczałkow naschczęjuwana a pschichodnych woporow za něshto wuzitne so hlapje bojo, wobara so tajki dar mot swojoho

fararja wzacj; duż fleji schulski dom njevuživanu a džecji dyrbja nimo njoho do dweju druheju wsow do schule khodzicj.

3 Regensburga. Jen a węzow (tormow) biskopskeje cyrkwie bu krajsne dotwarjena a na druhej so tež pilnje twari, tak zo budże drje w lęcje 1870 hotowa.

3 Stuttgarta. Württembergski kral je pschistojne město k twarjeniju noweje katholskeje cyrkwie pschipokazal. A twarbje je 54,000 schësnałow na-hromadzenych.

3 Eislebena. Bonifacijowe towarzystwo założi tudy (w Lutherowym narodnym měscze) 1858 mission a da wot jenohu duchownego we wotnajathu býdlenju bože služby džerzicj. Dokelž wosada pschibjerasche, bu 1863 khęza ze zahrodu kupjena a twarjenjo cyrkwie zapocząta, kotrež drje so lętsa dokonja. Cirkel budże 7000 toleri placicj, ale jenož połoca móže so zapłacić. Wot lönischeje nazymu su so tu někotre swójbh hewjerjow (Bergleute) z Polskeje a Hornjeje Schlezynskeje zaſydlili. Polach dawaja dobrą pschiffad z pilnym wopłtowanjom božich službow a ze swojej wulki pobožnoſću pschi thym. Total bu tam zaſy 141 džecji katholsch kschczętenych a 47 k přenjemu swjatomu woprawjenju wjedzenych. Do schule khodzi 46 džecji a 16 protestantow bu total tam wobroczennych.

Polska. Wot tam su stajnie pscheszehanja katholskeje cyrkwie skyszecj. Tak bu biskop we Žmudzi ze swoim kapitlom a swojej kenciu ze swojoho dotal-noho sydla we Wornje do Kowna w najdalszimi róžku swojeje diöcesy pschesadzeny a smě za lęts jenož junu na tsi njedzeli do Worna pschinę. Psched krót-kim dosta wón wot ruskoho naměstnika tsi dny domjach arrest a dyrbjesche 1000 rublow schtrazy placicj, dokelž bě pschi wophtanju jeneje schule džecjom katholski kschij cžinieč porucđil a je napominal, zo býchu katholskej wérje swérne wostale. Knježerstwo cžini wschitko mózne, zo bý tamnišchi lud k schismatiskej wérje pschewjedlo, ale wjesni ludžo wostanu katholskej wérje swérni a tež bjez wosobnimi je jara mało wotpadnikow.

3 Čech. We wosyroczeńej litoměřiskej diöcesy wudžela lętsa s. sakrament firmowanja něhduschi missionar a biskop we Patna (pschi Gangefu) w Indijskiej wysokođostojnych k. A. Zuber z rjady kapucinow. Tež je wón w Litoměřicach duchownstu swiecžiznu wudželał, tež jenomu bratrej ze swojoho rjada Józefej Kalasancej z Nixdorfa, kotryž je 13. augusta w Rumburgu přenju Požu mschit džerzal. Biskop Zuber je rodžený z Wina a je khorowatoseje dla domoj pschi-schoł, wón je klóštrej w Linzu pschidżeleny a na pscheproschenjo je nětko do Čech pschischoł.

Italska. Archbiskop ze Spoleto je wésmu powiescji wo džiwach wudał, kotrež fu so psched swiecžiznom swjateje Marije „romenich kschęcjanow“ we wulki Chapali blízko Spoleta stałe. Wón mjenuje 15 taikich džiwow a pschidawa

wschitke podrobnoscje wo tym. Wschitke wosobh (parochowh) w tej powjeszej mjenowane su hiszceze zive a meza wernoscz spodzivnych podawkow wobswedzicjz.

Francowska. W mescze Mezu je so 14. junija spodzivne wustrowenjo stale, kotrej francowski czasopis „Propagateur de Lille“ takle powjeda: Kniezna Anna de Clery, dzowka generalnogo prokuratora pschi khejorskim swaze w Algierskiej, bu w starobie pjez ldt na khribiecze wot Bozeje ruczki zajata; dokho so pronicawsh, zo by sczehwki tajskoho slhorjenja pschewinhla; tola w swoim 11. lscie 1856 dyrbicsze so lehnyez. W Mezu je kozdomu znate, zo mozesche wona pschez chle poslensje dzewjcz ldt jenoz z rukomaj hibacz, na drugich rukach pak b'e chle wokhromila. We wulskim woslabjenju mozesche wona jenoz na khribiecze lezecz, mjesche czasto wulke hlowubolenjo a njemoesche ani kuska nohu naczahnycz. Krutu jebz njemoesche zviesz a wuziwache jeno woczerstwacie napoje. Ze tomu hizo pjez ldt, zo jeje lekar Dr. Barin wuprasi, zo njeje zana nadzija na wustrowenjo; runje tak sudzachu najslawnishchi lekarju w Parizu a Straßburgu. Jenicke, schtoz wobhu knieznu hiszceze posylniesche, b'e jeje ziva wera; koyd tydzien da so wopravjecz; hdyzku si slatoczka a hubjene jeje moch dowolaschu trochn dzelacj, nalozowasche kozde wokomisnjenju k zhotowenju plachtow abo pschi krywadlow na woltar abo drugich cyrkwiniskich debjenistrow, kotrej wuschiwasche; pschi tajskim dzeliczne ruch hacz k wozjomaj wuzbehujene; a pszech zhibnjene kolenje skuzeschtej jez pschi tym hako blidko. Pschez chle dzewjcz ldt njemoesche so na nohu postajic. Wutoru 13. junija, swjath wjeczor psched swiedzeniom wecznoho czesczowanja najswjetciszchego sakramenta wophia ju tamnischii farar, chyrsche so dzakowac za darsene 400 krasnje wudzelenych rozi, kotrej b'e wona k wupyschenju woltaria poslala. Njenadzich pschipanu fararjej myslizka, tu khoru pscheproszec, zo by so nazajtra — friedu psched Bezym ejelom wot swojeje komornich do cyrkwe donjesz dala. Tonle dzeni mjenujch mjezachu wobhdlerjo teje hasy, na kotrej tez wona bydlesche, polhodzinsku pobozenecz k najswjetciszhomu sakramentej. Pschispominicz dyrbim, zo so pobozenecz wecznoho so modlenja k Najswjetciszhomu w Mezu jenoz kozde schworte lato djerzi. Pobozenecz traje potom w kozdej wosadze tsi dnh, pschi czimz so wobhdlerjam jenotslivych hasow pol hodzinh k tutej pobozeneczi postaja. Kniezna de Clery zwoli stonoznje do fararjewoho pscheproschenja, kotrej jez hiszceze pschispomni, zo do cyrkwe daloko nima. Duż so dashe nazajtra, pschewodzana wot swojeje maczerje a kujenie Coetlosquetoweje, wot swojeje komornich njesz a zepjerasche na uju swoju hlowu, kotrui nimale 10 ldt njebešche runje dzerzecz moħla. Dokelz njebe mežno, ju dospolne zwoblekac, bescze jenoz do plaschcza (mantla) zawalena. Hdyz b'e to cyrkwe pschischa, synh so komornica, kotaż b'e khora na rukomaj dzerzala, do preñijeje ławki a mjesche ju na klinje. Qedom b'e so khora poczaka modlicz, cjujescze żakosne bołoscze a prajesche k swojej komornich: Hdyz b'hych psched najswjetciszchim sakramentom njebyla, byd z hlosom zawałala. Na

to bě skýschej píkotanjo w jeje stawach a wona zatwóka: Modleže so, modleže so! stajče mje na kolena. We wokomisnjenju na to stanu, khodžesche runje a wotendze jara hnuta domoj, pschi cžimž ju jenož macž a ta druga knjeni za ruku wjedžeschej, z radoscju plakacej. W tjoč popoldnu wróciſi so wona sama do chrkwi ſt. nýschporu, a nazajtra rano w 7. ržesche ſt. swjatomu woprawjenju. Wona džesche bjeze wscheje cuzeje pomochy ſt. woltarzej po pječ ſkhodženſach. Hacž do njedzele 18. junija běſche ſhdomkróč w chrkwi. Jeje lekar Dr. Barin je wuprajil: „Schez wſchitých lekarjo dokonječi njemóžachu, je Boh sam ſczinił.“ Biſkop Dupont de Loges wophta hnydom wohromjeniu (tač jej cyłe město rěkaſche); mnichosč ludzi wſchelakich powołanju ſhodži ſt. njeſi, zo by ſo pſchepoſkazalo wo jeje wuſtrowjenju. Knjezna de Clerh, kotrejž moch z kóždym dnjom pschi-bjeraja, pſchejſe ſej processiu we wofarže 23. junija ſobu cžinicž. Wona tež woprawbiſe ſobu džesche bjeze wscheje podpjery cyku hodžinu. Wot 14. junija njeje žane hlewýbolenjo wjach zaczula. Duchowna wýſchnoſež je ſo wo tutym wuſtrowjenju halo ſpobižným pſchepoſkazala.

Norwegſka. Bjeztymzo w Schweijskej pſchelupjenjo ſt. naſchej chrkwi kóždoho ze krajinohho zaſtojnſtwa wuzankuje, ma katholska chrkej w Norwegſkej swo- bodu a ſu katholske wosady w Christianii, Drontheimje a Bergenje, ale jenož prénischa ma chrkej a duchownoho. Bjez Lappami (ludom w polnöcnej Norwegſkej) ſkutkuje 5 missionarow a ſu tam 3 cyrkwi.

Chinesiſka. Now ſwjatoho Fránska Xaverskoho, jaſoſchtola Indiſkeje, namaka ſo na kupje St. John w chinesiſkim morju. Dlěſhi cžas mějachu katholikowje w Macao a Hongkong wulku žadoseč, tónle najwažniſchi row w Chineſkej wophtacž. Pschi wſchelakich zadžewkach njemóžachu pak pucžowanjo předh dokonječi hacž 20. novembra 1864, na lětnym wopomnječiu toho dnia, na ko- trymž bě ſwjathy Fráns posleni króč božu mſchu džeržal. Bjez pucžowarjemi běchu wjacori duchowni a knjezojo z Honglonga, kaž někotſi francowſich missionarowje do chinesiſkich draſtow woblezcjeni. Woni pucžowachu na wulkej paroſkodži, kotrūž běchu ſt. tomu wotnajeli. Hdyž na kraj kupy ſtupidu, pocžachu hnydom row toho ſwjatoho phtacž, kotrž tež bórž ſt. swojej radoscji nadendžechu. To bě tſecje wophtanjo wot toho cžasa, hdyž bučnu zemíſte powoſtanči toho wulkoho ſwjatoho wot Portugaliſkych wotnijene. Dwoj ſamjenjej buſhtaj tehdom poſta- jenej, jedhу z portugaliſkim a druhı z chinesiſlim napismom. Poſlenje wophtanjo ſta ſo tomu cžesczownomu městu w lécze 1815, hdyž tam biſkop z Macao 15 dnou pſchebýwasche a twarjenjo tolſteje murje wokoło rowa wjedžesche. Kupa zda ſo wot nazdala puſta, tola ſu tajke jenož horž; doły ſu jara rjane a wot Chi- nesow wobozéklane. Now Fráns Xaverskoho je pod horku blízko pschi morju. Spomnjena murja běſche hiſčeje w dobrým rjedje a je zwjieselace, zo ja Chineſowje njeſi zahubili. Wophtanjo tajkeje mnichosče Europyjanow na tak wopu- ſchzeným měſeče wubudži najprjedy maſy njemér bjez Chinesami, tola bórž ſo

pschiblizichu a pomhachu stan (celt) nad rowom twarież, pod kotrymž potom dwanac žo duchowni kožu mschu woprowachu. Potom bě hischeze wulka boža mscha a przedowano w portugalskej ryci wot missionara Boedina z Macao. Na to bu tam nowh kamenj postajenj, kijz ma tajkele napismo: Założene wot duchownych z kollegia s. Józefa z Macao a wot wótcow z towarzystwa Jezusowego w St. Francisko 28. novembra 1864. Céle towarzystwo, hdyž bě s. Francisca w zastrupiu prostwu proshlo, so spokojene zaszy domoj wróci.

— 2 —

3 Lujic a Sakskeje.

3 Budyschina. Kaž slvychachym, je 20. augusta jena serbska kniežna — Marija Lipic žec ze Sernjan w klöschtrje hiltbjezinukow (Elisabethkow) w Kaadenje w Čechach swiatoczne sluby (profes) wotpoložila a sej klöschtryske imjeno Aldalberta wuzwolika.

3 Klöschtra Marijine je Hwězdý. Tudy je na s. Bernarda I. professor Pfeiffer z Litoměřic předowal.

3 Klöschtra Marijinoho Dolu. Na s. Bernarda předowasche tu z daloka pscheproscheny předar, mjenujec k. farai Dr. Bíly z Pschedklaschtera pola Tischnowic (Tischnowa) w Morawskiej. Joho wosada wuziwa cyrkej 1782 zbehnjenohho klöschtra Porta coeli (Breta njebies), kotryž je tudomny klöschtr pscheb něšto lětami zaszy kupit, zo by jón z nowa z kniežnami cistercijskoho rjada wobřadzik; ale wschelakich winow dla so to nětko hischeze stacj njemóže. W tu khwilu ma klöschtryske twarjenja hischeze wulki fabrikant wotnajate; jenož ta krasna gothiciska kschijowa khödba je wuprózijena. Cyrkej sama je w lécje 1233 w romanskim stylu wot českéje králowny wudový Konstancije twarjena; jeje pschichodna džowka Kunigunda, mandjelska českého krála Wjacława I. založi w tym samym lécje klöschtr Marinh Dol we Lujic. Na dompučju wophta spomnijený k. předar, halo wubjerny českí duchowny a spisowat verje znath, tež nasch Budyschin a nasche tachantstwo.

Naležnosće towarzystwa.

Do polkadanich su na lěto 1865 swój pschinosčk zapřaczili ll.: wucjer Jan Žur ze Zdžerje, Jakub Scholtz z Kac̄her, Jakub Schěral z Neuhofa, Kubler Jan Full ze Zdžerje, žiwonoscerka Marija Kac̄hporkowa ze Zdžerje, wucjer Miltawský Hilda z Kalbic, gymnasiasť Leidler w Praž.

Na lěto 1864 dopřacži: L. w Pr.

PSCHICHODNE ČÍSLO WUÑDŽE 24. t. m.

Cejchczał L. A. Donnerhal w Budyschinje.

Katholicki Polak

Cyrkwiński časopis,

wydawany wot towarzystwa S.S. Cyrilla a Methoda
w Budyšinie.

Płacizna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płacizna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Číslo 12.

Budyšin, 23. septembra 1865.

Lětnik 3.

Pius IX. jako bamž a jako kral.

(Słownezenjo.)

Pschindžemž skonečnje ē posljenomu swjedecžju: Pius IX. jako kral. Wopisanjo jeho skutkowanja jako regenta zwonka a znutska swojeho kralestwa je jara wobschérne a tu njech sežehnuje wopisanjo skutkowanja Piusa IX. jako swětnoho regenta w nutskowym cyrkwińskym kralestwa. Krajne hospodarstwo je Pius IX. pshez zakon wot 28. oktobra 1850, wo kotrymž wón krajnych radžicžerjow za pjenježne wobstaranja (Finanzen) nutswjedžeshe, jara wuzběhnýl. Tale rada pschehlaďuje a pruhnuje wschitko pschezchylne kaž wosebite, płaczienia dolha, dawki atd. Wona wobsteji ze 20 stavow, kiz sebi bamž z tajkich muži, kiz su jemu wot krajnych radžicžerjow předstajene, sam wuzwola. Wschitich dyrbja 30 lét stari, czeſcžownoho a sprawnoho žimjenja abo we wobſedzenju wulſich kubłów abo wuežerjo na wysokich wucžernach abo pschekupcowje bhež. Wysche tych 20 radžicžerjow, kiz su zastupjerjo swojich provincow a wschitich swětni, pschindže híšeče 6 wot bamža pomjenowanych sobustawow, kotrež japoschtoſku komoru zaſtujuja. Tsto su zaſy swětni a druzh tsto su duchowni, prälatowje. Pschedsyda tychle radžicžerjow je pshech jedyn prälat, kiz ē ministerſtwinej njesluscha, jeho naměstnik je runje tajki. Woni so za tydženj tsi krócz zhromadža a čas jich zhromadženja wucžinja za lěto tsi měsach. Woni pruhuju kóžde schěsz lét na- mětih wěſtých a kóžde lěto namětih njeſtých wosebitých wudawkow. Wysche toho su so pod Piusem IX. krajne dovhody zjawnje rozmnožile pshez założenjo telegrafow, ponízenjo nutshódnoho cła, wjetši wunoſh k póstow, wuzběhnjenjo

selowoho a tobakowoho dawka atd. Dolg, kiz po padze republiki w lècze 1849 poltsecja milijona studiorw (jedyn nimale tolej a 13 nsl.) wuczini, ve w lècze 1858 chyle zapłaczeny a hîsceje nadobizna 142,966 studiorw. Krajne dokhody so na naisprawnisho trjebaia a we wschitlkh rjadowniach pjenjeznoho wobledzbowania je wulka złutniwoœcž. Zda (civiliſta) bamža wuczini 600.000 studiorw a wot tych doſtanu zaſtojnich a zapoſlanch 100,500 studiorw a na muſeje atd. so khêtro wjese nałożuje. Niebyli bamž wot Piemontesow wurubjeny był, by jeho kraj jedyn z najbohacziſhich był. Tež za wuczeńje je Pius IX. wjese czinił, wosobnie je won dokhody wysokie wuczeńje (Sapiencia) w Rómie powjetſhil a tež wysoka wuczeńja we Bologna ma jeho staroseži so wjese dżakowacž. Tež za wschelake wêdomnosće je so won staral a tohodla kardinalam a duchownym porucził nowe knihi wschelakich wêdomnosćow założić a wudacž. Pschez wulaz bu w lècze 1858 wuczeńja za némich w Rómie lèpje zrjadowana a wobledzbowace wustawu małych džeczi (Kleinkinder-Bewahranſtalten) w Rómie założene. Skoncziſje ma so spomnicž, ſhto je Pius IX. za fabriki a rjemiesla ſtuklował. Won je nie jeno wustajenich dovolil, myta wustajal, wschelake przedkowacza krasnje podpjerak, ale tež wschë ſredki k tomu pozbêhnył; tak je pschistaw (Hafen) w Terracina powjetſhil, mniohoſcž pschelupſkich a kóznych zjenoczeniſtow wobkrucził a wjese spomožnych ſtukow wuwiedł; pod nim buchu železnich wot Roma do Fraskati a Civitavecchia natwarjene, a do Ankona, Bologna a Neapel zapoczątate a wjese druhich wulkich dželow założenyh. Z toho krótkego nastawka so spóznaje, zo swétne kniežerstwo Piusa IX. so chyle najlepje wjedzenym krajam Eŭropy runa a zo je Pius IX. halo kral za spomoženjo swojich poddanow runje tak starosežiwh, kaž won halo bamž potrebnoſcze chylej cyrkwe z luboſcze polnej starosežu wobpschimuje. Tak wobzanku swoju powieſcž wo Piusu IX. halo bamžu a halo kralu z tym pschecžom, zo mohk tak wo nécim luboſcž a czeſcž k tomu wulkomu bamžej pschisporicž.

Pscheszanske missionstwo.

(Dale podawane wot Hff.)

Pscheszéhanja, kiz chyrkej w Chineſiskej pod kniežerstwom Kien-longa za-hubichu, veču jeno pokraczowanja czerpjenjow, fotrež ſchesczenjo toho kraja derje znaſachu. We wjacorich krajinach veču tsi ſplashi marträrijow jeneje a teſesameje swójby. Wulke pscheszéhanja wot lèta 1763 njemóžemh wuwostajiež. Jedyn swědk praji: „Wschitch, kiz dyrbjachu naſtróženi bycž pschez marträrfke instrumenty, poſkazowachu naſylniſhku krutoscž we najhôrſhich marträrah; podarmo bijachu jich do wocžow, hacž do krewje, podarmo mjetachu jich na zemju a rozbichu jich ze ſchudami a kijemi; woni wotmołwicu: My ſmy ſchesczijenjo a chcemy tež tajich wumrjecž, a tale krutoscž wubudzi tež hiez ſudnikami spodziwanjo, zo woni mar-

trajšam prajachu: Cžohodla chceče wumrjecz? posluchajcze jeno zwonkownje poruczenosciam khežora, a w potajnym wercze, schtož chceče. Jedny jim na to wotmolwi, bjez tym hacž jomu katojo stavý į martram wjazachu: „Njebojčie so, zo mje pscherobrocicze. Kschesjan so cjuje zbožowny, moželi za swoju wěru czerpjecz. Na to spoczinachu so martry a mandarinej so předby woštudži joho martrowac̄z hacž tomu te martry czerpjecz. Bjez chlym časom stejescze joho macž bjez wſchóho pothablanja pschi nim a hdž joho chle rozłamano ho a z krewju wobdatoho widżesche, wobſchimy joho a praji: Ach daj namaj khwatač, Bohu za tu česecz so bžakowac̄z, kotoruž je tebi wopekažal. Hacž jedyn druhi, kiz bě jara ranjeny, swoju wěru zaprécz njechasche, a wot jenoho pohansko ho zestarjenoho pschecjela į tomu wabjeny a proscheny bu pschez ſłowa: hewak chcu į twojim noham wumrjecz, wotmolwi jomu martrat: Ja bych twoju ſmijercz jara wobželno sczik, ale bjez dwela by sebi nechtó myslil, zo ſym ja w mojim nětžisčim bycžit wina na twojej ſmijerczi. Hacž jedyn tsecz, kiz bě lekar a nimale zaraženy wot jenoho młodzenca, swojoho móta, proscheny bu, jomu dowolicz, za njoho czerpjecz, wotmolwi wón: Mój mótko, cžohodla chcesch mi krónu wzac̄z, kotoruž mi Boh pschihotował je? A to su wot tych týsacow pschitadow jeno někotre, kiz nam połaznia, kaskoho ducha je wera swjatoho martrarja Schęzpana a Jakuba w chineskich kschesjanach wubudžila. Tele krawne pschecjehanjo trajesche wjac hacž džesac̄z lét. Někotři drje we tych martrach wotpanychu, kaž nam tež swjath Chyprian powjeda, zo so to samo w joho času stalo je; ale wjeksha mnichoscí, a to nic jeno wjerchojo, ale tež zaſtojnicy, wojač, pschekupcy, wotroczy, žony, haj samo džesac̄z prćowachu so přenim wuznawarjam runja bycž. „Ze wſchech stronow ſlyſchimy ſtonanjo kschesjanow“, piſche jedyn, kiz pschi tym pschecjehanju w lēce 1746 sobu džel bjerjesche; „wſchudžom su woni do rječazow kowani, abo na czahadlo (Folter) mjetani, wſchudžom su z najhōrſzej kruſoſcju mocowani, Krystusa so wotrjec.“ Ale woni mějachu swoju wuežbu wot muſkich z wucžernje swj. Pawola a hliboko do jich wutroby bě zapisane, zo „czerpjencja toho swěta nicio njeſſu napſhęczo kraſnoſczi, kotoruž nam wozjewjena bycž dyrbi“. Haj sami najslabſci runoſczechu so tym mócnisčim. Hacž bu holszka džewjat-naczych lét psched ſudniſtwo czechnjena, počoza taſku wjefoloscz na tej česeczi, kiz so jej pschez wuznaczo imjena Jezuſa ſtač dyrbijesche, zo rozžlobjeny mandarin wuwola: „Njewesch ty, zo ja móć mam tebje į ſmijerczi wotsudžicž?“ „Zow je moja hlowa“, wotmolwi wona; „ty móžesch mi ju dacž wotrubnycz, ale njewurjek-nita wjefoloscz budže mi moje žinjenjo Jezuſa dla zhubicž.“ Subních, kiz drje móžachu tule rycz wobdzivac̄z ale tola nic zrozhymicz, radžachu ſej nětk bjez sobu, kaž bychu taſkomu wuznaczu mježh ſtajicž móhli, pscheloz to czerpjecz njemóžachu, zo same holsch a džesac̄z jich hroženjam so ſmějachu a jich martry zacpjac̄hu. A tak mandarinojo wobzankuhy, dokelz wucžownikow pschemocowac̄z njemóža, chcedža jich wucžerjow jathych wzac̄z, a tak so roszčeroſczi ta powjescz, zo dyrbi wſchudžom

za missionaram so phycer, a zo kózdyh zaftojnik, kóromuž jedyn tajki czeknje, za sobustawa toho zdejška džeržanu a k khostanju czechnjeny býc dýrbi. Hacž dotal běchu so missionarojo, hacž runje běchu marträflej króny dla jom pschischi, swojej wosadu dla kózdomu strachej wuwinyli. W tym pscheszéhanju léta 1746 njedwělowachu, zo je někž za nich prawy čas smijercze pschischol. Boni běchu swojim wosadami wschitke wuczby dali a pschihetowachu so jim tež hischeze tule dačz.

(Pschichoduje dale.)

Cyrkwienske nowinki a powiescje.

Pruſſia. Ministerstwo je nowozaloženu seklu myſſlerjow (fogitantow) w Pruskej pschizwoliso. Založer noweje wěry je ſcheczeny žid doktor Eduard Löwenthal, kótryž je wo tym knízku napisal: „Nabožniſtvo bjez wěry“. Sektarjo maja pschisfuschnoſcz so z časami zhromadzecz a ſebi ſwoje wumyſlenja ſobu dželicz, kotrež pak dale žadny druhu pschipóznacz ujetrieba.

Pruſſia. Na předarskej zhromadzizne w Mühlhausenje w provincy Sakskej bu, kaž Kreuzzeitung píſche, zawiedzenjo woſebiteje (privatneje) ſpowiedze do protestantskeje cyrkwe wobzanfnene. Pastor L. Dietrich cítasche w tym naſtupanju rozprawu: Duchowny w zaftojstwie ſpowiednika. W ſzczehowachm rozhrežowanju bu pschipózne, zo je zacíſnjenjo ſpowiedze njeſměrnu ſchodus za ſcheczaufte živjenjo pschijeslo. Něcti pastorowje pak wobkruczachu, zo je nowe zawiedzenjo ſpowiedze pola protestantow w nětčiſtich wobſtejenjach njemóžne. Skončuje zjenczíchu ſo w tym, zo je woſebita ſpowiedz (kaž ju katholska chrkej wot ſpočatka ma) jenicejch prawa a zo ſo zawiedzenjo teje ſameje kózdomu do wole da.

Z Freiburg a w B. Indy wumrje 4. septembra tajny radžiczel, dom-dekan a professor moralski Dr. Jan Ksch. Hirſcher, rodžený 20. januara 1788 we Alt-Ergarten we Württembergskim.

Polska. Njedawno bu komiſſia wot rusowskeho naměſtnika do ſlawnoho ſwiatoho měſta w kloſchtrje mnichow Paulinow w Czeniſtochowje poſlana, zo by wſchē tamniſche drohotne cyrkwienske wěch zapíſala a jich placíznu poſtaſila. Chcemh wěricz, zo ſo to žanoho njehódnoho wotmyſlenja dla ſtało njeje. Komissia je ſo takle wuprajila: 1. w kafchicju pschez zaftojnikow zacíjinjenym je za 19,164 rubli drohich wěcow; 2. w cyrkwienskej poſkádnich za 76,036 rubli; 3. w klapali ſviateje Marije za 73,227 rubli, z chla za 168,597 Po ſkónczenym pscheladownju bu wſchitko priorej kloſchtra za podpiſanu kwitowanu hacž na dalische pschepodate. Spodžiwna wěc je, zo bu złotnik z Warschaw, kž bě pschi komiſſii, nahle wot Božeje ruczki zajath, hdyž ſwjeczo ſviateje Marije deſe bjerjesche, hacž runje bě jomu prajene, zo ma ſo to kaž hewak jenož wot duchownych ſacž.

Zo je wón nahle tam wumrjeł, je wěsta něc, kotrž šym wondanjo sam we Warszawje wobkrucicž slyšchal. Schtež němſke nowin ſpomnichu, hako bu wón z jědem zawdath był, je zatraschna lža a k tomu hlypa doſč, dokelž tam ludžo runje tak derje wjedža, zo fo taſke zawdacžo tež hischeze z morwoho cjeła dopokazacž da.

Pólska. Eurowý general Murawjew je w gubernatorje Kaufmannje hdbnoho naſtupnika doſtał. Wón jězdji po kraju a hroži wſchudžom Polakam, zo budža z Litwó wuhnacži, jelizo njeſchistupja k rusowſkej narodnoſci a k schismatiskej wérje.

Z Poznańja. Tudy rozſchérjuje ſo z wulkej wěſtoſcu, zo je nětk, hdhž buchu wſchě namjetu k zaſhwobſadženju wuprózdnjenenoho arcbiſopſkoho ſtoła na pschifluskichim měſcze razpjet pokazane, zo je nětk kamžowý nuncius na dworje we Brüsselu, hrabja Ledochowski k poznańskomu arcbiſopej poſtajeny a zo ſo joho präkonizacija hžom we pschichodném konfiroriu stanje. Tuta powjescž je cžim bóle napadnyla, hdhž ſo předtý za wěſte džeržesče, zo namjetowaný, jara měruje zmyſleny domdechant Brzeziniski wobkruczenjo doſtanje. We Lembergu wuſhadzace pólske nowin "Gasko" k tutej powjescži pschistaja: Hrabja Ledochowski je syn pólskoho emigranta, je ſwoju zdželanofcž na Parizu a Romje doſtał a dřeſchi čzas miſſionar we Americh był. Wón je z najwyscha 45 let starý, ale jara wobdarjeny, wyskowučený a we wſchém naſtupanju pschikladných duchownyh. Pólskeje rycze je jenož mało mócný a za pólske prćowanaſa njeje ženje pschimiliſtracž poſkazal.

Z Rakuskeje. Pschi pschiležnoſci pječvžesatnho měſchniſkoho jubileja najwyschodoſtojnho arcbiſopa we Erlawje we Wuherſkej ſu joho cžeſezwarzio jeho jałmežných a darrž za chrlwje, ſchule a khudobu po ſwojim znacžu wobliczili a wezjewili. Woni poſkazuja, zo je tuten jenitki chrlwinski wěrč k najmjeñschomu 396,228 ſchěſnakow wudželiſt. A ſchto wepruju chrlwinsch a duchowni njeſchecžlo za dobre, wujtne a rjane? A je traž Erlawſki knjez arcbiſkop we naſtupanju darmiwoſcze mjez ſlužownikami katholskeje chrlwje „těly wrobeli“? Zaměſcze nic.

— We Rzeszowje we Galiciji bu psched frótkim med. Dr. a wokrjeſny ſčkar Jan Towarnicki, 92 let starý, khowaný. Čyle ſwoje zamoženjo, wjac hacž 200,000 ſchěſnakow, wotkaza chrlwjam, ſchulam a khudym.

Wuherſka. W měſcze Rabje džeržesche 6. augusta k. Anton Kölby ſwoju prěnju božu mſchu. Po evangeliu ſta ſo zajimawý ſluk. Nowoſwjeczený duchowny ſhyň ſo na pschihotowane ſydlo pschi woltarju. Tu pschiblizi ſo k njomu knjeni, kotrž polſaňwſki ſwoju prawicu połoži na podatu knihu ſwjatoho ſezenja a praſesche za duchownym wóſe a z hlybokim hnučzem katholske wěrywuznacžo po poruczoſci trientskeje chrlwinskeje zhromadžizných, kajkež dyrbí kóždž z protestantisma wobroczený zjawnje wotpołožicž. Tale dotal Lutherſka knjeni bě macž

mijenowanego duchownego, a temu je hjo drugi z jego synow, kotrejz chce do duchownstwa zaśinpischi swoje żywienio służby katolickie charkwie poswiecic.

Z Italii. W Ankonie je bě wjèle ludzi na cholera wumrjeli. Duż nasta tež w drugich miastach wulki strach. Biskopowie wudawachu tohodla pastyry-ſke listy. Milosćiwie sotry, kotrejz buchu předh wschelako pschesczehane a skon-čjuje z Ankony wuhnate, wrócićmu so na przestwru měschczanszeje radę zaſy do miasta. Wone tež zabywski na přjedawachu kschitwu wothladowachu staroscziwje khorych. Francowski konsul k. Castellane wotstupi jim swój hród k hospodowaniu khorych a rožda 500 frankow skrotam po starzych, kotrejz běchu na cholera wumrjeli.

Z Roma. K czesci zbożnoho P. Berchmana djerzesche so we charkwi swj. Ignacjia wot 11.—13. angusta wulka swiątociność. Wulcotny dom bōži bě krasnije wudebjenj a liczba pobožnych jara wulka, dokelž tuón zbożny hjoem předh wosebite poczeczowanjo pola luda wuziwasche. Dokelž swiaty wótc na dniu swj. Mlarje doniebjesiwacza we Romie njebe ale we Castell-Gandolfo psche-kywasche, njemóžesche tež po pschiwuczeniu swj. požohnowanju z loggiie Marie wjetsczeje wudzelicz, a tak bu tón krócz tak mijenowana benedictio urbi & orbi we Castell-Gandolfo poszczenna. — Swiaty wótc je Ankonskemu archibiskopej 500 studiorum k wudzelenju na cholera skhorjenym pschipostak.

Z Roma. Srzedź toho měsaca je so swiaty wótc zaſy chle strowy z idnioho hrodu do Roma wrócił.

Z Francuska. Maximin Giraud, tamón pastyrski hólc we Salette, kotoromuž so 19. septembra 1846 macz boża wozjewi, je njedawno we Romie do kamżowych zonarow zaſtupil. Melanie Matthieu, pastyrka holcza, kotrejz bu tohorunja hnada tamnoho njebjefskoho żywienia k dželej, je żywa we kloschtrje we Vendzelskej jako „sotra Marija wot kschiza.”

Z Iriski. Wuciąhowanjo z tutoho k Vendzelskej skuschacoho kraja pschi-bjera stajnie; pschi wschim tym njepschestawa nuza w katolickim ludzie. Vendzelske kniježerstwo potkoczuje katolisku chkej. Katolikowje dyrbja tu k lepschomu pro-testantow dawacj, ketsiz so wobohaczeja z katolickich fundacijow, kiz su něhdh katolickiej charkwi wudrjeli a konfiscirowali. Wobydlerstwo chleje kupi wunoscha pschez 6 milijonow, iniez tym je jenož 693,397 protestantow. A tola je tam 12 anglikanskich biskopstw założonych. Łetne dochody anglikanskeje charkwie wucią-nieja 3,909,522 teleri, z czegož biskopowie 466,666 teleri bjeru. Biskop z Kil-fenora, ketrohož diöcesa ma jeno 251 wórcow, bjerje 4000 puntow sterlingow. Protestantstkich fararjow je 1510, derje placzenych. Tak ma pastor w Garry-sone (wosada je 35 dusz) 1268 puntow dochodow a pastor w South z 119 duszemi 1546. Druzy maja druhdy 9 a 11 dusz. Nekotry pastor wosłada swoju wosadu a chrkę jenož junu w swoim żywienju. Ale katolicki dyrbja so sami wo swoje duchowne potrjebnosće staracj a su w tym hiszczę wot kniježer-stwa zadżewani.

Chinesiska. W Nankingu žadasche džesacjeltna holčka swjate firmowanjo. Missionar chyšche jeje wěru pruhowac̄ a staji jej taſke praschenjo: Hdy by tebje, hac̄ budžesč firmowana, mandarin (khezorew̄h zastojniſk) dał do jaſtwa ſadžic̄ a hdy by ſo cze wo twojn wěru praschal, ſchto by jomu wotmoſtila? Holčka praji: Bých jomu wotwolila, zo ſym pſchez Božu miłosć ſchęſcianka. Ale, tak ryczesche missionar dale, hdy by tebi z khostanjom ſmierze hrozył a hdy by tebje nucžil, ſo ſwjatohu evangelia wotrjec, ſchto by ſežnila? Wotmoſtila bých jomu: „To nječinu! Kato (draežo), tu je moja hłowa! Wotrubaj ju!” Na to bu holčech ſwjate firmowanjo wudželene.

Zadnja Indiſka. Missia w Tonkinie a Kochinchinie, hdyž dyrbja missionarowie wjèle ſchęſcianſow czerpječ, ma ſchęſc vikariatow a jedyn pro-vikariat. Nawječorna Kochinchina liczi 19 missionarow z towarzystwa euozkrajnych missiow, 22 tannischich duchownych a 25,000 katolikow; naranišcha Kochinchina pał 5 missionarow, 23 tannischich duchownych a 32,000 katolikow. W połnionej Kochinchinie je 5 missionarow, 16 tannischich duchownych a 26,000 katolikow. W Tonkinie je 75,000, w ſriedzynym Tonkinie 150,000, nawječornym 139,000 a naraniškim 60,000 katolikow. Cyła missia ma 57 missionarow, 248 tannischich duchownych a 507,000 dusz. Wyshe toho je w tannischich francowſkich wosadach Kambodža japoſchtoſki vikariat z 8 missionarami.

3 Lujich a Sakskeje.

3 Wotrowa, 3. septembra. Nimale poł lěta po wotemrjeciu naſchoho wjelerazkužbnoho fararja, wysokodostojnho knjeza Jakuba Wornacza bu nam wot naſcheje duchowneje wyschnoſce newy farar wuzwoleny, wysokodostojny knjez Jakub Wels. Džensia ſta fo joho zapokazanjo do nowoho zastojinstwa. Wosada běſche k joho powitanju pſchede wſu, ſriedz wſy, pſched kerchowom a faru cęſtine wrota, z pletwami wudebjene, natwaric̄ dala. Zahe rano zjěchachu 19 wosadni na rjenje wupyschenych konjoch hac̄ dale. Byſie napſcheczo a wocžakowachu tam pſchikhad knjeza fararja. Tutton pſchijedze z Budyschina, pſchewodžanu wot wysokodost. knjeza can. cap. seniora Pjeha a knjeza direktarja Scholtu a bu pſchi prěním zefkanju, wutupivši z woza, wot khelektarja Pětra Smolky z rjanej ryczu powitanj. Spěwaſo kherlusich jěchachu potom jězdní pſched wozom, napſcheczo klinčachu zwonu wotrowskeje cyrkwe na powitanjo. Pſchede wſu pſchi prěních cęſtunych wrotach čjakaſche dotalny administrator z wysokod. knjezom Antonom Bukom z Drežđan, ze ſchulſkej młodžinu a mnohoſcju wosadnych a czzych a powita knjeza fararja do wosady. We wobkhadnym cžahu džesche ſo hac̄ cyrkwi, w předu jězdní, potom khorhowje, ſchulſka młodžina z knjezom wucžerjom Kralom, a wosada spěwaſche, z posawnami pſchewodžana pod naujedowanjom knjeza wucžerja kherlusich; na posledku džechu knjeza duchowni we cyrkwinſkej

drascze. W cyrkwi psched woktarjom pschedstaji wysokodost. kniez senior Pjeh wosadze nowoho duszow pastyryja z dleszej rycau, na czez jomu z pschedpodaczom cyrkwianych kluczow farfse zaistojinstwo pschedpoda. Kniez farat wuspewa na to „Veni sancte spiritus“ z pschisluschnymi modlitwami a po wobkhadze z krepjeencu mjesjche won swoje prene a to jara wutrobne predowanjo k swojej wosadze. Na bozej mischi psched wustajenym Naiswyciezsichim sluzeschtaj detalny administrator a kniez Bnk. Po bozej mischi bu „Te Deum laudamus“ zaspewane a wot wosady dale spewane, khersusche dopoldnia a popoldniu buchu z posawnami pschedwodzane. Po nyschporach piskachu pojawiistojo na farfku dworje k cjesci knieza fararia a wjeczor spewasche serbske spewne towarzstwo „Zednuta“ pod nawiedowanjom knieza wuczerja Krala wschelake stare a nowe spewy. Wjedro hojesche swjatocznoscji. Boh zohnui nowoho duszow pastyryja a joho wosadu! Hd.

Z Lipska. Pjatk 8. septembra wjeczor 10 hodzinach pschijebze k nam nasch najwyschodstojnych kniez biskop, zo by tudz cyrkwijsku visitaciju dzierzał a swj. sakrament firmowanja wudzieslowal. Sobotu a pondzeli vechu pruhowanja we tudomnych schulach, njedzeln po swjatocznej bozej mischi pak wudzieslenjo spomienohho swj. sakmenta na 133 mloozencow a kniezn. — Wutoru wotjedze won do Grimmi, hrzez toho runja 6 mlodzych sobustawow tamnischeje wosady z hnadi swjatoho ducha wozbozi.

Z Dreždžan. 12. septembra wotdzerza so we katholickej schuli na „Queckbrunnen“ swjatocznosc, kajkaż so we wjese latach bjez tudomnymi katholickimi wuczerjemi mela ujeje. Na tuthym dniu imieniny swjeczesche, wjesciontach postrowjeny a wobdarjeny, kniez wuczer F. R. Lufft swoj pjezdzesatny zaistojniski jubilej. Kniez superior Bernert pschedpoda tomu samomu, wot Krala jomu najmilosciwsczo spożeczeniu złotu zaſlužnu medaillu.

— We katholickej hłownej schuli budze 2. a 3. oktobra po porucznoſci najchnadnischego knieza biskopa powšitkomna zhromadzizna katholickich wuczerjow japoſchtoſkoho vikariata wotdzerzana. K wobdzieslenju na tej samej su wschitach direktorjo, katechetojo a wuczerjo japoſchtoſkoho vikariata pschedproſcheni (nic pak nuzowani). Też hosczo su witani. Wonkozne sobustawu namakaja po żadanju wobhdslerjo we swiéboch, a chyli so k tonu wobrdejcz na knieza superiora Bernerta abo na knieza direktora Dresnera.

Naležnosće towarzstwa.

Do poſkadniczych su na l. 1865 dale zapłacili ll. rentant Besser w klosztrje Marijnej Hwězdze, mlynk Jurij Wawrik z Kanec, Mladlena Ryčerjewa z Mikoczie, kubler Michał Pjeh ze Swinjarnje, kubler Jakub Duezman z Mikoczie, kubler Jakub Pjeh z Baczonja, pjeclar Petr Želnař z Kukowa, zankar Jan Schotka z Panczie, ſtudent theologije Michał Nola w Prazy, gymnasiaſt Jurij Čyž w Prazy.

Katholicki Poročalnik Cyrkiewski časopis,

wydawany wot towarzystwa S. Cyrilla a M. ethoda

Płaćzna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

w Budyschinje.

Redaktor: Michał Horaik.

Płaćzna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Číslo 13.

Budyšin, 7. oktobra 1865.

Lětnik 3.

Kscheściąnskie misjonstwo.

(Dale podawane wot Hff.)

Pater Alkober bu najprěnšći hrabnjeni a na czechadle cžiwiowanji. Hdbyž pohani joho z njecžesnymi praschenjemi wobcežowachu, wotmołwi z wótrym hłosom: „Praschenja satana njezaſluža wotmołwjenja.“ Tak buchu pozdžischo duchowni Rojo, Serrano a Diac jeczi a žałosnje pschešamani a skoncowani. Prěni da sudniſkam wotmołwjenje, zo je hižo 30 lět w China był, poslenjej dwaj pał buschtaj bjez wſchóho praschenja katum podatej. Naipilnisscho pał bu czechowym biskop Sani pýtanji. Zo mohł kscheścięnam martry żałutować, kiz woni joho khowanja dla czerpjačni, poda so sam z mužnoſciu a dostojoſciu japoschtoła sudniſtej a doſta zdobom 25 pułow do woblicza a krótka potom zas 95 a bu skončenje po 30 lětnej japoschtołskiej službje na dnju 26. meje 1747 martrowanji. Joho poslenje słowa k latej běču: „Mój pſcheczę, ja du do njebies, a bých cze rad ſobu wzacž chchł.“ Joho krej bu po tamniſkim waschnju wot ſurowoho rubježnika a złostnika hromadzena, ale bórzy bu z rubježnika najhorliwschi kscheſčan. Zjawne wostudzenjo, kiz halo swědczenjo pohanow za pſchibjeranjo wěřh placži, irjebashe tele słowa: „Kiczba tychsamych, kiz je won hižo zawiedł, je tak wulka, zo wſchudżom, hdzej so w naschim poddanstwje wobrocžimy, nicžo hacž kscheścięnow njewuhladamy; a schtož je hiszczę wjac̄: samo ſtawý ſudniſtwa, haž ſami wojach ſu jomu podbacži.“ A poslenje wopisanjo ſwjatoho Dominika praji: Schtož pał japoschtołskie ſlukti biskopa z Maurikastro najbole wudebi, bě to, zo

wón Chinesow nic jeno k prawej wérje dowiedźe, ale tež k najwýszychszej dospolno-
sczi pohnu. Liczba kschesčianskich kniežnow, kiz žadachu pschez swjate sluby Bo-
hu so poswjeczicž, bě tak wulka, zo nas na dny přenjeje chryſwie dopomija.
Wulke chineske pschesčezhanjo lěta 1747 je we pismje wot jenoho chineskoho sta-
wiznarja napisane. We pismje zaſtojnika wulkeje krajiny je khězor pschez wotpó-
ſancow proſcheny, zo by so wo wulkim ſtukowanju misionarow a wulkej kroh-
loſczi a luboſczi k wérje pschepokazal. Hdž buchu woni w rjeczazach wjedzeni,
praji tónle zaſtojniki, pschindzechu thſach ludži, zo móhli jich widzecž a pschewo-
dzeč; wjacori poſazachu pschez syly swoju zrudobu, haj žony a holch poſla-
nýchu psched nimi a dawachu jim welschewjenja. Kóždy chyſche so jich droſty
dótknyc̄. Haj, praji won dale, jedyn młody muž, z imenom Čhing-Sinou,
wobeńbje hiſhcze tu hlupoſc̄ do předka tejeli mnohoſcze ſtupicž, jich napomi-
nac̄ projicy: Boh to je, za kotořhož wý czerpieče, njedajcze so wot ſmjerze pshe-
winyc̄. Žane lepsche ſwědczenjo wot chineskich kſhesčianow a wot jich wucze-
rjow so njehodži dac̄. Powjesc̄ toho zaſtojnika pohnu khězora k kručiſkim kaz-
njam, ale jomu so džesche, kaž wſchitkim, kiz chyčhu wěru Kryſtusa wukorjenic̄.
Wſchitrojo wucžb̄ Jezusa, kaž jich won sam imenowasche, njeběchu mužowje,
kiz so pschez taikoho pschecžiwnika pschewinyc̄ dachn; a hdž woni swojich rycer-
ſkich wucžownikow napominachu za Kryſtusa czerpicž, dyrbjachu jim tež pschez
ſamotnū pschitkla poſazac̄, kaž to cžinieč maja. Raimonu Bohu ch. ſch. th modlene
męc̄? praschesche so přeni mandarin patera Beutha, hdž woni psched ſudom ſte-
jesh. Tomu, kiz njebjo a zemju ſtworil je, wotmołwi won. O tón hubjeny
praji, zo ſtaj njebjo a zemja ſtworzene! Daječe jomu džesac̄ pukow! To běchu
puki, kiz ze ſhlym ſijom pschez woblicze date buchu, bjez tym zo bu hlowa
znak położena. Najbóle bu marträř po přenim abo druhim razu poſkuſheny.
Potom napisa mandarin ze chineskim pismom imeno Jezusa a woprascha so mar-
träřa, ſhto tele imeno znamuje. Na to praji won zchromadženym pohanam:
To je imeno druheje parſchony naſwjeczischiſe Trojich, kiz je naſchoho wumo-
ženja dla cžlowiecž naturu na so wzala. Druhi króč džesac̄ pukow, wuwola
mandarin, a tež tsecž króč bu khostanjo wróćzane, bjez tym zo marträř ſwo-
joho wumožnika wuznawasche. Dwaj měſacaj pozdžischo won wumrje. Tak ru-
nasche so jedyn missionar druhomu, přeni kaž poſleni Paterej Beuthes; jedyn
pschemo druhoho bu martrowany. Džen 12. ſeptembra 1748 buſchtaj wótc̄ař
Tristan de Altermiž a Jozef Henriquez w jaſtwie zadajenaj, a 28. ſtobra ſcž-
howachu jej ſchitro dominikarjo a tak měſesche kóžde lěto, haj nimale kóždy
měſac swojich marträřow. Zich duchowne džecži pak, hacž runje swojich du-
chownych paſthryſow wurubjeni, běchu toſa hiſhcze mócní doſc̄, taſte njezboža
zniſecž. W nekotrych krajinach poſazachu, zo ſu ſhlym marträřſomu ſtolpej ſtupicž,
hdž tež žanoho měſchnika k pomoch a k tróſtej nimaja, zo móža lěta dolho
po pschitaznach cyrkwie živi bhež, hdž tež jim duchowni potewzaczí ſu. Wobaj

skutkaj staj wot wěrnościowych swědkow wobkruczenaj. Wukhwalenj pater Paren-nin bě z jenym starym tartarskim wojskim wychim znath, kij do towarzystwa kschejcjanow sluschesche a kotrymž won hako swětny kapłan sluzesche. Won sam praji: Ja zhremadżam kschejcjanow na swiatych dniach w mojim domje, my modlimy so hromadze, ja postaju jim póstne dny. Wschitch su pełni żadoscze missjonara wuhladacj, bożu msczu kschejcę a swiate sakramenty wuziwanacj. Wjacori njejsu dwanacie lét dolko żano ho widzeli. We chineskim missjonistwje njeje niczo zjaw-nisze, schtoż zadżerżenjo wuzerjow kaž wuzownikow mocnischego wobswědej, hacż herliwość, z kotrejż so cžile k wérje dżerżachu, haj hdhż tež dolki cžas biez du-chownych a wot wsčitkich sakramentow wuzanknjeni běchu. My kschejimy dżew-jatnacze lét po Beuthowej smjerci, hdżż hysceje pschecjehanjo trajesche, drugohoho missjonara swoje spodziwanjo na mužnosći tych hewak bojaźnych ludzi wu-prajicj a swēru tych khwalicj, kij biez wscheje pschiležnosće po wérje žiwi su, a hacż runje missjonara nimaju, tola njewotpanu a swoje dżecji kschejicj dadża.

(Psichoduje dale.)

Kschejcjanske postrowjenjo.

Kschejcjenjo postrowjeja so wot 300 lét pschi zetkanju, powitanju a rož-żohnowanju ze słowami: „Budż khwaleń Jezus Chrystus.” Al derje tak cžinja; pschetoż schto placz i neschto pschecj, schtoż człowiek dacj nijemóże a snadž ani nochce? K cžomu chcesh z hubu stajnje poczescjowanjo a sluzby w postrowjenju psficijecj, hdżż blijschoho we wutrobje nječejejsch a so wotwiałujesj jomu sluzbu wopofazacj? Zawérno lepie je, wschitko, schtoż cžinimy w słowie abo skutku, cžinicj w mjenie naschoho knieza Jezusa Chrystusa, jomu dawacj cžescj, pschez kotrehoż smy, schtoż smy, so hibamj a trajemj, biez kotrehoż niczo njejsmy, zahinjemj a wumrjemj. Duż budż khwalene mjenu toho Knieza a nic nasche mieno. Tohoda so postrowjejm ze słowami: Budż khwaleń Jezus Chrystus.

K woziwienju tohole kschejcjanskoj postrowjenja bu psched létom w Romje wuzanknjenje wudate, kotrež naschlani cžitarjam w pschelóżku podawamj:

„Dokelž njeje żane druhe mieno pod njebjom date, w kotrymž möhli zbožni bież, hacż mieno Jezus, w kotrymž wschitke nasche žiwjenjo, nasche spo-możenjo a horjeſtačo wotpoczyje, pschez kotrehoż smy wukupjeni a wuswobodżeni, spożęgi hamž Siktus V. zbožnoho wopomiecza dżen 17. julija 1587 z bullu (wukaznju) „Reddituri” wotpusk 50 dnow wschěm wěriwym, kotsig so w kotrejž-kuli ryczi pobożnje postrowjeja ze słowami: „Budż khwaleń Jezus Chrystus” abo na te postrowjenjo wotmołwjeja: „Do wěczenoscje” abo „Amen” abo „Něko a pschecj”. Dale połny wotpusk w smjertnej hodzinie wschěm tym, kotsig su taſke khwalobne waschnjo postrowjenja w žiwjenju měli, hdhż so z hortom abo we wutrobje shdżż ryczecj nijemóža) k mjenej Jezus wokaja.”

„Hdhż je w někotrych krajinach do waschnja pschijsko, pschi bjezšobnym

postrowjenju k mjenej Jezus pschitajecz mjeno Marija, pschizwoli hamz Klement XIII. na prostwu generała rjadu Karmelitow 30. novembra 1762 toho runja wotpuſl 50 dnow, hdyzkusi býchu ſo poſtrowjeli: „Khwaſený budž Jezus a Marija.”

„Bo pak býchu wériwi na ſpomožnym ſtukowanju wobeju mjenow Jezusa a Marije bôle a bôle džel brali a jej prawje často pobožnje na jazyku a we wutrobje měli, je naſch ſwjath wótc Pius IX., hnutu pschez prostwy něotrých biskopow, tajke pschizwolenjo na wſchitkich prawjewěrnych rozſcheris, tak zo býchu wſchitk, kíž ſo w kajkejzuli ryči poſtrowjeja ze ſlowami: „Khwaſený budž Jezus a Marija”, abo k tomu wotmołwjeja: „Někto a pschech” abo z podobnými ſlowami, wſchě te wotpuſli doſtač móhli, kotrež ſu w ſpomnjenej bulli pomjenowane. Date w Romje, džen 26. septembra 1864.”

Tohodla khwaſeje toho knjeza wſchitke narody, khwaſeje joho wſchitke ludy, prajich: „Budž Khwaſený Jezus Chrystus” a wotmołwjech: „Do węcznoſcje; amen;” pschetož „ſchtóž mje wuznaje psched c̄lowiekami — praji tón knjez — toho wuznaju tež ja psched swoim Wóteom, kíž je w njebjesach.” — Poſtrowjejcze wſchitkich ſwjathch (t. j. kſchesčjanow) w Chrystuſu Jezusu!” napomina ſwjath Pawoł w liſce ſi Filippſkim na 4. ſtawje w 21. rjadku.

(Blahověſt.)

Chrkwie a wuſtawy we Warschawje a Krakowje.

Hijo dawno běch ſebi wotmyſliš, hlowne wěſta rozdželenije Polsſeje wo-
pytacj, tamniſchi ſlowianſki lud a kraj naſwiedzicj; w zańdzenym měſacu ſym ſkončnje tele wotmyſlenje zdžela wuwjescj móhli, wophtawſchi hlowne město ru-
ſowſkoho džela Polsſeje — Warschawu a Kraków, w lécze 1846 Rakuskej
pschidželeny. Njepodam tu wobſcherne wopisanjo teju městow, ale mam za pschi-
hodne, wosebje na jejı chrkwie a někotre wuſtawy ſpominacj.

Warschawa je starodawne město, kotorhož ſpočatko do 12. lěſtottka ſaha. Wot 13. lěſtottka bě Warschawa wobſedzeniſto polſkich wjerchow Mazowszeje a potom hlowne město tohole wjerchowſtwa. W lécze 1526 bu ze polſkim kraleſtwom zienocžena a wot lěta 1596 do 1795, hdzejz bu za poslenjeho polſkoho krala Stanisława Augusta Polſka tsecji krócz rozdželenia, běſče Warschawa kralowske ſydkowe město. Petem bě město w pruskej moch do lěta 1807, hdzejz Napoleon I. warschawſke wjerchowſtwo založi a je ſakſkomu kralu Vjedrichu Augustu da. Po padze Napoleona bě Warschawa hlowne město polſkoho kon-
gressowoho kraleſtwa (kaž je na Kongreſsu 1815 tworjene) pod ruſowſkim khežo-
rom, kíž ma tam dotal svojich najwyschſich zaſtojnikiow. Město je iara wobſcherne, ma pschez 3000 khežow a pschez 200,000 wohbydleri; wone leži pschi rěch Wisle, pschez kotoruž rjanu, njedawno hotowu železnu lěſycatę abo gitrowu móst do pschedměſcie Pragi wjedže. Bóle hacž něhduschi kralowſki hród, w kotrymž

kommandant chleje, hiszceje we stawje wobleżenia sa namakaceje Polskieje bydli a psched kotrymž połanscy Czerkiesowje na straži (na wasche) steja, bōle hacž něhdusche hrody polskich wychschich zaſtojniskow, bōle hacž z rusowſkim wojskom woſadżene twarjenja a rjane zaſrody zajimaja nas chrkwe a wuzitne kſcheseſzanske w uſtaw̄y. Z cyka je w mēſeże katholickich chrkwioſ 31, rusowſkich abo ſchismatikich nětko hižo 6 (najbōle pschedwarjenych z něhdusich katholickich), grikofkoſzjenoczena (unitska) 1, lutherſke 3 (najwjetſcha z nich je 1781 twarjena); židowſkich modlerňow je 94. W nasich katholickich chrkwach ſym ſo dželawę dñy a njebzelu pschedopazaſ, zo je polski lud jara pobožny. Někotre chrkwe ſu chly džen wotewrjene, druhe zamkaja ſo popołdnju w jenej. Psched widszich tam pobožnych modlerňow psched woſtarjemi klecžach, czasto na wobliczu ležach abo kaž na kſchiz rozpjatych, ſhtož ſu, kaž móžesč z wobleżenia ſpóznacž, husto woſobni ludžo. Chrkwe džerža ſo jara cziste, a ſym we wſchelakich na wſchelakich dnach trjechil, kaž tam wſchitko rjedža a phſha; woſebje je w koždej chrkwi woſtar, i czesci ſwiateje Marije ſtajeny, z wencami a živymi kwětkami debjeny; najbōle ſwécza ſo ſwēch psched woſrazem čenſtochowſkoho woſraza nabruń mołwaneje ſwiateje Marije. Psched wjach chrkwemi ſteji rjane kamjeńne ſwjeczo ſwiateje Marije, kotruž wjeczor lampa mile woſwěſla. W chrkwach a khalapach abo w kloſtach ſhödbach je wjele wopomnjeniſkich taſlow zaſadženych, na kotrychž ſu imena ſenirjethy napisane, ſotsiž ſo modlitwam potomnikow poruczeja, na pschitkach ſteji pod imenom: Proſh wo wóteženach, wo zdychnjenjo, wo zaſtupnu proſitiwu atl. W někotrych pobocznych khalapach, hdzej ſo do chrkwe dje, abo w kryptach, podzemſkich khalapach, ſtajeja tež czeka wotemrjethy w rjanych kſchczach a wot tam dje abo jēdze czah pschedwodžerjow na poſrjebiňſčijo psched mestom. — Eſtož nětko katholiske chrkwe naſtrupa, je najwjetſcha archibiskopska (metropolitanska) chrkje ſwiatoho Jana. Węzo ſo pschi tħm dopomnimy, zo tam prawewužwoleny archibiskop Felicjusz nětko dolhi čas božu ſlužbu mēcž njemiože, dokelž je joho rusowske kniežerſtwo z Warszawą wotwjezło a do Jarosławia w nutskonnej Rusowſkej zapokazało, hdzej ſwojej diocesii niežo poruczeſz njeſmē! Chrkje s. Jana je najwjetſcha w chlym mēſeże a w gothicofojendželskim ſtylu twarjena; w lēcze 1840 bu po planje ſlawnoho architekta Adama Idzikowskiho na wječzornej ſtronje bōle wutwarjena. Nutskowny poſlad je zajimawy. Na wulkim woſtarju je rjany woſraz „ſwiaty Marija woſdata z jandzelemi, pod tym ſwiaty Jan a s. Stanisław“ wot venecianskoho wumjolca (Künstler) Jacopo Palma Giovanni. Spominjenja hdne ſu z nowiſchoho časa kamjeńne ſwjeczata na woſtarach a gothicfa kletka z 12 japoſchtołami. Tež ſtolpy ſu z pschihodnymi figurami debjene.

(Pſchichednje dale.)

Chrkwinske nowinki a powjescze.

Z Prahi. W blízkej wsi Podol da, kaž pražsks Blahověst psche, nje- dawno židowsks kubler Sobotka wjesný swjath kschiz za swoje pjenjezh ponowicz a město wokolo njoho do zahrodky pschemenicz. Toho dželaczerjo dýrbjachu na džen poswjeczenia tohole s. kschiza dželo wostajic a w swjatoznej drascze k tej pobožnoſci pschinc. Tónle kniez je tež 25 schéſnakow na kúpienjo schulſkich po- trjebnosćow darik a pilným džeczom po pruhowanju darh dawał a chce tež pschi- chodnje kózvolěnje na schulu spominac.

Polska. Na Litwie twarja pschez 300 rusowskich schismatiskich chrk- wjow, tež w mestaczkach a wsach, hdzej hishcze schismatikowje njeſsu. Liczba katholſkich farow pak dýrbi so wo poſoju zmieniſhicz. Nětko tež kschczenja pod dohlađowanjom policaſtwa ſteja. Kózdy khežnik dýrbi nowonarodzenych policiji wozjewicz. Za katholſke kschczenjo, pschi lotrymz dýrbi tež policaſſti agent pschi- tomny hycz, je policaſſka taxa poſtaſena, za hólczka 10 a za hólczku 5 rubli. Schtož pak swoje džeczo da schismatiskich kschczejic, njetrjeba niežo placjic, haj doſtanje na požadanoſjo 25 rubli dara. Tak wabja so ſlabi k wotpadnjenju wot chrkwe!

Z Roma. Francowských wojsach maja ſkónečnje wotczahnhycz, wězo nic wſchitch. Tež so bamžem tohodla niežo njeſtanje; Napoleon budže so wo to ſtaracj, zo italských republikanarjo a zjednoczerjo Italskeje z Florenza Rom nje- stanu. Francowských wojsakow bě tam dotal 15,000 muži a bamžowych 8000; nětko ma so liczba bamžowych něcht poſwjetſhicz. — W rydzi, pschi poſlenim konfiftoriu džeržanej, wobroczi so bamž pschecziwo potajnym zjenoczeniſtwam a ſwobodnym murjerjam; won dopokazowaſte, zo woni nochcedža dobre ſtukowacž, kaž wudawaja, ale zo pschecziwo chrkwi a knježerſtu dželaja, kaž je z jich pschi- ſahi a jich potajniſtrow widzecž. Bamž wobžaruje, zo so ſwobodne murjerſtwo czerpi, hdjž so tola nabožne a dobroſtukowace wuſtawu zamkaja. Wón ſkorži na mjeſczenjo tých, kotsiz dýrbjeli ſwobodne murjerſtwo zatamacž. Bamž je ſwiatocžnje tama a wuzamkuje ſobustawu a jich zafitarjow z katholſkeje chrkwe. — Džen 22. septembra běſche w Romje wulſe requiem za něhduschoho generala bamžowoho wójſka Lamoricière, kij je njeſdawno zemrjel. Tež lud so pobožnie wobdzeli. — W poſlenim konfiftoriu je bamž wſchelakich biskopow we wſchech dželsach ſweta wobkruczil.

Dalmatiſka. Psched někotrym časom zemrje najstarski biskop w Ra- kuskej, k. Bondini, biskop na Chvaru (Leffina), kij bě 1775 rodženy a wot 1828 biskop.

Schpaniſka. Nětko ſu ſo nimale wſchitch biskopja w Schpaniſkej psche- cziwo pschipóznaſju nowoho italskoho kraleſtwa w zjawnych liſtach wuprajili.

Francowſka. Francowských biskopowje ſu ſej doſtojne dželo wotmyſlili.

Woni chcećja wopomnik stajicj tamnym 1500 duchownych, kotsiz su w czasu prenjeje revolucije (wot 1789) ze swojoho wótenoho kraja wopokazani a do czubh wotwjezeni byli. Tóule wopomnik ma wobstacj z wysokej, z dalska wiżomneje a phisneje statuh, kotaż budze na morskim brozh psci měscze La Rochelle postajena, z wotkelsz buchu tamni duchowni wotwjezeni. Tamż je tajke wotmyślenjo pochwalił. — Mandzelska ministra rozwuczenja knjeni Duruh je z protestantstwa do katholskiej chrkwe psciestupiła. — Dendzelska knjeni Howard je na swoim kuble Beauregard pola Versailles, hdżez so wona wosebie za kudzych jara starasze, wumrejla. Krótko pscie swojej smjerci a w przedyczuciu teje sameje wobroczi so wona k naszej katholskej wérje.

Rusowska. Ruske nowiny Golos podawaja sczehowach nastaw. W poslenskich czasach je so Rusowska njesmernje powjetshała wot naranscheje strony; nětko je pod russkim kniejsztwem wjac wohanow, džzli je ich było w czasu prenich pöslow wéry, kotsiz su naszych wótcow wobrocziли. Nětko widzi wuczba Chrystusowa, z kotrejż jenieczych prawa zdjelaności wukhadza, mało posroczeniwań hiez naschimi sobukrujanami, kotsiz su hiscieje w hrubej czemności wohanstwa živi. Wopokazuje so z rozprawh nascheje „amerikanskeje kompanuije“, zo so naschim missionaram dotal njeje radziko za polsta lét, zo bych tamnischich wobydleri do wéry Chrystusowej psciwiedli, haczrunje maja cji sami mało luboscze k swojemu staromu nabožniſtwu. W Sibirskej so kscheszancka wéra z chla njerozscherja, haczrunje stej tam dwie missiji w Altai a Baikalu. Preñischa wopsciaja połodnišchi džel kraja a bu założena 1830 pscie archimandrita Makarija, kotrž za 14 lét 700 wohanow wobroczi. Joho nastupnych njebechu zbożownischi; licja tam w tu chwilu 5000 kscheszanow, ale wjetši jich džel skuscha kscheszanstu jenož po mjenje. Druha missija psci jézorze Baikal tež njekejje, haczrunje je hido w 17. létstotku założena t. j. wot pscidżelenja thchle krajow k Rusowskej. Zda so, zo je so tu w spoczątku kscheszanstwo lóžo rozscherjaló; ale wot połojch 18. létstotka su missionarskie džela mało wuzitka pscinjekle. W lécje 1821 bę wjese procowania, ale mało poradzenych skutkow. W lécje 1861 bu wosebite biskopstwo tworzene, ale przedowanjo biskopa zda so tak mało wuzitka mécz, kaž nižszych popow. Z wonka mjezow rusowskoho khejorstwa preduje so wot rusowskej chrkwe jenož w Chinje, ale droga missija nima wuzitka ani za wérę ani za Rusku.

Smýrna (w Afii). Tudy kaž wschudzom su sej katholske miloscjive sotry w czasu straschnieje cholery wulku khwalbu dobyle. Bez dzivanja na nabožniſtwo (wérę) a narodoscj phtachu wone wschitkich wopusczeniowych a pomoc potrjebnych; w kóždym džele města, wodnjo a w noch, widzachu je ludzo k najhórszim khorym khwatacz; ani horcota dnja ani zdalenoscj khorych je njewotrafci.

Madagaskar. Wo katholskej tudomnej missiji pisze so do „Mondę“: Psci wschitkim politiskim měščenju na naszej kupje kężeje nascha missija; psciech

wjach ludzi da so kſchęcic̄. Wulka wjes blisko Tatariva žada missionarow, ale bohužel njemōžem h nětko žadoc̄ dexpjelnic̄. Wóshym ze 16 džec̄ji prěnjoho ministra Rainilaiarionha je kſchęzenh; herba tróna po kralowne Nasoherinje, malý prhne Navahiz̄, wopytuje schulu jesuitow, ujeje pak hishc̄ze kſchęzenh. Žendzelsch methodistowje poškrac̄zują w swoim džele abo w swojej schłodnosći, ale s̄ich mōc je so pomjeniſhila. Tich wjerzic̄er předar Ellis zhubi b̄ržy najwažnischu podpjeru. Chyjo methodistiskoprotestantske missiony założic̄, postaji wón wojsklich komandantow w mestach za „japoſchtolow“, ale ani jim njeporuc̄ji, zo b̄chu jenu swoich pschiložnicow puſchęcili. Preñi minister chee nětko swoim wojsklim zaſtojnikiem nowe „japoſchtolstwo“ začazac̄.

(Dobre skntki.) Prjedawſhi hishc̄ze živh bayerski kral Ludwik I. wuznamjenja swoje wysoke lēta z wulkimi dobrymi skutkami. Tak je dwē dobroczynskej fundaciji założil, kapitalej 10,000 a 20,000 schēnakow daruju. Z danje prěnischoho dyrbja so khubzi na wocžomaj khorci a z druhoho ludzo hubjeñch stavow hojic̄. — Wójwoda Gracioli w Romje ma wulku khežu we wotdželenjach z jenej abo dwemaj swomaj, hdžez khudym swójbam býdlenjo dawa. Psched krótkim wopyta hamž tule khežu; tež wopyta, žohnowasche a wobdari wschē tam býdlace swójb. Hdžez so wójwoda hamzej za wopytanjo džakowasche a praji: „O kaf zbožownoho czini mje taſke wopytanjo!“ wotmolwi hamž: „Ach ně, ja sym tón zbožowny, ja sym a chci býc̄ wótc khudých. Wy sc̄je mojim džec̄zom dobrotu czinili, ja dyrbju so wam za to džakowac̄!“

3. Suičy a Sakſkeje.

3. Budyschina. Pschichodnu póndželu budžetaj tudy wot naschoho k. biskopa dwaj diakonaj za měščnikow swjeczenaj, k. Bruno Friebele z Budyschyna a k. Józef Plewka z Dražbjan.

3. Budyschina. Nasch krajan k. Clemens Conradi z Budyschyna, ko- trhž bě nimale schtyri lēta domjach wucžer w pôlskej zemjanskej swójbje we wo- khuskej guberniji Rujowſkeje, je so psched krótkim domoj wrócił a naſhwilnje za wncžerja pschi druhej schuli w Dreždjanach pschischoł.

3. Dreždjan. Tudy buchu někotre wucžerske města z nowa wobsadžene. Tak stoj sem pschischoł dotalnyh wucžei w Hubertusburgu k. Pawlikowski a do- talny annabergski k. Schmidt.

3. Radworja. Nasch k. kapłan Duczman, kij bě administrator we Wo- trowje, je so zaſy k nam wrócił.

Katholicki Poroč

Cyrkwienski czasopis.

widawany wot towarzystwa S. Cyrilla a Methoda
w Budyšinie.

Plaćizna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Plaćizna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Cislo 14.

Budyšin, 21. oktobra 1865.

Lětnik 3.

Cyrkwie a wuſtawy we Warschawje a Krakowje. (Pořazovanjo.)

Z mnogoscze wopomnikow pschi murjach a stołpach je woħladanja hvdny, kotrež je z czerwienoho marmora poslenimaj wjerchomaj Mazowskej Stanisławej († 1524) a Januszej († 1526) stajeny. Rjenijschi je hiszczęze wopomnik z běloho fararskoho marmora po modelu Thorwaldsona a wot Laboureura w Romje za 16,000 toleri w l. 1831 zhotowjeny, z napisom, kotrež po serbsku takle řeča: Stanisławej Dżerzifrajej Małez hrabi Małachowskomu, pschedsydże sejma . . . , kotoromuž so radzi býc padaceje wtežiny pschedsyda, padnijeneje pošlynej, wožiwe neje radzicjer. . . . krajanej býz kħwalbnymi naiskħwalbnischomu. Wumrje 29. decembra 1809. Pschedčezej ludu. Kaž lud Małachowskomu imjeno „Przyjaciel ludu“ dawashe, tať pschedpoznawa hiszczęze džensniscchi dzej zaſtużby z czeſtnymi pschedimjennami; tať řeča spisowar Stanisław Jachowicz „Opiekun sierot“ (zaſtaracjer syrotow) a druhí wo dobroczinjerſke wuſtawy starosćiwy znath starý knjaz we Warschawje „Ojciec sierot“ (Wóte syrotow). Wopomnik poslenjoho 19. novembra 1861 zemrjetoho swjeczącoho biskopa Jana Dekerta z jeho portraitom ma tajke pōske napisimo, kotrež nječ čitarjo sami pschedložič spytaja: „Jan Dekert . . . przez plenipotentow miast wolnych Rzeszy pospolitej 23./10. 1791 za dziecię ludu przybrany i przez marszałków sejmowych Korony i Litwy do schyłku życia gorliwy. Zgasł 1861.“ W nastupanju wumjelſtwa su hiszczęze ważne: narownik (rowowh kamień) Usprilla

Pacello, dwórskoho hudźbnika króla Zygmunta III., rjana to głowa z kararskoho marmora; pschi stołyje na lewej stronje je mosaikowa podobizna (portrait) primasa wjercha Michała Beniawskiego (zemret. 1794), wubjerny wudżelk sławnoho Rafaelli. — Farska chrkej swjatoho fischiza missionarow, psched fotrejz na powyśczenym měscze kamienntne swjetcjo „Khrystus fischiz njeſo” steji, je tež wulka a phschna. Wona je z dobroćinih darow w lęce 1696 po planje Józefa Bellotti twarjena a ma dobre wobrazh na woltarjach. Klétki je ze železa kowana wot warschawskoho mischtra. Tež staj tu marmorowaj narownikaj jenoho kardinala a jenoho biskopa. Z chrkwij zjenoženih klécktyr missionarow, wot kralowej Marije Ludwiki założenih, ma swój seminar, wulki knihownju a knihicjjscejernju. Nětko su do klécktra tež jene ghymnasium započazali. — Farska chrkej swjatoho Alexandra na drozh „Nowy Świat” je rotunda z kuletwarem a ma tež někotre rjane wobrazhy. Na przedku woltarnoho blida je z kararskoho marmora rjenje dželany „Jezus w rowie ležach” naturskeje wulkoſcze z kielohu marmora kararskoho, wubjernje wurbaný, z Rema w 18. lětstetu pschitnjezeny. — Farska chrkej swjatoho Karla Borromejskoho je hakle 1849 po planje Hendricha Markoni a po podobnoſci romskeje chrkwe Santa Maria Maggiore twarjena. Nutsla debja ju wosiebie schthri wulke wurubane swjetcjata doktorow chykwje: swjatoho Hieronima, s. Ambroſija, s. Hrjehorja Wulkoho a s. Augustina, wuwiedżene wot Pawoła Maliniskiego. Wupukle wobrazhy (basreliefs) su tam jara rjane, najwoſobniſhi pschedstaja swjatoho Karla Borromejskoho, wudželacoho najswjetcjjschi ſakrament w času mora 1576 w Milanje. Na róžku prěnjeju stołpow staj swjataj japoſchtolaj Pětr a Pawoł. Wschě 26 stołpow su z latohu železa, wulki woltar pał z kararskoho marmora. Z wonka su we wukutach 20 figurow patronow kraju; je tam n. psch. swjaty Stanisław biskop, s. Stanisław Koſka, swjata Bronisława, s. Kunegunda, s. Salomea a s. Jadwiga. — Chrkej s. Merezin a mnichow Augustinow je jena z najstarszych we Warszawje z lěta 1352. Tu džerži so kóždý džen jena boža mischa pschipoldnu w 12., že zamyslom fundirowaną za tajſkich pobožnych, kiz njemóža (pał khoru pał we wſchelakich ſlužbach) zaže do chrkwe pschincz. — Chrkej kapucinow (kofiz — pschipoldla to spominam — tu do kapucu na głowje noscha a nic malu čapku) je 1692 wot króla Jana Sobieskoho natwarjena. Na woltarjach a w klapalkach su rjane wobrazhy, z džela wot polſkich a z džela wot italskich molerjow. Je tu tež klapalka króla Sobieskoho, w fotrejz stej w pschihodnych kaschczach započojenej wutrobie Jana Sobieskoho a Augusta II. — Na krakowskim pschedměſčeju, khtož je wulka scheroka hasa, dawa rjanu napohlad chrkej boſy karmelitow, założena 1639 a dokončana hakle 1716; wona ma rjanu façadu (prědk) z wiele stołpow wobſtejacu. Wobrazhy su wot Smuglewicza, Chechowicza a Hadziewicza, professora molerſkeje akademije we Warszawje. — Chrkej s. Ducha předh paulińska je wosiebie znata pschez to, zo su wot tam prěnje czahi spěwajo khěrlusche psched wu-

dýrjenjom zbezka schli. — Cyrkej dominikanow je w italskim stylu twarjena a ma wobieje wjele wobrazow, tsi rjane kapalki a někotre rjane narowne wopomniki. — Wulka je tež cyrkej mnichow bernardinow z wobschérnym klóschtrum; wona steji jara rjenje napschezo kralowskomu hrodu njedaloko mosta. Klóschtr je něko zdechnieny, dokelž běchu někotři mnišcha hako pělni duchowni k insurgen-tam schli; město 20 mnichow je tam někto jenož jedyn starý wostał a druzi su wschitich wupołazani. Znutecka je cybla cyrkej al freseo (na czerwih kalk) wn-molowana z wobrazami ze žiwienja swjateje Han⁹, dželo mnišcha Valentina Ze-browskoho. Spowiedne stoh, lowki a pulsy su ze wschelakobarbjenym drjewom wusadzane. — Wohladanja hóDNA je tež cyrkej s. Józefa z klóschtrum knježnow wisiſtlow, wot kraloweje Marije Ludwiski założenym, a z drohimi cyrkwińskimi wěcam; dale cyrkej knježnow sakramentow, założena w italskim stylu pschez mandzelsku krala Jana Sobieskoho z wopomniskami a darami tuteje kralowskeje swójsk; tohorunja cyrkej wobutich (czrijatich) karmelito w na Lesznie, mni-chow reformatow atd.

(Pschichodne dale.)

Na džen wopomijenja wschitkich duschow.

K dnejsi wschitkich swjatych pschizantuje so swjedzeni wschitkich duschow. Krasne postajenjo! kiz nas dopomija na zwiažl, kothž sprawnych, za sprawnoſć wojowachych a w czisczu cjerjpachych hromadu džerži. Čzi swjesci su wojowace město hžo wopu-schzili a swieczo něk dobyczo w tym kraju, hžož so palmy a króny wudželeja. Živi běchu woni naſchi bratſja, to su po smjereci wostali. My so zradujemj na jich do-byczu, pschetož to so za bratrow zaleži.

Każ so zwjeslimy z wjeskymi, tak plakam i z tmy plakam, pschetož pschez sobuwjekosę a sobuzrudobu wopokazuje so naſcha luboſę: tohoda zrudzimy so na dnu wschitkich duschow, naſchich bratrow a sotrow dla, kiz do wěčnoſće předv džechu a hſchce zaſtupic̄ njemôžachu do počoa toho knieza, dokelž jich kwasna draſta hſchce doſči czista njebe a njedospotni so bližicej njeſměžachu k ūloſej wschitkich dospołnoſćow.

O dženjo kruſocze a žarovania, bjez wuzitka mi njedyrbich nimu hiež! Moje wěčne naležnoſće chci ja wobstarac̄ a na wotemrjethy so dopomiezc̄.

Schtōž je mojich bratrow potrechito, toho so ja njezminu; snadž ſtusčam w pschichodnym lécje k tym, za kothž wotpočin na wottarju swjath woper so wopruije a za kothž na swjatym měscze so paczerje ſpewaja. Snadž budu wotpočowac̄ bórž tak hľuboto w zemi, kaž něk na njej khodzu, a moje poſlenje bydlenje na zemi pschida so k tym hórkam na ſerchowje. Tónle čas lěta dopomni mye na pschemenjenjo, hinitoſc̄ a smjerec̄. Lěczo je so dawno mynko, tež nazyma chce k rowu hiež. Natura mřeje. Wěry novembra su jeje smjertne zwouy, žolte kopyena ſypaju so na jeje ſaſciec̄, pschetož naſetne krotki su dawno zwjadle, ze ſuchim lisciem hraja wěry, kiz kaž zdýchowanja z rowow zhyňza a bórž budze ſnichowa plachta na czeklo natury pschestriona.

Wſchitko zemske wumirje, tež moje czeklo, pschetož wone je wot zemje; duscha pał njewumireje, wona je dyč hófstoho horta. Moje czeklo je zemja a czerwów jědž. Mye pschebějuje zyma, krej chce zaſtač w mojich žilach, moje starý ſirja kaž ſuché ſipowe liscie na ſerchowje. — — Moja duscha ſtupa do wěčnoſće. — Wěčnoſc̄,

ty spodzjwne skwo, morjo bjez broha, krajo bjez mjezow, město bjez murjow, a z nutslhodom, ale bjez wuhoda. Znaju jeno tónle cjas, kiz so runja malej snadnej rēczej, kotaž so spěchuje do morja węcznoſcie wulinje a pvtujena njebudje. — Shto woznui ſobu? Shtez sym ſeki nohromadzit, tobre abo zko, zehnowanjo abo kleczo. Shto tam uamakau? Shtož sym tu pytač, žně budža so sywej runacj. Nowe zaſkužby tam njeſſu. Kaž tuton ſwēt wepuſtejſich, taſki tamny naſtupiſch! — Kāk budu ſo prawie uamalacj w tym ujezualnym kraju? Bě tu wěra twoja pschewodjerka, dha njetrjebaſch ſo tam cimy bojecj, budzeſch wobſwěleny wot hłownoho ſwětka ſwětloſcie. — Ach wažnoſcz toho cjasu! wot tebje wotmisiuje węcznoſcz. — Knieže pomhaj mi, zo jón derje wuziwan, zo jón njezakomidu a njeptſcezinju ze ſlukami cjemnoſcie. Chcyk ſo tola cjas mojohu žiwjenja runacj tej rēc, kotaž kuki a pola płodne cimy, kiz kwětli pschi brozy płodzi a ſchomam cyrobu dawa, nie pał torhacej džiwiſej rēc, kotaž ze swojich haczenjow wustupi a zahubjenjo pſchihotuje.

Duž prjeci wote mnje, ty złoto, kiz ſy zybolaſta zemja, — zbožo, ty lipra ſchleica, — rjanoscj, ty kretka jenohu dnja, — wjesloſcz ty ſlaby ſonje, kiz ſo pschi wotučenju zhubi! Shtož węczniye woſtanje, chcu ja lubewacj, pytacj, ſobu wzacj. — Dyrbi pał wobydlenjo mojeje dushe, kotrež wona tak jara lubowaſche, cyle ſo zahubicj a do niezohu pschenez? Nē, to ſo njeſtanje. Rozpadanki kħeċżeżi kli budža k natwarjenju nowoho hrodu trjebane. Pschekajite ſo woblecje njeptſetkajitoſcz a ſmijertne ujeſwierſtoſcz. Cykli čłowjek budže dale wobſtač; jeno krotku kħwilu je wobydlenjo bjez wobylxerja. Templ ducha ſwiatoho njevoſtanje doſko w rozpadankach zahriebany. Čjēto, kotrež bē tež boži Syn na ſo wzak a k tronej wſchobomienoſceje pſchinjeſ, budže pſchekraſnjene. Symieshko na bozej roli budže ze pſchettacjia wukcżewacj, a hospodař budže te nadobne koſki do swojich bróžnjow hromadzieſ, te prózne pał prjeci njetacj. Čjēto njebě morwe, wone jeno spi a budže horjeſtanacj, hdyz hlos ſyna božohu zaklinacj, tu budže potom radoſcz tam zaſtroženjo tych morwych budžicj. — Hdyz tebje něk strach napanje na kerkomje, hdyz bjez rowani twojich lubnych kħodžiſ, a ty na tym wuzlikum rumje, hdyz junu ležecj budzeſch, ſtejo do cwoſla (dwela) pſchinjeſch, dha poſladaj na kħiż, wokolo ketrohož te rovh ſu a dopomni ſo na toho kħiżiwanoho, preñoho z horjeſtanjenych, kotaž tebi pſchiwoka: „Ja sym te horjeſtacjo a žiwjenjo!“ — —

Czorne drasth mježhniłow, żarowaca barba, kotaž wſchudžom w cyrkwi džens wuhladam, te mary z czornej płachtu a na ujei běkhy kħiż, zrudne ſmijertne kħerlushe, wſchitko dopomni uje na ſmijerej a na tych wotemrijetnych. Ta hožina mi zas pſched wočji ſlupi, w kotrež moji lubi wunrjeħu. Na jich poſlenje ſlowa dopomini ſo tak, kiz byc je džens kħiſħat. Na jich czerpjenja ſo dopomini a hukolo hnuje uje jich luboſez, kiz mi pſchi poſlenim „boże uje“ wopokazachu, ja czuju jich zymnu ruku, — jo zatłoczu jimi wočji. — Zaſoſnie, njebħdmu-li ſo zas widželi! Njeſtħesċjanſta myſi! Zaſoſnie pał tež, bndzemh-li někdy dželeni na węczne! — —

Woni ſu dem ſchli w ſmělnoſci toho Knieza; tola za wobydlenja najswięcjiſchoho Boha a tych wusħawniemnych njebēdu hiſħeze ſwjeſzi a cjiſci doſcz. — Bēda mi, bēda jum, byli jeno njebjo a hela, węczna wjesloſcz a węczna zrudoba byla! Njebē jich njebjo horjewzato, by je hela pðɔrjetka. Ach bēda! — Ale nē, to ujeſe naſha wěra, to ujemuoh mój duch ze sprawnoſcju a luboſcju bożej zjenocjeſ. Je wjele duschi, kiz hiſħeze njeſſu za njebjo cyle cjiſte, tola wjele wosobniſche hacj za helu. Njeſe dha żane ſredzne město bjez doſpołnoſcju a njeſtħiżomnoſcju, bjez jandželmi a cžertami? Haj za tele dushe dyrbti tak derje město bjez kaž za tych sprawnych a za tych zasalknych a njepolutnych hřeſčenikow. Derje nam, taſke město je! Njeſe ſu tam tež martry jara ſurowe, wone tola węczne njeſſu. Czerpjenja, kiz pſchestanje, je jeno poł czerpjenja. Węczniye czerpjeſ — to je hela. — —

Tola pał je jich czerpjenja jara ſtruchte. Żane czerpjenja na zemi ſo tym

w eżyciu njerumaja. Schtó moht tym dobrzym pomhac! To je pscheço luboscje, kotaż so pschez row wupschestrjewa. Pschetoż, kąż je duscha njesmirtna, taška dyrbti też luboscę bęcę. Smiem tohoda bratra zabycę, dokełż zo mimi w jenym domie wjac niebydli? Naschonu pscheżu pschindze boża smielnośc a naschonu prćowaniu jeho dobrota i spomogienju kudzych duschow i pomech. Nasche modlitwy ſu jem wujitne, pscheteż halo dzęcji jenoho nana a halo wobydlerje jenoho bożego kraleſtwia many zhromadne kubka, kiz móžemy ſebi bież ſobu darowacę. Kąż jedyn stan w człowiecium eżele druhemu ſluži a pomha, tak je z tymi stanami na wulfim eżele, kotaż hłowa je Chrystus. — Schtó njechal też za kude dusche eżinicę, schtó zamóži! — Nle, žana njechrabi zabyla bęcę. Podarmo njechrabja wone swojej ruch i nam wupschestrjec! Pschede wſchini ehemu na naschich krajnych pscheczelom spominacz; pscheteż, bvrne luſbosę żam uſchim njeuzauńka, wiſh tola najbole na thale pscheczelach. Schtó Böh pschez naturu tak kruče zwjaza, njechrbi eżlowej dzęcji! Njeſlubosę napscheczo swojim je ſurowoſcę napscheczo swojemu ſamotnemu eżele! Depomimy ſo na naschich starſkich, kotrejdz mjaso a kres ſmy, koſiſ ſu nas staroſciami woczahnyli! Něk hdyž ich nimamy, haſte prawje ežuemu, schto nam woni bęchu. Ach my njeſe lubowan! lechka budiż wam ſemja! Böh zapłacę wam wſcho nadobnie. Njezabudźuń też na naschich njeboh bratrow a ſotry, kiz z nami na jenym maczernym klinie ſedzachu, też nic na mandzelskich, dzęcji a pscheczelow, z kotrejmiž zjenoszczeni bęchny. So modlicz a ſtuktowacę ehemu za wſchile dusche, kiz ſuadź naſche dla hiſhęce do wobydlenjow teho knejza pschischę njeſſu. Ehemu tym wotemrjethym baricę, schtož ſmy tym ſiwojmi zapowjeli, a tón doth zapłaciecę, kiz prſedh jem njeplacachym. — Terje nam, zo ſmy wobydlerje dwieu ſwetow, a zo móžemy hiſhęce zdychowac i tym ſo zradowanym bratram a pomhac tym eżerpacym.

Ach njech tola ſkoro tón dzien pschińde, kiz was i Bohu wjedze! Njech je ſkoro wasch doth zapłaczeni a eżas khostanja pschikroſcheny. Hdy bęchu tola wasche horliwe żadofſce ſkoro dopjelnjene a wy we węcznych radoſczech byli. Njech ſo durje waschich jaſtrow ſkoro wotewrja. Möhli ſo tola jemu we węcznosci wjeſele zaſwidzec a hromadze naſchoho ſworiejerja, zbožnika a ſwiatofſejerja kwalicę a ſo potom lubowacę węki na węki! —

Hff.

Cyrkwińskie nowinki a powjescje.

Bajerska. Kral Ludwik I. (prjedawſki) je starh klóſtthr Schäfilaren kupil za benediktinskich mnichow. Dotalna tamniſcha wyscha holeſja ſhula doſtanje druhe městno we Passingu pola Mnichowa.

Hannoverska. Hdyž lěſta we Göttingen hłownica knejezesche, bęchu dobri wothladarjo kherich khetre żadni. Tohoda wuprosh ſebi wosobna protestantska ſwójba dwę miłosćiwej ſotse z Hildesheimia, kotrejz bież bojoſcę a z křeſcijańskiej luboscę wbohich zaſtaratej. Wschitko jej kwalis. Zawérno, hdyž je nuža, pschińde druhy wjeleranjeny zaſh i czeſczi.

Nassauſka. Pschikkad, kaf katholisch we wjetſcej mniohoſcji na ſwětlo pschińdu, hdyž je katholicka ſara założena, widzimy we Braunbachu. Tam bě towařſtu ſ. Bonifaciju jenož 180 katholikow znathę. Někto je ſo jich tam hižo 215 halo katholickich wozjewilo; i tomu pschińdu 6 ſamilijow z 30 duschemi a něhdze 100 katholickich vželaczerjow w blízkich podkopach a wokoło 30 ludzi w

Dachsenhausenje, tak zo ma missija, za kotruž bu njeđawno duchownih postajeny, 370—380 ludži. Město k chrkwi tam je hižo kupjene.

Hessenska. W septembru bě w Marburga rjany swójsbny swjedžen. Nowosvjeczeny duchowny l. Schmidt džeržesche prěnju božu mschu, pschi cžimž mjeſeſche joho starski bratr swjedženske předowanjo; k tomu bě tež pschitomny híſhćeze druhí bratr halo nawoženja a sotra halo njewjesta jenožo zastojnika. Po swjatym woporje stupi bratr měščnika ze swojej njewiesiu a sotra toho samoho ze swojim nawoženju k woltarzej a po krótkej ryczi požehnowa duchowny bratr wobeju mandželskeju. Zbožownej macžeri bu popschate, tónle wjesolký džen docžaći, nan bě hižo psched lětami wumrjet.

Z Wołomuca (Olmütz). Poslenje lěta slyschachmy husto skržby, zo duchowni njedosaħaja; kaž so zda, budže nětko muž wotpomhane. Větsa je mjeñujich wjach mložencow do seminara zaſtupilo, hacž wjele lět předby.

Z Wrotskawa. Čudomni miloſciwi bratsja powjetscheja swoje twrjenja; k čomuž je 40,000 toleri trěbne. Woni vostavaja pak tež rad podpjevanjo; tak je w měſeče samym wjele židow po 50 tolerjach darilo. Toho runja hromadži so w chlek diöcesy.

Z Prahi. Džen 19. oktobra posvjeczi kardinal archibiskop wjerch Schwarzenberg nowy schwórty móst pschez Woltawu (Moldau). — W archibiskopstvem seminaru je nětko 125 alumnow (schtudentow duchownstwa), a to 36 w prěnim lětniku.

Polska. Z Kowna pisaja, zo buchu tam katholske miloſciwe sotry zahnate a za to schismatiske zawjedžene. — Biskopstwo Wilno je nowe schisma (dželenjo wot katholskeje chrkwe) docžala. Knježerstwo je professora Njemelšku za prälata we Wilnje postajiło, kotryž fararjow staja a wotsadžuje, rozkazuje wo chrkwach a cyrkwiſkim zamoženju. Prawy biskop wilnjanſki sedži pola města. Wjatki w znutkownej Rusowskej, hdžež jenož tak wjele dostawa, zo može so zežiwick.

Z Wina. Botirna chrkje, kotraž so z darow k wopomnjeczu njeporozjenožo nadpada na khězora tudy twari, ma híſhćeze 51,000 schěſnakow k daletwarjenju. Dotalne wudawki na twarjenjo wuczinja pschez dwaj milijonaj schěſnakow.

Italska. W Neapelu je psched někotrym čjasom něhduski radikalny italski minister Mammi zemrijel, hdžež bě so předby z chrkwi wujednak a wozjewicž dał, zo je katholickich duchownych halo swojich wěrnych pscheczelow spóznał.

We Neapelu je franciskan P. Ludwig z Casoria z dowolnosćju swojich předstejerjow dom za khorých duchownych założil z dara, kotryž všeche wot wosobnogo muža k džalej za swoje wuſtrowjenjo dostal. We lécje 1854 wza někotre čjorne džeczi do wuczbhy a nětko ma hižom 54 čjornych holcžatow a 73 holcžatow we swojim wuſtawje. Holcžata rozwuczňa so wot kloschthyskich knježnow. Tež we Alessandrii a Kairo je wón podobne wuſtawu założil. Tež za zanjerobjene džeczi neapelske so wón stara a ma nětko wokoło 1000 tajkich džeczi.

cji, wo kotrychž dobre woczehnjenjo so stara. K wschomu tomu pomha jemu kschesjanſka luboſc̄, kotraž joho z darami podpjera.

Z Pariza. Cirkel za Němcow, na kotruž su so w chłych Němcach darh hromadzile, je nimale hotowa; wona budże na s. Józefa psichodne lěto swjeczena.

Balgis̄ka. Sławuñ katholiski spisowar Louis Veullot je do Brüssela pschi-
schol, zo by redakciju nowych katholickich nowin „Le catholique“ na so wzal. Mi-
nister Merode w Romie je k tomu 300,000 frankow (nörtow) wot wschelakich
knjezow zhromadzil. Znaty orleanski biskop je 30,000 a katholiski zapoſlane
Keller 100,000 frankow k założenju tychle nowinow daril. — W Löwenje zemrje
sławni professor Arndt, kiz je hako młodzenc do khatolskeje chrkwe pscheliupil.

Holland. Tudy wotbjerža zo, prěni króž zas̄ po tsi sta lětach, biskop-
ska provincialna zhromadzizna we Bois-le-Duc. Zhromadzeni běchu tu pod
pschedsydštwom archybiskopa z Utrecht: biskopaj z Harlema a z Roermonda,
japoſchotolsch vikarojo z Batavije, ze Surinama a Curacao, dwaj infułowa-
naj abtaj, a wschelach poſlancjo flischthyskich rjadow, seminarow a kapitlew,
wščo hromadze 32 wosobow.

Z Japana. Tele dny su powjeseze do Roma pschis̄ke, zo su we Japonje
hiszceje něltre kschesjanſke wosad̄ ze 17. stotyka, kotrež su wschitke wulke psche-
szehanja swěrnje pschetalce.

Amerika. Wot tam je powjescz pschis̄ka, zo je so něhdź wuwołan̄
němskokatholisski prēdat Rudolf Dowiat, pscheczel Mongi po wschelakich zrudnych
nazhonjeniach želnosezijwje zas̄ do katholskeje chrkwe wróczil.

Australia. Dzien 29. junija je so we Sydney hłowna katholska cirkel
chle wotpalila. Tasama běše 1821 z nahromadzonych darow natwarjena. Schkoda
liczi so na 2 milijonaj schěnakow.

Z Lujich a Sakskeje.

Z Khrósc̄zic. Tu so powieda, zo ma w Pöſle hido spomnjenie nowe
swjeczio za wulki woltar nasheje chrkwe psched hodami sem dōńc̄ a postajene
byc̄. Wone je k wohladzaniu wustajene bylo w Drežbenach, Gentu, Lipsku a
nětko budže najsskerje hiszceje do Wina poſlane. Tak budže imeno „Großwitz“
(kaž su serbske „Khrósc̄zich“ po němsku pscheworjene) daloko po swęcze mje-
nowane!

Z Neuleutensdorfa. Dzien 12. oktobra bu za naſču nowu cirkel po-
stajeny, 158 puntow cjezki zwónečk, z kotrymž so ūlkanjo bije a k božomu
synej ūlka, jara swjatočnje wot k. fararja poswjeczeny a pschi požohnowanju
prěni króž z nim ūlkane. Zwónečk je z pschibaczom staroho wo połoſeu
mjenšchoho, kiz je na ſchuli wiſał, we Wjelkowje pschelat̄ a pjenjez̄ za tajke
powjesczienjo su wosadni nawdali.

3 Drezdjan. Njedželu 22. budže we tudomném Friedrichstadtu zapo-
łazanjo nowego fararja knjeza Huberta Titlacha (rodz. 1815), dotalnego
fararja w Pirnie. Z tym zapoczątka so pschesadżowanjo drugich fararow a
pschińcze w krótkim dotalnym zwickawski farar k. Kretschmer do Pirny, k. Rei-
pert do Zwickawa, k. Wawrzek (abo Schäfer, Serb) do Annaberga. Posłaniachoho
sara budże z Drezdjan z wójtowanjom wobstarana a hakte pozdzijscho wobiadżena.

3 Budyschina. Nasz hnadny k. biskop je wóndanjo w klóschtrje Mari-
nym Dole pobyl a wosebje chrkwi wobhlađał, kotrzy klóschtr w Reichenamje
twari. Dotal djerži so tam mission w hrodźe, wot Seitendorfa wobstaran.

3 Drezdjan. Zańdzenu njedželu djerzesche nowostwoczeny měščnik k.
Józef Plewna we Friedrichstadtu w Drezdjanach prěnju božu mschu. Swie-
dzenieſte prědomianjo mějesche k. Anton Buł. Hijo tónle tydženj je k. Plewna
swoje prěnje město hako kapłan w Chemnitzy nastupil.

3 Drezdjan. Hijo drugi duchowny je lętsa w połnej moch nam
wotewzath! Wjèle czesczeny k. August Lange (rodz. w Lipska 3. januara 1823
a swieczeny 2. decembra 1848), direktor druheje schule w Drezdjanach, je po
krótkiej khoroscji 10. oktobra zemrzel! Hako duchowny a wuczer mějesche wón
wschitku khoroszu a bu tež dale późnath, hdźż hako pólñ kapłan ze sakslim
wójskom na lěto do Holsteina czehniesche. Tam je wón wjèle dobroho skutkował
a wosebje tež w szpitalach wójnuwiedżaceju' susodow hako duchowny wupomhał.
Hdźż bě domojs pschicząhny, wobstara zaszy swoje direktorstwo z najwjetšej swěr-
nosćju hacž tydženj do swojeje smjercze. Doho pohrieb 13. t. m. bě tohođla tež
jara swjedzeniſki, haj hajo dawno njeje tam tak wulki čzah na pohriebniſczo schol.
Psched kaschczom džeczu schulerſke džeczi z wjèle palmami a wěncami, pschewo-
djane wot wuczerjow, za nim pak hnadny k. biskop z duchownymi a wosobnimi
zastojnikami, na to k. oberſt krönpryncoweje brigady ze skoro wschitkimi swojimi
wyschkami (officirami) kaž tež wjèle wyschkami drugich wojerskich wotbzelenjow.
Tomu pschiczanym so wjèle podwyschlow a wojakow a wulka syła měščzanow.
Po dokonjauhch modlitwach mějesche k. farar Bernert pohriebnu ręcz. Wschitch,
kij smy joho znali, wobharujemy joho smjercz, a pschejemj jomu tam tón měr,
kotrzy swět dacž njeniōže.

3 Budyschina. We spoczątku pschichodnego měsaca wotendze k. J. Hei-
drich, katechet pschi němſkej chrkwi a wuczer we wuczerstlim seminaru, kotrzy je
tſi lěta tudy był, na swoje požadanie hako kapłan do Königshaina pola Ostriża.

Naležnosće towarzſwa.

Zapłacieſili ſu k. tublerjo Kilmank (Lehmann), Klimant a Pietruscha z Różanta.
Dobrowolne darh: czesczedostojna knjezna priorka Paula w klóschtrje
M. Dole 10 nſl.

Katholicki Dorosz

Cyrkwijski czasopis,

wydawany wot towarzystwa S. Cyrilla a Metoda
w Budyšinie.

Płaćzna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćzna
na póstach
124 nsl. lětnje.

Číslo 15.

Budyšin, 4. novembra 1865.

Lětnik 3.

Cyrkwie a wustawy we Warschawje a Krakowje.

(Po kraczowanju.)

Po romskokatholickich cyrkwiach zajimasche mje woſebje nětko jenicžka unitska cyrkje zjenoczených grichiskich katholikow, w kotrejž muſcha Basilianowje bože ſlužby dzerža. Wona je w lěce 1783 twarjena a ma tsi wulke wobrazh a woltar po grichiskim waschijn twarjenh. Tam so tohodla njedželu po wophantanju romskokatholiskeje cyrkwe tež ze swojim pschecejsem podach. Njewulka cyrkje běſche polna pobožných. Pschiidzecmoj tam po swjatym ſezenju a měſchniſ ſedžesche z hoka woltaria, tak zo njeſe wjese widžec za grichiskim woltárenym wobrazom (ikonostasom). Druhi duchowni měſchě na kletech psched ikonostasom zahorjace pôlſte predowanjo. Na to džesche měſchniſ zashy k woltarie a pokraczowasche w božej mschi. K wopravianju pschitupichu 6 mužowje z wosady ze zaſwěcenymi ſwěcami a kleczaču potom psched woltarjom drje hacž do konca božej mschi. Měſchniſ, kotrehož rězwo bě ſchěrſche hako naſche, njeſpěwasche we ſacjanské ryczi, ale we wotemrjetej staroflowjanskéj abo starobolharskej, katraž drje je wſhem druhim slowjanskim (po taſkim tež ſerbſkej) jara podobna; tola je tež wjese ſlowow a twórbow hinaſchih, tak zo ju doſpolnje jenož tón rozgmi a ſo woſebje na tym zwieseli, kiz je ju naukuňſt. Ale wž chceče wjedžec, ſchto ſu zjenoczeni grichiskokatholisch; duž wam to powjem. Woni ſu tón džel ſchismatiskeje cyrkwe, kotrež je ſo po cyrkwijskej zhromadžizuje we Florenzu (1439) w druhej połoſych a na koncu 16. lětstotka zashy z katholiskej cyrkwu zjednal- wſchě wučžbę wěřh a bamža pschipóznal, ale pôdla woſebitu cyrkwiſku njela-

czansku rycz, liturgiju (ceremonije) a disciplinu z dowolnoscju bamža wobkhował. Woni su potajkim dobri katholikowje, ale przedawshoho grichiskoho wobrjada (ritusa). Cylwinska rycz je pola nich w Europje (w Azji a Afryce woni tež su) pak stara grichiska pak starosłowjancka (pola Rusow, Serbow, Rusynow), pak rumuncka. W Europje su zjenoczeni grichiskokatholisch: 80,000 Grichow w Delnjej Italskej, w Rakuskej 4 milijony (Serbow, Rusynow a Rumunow); w Rusowskej so njehodži jich licžba postajiež, dokelž pod nětežischem a przedawshim khězorom su někotre milijony zjenoczenych z mocu a z leſežu z nowa do schismatiskich psche-wiedzeni. Hacžrunje su cijile zjenoczeni katholisch někto tak pscheczehani, su woni tola frēd, z kotrymž so w swojim času schismatiska chrkež z nami zjenoczi. Zo by so to skoro stało; na 70 milijonow čłowjekow by tak pschipadnko prawej cyrkwi Jezusowej! Někto pak ũ tomu hishcze njeſju dobre wuhladu. Mocny bamž = khězor w Rusowskej a schismatiskich patriarchowje druhich dželov schismy njewobroczeja so, hacžrunje su we wucžbach wěry jenož malo wot nas dželeni, dotal z luboſežu ũ naſhomu wibdomnomu wjehšhomu paſtryje, naſtupničej ſwja-toho Pětra. A ũ tomu su zjenoczeni grichiskokatholisch bjež móčnoho swětnoho zakitarja. Na czeſkoſej, kotraž so pschewinycz na psched zjenoczeniom schismatikow z nami, dopomni mje hižo zwonkowny pohlad we warschawskiej uniteskej cyrkwi. Wona je khuda, bjež tym zo so schismatiska w bohatosczi blyſczej; a mocnej hordosći je khudý pscheczivny, z najmjeñsha je wobcežne z nim bratrowſtwo. Słepa, zahubna horboſc!

Schismatiskich a tudy rusowskich cyrkwiow (kotrež so prawosławne mjenuja) je we Warszawie schěscz, ale nowe so pschihotuja. Ja wophtach jenož jenu, katedralnu (archbiskopsku) chrkež najswjetciszeje Trojich. Wona je w leſež 1837 z przedawscheje klóſchthyskeje cyrkwiw nichow piaristow pschetwarjena trochu po byzantinskym waschniu, z pječz derje pozłocžanymi kuloswarami (Kuppeln). Z nuteka je rjanh ikonostas, schtož je takrjez pschedwoltarna ſcěna abo psche-jima, pschez kotruž thoje mołowane durje — ſrijedzne rěkaja carske — ũ woltarjej wjedu. Hdž je boža služba, dha su ſrijedzne durje pschech wotczinjene, tak zo je nizki woltar z měščnikom pschech widzecz. Pschi wulkej božej mſchi z assistencu (z wjach duchownymi), khodža duchowni tež pschez dwoje pobocžne durje. Ja běž na tafsej wulkej božej mſchi abo liturgiji, abo objedni, kaž Rusowje praja. Směm prajicž, zo to mocny zacžiszež cžini, hdž tajke něſhoto wibžis. W cyrkwi bě žara wjelic ſwěcow tež na bokach psched mołowanymi ſwjecžatami (wurubane a wurežane schismatikowje nječerpja!) Psched woltarjom běſče biskop z někotrymi duchownymi a diakonami, wschitc w bohatyh pschynych, haj rjaných draſtach. Biskopska mitra, rězwa a druhe draſty maja zaſtarſku, dleſchu a ſchěrſchu, ale dyrbimy wuznacž pschistojnu formu. Biskop a duchowni su wſchilich dolnobrodacži a cži, kotryhž ſhm widział, su krafni mužowje. Z wobeju bokow stejſežne psched ikonostasom chor ſpěwarjow (pschyczele w schismatiskich cyrkwiach nimaja), kotryž

męsze wosiebie dobrzych bassistow; te często so wręczace „Gospodi, Gospodi, pomiluj ny“ (Kużeże, smil so nad nami) hiszczę mi dżens we wischomaj kliniegi. Czyli ceremoniju bożeje mścę wopisacz nochein; pschetoż wona je jara dolha. Tak wjele mózu prajicż, zo je pschez měru wjele ceremonijow; biskop abo měchnik jara wjele wokoło woltarja khodzi, wjele króz pożohnuje lud pak z ruką pak tříwěcatym swęcznikom na jenu stronu abo na kschijz atd., a pada też wjach króz na wobliczo. Lud, kotryž wischón steji (w schismatiskich chrkwiach ujeisu nihdze lawki!) njepschidze k nieżomu druhomu (k modlitwam a spewam), hacż k stajnomu kschijeczinjenju. Zda so to trochu zwonkowna pobożność. Kaz je lutheraska a wscha druga protestantska boża služba pschez měru jara jednora a sama na sebi (wohladuju wot moch woprawdze dobrzych kschesčanskich wuczbów) lědina polnōenoho Europjana spokojo, tak zda so mi samo za połodniſche ludy (wjele bōle za połnocne) grichiska boża služba z ceremonijemi pschepieljenia. Na minje je to tak skutkowalo, hdhż sym spominjenu njedżelu te wschelake wobrjadu pschemyslujo pschirunak. Też je so mi rusowska boża služba zejdala, hako by so khězorskomu domej pschez měru spodobacż chyła; tsi króz modli so měchnik wólse za khězora a mjenuje też tsi króz wólse wschę druhe stavh khězorskieje swojby. Prědowanjo (w rusowskej ryczi) ujeje ani kózdy swjath dżen; a hdhż je, czita duchowny prědowanjo, kotreż je biskop wudżelał abo tola předh pscheladał. Spomnicz hiszczę chcu, zo ja njeběch jenicki cuży zwiedzivh wophtowat rusowskeje chrkwi, ale zo bě jich tam wjele, kotsiz njeběch pschischi dżelbracż na bożej službie samej a so tak wudawacż za „prawosławnych“. Mie hako tajfaho cużoho dość daloko do prědka pscheczelne puschezichu.

Hdhż chcu so nětko wot warszawskich chrkwiow k tamniškim wustawam wobročicż, njemyslu wschitke pomjenowacż a wopisacż; wuwostaju nowu universitu (wysoku šchulu, na kotrejż sym wjacorycz professorow poznał) a wschelake z ujej zjenocżene zberki, duchownej akademiji, katholiku a schismatisku, gymnasije (4 pôlske a jene ruske), šchuln ręzbarstwa a moleństwa a tak dale; wopomniu jenoż tsi z ważnych dobročinjeriskich wustawow: szpital Jezus-dżeciątka, szpital s. Ducha a wustaw za hlučoněmnych a splehých.

Szpital Jezus-dżeciątka (pôlski Szpital Dzieciątka Jezus) je naj-wobchernišchi bjez wschitkimi we Warszawje. Je to jara dolhe twarjenjo rjanego napohlada, ze sichtomami wobdate. Tam je wotdżelenjo za khorych, za wożehnjenjo malych dječzi, za żonke na duchu khore, też su tu w zymje sale (jistw), w kotrych móża so khudzi wohrjewacż; tohorunja je tu institut k schęzepjenju jētrow. Tónle wustaw zaſtara stajnje darmo wokoło 700 khorych a hubjenych, 75 dječzi we wustawje samym a 2500 po wsach, 100 czechachych maćerjow a 67 wuczownicow porodnistwa. Tónle slawny wustaw je w l. 1732 założenih z privatnych darow, kotreż je duchowny Baubouin (wupraj: Boduen) zhromadził, a je 1838 z nowa zriadowaný. Tónle założer ma džakowne wopom-

nieczo we Warszawie; duż słyszącze joho żywieniopis. Petr Gabriel Baudouin narodził się w latach 1689 w Überne w Francuskiej a chyrsza w swojej młodości do mnichów kartuzianów hicz. Potom rozmahliły się po radze duchownych hinal a mensejewsze swojemu wótenomu kraju w drugim powołaniu wużitny bycz. Tak podał się do Pariza a zastąpił do wojsk, do korpusa gensd'armes niemowlanego. Wojskowość pał so jomu niesięsze a won czojo so z nowa k duchownictwu powołanego zastąpił do towarzystwa misjonarów pola swjatohu Lazara w Parizu. W latach 1710 pschedowadu jomu joho pschedostajeni wuczestwo theologije w seminaru we Versailles a pozdzijszo w Auxerre. Na pożądanie knieżestwa pschedźdze won w latach 1717 do Warszawy. Dokąd chyrsza tu jako duchowny skutkowacj, nawużgiły so półku rycza a pomiasze w duchowniskich dzialech pschi farje swjatohu Echija. Hdyż so jemu wot khorohu wrócił, wuhlada psa, kotrzyż głowu jenoż dżęscią niesięsze a niektore wożrane stawy. To powiedziałe won dalej a tak dostać się sferje do wolenia k zberacju dobrowolnych darów, zo by z nich pomocą wosiebie wopuścili dżęscią za staracj mocht. W latach 1732 kupi tak khoru na krakowskiej haśi, wobsadziły ju z milosciowymi sotrami a hromadzisze dżęscią kudzych starszych, haj wobstara dwómaj sformaj małych dżęscią zeżimienio pola macjerjow w mieście a na wsach. Hdyż ludżo tónle Echecjanski skutk widzachu, dawachu tam dżęscią a bęsze ich pschedych wjach. Podpierany wot zamożnych a dobrzych ludzi kupi Baudouin wobszernie miasto pschi farje swjatohu Echija a natwari tam szpital dżęsciątka Jezus za niezbożowne dżęscią, za kudzych khoroh a hubienych. Twarzenio placisze 30,000 dukatow. Duż dyrbiesze Baudouin też po domach pjenieży k tomu profhez. Won zabu na sebie samohu a starsze so jenoż swojich bliższych. Węzo kózdy nierożymi taiku Echecjansku luboścji a njewie ju cęsciąt. To żoni Baudouin. Junu pschedźdze do wosobnego domu, hdyż někotri bohaci mużowie kharth hrajachu; won proui swoju prostwu, ale jedynu njehanibiczow klesnih joho do woblicza. Měrnje proui tón lubościj duchownych: „To dla mnie, a eoz dla moich dzieci? (To je za mnie, a što — dostanu — za moje dzieci?)“ — Pschedz to pschedźdze pschedziniel dobrego skutka na lepsze myśle a da sam wulki pomocny dar, kaž też czi drugih joho towarzchowje. Hdyż bę potom szpital abo chyrsza wustaw tak wulki, pschedźza Baudouin hiszczęce někotrych duchownych k pomoch. Won umirje we Warszawie 1768 wot Polakow wysoko cęsczeny, 79 lat starý.

(Pschedźdze dale.)

Cyrkwińskie nowinki a powieści.

Badenka. Knieżestwo, kiz bę skulu chyle pod swetu wyschniętej stajilo a cyrkwi tam sobu rycząc zakazało, je něko począł k lepszemu cofaż, dokąd wychodzili skulski radziczel Dr. Nies je ze swojego dotalnego zastojinstwa wotwołany.

З Prahi. Horliwych podpjerai wschoho dobroho bjez Słowjanami, biskop Stroßmayer w Dzakowje w Ślawonskej je towarzstu s. Jana Nepomuckiego (i wubawanju częstich knihow) 100 schesnakow daril.

Polska. Najważnitsza powieść je, zo je rusowske knieżerstwo 27. oktobra w noch w tjoch administratora warschawskiego diöcesy k. Rzewuskohoz z extracją hom do Rusowskeje wotwieścę a do dalokohu Ustrachana interniowacę dalo. Wina, kiž so jomu dawa, je so w tym nadeschla, dokelž je so knieżerstwu spiecził, hdzež po swoim chrlwinstkim stejischęzu a zaſtojniewie njeje hinał mohł; tak je bamžowomu nunciusej (póſlancej) dopisował (schtož wschtich katholisch biskopowje cijnia!) a je drugim biskopam porucznoscę w chrlwinstkich naležnosćach dawał, kiž njeſſu wot generała Berga abo joho zaſtupnikow podpisane byłe atd. Kotryž mócnih chece cyrkę podcziszczować, kaž je to wot Rusowskeje dawno znate, namaka hižo winu k tomu! Najhlupsicho abo najsurowischo zahadzeja rusowsch wojach a zaſtojnich na Litwie a w Běloruskej. Katholische chrlwje zakazuja a twarja schismatikę tež tam, hdzež hiszcze Ruſojo ani njeſſu. Tak bu jedyn wobſedżeń pola Grodna z 25 rublemi schrafowanym za wotmokwjenjo: „Do węcznoscę. Amen.” Bur pak, kotryž bě so zwaził joho powitacz ze zakazanymi słowami: „Budź khwaleñ Jezus Chrystus!” bu na někotre dny do jaſtwa wotwiedzeni. — W konгресowym kralestwie bu zaſh pječ mužstich kloſtrow zběhnienych po prawie syniſchoho.

Rusowska. W Kawkazu je wjach dhžli 20,000 katholikow. Su to najbole Polach, za kotrychž so tamniſcha missija kapucinow duchownije starasze; ale car (khějor) Mikoławsch ju zběhuł. Někto wjedu duchowne wobstarano někotsi pôlscy duchowni, kotsiž pod duchownym Orłowskiem w měsće Tiflisu steja. Kawkazska, Sibirska a cyła sředzna Russka skuscha k archibiskopstwej Mohilew (kotrež pak někto ani wobſadzene njeje), tak zo je kniežstwo tohole archibiskopstwa rozschěrjene wot Chineskeje hacž k staropruskim mjezam, wot narauſchoho morja hacž k aralskomu.

Wuherska. Njedawno spominachmy na schiedriwoſc̄ wysokoſeho duchownstwa we Wuherskej. Wo biskopje k. Francu Stanislo pisa so někto tole. Won je wot lěta 1850 biskop a je daril: k lepschomu kudyh duchownych a wucžerjow w swojej diöcesy 90,530 schesnakow, k wschelakim chrlwinstkim potriebnosćiam 391,126, na twarjenjo a porjedzenjo chrlwjow 70,970, k wuzitku wucženskich wustawow 60,285, schpitalej milosciivych bratrow a schpitalej komitata 61,160, k zberkam na dobročinierske wustawy 119,120 schesnakow. Duž je won, kaž daloko je powšitkownje znate, nimale 900,000 schesnakow k dobrym skutkam daril.

Crainſka. We Lublanje pobu wondanjo słowjenski duchowny k. Cerar z rjada resurrektionistow, missionar bjez Volharjemi. Won powjedasche, zo wobroczenjo schismatikow pschibjera. Missionarowje džerža so słowjanſkogrichiskoho wobrjada (ritus).

Khrowatska. Pschez wudacjo wiczenych knihow slawnym jesuita Martinow, po narodnosci Rus, je Zahryeb wopytal na swojim puczu z Roma. Won jedzelsche zaszy do Pariza, hdzej ze swojimaj krajanomaj P. Gagarinom a P. Balabinom bydlil.

Z Roma. Minister wojny Merode je ze swojego zaistojstwa wotstupil; won je khorowaty a tez njeje w prawej pschezienosci z wjedziczerjom francoskoho wojiska. — Swobodni murjerjo w Italiskej su jara hniewni na bamzowu allokluciju, w kotrejz je ich potajstwo tamak. Wonu wulku haru pschezino bamzej czinja a wabja Indzi k sebi, ale bamzowe slowo, kizich tak hrjeba, je tola wuprajene.

Italska. Kazdy przedy w krajach pod kralom Viktorom Emmanuelom stejacych cholera wjesele woporow zjadache, tak je netko tez w bamzowym kraju wudyrila.

Zenidzelska. Zaprosztocki vikar Murbach w Schotskej (Schottland) je minchow passionistow powokal a wonu su netko preni dom swojego rjazu w Glasgowie założili.

Zenidzelska. Londonski archybiskop Manning je zakladny kamjeni k chlwi bosy karmelitow we Kensingtonie poswiecziel. Je to wot 300 let sem prenja cyrkej, kotoruž karmelitowje w Zenidzelskej twarja. Tez benedictinowje su w Stratfordzie cyrkej twaric zapoczeli.

Turkowska. Ze Konstantinopola pisaja, zo ma tam nowowuzwoleny katholicki boski biskop Rafael Popow, rodzenuj Bolhar, swieczeny bycz. W nim by Bolharcka pschihodnischego muža dostala, dhyzli be wobstarny a slabhy Sokolski, kiz bu w lèce 1861 do Rusowskeje wotwjezeny (snadž trochu ze swojej woli) a netko — snadž znowa schismatik? — w Kijowje bydlil.

Turkowska. Cholera je w Konstantinopolu wjesele thsac woporow zjadaka. W tajich czasach połazuja so najlepje nabożne zaczicia. Kózda wera czinjesche zjawne proftwy, zo by Boh tafku khorosc wotwobrocziel. Turkowje kholdzachu po waschniu kschescianow z processionami w noch ze zaśweczenymi swęcamy, zdzia modlachu so w synagogach, Armenowje a Grichowje wjedzeczu wjach krócz nocnych procession z khorowjeni; pola katholikow biehu tsi dny wulke boże sluzby z wustajenjom najswieciszego sakramenta. Grichowje su so najhubienscho zadzierzeli. Popja njesmiedzachu zaſtupic do swow swojich khoroch; netoſi pschi durjach stejo wubudzachu rozkaczo khoroch a wudzelsachu absoluciju! Haj nowiny Imperial w Smirniye wobskorzuja tamnišchego grichiskiego archybiskopa, zo je wot swojego stada cieknyk, hdzej be cholera w mësce wudyrila. Protestantowje w Konstantinopolu su tez pytnyli, zo su ich pastorowje pschi bliženju cholerz zapuczowali k swojim swójbam a dotal so njesu hiszczę wróczili, kajz Le Monde pisa. Katholicki duchowni a miloszciwe setry su so tam za swojich bliszych woprowali.

D o p i s.

З Prahi 27. oktobra. Wěrno je a wostanje, zo wopomnječjo pobožných a dobrocižních muži bjez ludžimi njezahinje a zo jich něhdusche skutkowanjo hřečeze najdalsším potomníkam njezměrnje vjele dobrotow wopokazuje. To placzi tež wot wobeju bratrow Schimonow, založerjow serbskoho seminara w Praži, kofraž drje hžo poldra sta lét došlo w rowje wotpocžujetaj, ale jeju wistaw je hřečeze živh a ležěje a njese bohate plodh nic jeno za našchu Lužicu, ale tež za cylu Sashu. Kéžde léto puczuje čzrodžicžka mlodých sašskich studentow do staroslawneje Prahi, zo by so w njej na swoje pschichodne powołanjo, na duchownstwo pschihotowala. Lětsa su so w našchim seminari wosom a dwachcjo zeschli, bjez kotrejmi pak jeno tso theologiju wopytuju, mjenujich Richard Halm z Dreždjan w tsecžim, Michał Rola z Ralbic (Serb) a Hendrich Salm z Radeburga w druhim lěcje. Druži chodža hřečeze na gymnasium a to do wosmeje rjadowne: Adolf Brendler z Wöstric a Jan Hornig z Dreždjan, do sedmeje: Gustav Kubasch ze Schunowa (Serb), Jan Lazar z Lejna (Serb), Józef Schönberger z Ruskovska, Hendrich Aurich z Wöstric, Oskar Manfroni z Dreždjan, August Jakš z Blumberga, do schesteje: Hubert Kowerk z Hubertusburga, Jakub Scholka z Wotrowa (Serb), do pjateje: Józef Leidler z Chrósczic (Serb), Jurij Chž z Nowoslic (Serb), August Riedel z Königschaima, do šchtwóreje: Franc Engler z Wöstric, Stanisław PiekarSKI z Dreždjan, do tsecžeje: Jakub Chž z Prawocžic (Serb), Franc Löbmann ze Schérachowa, Pětr Kliment z Pěškec (Serb), Božíbar Rječžka z Budyschina (Serb), Eugen Dittrich (rodž. w Hodži) z Klóschtra Marinhoho Dola, Alessander Klinger z Dreždjan, do druheje: Herrmann Glausch z Wöstric, Hugo Dittrich z Budyschina, Jakub Skala z Chrósczic (Serb) a Michal Petřanc z Čorneč (Serb). Po tajšimi sluscheja do budyskeje diöcesy: 21 (bjez nimi 11 Serbow) a do dreždžanskeje 7. — Na našchim rjanym a rumnym twarjenju — kotrež dýrbjalo jeno na bôle cíjschischim a sklončnischim bláku stacž — je so lětsa nutsi za wjac hacž thysac schěšnakow wuporędzało a ma so na pschichodnych prázniach w tym polkražowacž. Z toho je widzeč, zo našchi předstajeni wschomodžnje so proučuja, swojim chowancam pschebywanjo w Praži pschijomne a lube sežinicz. Slawa Jim!

M. R.

Z Lužic a Sakseje.

З Budyschina. W našcej tachantskej cyrkvi běsche nježelu 22. oktobra žadných swjedžen, kajliž so tam wot lěta 1807 wjach džeržał njeje. Po wōsomapjecžesat lětach mějesche tam jedny syn budyskeje měščanjskeje wosady přenju božu mřchu, mjenujich ř. Bruno Friebel. Tohodla so tež cyla wosada na tymle dnju zradowasche, kotrež jej samej k cíješći a k wuzitku sluzi. Wschitko běsche tak naprawjene, zo by tale swjatočnoſć do pomjatka wšchěch pschitonnych

hluboko zapisana byla. Cile budyske duchownstwo dzesche k. primiciantej Frieblej
hacj k chrkwinym durjam napshecjo a wjedzesche joho k woltarjei. Psched du-
chownymi dzechu ministrantow a psched primiciantem holczen druzech, jena zelenu
krone a druga zeleny wenczek na rjanym zawku njeso. Psihi tej skladnosci do-
wolam sej zjawnje prajic, zo so runje w naszych serbskich wosadach tajke swje-
dzenie po zaistnjenju njewoznamjenjuja. W nemskich wosadach dze fariske du-
chownstwo primiciantej do nanowskoho abo (hdz njeje we tym samym mescze)
do fariskoho domu z pschewodzerstwom a khorhowemi napshecjo a wjedu joho
do chrkwe. Njemohlo to pola nas tez hcej? Njepraj nictko: To njeje hishcze
bylo; pschetoz tajke wuprjenje je jeno njemudre a schtoz je pschistojne a dobre,
to moze so kogdy czas bhrnje nowe zapoczec. A wysche toho njezadany my
tajke poczesczowanjo za naschn parshonu, ale manh ju za pschihodnu za duchown-
ske gastoinstwo. Mesczanskej wosadze je so tajke pschewodzenjo primicianta k
woltarjej jara spodobalo. Hdz bě so cile duchownstwo psched woltarjom zesh-
dało, spewasche so kherlusck k predowanju a k. farar Žur ze Scherachowa na-
stupi hako hcej tu klečku, na kotrej je dothe leta hako depoldniški predar zbo-
žownje skutkowal. Psihi pschepjelnjenej chrkwi (tez wjele protestantow tu bě)
mesczhe won horliwu a hnijacu rycz, w kotrej rozentaji, kaf je tale swjatoež-
noscz dzen džaka, pristwy a slubjenja. Po predowanju poda so duchownstwo do
khapale a primiciant pschinjese Bohu swoj preni wopor, psihi czim wosada kher-
lusche spewasche. Po swojim woprawjenju woprawjesche preni krócz swoju macz
(nan je jomu dawno wumrzel) a jeje sotru, a wudzlesche po bozej mischi tez
požohnowanjo, schtoz je w tachantskej chrkwi zredka; w serbskej chrkwi pak smy
wjach primicow meli a manh někotrych duchownych ze serbskeje budyskeje wosady.
Tez z toho je bjez druhim widzec, zo su katholikowje, kiz su do Budyschina zafaro-
wani, najbole Serbia. Polojca tych, kiz nemse predowanja w tachantskej chrkwi wo-
phytuja, je serbskeje narodnosce. Tak so derje wukladze, zo smy po teko latach hakle
zash primicu w tachantskej chrkwi meli. Boh daj k. Friebelej, zo bh w strowocje
dolho za boze kralstwo skutkowal w naschej na duchownych khudej diocesey!

Z Budyschina. Na město k. Heidricha je k. Dienst dotalny kaplan
we Scherachowje sem pschishol. Do Scherachowa je netko k. Friebel hzo
zaczaahný.

Z Budyschina. Dzen 26. oktobra wotpoloži tu dotalny schtudent theoso-
gije w prazskim seminaru k. Jurij Luszczanski z Motowa pschiporucjene syno-
dalne prihowanjo a poda so potom hishcze do seminara w Kolnje nad Rajnom.
Boh zdjerz joho strowoho, zo bychm znajmjenjscha za lato zash wo jenoho serb-
skoho duchownoho wjach meli!

Katholicki Posłanie

Ewangelicki czasopis.

wydawany wot towarzystwa S. Cyrilla a Methoda

Płaćizna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

w Budyšinie.
Redaktor: Michał Hórnik.

Płaćizna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Číslo 16.

Budyšin, 18. novembra 1865.

Lětnik 3.

Cyrkije a wuſtawy we Warschawje a Krakowje.

(Pekraczowanjo.)

Schpital swjatoho Ducha wopytacj, mějach hižo tohodla za pschyfliuschnoscj, dokelž je tam mój pschczel Dr. Nowakowski za lěkarja postojenj a tam kózdy džen khodži. Tónle schpital je město ujedawno nowý natwarisko na město starošo, kij bě tam hižo psched 400 lětami założenj. Nowe twarjenjo je po pschikkadze najwosobnitskich we Parizu zrjadowane a ma wjac wotdželenjow, z kotrychž kózdomu zahroba pschyfliuscha. Wobledžbowanja hódna je maschina, kotraž pschez eyle twarjenjo powětr (soft) ejscieži. Etwy a khódbý su na pedlezhy lakirowane a z polkhwadkami pokladzene, tak zo so nihdze ujeprösci. Ejstoscj a swěkoscj je wschudzom. W stwé za khorych na typhus (chtowjacu khoroſcž) póznach so z wychschim lěkarjom Dr. Grabowskim, kotryž so jara za Serbow interessirowasche. Na to buč pschedstajenj knježnje Domicelli, wychschej milosciwych sotrow Mar-zejankow, kotrijž dom a khorych nanajlepje wobstaraja; wone maja schere wobleszenjo, módry schóreuschi a na hlowje wulku běln kornettu (měcu). Wona kaž druhe knježny, kotrež hischče wohladachmoj, so wjeselachu, zo katholicki duchownyž a dalokdho kraja jich khorownju wopyta. Mjenowana knježna wjedzescze mje do doſcz wulkeje a phschneje domjaceje klapalki, hdzej je kózdy džen boža mischa za knježny a khorych, kotrijž móža tam dónę. Tež dónězechym hischče k tym knježnam, kij we wulkej kuchni jędz pschihotowachym a k knježnje, kotraž we domjacej haptich lěkarstwa zestajowasche. Wuprajiwski swój džak a swoje wjeselo nad tajim kschesčanskim skutkowanju knježnow so poruežich. Z doftoram zastupichmoj

hiszczęże do sala pschi wratach, hdyż kózdy dzeń khudzi lóžo khori pschińdu abo khudzi swoich khorych pschiwiedu abo pschinjesu, zo bych so lekarja za radu prascheli. K tomu stej kózdy dzeń dwé hodynje wustajenej a jedyn z doktorow dawa darmo lekarstu radu. Pszeczel Dr. Nowakowski tam też radu wubżela, ale, zo by mje cykly thdzeni wołoko wobycz mohł, dasche so zastupowacz pschez Dr. Dobieszewskoho; duž też toho poznach.

Wat k. radziczała Papłoniskeho, professora słowjanskich ryczow na univerſicie, kiz mje wat swojego wophtanja w Budyschinje znajesze, buch pscheproscheny, zo bych sebi też wustaw za hlichonemich a slepych wobhladał, kotoroz hkoruny direktor wón w tu khwilu je. Z działom tajke pscheproschenjo pschijach a podach so tam ze swoim pscheczemom njedzeli. Zwonka je hjo widzecz, zo je to wulki wustaw. Założeniu je w lécie 1817 wat njeboh kanonika Tallowskoho; wón je też po najnowischem waschnju zradowany a pschitadnie wiedzieny. Jedyn wjetshi dżel je za hlichonemich (pschez 100 dżeczi) a druhe wotdzelenjo je za slepych; pschijate měża bycz wat 8–14 lěta a wostanu tam znajmienišcha 6 lět. Kózde wotdzelenjo na swojego duchownego, swoich druhich wuczerjow a swoje wuczerki. Wyšče schulskoho rozwuczenja wulku hóley a hóley wschelake ruczne dżelo. Za hólcow je wosebitny mischtyr a swia za knihiwazajstwo, draschlerstwo, schewstwo, krawstwo, blidaestwo (tyscheistwo) a t. d. Za khude dżeczi placzi chly kraj, bohaczi pak sami. Tak so też sluscha; dokelz kraj sam ma wuzitl, hdyż te wbohe dżeczi tak daloko so rozwuczo, zo njejju nikemu k wobcežnosći a zo móža so same zežiwigcz a na wschelake waschnjo wuzitne bycz. Hdyż bě k. direktor namaj wulki pruhowaniski sal pokazał, w kózymž bě wjele wobrazow wschelakich dobroczeri wustawa, zastupichny do wulkeje domjaceje khapale. Pschez 100 hlichonemich dżeczi sedziesze jara pobožnje a hladasche na przedarja; pschetoz widzienjo je jenieckie zmyfsto, z kózymž móža te wbohe wedomosć nabycz. Wězo dyrbja wone kędzibnisze bycz na przedowanju halo husto połnozmyslni t. r. słyschace a ryczace dżeczi su. Duchowny k. Jagodzinski przedowasche z rukomaj a hibanjom, jenož dla tych rozwuczenischich poslucharjow, kiz su z wulkej próci też z hibania hubow słowa zapchijecz nauwuli, a też nas hofcji dla też druždy z cijichej ryczu. Przedowanjo dżesche k wutrobje, tak zo někotri wotse zdychowachu. Na koncu bě modlitwa, pschi kotrejz słowa z porstami woznamjenachu. Někt podachu so dżeczi do hólczego a hólczego wotdzelenja a k. direktor a k. duchowny namaj wschtiko pokazowaschtaj. Dżeczom buch ja halo hóscz z daloka pschedstajenj a wone pokazowachu mi swoje dżela. Pscheczelu k. direktor so dżeczi wschelake praschesche a te wjetše dyrbjachu po joho wuprajenju moje imieno a mój wóteny kraj wuprajecz; někotre wotmolwachu na moje pôske praschenja dscz grozimliwe. Hdyż so jich k. direktor praschesche, hacż bych radzcho słyschale a ryczale a za to slepe byle, cžujachu so wschtich ze swoim kschizom t. r. halo hlichoneme zbožownische. My je tajkeje kscheczańskie społojnosće dla polkwalichny a wje-

dżachm̄ sami wschitk̄ najlepje, kajki wosobny bar je Bóh tym dał, kij widża, haj pschi tym tež derje słysza a rycęc̄ móža. Derje tym, kij tajki dar tež derje naložuja! We wotdżelenju za slepých pschedstańchym so k. duchownonu a dwemaj wuczerkomaj. Nasche dla bu hñydom koncert zrjadowany. Dwaj holcaj sybzeschtaj so k fortepinej a někotsi druži na prěnje a druhe husle. Nam so to jara spodobasche, ale tež tym holcam, kaž bě na jich wobliczu widzec̄. W holęzim wotdżelenju staji k. direktor někotre prošchenja ze zemjepisa abo geografije. Na blidze stejesc̄e wulki globus (zemińska kula) z dutym a wupuklym woznamionenjom twierdoho kraja na naszej zemi. Jena holczka prashana, hac̄ móže nam Sakkę na kuli pokazac̄, pocza drje masajo ptac̄, ale mała Sakkę bě na kuli jenož mały dypk. Na to dyrbjesche mjezy Němcow wopisac̄; pschi cđimž k. direktor jej kaž tym drugim rozkladje, zo psched nimi stejach hósc̄ tam wot Němcow wobbaty bydlí, ale zo sam Němc mjeje a zo doma a w cyrkwi jenu je slowianskich ryczow ryczi, katraž je jich pôlskej jara podobna. Tafta powjesc̄ běsche tym holczkam jara luba a wone wschitk̄ pschi mojim wotkodze pschedeczelnie mi ruku napsheczo tykachu; jenož to mi jara žel cđinjesc̄, zo mi ujemóžachu prajic̄: na zasywidżenjo (do widzenia, kaž so tu najbole rjeknje)! Z k. direktorem a radziczelom pał pschedzachym sej, zo bhchny so zasy wohladali.

Dokelž chęci tež z wonka Warszawu wobycz a wosebje rjane pohriebnišczo Powązki (czítaj: Powonki) widzec̄, dojedzec̄ tam wot k. Dr. Nowakowskoho a filologa k. Grabowskoho pschedwodzany. W měszezaniskich wrotach dyrbjačym wojskam kharth wot policije kupjene pokazac̄, z ketrymž so nam dowoli z wrotow wutic̄. Mi so ujetrèbne a směschne zdasche, zo dyrbjačym swoju papjernu brón (najhórsza nasza brón je píero a slowo, kotrejž so tola wojsko bojec̄ njetrjeba) zložic̄ a zo bu hakle potom zacząha (Schlagbaum) zbehnjena. To je w tu khwili jena z policajskich pschedzivnoſc̄ow wodniu, kaž je za wjeczor a noc druhe pschedhotowane, mjenujc̄ zo dyrbi kózdy zaśwéczeniu latarnju noshej. Tak wjesele pschedipóda! Na Powązkiach zaſlupichym na spredy do cyrkwi, hdež dyrbjesche po pschedprošchenju w nowinach tón dzeń requiem za njeboh spisowarja Korzeniowskoho byc̄. Mandzelska a dżowka toho samego tam hido kleczeſtej. Cirkelj je w l. 1793 twarjena. Na woltarju je wulki wobraz s. Karla Borromejskoho. Na to dżehm̄ won na pohriebniſczo (kérchow). Pohriebniſczo je ¼ hodziny dolhe a rozscherja so pschedco bôle pschi stajnym pschedbieranju wobydleſtwa Warszawu. Bajimawo je pschede wschitkum dolhe murowane twarjenjo, kotrej katakumbi rěka, dokelž so tam kaſhce ſak nutr ſuwaja kaž w zaſtarłich podzemiskich katakumbach w Romie. Tute katakumbi ſu takrjeſ ſchęſc̄ ſchowow t. r. ſchęſc̄ rjadow kaſhceji je na hromadze, kij pał ſu pschedz murju dželene. Hdyž je kaſhce ſak, kotrejž ſo pschedz wosebitu tam stejacu maschinu zbehā, zasabzi ſo džera z wopomnjeniſkej taſtu. Na kérchowje samym možesč ſo hodziny dolho derje zabawjec̄ a do minyloſcze ſo w myſli podnurjec̄.

Je tam kaž w haju abo zahrodze; wulka mnohość žiwych schtomow, cypressow, ilonow, akacijow, porjenscha tute město wotpočinka. Haleje a wjetše schtomy sadzeja so z pohrjebnije kassy a jenotliwe rowy phscha zawostajeni; haj narodna dzakownoscz debi rowy thch, kiz žanhch krejchych pscheczelow nimaja. Wopomnikow je tam jara wjèle, rjanhch z kamjenja turubanych wot wosobnych mischtrow a tež latych železnych. Wschitke paš maja pôsle napisima, dokelž Polakam niepisaja po smjereci w cuzej ryczi; jenož našchi Serbia — myslach sebi — su tak njemudri, zo maja wschê pohrjebnišczeja polne cuzych němſich napisimow, tak zo so hishcze po smjereci talkjec taja, hafo bychu něshto druhe byli, hacž je jich Bóh měcz chyl! W taſich myslach dach so dowjescz k rowej swojoho njeboh znatoho warschawskoho professora Dr. Franca Bolesmira Kvetata, z kotrymž sym w Praž kollegia ſlowianskich ryczow a sanskrita wophtowal. Joho row (wón bě 18. julija 1864 zemrjel) z kwětkami wosbaržany a dostanje w krótkim wulki wopomnik ze zhromadzenych k tomu darew; pscheczel njebozicžloho k. Dr. Struve, professor filozofije a dobrý Polak wuda k tomu koncej Kvetetowym živjenjopis. Blízko Kvetata wotpočjuje a ma wopomnik młoda pod imenom Jolanta znata poetka (basnječka), rodžena Luszczewska a wudata Komierowska, sotra najſlawuſcheje pôsleje imprefisatorki a poetki Deothymy Jadwigi Luszczewskieje we Warschawje. Tež dach sebi pokazac̄ row pječzich na hasy zatſelenych 27. februara 1861; běſtał to dwaj kublerjej, młody schtudent, jedyn rjemieslnik a jedyn dzělaczer. Na jich pohrjebje 2. měrca wobdzeli so 100,000 ludzi wschêch stawow a powelanjow a wérwuzniczow w żarowachch draftach pod wjedzenjom arch-bisopa we ważnej czichosczi. Kaschcze běchu debjene z czerniowej krónu a pal-mami. Rjemieslniske jednoth wuczezechu z khorhowjemi. Wopomnjecza hódnih row bě předy phschniſhi byl, netko bě nad nim jenož drzewiany kſchiz z wobrazom Chrystusa (Ecce homo) a psched nim pječ malych czornych kaschcow kaž modellow. Tule jedueru phchu wostaja jimi tam njeponkazenu. Druhe wosobne wopomniki wepisac̄ nechu, dokelž by moj nastawki pschedolki byl. Jenož pschitkad spodžiwnoscze chcu hishcze pschispominicz; jednu wojerſki wysch je sej, hdz bě hishcze žiwy, hafo wopomnik stajik jenu — kanonu z laffetu (kolesami), wot njeho wunamakanej z dwojnymi zwjenamii. Wujitne wunamakanjo, ale jenož — za wójnu, nic za żohnowane dzěla mera! Hdz běchnih tam dolho bjez rowanii khodzili, wrózichnih so zasy k měſchczanskim wrotam po swoju papjernu brón a jědzechnih k žiwy. Razdala pokazachu mi, hdz je prawoſławne, hdz protestantske, hdz židowske a hdz mohamedanske pohrjebniſczejo.

(Polracžowanjo.)

Cyrkwinske nowinki a powjescze.

Czěſka. Wónbanjo ſpalenu cyrkę w Königswarcze (wjetschi djel městačka so wotpali), da wjerch Richard Metternich sam zasy natwaricž.

Czěška. Za biskopa w Litoměřicach je 16. septembra wot khěžora pomjenovaný k. Augustin Wahala, čestný kanonik kollegiatního kapitla we Kroniči (Cremser), psychiátr konfistoria a examinator, vokrješný lachani, farar w Mohelnic, w Morawské. Wón je rodžený z burskeje svých v Palaczowje w Morawské a dosta měschníku svjetcizmu 1827. Wón bě ceremoniar a sekretar njeboh vjeřcha archibiskopa hrabja Chotka w Olomouci a tež polajoho nastupnika, kotohož tež na biskopské zhromadžizni we Würzburgu 1848 začal upovášche; wot 1842 pak bě horliw a dobrocíw farar. W lécje 1862 je 13,650 schěsnakow k podpíranju khudschich duchowných fundoval. Khěžor je jomu rycerški kříž rjadu Franca Józefa dal a tamž je joho za čestnoho komorníka pomjenoval.

Znúmberg a. Měschezánski špital bude miloſejivým sotram psychopodath.

Z Prahi. We wuporjedzenju a dotwarjenju doma (archibiskopství církve) so dale polkračuje. K dokonjenju jeho malowanohho wokna dari wěstně dobroczeř 1000 schěsnakow a slubi hřeče jene; do hlowneje twarneje poſkladnich wokaza něčto 3000 schěsnakow. Tež tehnička a s. Schjépanowa církvi so porjedža.

Naraušcha Pruska. W septembru bu nowa církvi w Memelu posvyczena, kotrejž twarne wubawki (30,000 tosery) je farar Schwark naprošyl. Wón bě psched někotrymi létami tež w Budyschině.

Pomorska. Pjedz kočejí wýsoki dubový stôl, na kotrejž je psched 600 létami slowjanski psychiboh Triglaw (Tsihlowski) stal, bu psched krótkim župym Wolina do muſeja w Berlinje psychiwjezeny. Pomorscy bučni skónčenje wot s. biskopa Oth z Bamberga, kiz bě jich rycz naukuňyl, wobroczeni a ze złota, kotrež bu z psychibohu wyskrte, bu tam tehdom přenja církvi twarjena.

Bajerska. Würzburgski biskop Dr. Stahl svjeticesche w oltebru 25-létní biskopství jubilej. — Za církvi w Giesingu je kral Ludwik I. znova 3000 schěsnakow daril.

Schwaſcarſka. Khěžor Napoleon je klóſchlyrské církvi we Maria-Einsiedelu, hřež je pření krócz k božomu blidu byl, krasny, 5000 nortow hōdni krónski swěčniſt daril.

Polska. W Litwje a Věloruskej je na 565,915 wobydleri 286,852 ſídow. We hřeče wjetšej měřje ſu ſídza w polnischich gubernijach, hřež dwě tſecžinje ludu wnežinje; wokoło Kijowa je jich 170,000, we Wołyńskie 180,000, w Podolskej 190,000. Židza smědžachu jenož we polskich gubernijach byc̄ a njebě jim dovolene z nich wnitř; duž ſu ſídza wſchitke wifowanjo do ſwojej ruky wzali. Někto chce knježerſtvo tele gubernije bōle ruské ſezinicz a tohodla ſo ſtara židovski element pomjeniſhici; duž ſmě někto koždy žid, kiz kafkežkuli rjemjeſto znaje, do woprawdžiteje Rusowſtví zacžahnuć, zo by ſo ſferje poruſhējil.

Polska. We Warszawje je po knježerſtích zapíſlach 222,906 wobydleri. W tej lícžbje je mužskich křeřeſčjanow 69,175 a ženskich 80,954, z cyla 150,130.

Židow je mužskich 35,798, a ženskich 36,978, z cyka 72,776. Widzecj je, zo je pola kschesjanow wjese wjacy ženskich; pschicjina toho je w sylnych rekrutirowanjach, w postanjenju a wunjezenju wjese mužskich do Rusowskeje abo Sibirskeje.

Z Warszawą. Kapitel je kanonika Zwolińskego za administratora wosyroczeniowej diöcesi wuzwolik, kotryž je tež hjo wot knieżerstwa pschipóznath. Ale won tež njebudze hinač czinicz mōc, hacž wotwjezeni Reżewski. — Dominikanowje měsachu tu rjany kłosktry. Někto je jim wzath a schismatiskomu towarzystwu za lhubich daty.

Z Roma. Italisch swobodni murjerjo wumyslichu īzu, kotruž nowinę Diritto we Florenzu dale rozniesiechu: zo je bamž Pius IX. jako młodzenc sam swobodny murjer był a jako tajki pschisahu wotpołożił. Tale īza paš njeje nowa; w czasu romskeje republiki 1849 bu tež wunjesena. Pius IX. spomni na nju w allokuции 20. hapryla 1849 a wupraji ju za mazanu īzu a falszne hōrke pschiskłodzenjo. Tule īzu smy k naschomu pohorskiej tež w knieżerstkich hamiskich nowinach cītacz dyrbjeli, kotrež naschi Serbja w gmejnach kupyowacž dyrbja. Wot tajkich owinow, schtož su za katholskich Serbow budyske a kāmijenske němiske, żadam wjetši rozhladnosć a protestirujem pschecjivo īzam, kiz naschoho swjatoho wótca hanja!

Z Roma. W noch wot 5. na 6. dzeń novembra je bijel francózskoho wojska wotczahnyk, neschto husarow, artillerije, tsēlcov a linije, z cyka 4000 muži. Něk wostanie jich tam hišće 10,200. W nalečzu ma jich zašy 5000 wotczahnyk a zbytk po wotryczeniu khězora z Viktorom Emmanuelom; ale Boh wě, schto so bjez tym stanje. — Bamžowe wojsko je trochu njespokojoće dla wotstupjenja wojnskoho ministra Mérude, dokelž nowoho generała Kanzlera njeslubuja. — Jendželskeje kniežerstwo je bamžej z nowa kupu Malta w sredziokrajnym morju k pscheshdlenju posłiczało, hdj by na khwilu nizowanym był Rom wopuschcicj. Won by w hrodze kralowskoho gouverneura bydlil a cęstnu stražu doftał a wscho, schtož hewal trjeba. Wotmowljenjo bamža na to njeje dotal znate. — Nowy rafński posłanc Hübner je pschishol prjedawskoho ministra Bacha, kiz je do jesuitow zaistupil.

Z Belgii. Nowy biskop w Namuru f. Dechamps je swjedzenių do swojego města pschicjahn. Wschitc belgisch biskopja z wuwzaczom gentskoho tam běchu a tež japoštolisský vikar z Luxemburga.

Z Połnocna Amerika. Liczba katholskich duchownych we 18 narjeczornych diöcesach wuczinja na 1172, z kotrych je 588 němskich a 584 njeněmskich; přenischki rozmnožihi so w 9 lětech wo 278, poslednischki wo 122. — Bjez 56000 wobydlerjemi we Milwaukee je 18,000 němskich katholikow, z drugich narodnosći 10,000. W Buffalo je bjez 90,000 wobydlerjemi wokoło 40,000 katholikow, kotsiž maja wyshe wjese kłapalkow 12 chrkwi, 6 za Němcow, 5 za Jendželjanow a 1 za Franczow. Tamnischa biskopska cyrkja móže 3000 ludzi wopscjicj a je

snadž najkrafnischa w zjednoczenych statach. K lepschomu chrkwi dżerža so w po-slednim časzu wustajenich, kaž w Bostonje a w nowonastatym měsće Virginia-City; wustajenica w Bostonje pchinjese 10,000 dollarow k twarjenju noweje chrkwe, we Virginii (w Nevadze) pak 5700 dollarow k lepschomu mnichow passionistow. — Měsčezanska rada w New-Yorku dari tamnischim milosciwym sotram 5,000 dollarow; jedny protestant w Clevelandze wotkaza k katholiskomu schpitalej 20,000 dollarow a 180 akrow kraja. — Chicago liczi 180,000 wobydleri a ma 17 kathol-ſkich chrkwi: 10 za Jendzelszanow, 5 za Němcow, 1 za Čechow a 1 za Francózow; něhdže tsečzina wobydleri je katholska. Kajka tam nuža wo duchownych je, wi-djimy z toho, zo dýrbi jesuita k. Niederkorn ze Chicaga něhdže 27 hodžinow zda-lene katholske wosady (wězo po železnich) wobstaracz, hacž runje je sam kapłan w kloštrze z 50 knježnami a 100 schulerkami. — W Richmondu su nětko tež benediktinowje, kotsiž su tam ze Sanct-Vincenta pchischi.

Po kónca Amerika. Woswobodzenjo njewólnikow (ſſlawow) budže hiſčere dołho präsidentej a ministram hlowu ſamacz. Njewólnistwo je zvěhnjene a tajke wulke dželo zaſluži wſchitku kwalbu; ale njewě so hiſčere, ſhto ma so z woswobodzenymi murami zapocęć. Hdž věchu hiſčere w njewólnistwie, ſtarachu so wo nich knjezojo, kaž wo wěc abo ſloczo, kotrež wužitk pchinjese. Nětko swobodni pak njewiedža swobodu wužiwacż; z wulkej prouču dýrba wuczeni byž, zo swoboda njeje lénioſeż, zo swoboda w tym njewobsteji, zo byžu ruch wotpo-čzowacż dali a czakali, doniż manna ſpodižiunje z njebojes njepadnje; zo so swo-boda na to njezložuje, za mohł kóždž do přenjoho lepschoho domu hicž a tam wu-proſhej, rubicż abo kranycz khlěb, mjaſo a wſchu potrjebn. Tež je czežko jich na-wuczieč, zo samo krajne zakonje zadžewaja živjenjo kaž pola njerozomnych zwěrja-tow, ale zo je po zakonju mandželstwo. Duž maja tam wulke missionſtwo dokonjecż!

(Pchisaha swobodnych murjeri.) Časopis Civilta cattolica powjeda, zo w Italiskej a najſkerje tež druhdže dotal tajke pchisaha so wotpołoži pchisaham w mjenje twarſkoho miſchtra swęta, zo nochcu ženje potajnoscze, znamjenja, hibanja, rycze, wuczbh a waschnja swobodnych murjeri woziewicż a chcu wo wſchim tym wěczniue mijelczecż. Slubju a pchisaham, ženje njepcherađicż, ani w piſmje ani pſchez znamjenja, ſłowa a hibanja, ani piſacż, ani lithografowacż, wudhypacż abo cijischecż abo kožkuli woziewicż dacż, ſhtož so mi tu dowěrja abo pchichodnje dowěricż mohlo. Byž-li hdž mojim ſłowam njewěrný był, podwołu so tutej ſchtraſje: Njech so mi hubje ze zehliwym železom ſpalitej, ruch wotřenjetej, jazyl wutorhne, ſchija wetrženje a czežlo w loži (zhromadžizne) wupojſnje, hdž so nowy bratr pchisija k ſchtraſje za moju njewěru a k pchikladej za drugich; potom njeh je ſpala, popięł do wětra cijisnu, zo by žadyn ſled wot mojeje pcherađy wysche nje-wostal. Tak wěrnje hacž wulki Boh mje widži. Amen!

(Boże pucże su spodżiwnie.) Młody Jembzelszan, anglikanski bohater, wophta psched 12 lětami Köln na Ragine. Wobhladowasche tam powołanki swiatych, mjez nimi tež te we chrwi swjateje Wórschle. We hordosći swojeje myſle wusmęschesche won katholsku wěru. Łetsa nazymu pschinidze tón samy Jembzelszan jako katholski męſchnik: dwě lěče po tamnym wopheze wrócił so won k wěrje swoich wóteow a doſta w Romie męſchnisku swjeciznu.

3. **Zwycięz a Sakſkeje.**

3. Budyschina. Jubilejski wotpuſk zapocząnuje ſo w naſzej diöceſy z 1. decembra, a biskopowh liſt wo tym budze njeđzelu 26. t. m. w chrwjačach cžitaný.

3. Dreždjan. Wuczer pſchi druhej katholskej ſchuſi k. Lufft je pſchi ſwojim pječzdzefatlenym wuczerſkim jubileju wychę wſchelakich druhich darow wot kralowſkeje majestoscze złotu medailu kralowſkoho sakſkoho zaſlužbnoho rjadu doſtał.

3. Dreždjan. Džen 2. a 3. oktobra běſche přenja pſchezchlna zhromaždzina katholſkich wuczerjow dreždanskeje diöceſy, na kotruž bě ſo jich 21 wot 25, kaž wiele jich tam je, zechlo. Tež hnadh k. biskop a někotsi duchowni tam běchu. Pschedsyda bě k. konfitorialny radziczer farar Bernert. Wſchelake naſtawki, ſchulu a wuczerſtwo naſtupace, buchu čítane a někotre namjetu wuſadzane.

3. Mischna. Pensionirowanych wuczer k. Kunze je w oktobru tudy wunrjek.

3. Dreždjan. Čudomne rjemjeniſke towarzſto je pſched dleſčim časom rjanu khorho z wobrazom swjatoho Józefa dostało, kotraž bu 3. oktobra w klapach ſchpitala we Friedrichstadtut poſwyczena. Wjeczor bě ſwjedzeń w towarzſtowym domje. K dozaplaćenju towarzſtweje khěže ſu bjez denhim darili: Joho majestosej kral 50 toleri, abatissa z Marijneje Hwězdę 20 toleri, hrabja Ballesjträm 25 toleri.

Naležnoscje towarzſta.

To pokladničy ſu dale ſwoj pſchinofšt na lěto 1865 zaplaćili k.: kublerka Hanža Duežmanowa z Khrósczic, burski syn Michał Kołka z Khrósczic, ſchewski miſchtyr Michał Lukash z Khrósczic, burski syn Jakub Kołka z Khrósczic, bětnai Michał Kočor ze Schunowa, Jakub Bjarsch z Nowoſlīc, Hanža Wiejazowa z Malbic, ſchewe Jakub Lehmann z Dobroſcic.

2. Živenja Swiatyh zechiwk 2. budze ſobustowan na lěto 1865 w decembri podatý.

Katholski Dorot

Cyrkwiński czasopis,

wydawany wot towarzystwa S. Cyrilla a Methoda

Płaćizna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

w Budyšinie.

Redaktor : Michał Hórník.

Płaćizna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Číslo 17.

Budyšin, 2. decembra 1865.

Lětnik 3.

Stare prawidla mudroho živjenja.

Nuža je husto njehanibita proscherka, když je čłowjeka zapřichimylka; ale hischcje bôle njehanibite je phcharstwo, když do domu pschiubje a sebi tam město phya. Scze-li jenož jen u phcharsku včet kupili (n. p. pschekrasni draſtu), dha dyrbicje hžo vžesacž druhich pschitupowacž, zo by něchtco cyle bylo a zo druhe drasczenjo njeby pschez měru rozjelene bylo, a tak budže z jenoho wudawka džesacž druhich, kžiž phcharstwo swojim lubowarjam kaž njezwolnitých dawk napoloža a wotmocuje. Tohodla njezabudž nictó ſtovo tamnoho mudroho: „Speczatkam ſo ſtajej, pónuje ſčkarſtvo nicžo njeponha!” t. r. prěnju žadofcž pschewiu, chceshli pschewinhej druhé. Mjénje zamozith abo khudý, kžiž chce bohac̄ka po waschenju wopich ſčžehowacž, je wopravdje tamnej žabje podobu, kžiž ſo naduwa hacž k wulkoſci wola, ale pschi tym ſo rozpuknje. Wulka lóž njech ſo do hľubokohu morja zwazi, wona je k tomu wuhotowana, mała pak njech ſo pěknje broha pschi-džerjuje, zo ſo njeby podmuriča. Pschetož Boh powyschuje ponížných a hor'dy kžiž wón ponižuje; to je ſchitrafa za kžodho phcharſkoho. „Herdofcž, kžiž z phcharſtviom za blidom ſetži, džerži ze zacpęćiom wjecžer; — herdoſcž (hofari) ſneda z hordženjom, wobjeduje z khudobu a wjecžerja ze hanbu.” A njech dha kžodh rozomných ſam praji: ſto pomha, zo chceshli psched druhimi blyſlotacž a wulch cžinicž, a tohodla potom tak wjeli wažicž a cžerpječž? Taſta žadofcž njezini cžłowjeka ani ſtrowoho ani ſpokojnoho, wona njeponoži cžłowjekej horio, wona njeđa cžłowjekej wažnosć, ale zbudži jomu jenož zawiſtnej wocži, ſobuzelnosć wſchitlích wopravdje rozomných a ſpěchuje jeho pad a njezbožo. Wſchēdne njezbožo pak, kžiž

skoro wschudżom sejżejuje, je dolsk; kózdy dolsk pał, býrnje mały, je njesubozny pschiwiss, a błązn kózdy, kij bý so radz z nim wobceżował a wokołocząał. Skyschisich tohodla n. psch., zo su tu abo tam za malu dat pjenieży k dostaczu, njehodz tam, a je-li džens abo jutse aukejja (zjawne, druhdy tež sudniſte pschedawanię najwjaſach sadżacomu) a zo so pschi njej lěto a dleje pożeczi, njehodz tam, býrnje ich wjele tam běžalo, zo býchu sej bjez pjenież to a tamne njetrébne kupili a so z nim wuhotowali. Pschedotz wěſch, schto tón czini, kij so bjez nuzh do dolha tyka? — Wón da drugomu (swojemu požcerzej) pschiležnosć a prawo na swoje hospodařstwo, na swojú swobodu, na swoju parschnou. A njemóže wón we prawym časzu zapłacieć, dha budze so na spocžatku hańbowac z swoim požcerzem hromadu trechic, poždžischo budze so bojec z nim powiedac, hiscze poždžischo budze prózne kniežomne abo pschez měru poniżowace zamokwienja wuprajecz, haj zhobi wschitku wěru a swěru pola druhich a sejini so dolha dla njehańbitoho a hroznoho zelženca, kotoruž kózdy radz z pieczę stupi; zelženjo pał je, kaj pschisłowo praji, drugi skhodzenk k njehmanstwu; přeni je dolsk czinic; — kja sedzi tomu, kij bjez nuzh dolh czini, na khribjecze. Sprawny muž njetreba so bojec a hańbowacz kózdomu žiwemu człowiekej do woblicza hladac, ale pschaiske pschedzinię rubi człowiekej husto khrobłosc z poccziwości. Schto drje dyrbiął wot swojego krajnego kniežerstwa prajic, hdv bý wone z nahroženjom khostanja zakazalo, so kaj wosobni ludjo woblekač? Tele kniežerstwo bý wěſce so tyrańscy napšeczo tebi zadzeržalo. A hlej tola spocžinach th tosame czinic a so tomusamomu tyranstwu (wotrocžstwu) podezisnyc, hdhž so hlupeho pscharstwa dla do dolha tykač. Twój požcer ma prawo, tebi drogu swobodu wzac, tak khětse hac, so to jomu lubi, tebie do jaſtwa sadžic bac, tak dolho hac, njemóžes zapłacieć, abo wšcho twoje pschez sudniſtvo pschedac bac. — Je-li schto někajku kupy sejnik, dha spomina mało na zapłaczenjo, ale pschedawarjo moja lepski pomijak hac, požczowar a kupowar; woni wjedza tež bjez protifki a čaſnika (segerja) dzeń a hodžinu (ichtunda). Dzeń zapłaczenja so pschiblizuje, předy hac so pschihotujesch pjenieży hromadzic a pschihotujesch so tež jara dolho na dzeń zaſypłaczenja, dha je čas pschedych jara krótki, tak zo so tebi tehdom zezdanje, halo bý čas nohi dostak a kschidla k czekaniu. „Ton ma krótki póst, kij dyrbi jutry zapłacieć.“ Móžno, zo někotryžkuli myslí, zo jomu prajene njeplaci, haj zo wón runje nětk myslí, dobreje zaſlužby abo služby dla něchto wjac wudaez mōc hac drugi joho runiecza, ale budze drje zaſlužba abo služba pschedych tak dobra? A schto potom, hdhž staroba so pschiblizuje abo dolho traſaca khoroscj? — — Raňsche słonco pschedych njeſwěci; zaſlužba je husto njewěsta a nakhwilna; wubanki pał pschedych wostanu, su kózdomu pschedych wěste tak dolho, hac je žiwy. Tohodla njezacpěk te słowo: Dži sferje hłodnū so lehnyč, hac zo bý ze dolhom stanyk; wón jě z tobu z jeneje schkłě, wozmije tebi cyrobu wot huby, rubi tebi mōc, spokojuńscz, strowotu, žiwenjo. Baskuž sej, schtož na

sprawne waschnjo zaſkužić možesč, a wobkhowaj zaſkužene; we thymaj dwěmaj wěcomaj je wulká mudrość zaſkowana, a schtóż jeſ dopyjeli, njebitože ženje ſkoržicž na hubjene čaſh a wulke czeſke dawki. Dokelž paſ je wſchě cſlowjecze wuprōcowanjo podarmo bjez njebijeskoho žohnowanja, dha je tež pſchez měru jara wažne, tele njebijeske žohnowanjo ſej kóždý džen wot horjeka wuproſyč. Pěknoho a pobožnoho dželacjerja Bóh ženje niewopuſcjeſi, a zdaſi ſo, zo won̄ joho wopuſcjeſi, dha wróciſi jomu kaž junu. Gobej ſchtyrifróč, ſchtóż niža abo horjo jomu wzaschtej. A nětk na koncu hiſhcze ſłowczlo: Samotne nazhovenjenje je droha ſchul a, — jenož lochomyslň abo jara hłuph radh do njeſe khodži a we njeſ wuknje; mudrh njeba to tak daloko pſchiueſi, won̄ wuknje ze zrudnoho zbonjenja druhich. — Widzisli džens gławny a zrudny dónit, kiz ſej jich wjele pſchez pſchaſtvo, hłupu wſfokomyſluoſcž a z dolhežinjenjom pſchihotuja, dha wukni wot nich. — — — Dobra radh njeſe k zapęczę, ale wſchitko na tym zaleži, zo ju kóždý poſlucha. Komuž njeſe k radženju, tomu njeſe k pomhanju. Serb praji: Dobra rada blažnej nimo pada!

L. A.

Cyrkwinske nowinki a powięſcze.

Cjěſka. Nowowuzwoſený biskop za Litoměřic̄ je 14. d. m. pola nuncija we Winje wuznacjo wěrh a pſched khejorom pſchisahu swěrnoſeſe wotpeložil. Won budže woſoko jutrow na ſwoj biskopſki ſtol dowjedzený, dokelž budže halle woſoko hób wot bamža woſtwyerdzený. Tež ma ſo w Litoměřicach něſchtotzkuſi předy twaricž.

Z Frankfurt a na Wódru. Katholſke džeczi z Frankfurta běchu prěſtwu wupoſlaſte wo dary k natwarjenju ſchule. Prěſtwu njebe podarmo. Nětko hiſhcze doſtaſaſa dary. Po zapisku wſchelatich darow pſchispomni arciměſchnik knyez Theodor Warnacz z wjeskoſeſu: Tysac króč džak a zaplač Bóh! ſchulſki dom, pſched martrownym thdzenjom zapocząth, ſteji hotowh we murjach. Džen 7. oktobra bu twar zdehany a hacž k ſwiatymaj Šymonej a Judej budže pod krywou. Potom njech ſo ſněh dje a injerznie, dha ſpodiſtwny twar w zhmje prawje wumjerznie. Njech paſ njezamjerznie luboſcž, ſotraž je tuton twar na ſo wzala a dotal wjescz pomhalo. K tutomu ma ſo pſchispomnicž, zo maja ſo w zhmje woſka, durje, ſthody, podloha (ſchpundowanjo), z cyka muteskowny wutwar pſchihotacž, jeno zo ſo hacž k jutram zofy něſhto pjeuzej nahromadži, zo by ſo cyh twar borzh zbožownje dokonjecz mohł. — Tež we naſchich ſerbſkich wosadach ſu ſo dary za tule ſchulu nahromadžile.*)

Němſka. Bonifacijowe towarzſto je nětko w 20 biskopſtwach ze statutami zawiſdzenie a doſtawa z 18 druhich diöceſow kóžde lěto pſchinoſchli. W poſlenich

*) Schkoda, zo ſo njeſu roſprawý wo tym ze ſerbſkich ſchulow do „Poſoka“ poſlaſte; powięſcze ze Serbow wo cyrkwiach a ſchulach ſkuſheja najprjedy do ſerbſkoho čjasopisa!
Nedaktor.

tsjoch lětach je towarzstwo wo 22,422 toleri wjach dochodow mělo hac̄ w tſjoch pschedkhatdzach; wone je 10 nowych missienow a 30 nowych schulow założilo. W tu khwilu djerži abo podpjera towarzstwo 101 duchowne a 104 schulskich městnow. Nowy wubjerk na tſi lēta wuzinjeja po poslenich wölbach: biskop w Paderbornie halo pschedsyda, professor Macke halo nameſtnik, dale kapitular Birling, ſudniſki radziczel Schmidt, pscheluce Schröder a woſkreſny ſudnik Hüffer halo wubjerkownich. Kaž je zuate hromadžuje ſo za tele towarzstwo wot někotrych lēt tež w nashei Čuſic̄.

Němska. W Bremerhaſenje ſu w oktoberu zaſtađeny kamjeni k nowej katholſkej chrkwi položili.

Z Kölna. Wo dotwarjenju doma (bifkopſkeje chrkwe) ſo tole piſche. Prämijowa lētuſcha lotteria je 175,000 toleri cjiſtoho wunoschka k wutwarjenju wěžow (tōrmow) pschinjeſka. Taſka lotteria je na dzejwicz lēt dowolena. Z toho, kaž z lētnoho pschidawka 50,000 toleri z krajneje kaſhy a z darow „Dombauvereinow“ myſla ſej kóžde lēto 250,000 toleri na twarjenjo nałožic̄, a tak za 10 lēt dom dotwaric̄, mjenujcy wobej wěži z debjenſtwom wſchelakich statuow a wobrazow. Wjez tym zo přjedawſchi twarc dotwarjenjo wěžow na ſchthri miſiony toleri woblic̄i, budže nětczischnu mischtrej Voigtelej pschi tuniſchim pschiwožowanju kamjeni móžno, zbytkue twarjenjo za 2,250,000 toleri dokonjec̄, t. j. za poſoju pjeniez, kotrež ſu na twarjenjo nowoho moſta pschez Rajn trébne byle; a tola je wysokoſc̄ wobeju wěžow runie tak wulka kaž dohſc̄ moſta. Za tſi lēta ma počněný tōrm tak wysoki byc̄ kaž joho pôdlan. Za dwě lēcje buđe na počněným (nět hſic̄e nizlim) tōrmje parowa lokomobila ſtac̄i k zbehanju kamjeni. Měko hižo móžetaj dwaj muži taſti kamjeni, kotrež ſu pschi prěním twarjenju 60 muži cihly džen hac̄ na prawe město czahali, za hodžinu horje zwinhez pschi nětczischiſtich ſepſchich, pschiprawach. Kóždh stop (pol kočje) wysokoſc̄e na počněným tōrmje placzi w tu khwili 5400 toleri.

Z Poznanja. Psched někotrym časom běſhe w Dreždjanach rozrhc̄ejo nohamžewoſho nuncia (poſlanca) z kanonikomaj z Poznanja a Gniezna, w koſtrymž bu tutymaj prajene, zo ſej hamž wuzwolenjo dotalnomo nuncia Ledóchowſkeho w Brüsselu (Polaka) za tudomnoho archbifkopa pscheje. Dokelž chceža toho ſamoho tež w Barlinje, dha je wuzwolenjo nětlo wěſte. We woběmaj kapitolemaj (w Poznanju a Gnieznie) ma k. Ledóchowſki, kaž ſo budyschinſkomu „Slavisches Centralblatt“ piſche, 11 hlosow ze 17 hlosowachch.

Polska. Kaž ſo z Warschawſi piſche, nochee k. kanonik Zwoliński administraciju archbifkoptwa na ſo wzac̄ a ma k temu deſahacu pschic̄zinu (winu). Archbifkop Želiński deweri pschi swojim wotwjezenju do nutſkowneje Rusowſkeje wjedzenjo diöcesy k. Rzewuskiemu, a za pschipad njemóžuſc̄e, k. Szezgielskemu a k. Domagalſkomu, a do wſchém tſjom prawo zastupowanja. Po wotwjezenju k. Rzewuskoſho wozjewi kapitel k. Szezgielskoſho halo administratora kusejerſtwu.

Minister wjérich Czerkaski pak wotmołwi, zo z wutwacjom f. Zwolińskožanoho družožho za admisitatora njewołtmjerdzi a njepschipóznaje; po cžimž hafle mje-nowanaj kanonikaj substituciju (zastupništvo) f. Zwolińskomu pschepodaschtaj. Knježerstwo staji kžu do swojich nowinow, zo je kapitel f. Zwolińskiego wuzwo-sil; duž žada wón najprjedh porjedzenjo kže, kotrež joho stejschcjo za wo-pacjne wudawa.

Z Warszawą. Tudy je exprovincial basiliyanow f. Basil Kalinowski 108 lét starý zemrjet; wón mjeſeſche hacž do poslensho wodycha ſtrowe duchowne moch. — Z jednocženih (muitſki) liſkop w Chełmuje je tež ze swojego ſydko do dalokeje czubh wotwjezenyh, dokelž so njeje čeyk pod ſchismatiskoho archibiskopa stajicž. To by rjenje bylo, když by knježerſtwo hiſchcje žadalo, zo dyrbi ka-tholſki biſlop pod družowěriwym ſtač a ſej wot njoho porucžecž dacž! Je wſchak dawno čas, zo by Ruskowska w druhich wěcach swoju méc wopokaſala, džiſi w pocziszcžowaniu naſcheje chrfwje! A potom ſo njehaſbuja prajcž, zo ſu Po-lach halo katholſchý pschecžiwo taſkomu knježerſtwu!

Morawska. Wjelewučenih a wo Morawſku zaſlužbny f. Chrill Napp, abt a prälat augustiňskož klóſchtra w Brnje, kommendantor a rheejer někotrych křežovſkych riadow je wóny pječdžefatleme měſčniſte jubileum ſwjecžil. Wón je najstarschi prälat w člej Rakuskej a je f. 1824 wuzwoleñy.

Rakuſka. Winiſki kardinal wjérich archibiskop je nowu chrfkou we Šćwarzawie w Delnej Rakuſkej, kotrež je hrabina ze Chambord natwaricž dała, ſwia-točnje poſwycžil.

Wuherska. W Granu bu nowotwarjenih duchowniſki ſeminar wot. f. wjéricha primasa archibiskopa ſwiatocžuje ſwjecženih.

Dalmatiſka. Jesuitowje, kijž maja w Dubrowniku gymnasium, doſtanu w krótkim tež wjedzenjo theologiſkoho ſeminara a gymnasija w Zadruje.

Khrowatska. Djakowſki biſkop Etrofmajer dari 1000 ſchěnaſakow i podpjeranju kudsonych ſtudentow na gymnasiju we Varazdinje.

Z Triesta. W tym měſacu wotjedze wot tudy miſionar Danilo Ram-boni do Alexandrije. Wón wza tſjech murow ſobu, z kotrychž najstarschi je 1856 do Evropy pschischtol. Tónle mur je do rjada kapucinow zastupil a nětko za měſchnika ſwjecženih poda ſo halo miſionar k ſwojim njezbožownym krajanam w Afric̄h.

Z Roma. Šlawný wnherski komponiſt (zestajowat muſiki) a nětko duchowny Liszt je hymnus Šlowjanow k tysiacletnemu jubileju pschikhada ſ. Chrilla a Methoda zestajal, kotrež bu ze ſlowjanskim textom přeni ſrćež w chrfwi ſ. Hieronýma w Romje ſpěwaný.

Z Roma. Archibratſtwo ſ. Pětra w Romje je za pol lěta 5538 toſeri pětrowoho pjenježka nawdalo. — Z jendželskeje chrfwje wobrocženih znath Dr. Puſeh, kijž nětko w Parizu pschebýwa, pschindže w krótkim do Roma. — Wjele

wuzwelerjow we przedy bamżowych krajach njeje na italiski sejm do Florenza nikoło wuzwolało; woni su z tym połazali, zo maja učtežische wobstejnoscze za nakhwilne a po prawje hiszczęce njewokruczene.

Belgiska. W Brüsselu dżerża so nětko z dowolnoścju wychnoszeje przedowanja na hasach pszczyżwo katolickiej chrkwi, wosebie hanja swiatu Mariju a bamža. Czreda policajow wobdawa tych wupošlanych przedarjow, zo jich wusmieszeni katolikowje njebħu wotehnali. Wondanjo chętne něchtó jenomu taifomu wotehnacza hōdnemu przedarjej na joho tżē zjawnie wotmowljaci, bu pak hnydom arretirowani.

Rujska. Russke knježerstwo pokraczuje z njehanibitej surowoscju katolicku chrkej pszczyżħacż. Ze slubienjemi a palencom dobhywa ja lud k wotpadej wot wery. Haj, żadachu wot katolickiego duchownstwa podpisma na to, zo so katolicka wera na żane wasħujo njepotloczuje a njepšċeżżeħha, ale wot knježerstwa derje podpjera. Echtó može taifku tħu podpisacż? Prälat Boskowicz pschi hlownej chrkwi w Mińsku so też wobarasche, taifke tħeġi podpisacż. Za to bu na 9 dnijow do jaftwa fabżeny a mjeſečhe 500 rublow khostanja płacżicż! Je skoro, każ chętne so Neroniske čażi wróćcizż. —

Asija. Z Aleppo piše so takle wo kholerje. Bě to kone augusta, hako wulka cżrōda persijskich pschekupcow, wot Melka semi pschischowschi do nasħoħo města dōndże. Lědom bě tu dwaj dnaj, dha hija kholera wudħri. W spoczątku njemrejaħu lubjo jara; tola dolho njetrajesche, zemrje wischēdnie 200–300, a wokolo 9. septembra, hħażej bħnejh, wumrje za dżeń 500–600. Wschitko, sħtoż so hijom zdalilo njeħbe, nětki cżekasche. Wiskowanjo zasta a pschekupse klamh bęču zanġnijene. Město bě proźne a morwe. Rakuski, italiski a jendżelissi konsul bęču dawno rozejfali, jich sejħħowasche też tudomny guverneur Sūreig Pašcha a za nim wschitħiż zaftojnich a wosobni Turkowje. Tidu wosta jenoż francowissi, russowissi a amerikanissi konsul. Wot wschitħiż tudomnijek Europyjanow wostachu, z wużwaczom někotrych rjemijsnikow, jenoż: katolicki duchowni a schħirja lekarji; wschitħiż druzi bęču rozejfali. Też tudomny protestantski missionar bęsħe, zabħwissi na swoju wosadu, hija w spoczątku kħorosje cżejnhi. — Na někotrych wokolnych wsaħi je ta kħorosċi tak surowje zakħadżaka, zo ani jedyni cżlowiek pschi ġiġienu njewosta. Kholera knježi w Kiliis, Aintab, Biredschif, Urufa, Diarbekir a Erzerum. Total je pschez 15,000 ludzi na nju zemrjelo, to je nimale sħejjha dżel wobħdsejtw.

Zadnja Indijska. W khēżorstwie Ann je nětko 6 japoštołijskich vikarow a 1 provifikar; 57 missionarow (z kongregacjje missionow a dominikanow) a 248 tamnijskich duchownych zaftara tam 507,000 katolikow.

3 Lujich a Sakseje.

Z Budhżina. Każ je znate, je naši swiath wotc wurjadtih dopołni

jubilejski wotpusk wosebje tohodla wudżeliś, zo býchm⁹ z wucziszcenej wutrobu bohuspodobničho so modlili wo wotwobroczenjo wschelakeje cjesnoscje za katolicku cyrkej a jeje widżomnoho wjercha. Nasch hnadny k. biskop je ténle na jedyn mějac wudżeleny wotpusk na december postajík a porucza nam zhromadnje w swoim wudathym paštyktim liseje k dostacju wotpuska w dlešcej ryczi: 1. pobožnu horliwość w modlenju; 2. wérne pschewobroczenjo naschoho zmýslenja a posěpschenjo naschoho živjenja; 3. wérne płodh pokut⁹ w dokonjenju dobrých skutkow. Shtož hiszczę wosebite wuměnjenja nastupa, pod kotrymž móže jubilejski wotpusk dostath býć, su to tele sc̄hyri: 1. Jedynkróczne dostacjo sakramentow pokut⁹ a wóltarja. 2. Jedynkróczne wopýtanjo dwieju chrkwjom abo khałakow bydlenijskoho města abo wosad⁹, abo dwajkróczne wurjadne wopýtanjo jeneje a teje sameje chrkwe abo khałak⁹ bydlenijskoho města abo farskeje wosad⁹ a dlešche pobožne modlenjo tam na měnjenjo swjatoh⁹ wótca. Wurjadne wepýtanjo rěša tu te, kotrež hýž samo na sebi pschitazane njeje, kaž n. psch. k slyšchenju Božej msc̄e na njedzelskich a swjathych dnach. Na měnjenjo swjatoh⁹ wótca a po joho myſli pak so modlimy, hýž proshym⁹ za roſczenjo a pschibjeranjo katolskeje chrkwe, za zakitanjo japoščotlskoho stoła napscheczo nadpadnikam a pscheszeharjam, za zjenoczenjo wschęch we wérje bjeze wschoh⁹ rozschczepjenja a prócza, za wobkhitanjo mera a jednoth bjez kscheszanskiim wjerchami, za rozswětlenjo a posylujenjo wschęch duchownych a swětinh⁹ wyschnosćow a za wobroczenjo njewerowych a hręchnikow. Poruczenie, nic pak pschitazane su sc̄zehowace modlitwy: japoščotlske wérhwuznaczo, modlitwa za powšciklowue naležnosće kscheszanſta, sydom wótczenaschow a jandzelskich powitanjow, litanija wot skłdkoho jmienia Jezusowego, wot najswjetcisjch⁹ sakramenta wóltarja abo wot wschitkich Swjathych z pschituskachym⁹ modlitwami. 3. Tsikróczne posczenjo na frjedu, pjatk a sobotu jeno ho a toho samoho tydzenja, k čomuž skuscha nic jenož zdžerzenjo wot miasuh⁹ jędzow, ale tež te jenož jedyn krócz dowolene nasyczenjo. Dokelž pak su w tydzenju wot 17.—24. decembra tsi pschitazane póstne dny suchich dnów, sc̄zehuje z toho, zo dyrbja te k dostacju wotpuska poruczene tsi póstne dny w jenym tſjoch druhich tydzenjow decembra wotdžerzane býć. 4. Jakmožna za khudych, každuž kždomu dobra wutroba nits dawa. We wschęch katolickich chrkwiach a khałakach dyrbi tohodla jenni njedzeli měsaca zjawný chrkwiński wopor po pestajenju duchownego wotdžerzanh⁹ býć, zo býchu cji, kž cheedža swoje dary duchownomu k rozdželenju na wopravdze potrjebnych a destojnych swojeje farskeje wosad⁹ dwericz, k temu pschihodnu pschiležnosć měli. W januaru woczakuje so ze stron⁹ tachantskoho konſistorija powjescz wot duchownych wo winoscku wopor a waschniu joho nałożowanja za khudych. Zjawnje pak ma so pschispomnicz, zo je jenož wopravdzie wotedaczō jakmožnih wuměnjenjo k dostacju wotpuska, nic pak wobdzelenjo na chrkwińskim woporje, pschi kotrymž móže so kždy wobdzelicz abo njewobdzelicz. Heward je

spowiednikam wysze dowołnoścjom pśchez hamżowy list wot 20. novembra 1846 we nastupanju schyri spomnienjch wuměnjenjow tola jenož we swjatej spowiedzi tuto dwoje dopuszczone, najprjedy: džeczi, kotrež hiszczę njejssu k swjatomu woprawienju býle, wot toho samoho wotwierazac, býez nakładowania drugoho dobroho skutka za to; a potom: tajsim, kij pśchez khorosz abo druhe zadżewki wotdżerżowani, te w drugim, tseczim a schtowrzym wuměnjenju spomnijene dobre skutki abo jedyn a drugi z nich dokonjecz, te same z drugimi dobrymi skutkami pśchemenicz abo je na drugi blizki čzas wostorczęciz.

Z Kulowa. Nasz (t. r. wrótsławski) biskop je lětuschi jubilejski wotpušť postajík na měsac wot 26. novembra do 26. decembra. — Nedakcija prosh hiszczę wo dalischi rozprawu.

Z Drežđan. Njeboh direktor a pólny kapłan k. August Lange je w swojim testamencje wscie swoje knihy a meuble hało inventar za kapłanstwo w Chemniżu wotkazał, schtož je czim wjetša dobrota, dokelž tam najbóle nowoswjeczeni duchowni pśchitnu, kotsiz so tohobla husto w krótkim dale pśchesadža. Hijo w auguscze pśchepoda wón hnadnomu k. biskopej pjeniez, kij bě hało pólny kapłan wuzbýlkował k fundacji, z kotrejz ma so kladym džeczjom hodowane wjeselo pśchihotowacj. Njeboziczkí je z tym rjanh pśchiklub swojeje lubošeje k schuli podał, kotrýz mohk drje tón abo drugi czitar tež w poslenim wotkazanju sczehowacj.

Z Drežđan. Dzień 8. novembra bu tudh nowy dom (ashyl) towarzystwa s. Vincenca w pśchitomnoſci Jeje kralowskej wysokoſcjom knjenje króniskeje pryncesny a knjenje pryncesny Jurijowejce a wjele sobustawow towarzystwa swjatočnje poświecenych. Najprjedy spěwachu džeczi ashyla a potom mjeſečne k. farař Bernert wotewrjeníku rycz. Na to rozentaji hnadny k. biskop luboscz Chrystusa a Cyrkuje k džeczjom, wupraji swoje pśchipoznacjo drežđanskemu towarzystwu s. Vincenca a skonečni z napominaniem za pśchitomne džeczi ashyla. Hnadny kujez poświeceni sam po cyrkwińskim porjedze nowy dom, po czimz so hiszczę Te Deum spěwasze.

Naležnoſcie towarzystwa.

Do poſtaſtich su swj. lětuschi pśchinoſak dale zapłacili: k. farař Miklawſch Smota z Njebjelcic, kublerowa Anna Strancowa z Njebjelcic, kubler Jurij Mar z Njebjelcic, Miklawſch Matijesek z Njebjelcic, gynnasiast Theodor Nječka w Praž, kapłan Franc Riedel w Dupawje w Čechach, kubler M. Wölmel z Euba, knjezna subpriorka Paula w kláštrje Marijnem Dole, kubler Lehmann (Kilank) z Rožanta, kubler Klimant z Rožanta, kubler Pietruscha z Rožanta.

Živjenja Swjathých zechiw 2. budže sobustawam na lěto 1865 w decembri podatý.

Czischczak L. A. Donnerhaſ w Budyschinje.

Katholicki Pismo

Ewangeliski czasopis.

wudawanu wot towarzystwa S. Cyrilla a Methoda
w Budyšchinje.

Płaćizna
za njesobustawy
10 nsl. lětnje.

Redaktor : Michał Hórnik.

Płaćizna
na póstach
12½ nsl. lětnje.

Číslo 18.

Budyšin, 16. decembra 1865.

Lětník 3.

Řešesčjanske missioňstwo.

(Sklončenje.)

Każ buchu w Chinesiskej řešesčjanska wěra a jeje wuznawario na wschelake waschnjo pscheſčjehani, tak so tež sta we provincach, Chinesiskej pschiležachch a jej poddatych, wosobnje w Korea.*). Missionstwo bu 1627 wot wotca Alexandra de Rhodes ze zwjazelachm spocžatkem założene. Spomnijené wotc wobrocjeni za malo měsacow dwě scjë pořanskich popow, kralowu sotru a sydomuacze jeho naj-blížszych pscheſčelow. W tsioch lětach bě wón z druhim missionarom nimale řešesčj thſac pořanow řešesčjil z pschirachnowaniem popow, kiz běchu hako wobrocjeni dla swojeje wědomosće a pocižiwosće missionaram pschi předowanju jara wužitni. Woni mjenujcy předowachu a zaſtupowachu tež město wobeju missionarow a wujelnichu je, hacž taj poroka dla, kiz kralej dawaschtaj (monaj tamaschtaj z wótrhmi słowami kralowe mnohoženstwo) z kraja wuhnatej bushtaj. Pschetož hdyž Alexander de Rhodes a jeho sobuwužnathy bratr Anton Marqués, lěto pozdžischo a skradźnje kraj zash wophtaſchtaj, pokaza so, zo nic jenož wschitce wobrocjeni we wěrje kruče zwostawachu, ale tež schyri thſac pořanow znova pschewobrocjeni a k doſtaču swjatych sakramentow pschihotowani běchu. W lěcze 1639 potajkim we dwanacie lětach běchu w Korea hžom 82500 řešesčjanow, we lětomaj 1645 a 1646 bu 24000 pořanskich Korejskich řešesčjentych a předh hacž pol sta lět so minhchu, bě hžom 200,000 duski za Chrystusa dobytých.**)

Zo bě we

*) Počtu 7000 mil wulka, nimale z 12 millionami wobydlerow.

**) Henrion, 390 Voyages et Missions du P. A. de Rhodes 88 (1854).

thymle cyhym c̄z̄as̄u w̄erhwuznawanoj ps̄chesz̄ehane, haj zo bu ze smjerczu schtrafowane, hodži so myſſlicz; najbóle paſ trechi tale schtrafa missjonarow, kotsiz jenož krótki c̄zas ſtukowachu a martrowani wot druhich z Europh ps̄chihadzachch zaſh zaſtupowani buchu. K̄h̄etrje dolho ſtukowasche na Korea wótc le Roher a joho pomocnik wótc Paregand. Monaj ps̄chindžeschtaj 22. junija 1692 do kraleſtwia a zapoczeschtai z mudroſeju a z khrobłoscju swoje missionske ſtukowanjo. W noch jenož pr̄edowaschtaj a k̄s̄c̄ejeschtaj. Kaf wjese preniſchi wobroczi, pokazuja nowisze missionske piſma (Lettres XVI. 18); w lēcze 1694 wobroczi a k̄s̄c̄ejeschtaj 468, 1695 schthyri ſta p̄jecz a tſichc̄i, 1696 hac̄ runje b̄e krawne ps̄chesz̄ehano dw̄e sc̄z̄ a woſymnacze, 1697 dw̄e sc̄z̄ a ſto a ſydhm a ſchthyrc̄ci; 1698 tſi ſta a d̄gesac̄z. Ale tež joho ſobudželarjo we missionskie ſtukowachu z thymamym žohnowaniem k̄až wótc le Roher. „Wjese naſchich wótcow, pisa won, mějachu k̄s̄c̄eje wjetſchu innohoſcz k̄s̄c̄ejanow a ſpowiedzow hac̄ ja.“ K wobzarowauju jenož b̄e, zo ps̄chi tejko wobrocjenach, husto k̄až ps̄chez džim ſtukowanych, kral a joho zaſtojnich enak ſurowi wostawachu a zaſlepjeni ſo zaſh b̄jeſſobu k wutupjenju wukežewaczo k̄s̄c̄ejanſta zahorichu. W lēcze 1721 b̄echu wſchitke jaſtwa po cykle Korei napjelnjene z k̄s̄c̄ejanami, kotsiz wſchitk swoju wobſtajnoſcz z mar- tařſkej smjerczu zaplačichu. Missionar Franc Becharelli wumrje halo najpreniſchi, hdhž b̄e dolhi c̄zas hižom w jaſtwie ſedžal a ps̄chez wótroſcz noža a woheňa wſchelako pruhowaný bh̄l; wótc Jan Baptist Mleſſari wumrje w jaſtwie a bjez wjese druhimi ſchdžiwy Luke Thu, k̄s̄c̄ejan kuteje w̄erh a njeſchewineteje wobſtajnoſceje. Hdhž chchku tutoho někotsi, k̄iž joho w̄ysokije starobh dla wob- žarowachu, z črjodh wotſudženych wotſalicz a tak smjerczi wutorhnyč, ps̄chicžiſcheja ſo z mocu zaſh k nim a wuwoła: „Nic tak, to ſu moji bratſja!“ Hdhž jomu laſachu, znamjo naſchoho wumoženja, k̄iž z nohomaj teptacz, ps̄chitloczi jen k swojej wutrobje a prajesche: Moj Knieže a moj Božo, k̄iž Th myſle wſchich wutrobew ps̄cheladach, th znaſtejch tež mħſle mojeje wutroby; ale ja žadam, zo b̄ydu je tež c̄ziſam i wjedzeli, kotsiz mje ps̄chez swoje naſroženja naſtrožej chce- dža, zo b̄ydu widzeli, zo njemoga mje ani najwjetſche c̄zwile ani naſſurowscha smjercz nídh wot twojeje luboſceje dzelič.“ W lēcze 1737 (12. januara) buchu ſchthyro missionario ſo smjerczi wjedzeli: Alvarez, Eraž, v'Abreu a da Cumba, mjez nimi tſjo w̄ysokoſho zemjanſta. Ps̄chesz̄ehano k̄s̄c̄ejanow tra- jesche wot ſpočatka k̄oždoho ſēta hac̄ do joho ſēnca, ale b̄e druhdy mjeñſche druhdy kručiſche, a tajſe woſebje kuteje ps̄chesz̄ehano b̄e we lēcze 1750. Wſchitke jaſtwa b̄echu k̄až 1721 z jatymi napjelnjene, a wjese tutych njezbožownych buchu ps̄chez njemerne poſezenjo a h̄lod ſkōncowanı. Biskopej z Tong-kinga zwijazachu na khribjet brjemjo, k̄iž joho ſtajnje k zemi tkočezſche a tele c̄zwilowanjo trajesche woſym- nacze dnjow dolho. Wótc Laurehgo a druzh missionario wuſtachu teſanie ežwilowanjo, tak zo ſami pohanjo ſo jara ſpodžiowachu, hac̄ weni wulfu wjeſo koſc̄z widzachu, k̄iž w najwjetſich c̄zwilach ze woblicza tntych božich martrarjow ſo ſwětlesche.

Skonečnje buchu wschitcy missionarjo, kij hischceje běchu, 28. augusta toho samoho lěta zwjazani na wulku kódz pschineni, ale nic suadz tehdla, zo chchchu jich tam zatepicz; pohanjo kaž pschez stajne zhonjenjo wuczeni wjedzachu, zo jich smjer cz mnohosćz pschewobroczenych jenož hischceje powjetshci; tehdla buchu woni na tej kódzi wotwjezeni a za wschitkou čas z králestwa wupokazani. Wulke czrijodh pschewobroczenych pschewodzesche jich hacž k morju, hacž runje pohanscy wojach so tomu mócnje wobarachu, pozběhnychu wulke žaloszenjo a plakanjo, a padnýchu k zemi na kolena, zo kchhu poslensje požehnowanjo swojich duschi wjedzjerow dostali, ktrichz nětk za wschitkou čas zhubicz dyrbachu. We časťu tohole pschesczhanja, kij je drnhi wažny wotbjels we Cochin-Chinesiskim missionstwje, mějachu wótcowje jesuitowje wjach dyžli 120,000 kschesczanow pod swojim zaistarajom Lazaristowje 18,000; missionaro de propaganda side nimale 30,000 a deminikanarjo 20,000, schtož do hromady pschez 250,000 kschesczanow jenož we Tongking (Korea) wuczinja. Mnohosć tithy namaka wězo swoju smjercz pschi pschesczhanje, někotři tež wotpadnýchu (pschi cžwilach), ale wjetšha mnohosćz wosta wobstajna friez wschetech czerpjenjow a martrow. Sami protestantscy spisowarjo nam pozdžischo zjewjeja, byrnje ujeradu, zo so lětstotk pozdžischo we Cochin-Chinesiskej nimale 370,000 kschesczanow namaka. Ich mnohosć je so tehdla, byrnje smjercz a wuhnanstwo swoje wopory žadao, na wjach hacž 100,000 powjetshci. Ale tež tale wulka summa dyrbi so nam hischceje mała zezdacž, hdvž z njej pschirunamh missionske powjesce biskopa Retorda. Tutoń biskop, kij bě smjercz takrjec hizom na stotere waschnjo pytal, ale wot njeje kaž pschez džiw stajne wumogeny był, pisacze 1857 do Eurepy: zo je 530,000 anamitiskich kschesczanow, wot ktrichz nimale 403,000 w spomienym lěcze jedyn abo druhu sakrament dostachu. Kaje h kschesczenjo pak to běchu to dopokazachu: jich herliwoscž we wuznawaniu wěry, jich wobstajnosćz we pschesczhanach a cžwilach a jich wulka swěrnostcz we džerzenju bójsslich kaznjow a cyrkwińskich pschikaznjow. „Ja se husto džiwam, praji missionar, kij na koncu zaúdzenoho lětstotka do nutskowneho kraja dónđe, na jich spowiedzach, kij tajku wulku ujewinowatęsz pscheradzeja, zo běch husto we dwelu, hacž wotwazanja potriebaja abo nic*). Na spoczatku sej mýslach, zo nještu derje dōscz rozwuczeni; ale jich swěrne jednore słowa, jich pobožne spokojace wotmówjenja na wschet moje praschenja pschepokazachu mje bórzh wo njewinowatęze a cžistosćzi jich duschow. O moi wótcze prajeze mi, kaf dyrbał so zwazicž, to napšteco mojomu Bohu cžinicž, kij je mje pschez swojut smilnosćz powołał k swojej swiatej wěrje? Nochyl tola mój wumogen Jezus Chrystus, kij za mje wumrje, pschidacž, zo bych něhdý do tajfóho hrécha padnył.“

*) K wotwazanju je, kaž je znate, wuznacjo zaúvjenja trěbne, tak zo bjez hréchow po prawym tež žane wotwazanjo trěbne njeje.

Cyrkwi a wustawy we Warschawje a Krakowje. (Słoniczenjo.)

Z Warszawy podamъ ѿ do staroславноho Krakowa, kіз вѣ sydkо pольских kralow hacъ do Sigmunda III. a wot 1815 — 1846 hlowne mѣsto republiki, w ketrymъ poslenimъ лѣcze Rakuskej pschipadze. Mѣsto z nѣkotrymi pschedmѣschczemi lezi jara kraſnje pschi rѣcy Wisle pod horu Wawel. Wone ma starožitny raz a ze wſchoho je widzecz, zo je w prijedawſkich czasach wjetſche a žiwisze bylo. Pod kralemi Jagiellonskimi mѣjesche 70,000 wobydleri a 70 cyrkwiow, hiez tym zo je nѣtk 50,300 ludzi (w tym je pschez 12,000 židow), cyrkwi pak je 34 katholickich, 1 grichiska, 1 protestantska a 7 synagogow. Kloschtrow je 12 mužskich a 10 ženskich.

Z cyrkwi je najwosebnischa kathedralna (bislopsko) na horych Wawelu, kotrejz spoczatli do prěnich czasow kſcheszansista w Pольskieſ sahaja; ale na tym mѣscie, hdzej nѣtk wet hrodu abo nѣtko twjerdzishn wobdata steji, natwari ju hafle kral Wladyslaw Herman k czesci swjatoho Wjacslawa (wokolo 1110) a nastupnicz roszčerichu ju po wſchelakich wohniach; nѣtciſchu pedobu ma wot I. 1330. W tutej zwjetſcha gothickej cyrkwi je mnogoſez historickich wopomnikow, a zdobnje praji duchewnih Olechowſti w ryczi k Stanislauj Augustej, poslenomu pольskiemu kralej, zo bych, hdz by njebyta piſana historia pольskich krajow, murje a wopomniki tejeli cyrkwi je powjedate. Zbola hlownoho woltarja je tu 25 wottari a 18 klapalkow, w kotrychъ powostanki 19 kralow (kaž Wladyslaw Leszek, Kazimir Wulti, Wladyslaw Jagiello, Kazimir Jag.. Jan Olbracht, Zygmunt Stary, August I., Zygmunt III. a t. d. hacъ do Augusta II. a III.) 9 kralownow a pryncesnow a wiele slawnych muži a wyſekich zaſtojnukow, generalow, biskopow atd. wotpoczuja. Srjedz cyrkwi a w prečnej k dzi steji kraſna klapalka s. Stanislawa, na kotrejz woltarju su powostanki (koscze) tohole swjatoho we wulkim ſlebornym a debjenym kashczu wustajene; schyrio ſleborni janbzelowje jen dzerza; we woltarju su reliquije s. Floriana. Bjez wopomnikami su wulke figurz abo medaillonu wurubane: nѣkotre z czerwienoho, druhe z czornoſho a nѣkotre z kararskoho marmora; wſchѣ jich napismu nijemoh  za d en pscheczitacj. Tejko wažnych wopomnikow ujeje nihdze w cyrkwi nahromadzonych kaž tudz. Pod cyrkwiu su rowy kralow, z kotrychъ je dz el koždomu wopytowarzej pschistupn. Ja dach ſej wosobje połazacz rowy krala Jana Sobieskoho (ſobupschewinjerja Turkow pod Winnom), Tadeja Koſciuszki w kamieniutnym ſarkofagu, wjercha Józefa Poniatowskoho. Też zaſtupich ze swoim pschewodzjerjom k. r zbarjom Parisom Filippi do ſakristije (klapale), hdzej je jara wiele w cow widzecz. Ze tu wiele reliquijow (h ewa a ruka s. biskopa Stanislawa, koscze s. Sigmunda, s. Wjacslawa) we złothych a ſlebornych wobdawkach, su tu złote k hiže (jedny z drohim kamieniem je na 10,000 dukatow w placziznie), monstrancy, infuse a ornath slawnych biskopow, klesuchi a mječe ze starzych czasow a t. d. Słoniczenje zaſtu-

pichmoj hiszczje na węžu (torm), hdez je najwjetši zwon (dar Zygmunta I.) w Polskiej, w Krakowie 1520 laty a delecta 12 kołczi do kołesa scheroki. — Jena najrlenisčich gothicich chrkwi z rjanym wjelbom w Polskiej je wulka chrkej s. Marije doniebjeswacza na torhoszczu z l. 1226; wona ma dwę wulskie węži, jena je 255 stopow wysoka a najwysoksha w Polskiej. W njej je 32 woltarow. Tudy bu 24. měrca 1794 narodne postanjenje pszechzimo njepscheczelam, kiz běchu po bžiwnym prawje susodstwa (!) Polsku bjez sobu rozdzielili, wobzamknene a tudy da narodny wjedziezér Kościuszko konstituciju 3. meje wojewicž. Najzajmawscha węc w chrkwi je wulki gothicisti woltar, ržbariske archybzelo dwanacze-litneje prých slawnoho Vita Swosza z Krakowa (1447—1533), kotryž je w Krakowie a Nürnbergu a drugdzie krasne ržbarske, malowane, rysowane a wyrwane drohotnosće zawoſtajil. Woltar wobsteji z wjeli polow; wokoło sředzansko wobraza je 18 taſlow z podawkami narodzenja, czerpjenja a horjestacja Chrystusowoho. Crie-dzina pschedostaja wusutyczko abo smiercz s. Marije, kotryž wobraz je so mi tak spodobal, zo sym tsi krocz z nawočnej schleicu derje wobronjeny chrkej wopýtal. Widzis tam japoschtołow wubjernje a wschelako postajenych wokoło klecžomrěja-ceje swjateje kniežnych Marije, kotaž ma krónu węcznoho živjenja hžo na hłowje; jedyn japoschtoł djerži ju zrudny pod pažu, druhí so modli, tsecži jeje swjatosć wobdzia, drugi hladaja k njebju, hdez jeje duscha khwata. Njebio so hžo wotewrja, hwězd hacz k zemi dosahace tu samu z njebjom zjenoczeja; zemja služi za pscheddwór njebjes, z kotryž so swětlosć wuliwa na hlowy japoschtołow. Wulki mischtrowski wobraz dokonja so w gothicich jehlach, kotaž kaž cyła swjatnica pszech barbjene wokno wschelake rjenje kamane pruhi dostawaja. Jedyn bžen bě w tei chrkwi wjeli ludu, kotaž do kłoschtra Mogily na wotpušť puczowacž chyſche. Duchowny jim psched woltarjom předowasche. Tež dzecži chchcu sobu, a tsi holčki w bělých draſtach njeſechu rjanu khorhoj. — Dale sym wulki dominikanski chrkej wopýtal, kotaž je so pschi wulkim wohnju 1850 wupalila a nětko so rjenje wutwarja. Su tam powostansi swjatoho Jacka (Hyacintha) a wjeli drugich slawnych muži. — W chrkwi ss. Pětra a Pawola je slawny jesuita a polski spisowar Petr Skarga († 1612) pohriebany. — Chrkej s. Barbory w blízkosci chrkwi s. Marije je spominjenja hōdina, dokelž su ju pilni murjerio tuteje w hodžinach wotpoczinka pschipolnju a zwiecžora darmo natwarili. — Chrkej s. Bernadina pod hromem z kłoschtrum obſervantow (Fratrum de obſervantia) je mnicham tutoho w Polskiej rozscherzenego rjada imeno bernardinow dala. — W chrkwi s. Michala na Škalce ma woltar z wobrazom s. biskopa Stanisława, kotaž bu na tamnym měsjeze 8. meje 1079 wot Bolesława Smiałego sfoncowanu; na woltarju pak je kruch sprochniwoho pjenka, na kotrymž bu czelo Swjatoho psched chrkwi rozrubbane. Tudy wotproschowasche kóždy w Krakowie krónowanu polski kral po swojim krónowaniu winu jenoho swojich przedownikow. — W akademiskej chrkwi s. Jana Kant-

skoho, krakowskoho professora; su tam siedmy marmorowe stołpy z jenožho kruha, kózob 14 lechezi wysoki. — Wjez klóschtrami ma so woſebje kvalicj klóſchtr milosezjiwych ſotrow ze ſchpitalom za žonh a džeczi; kózdoletne býwa a pobudze tam 2000 khorých žonow a 1300 khorých džeczi. W ich ſchpitalu je tež ba- binſka klinika.

Z krakowskich wuſtawow sym ſebi wobhlađal wysoku ſchulu (akademia krakowska a nětko powjetſchene kollegium Jagiellonſke) z wulkej knihownju, hdzej sym z pſchezelnym k. bibliothekarjom Muſkowskim doho pſchebywał. Toherumja sym w nowym muſeju towarzſwa wědomosci pod wjedzenjom pſchedsyd k. pro- fessora Dr. Majera wſchitko ważne widział. Tola powjescz wo tym kaž wo wo- ptyaniu mogith (naſypanoho rowa) Koſciuſki a ſelowych podkopkow we Wielicz- nieskuſcha pod napismo tutoho mojoho naſtaſka, a napischi to do „Lužicana“.

M. II.

Chrkwiſke nowinki a powjescze.

Němſka. W Bernburgu (w Anhaltſkej) bu nowotwarjenia chrkwi po- ſwjeczona. — Pruski knežerſki radziec Dr. Aulice z Barlina wunrje na pucjo- wanju w Mnichowje. Won bě kvalený zastojnik a swérny katholik. Won za- wostají ſchpitalnej ſwiatej Hedwigi w Barlinie 2500 toleri a k twarjenju kathol- ſteje faru na potsdamskim pſchedměſceju 20,000. — Starý bayerski kral Ludwik je k twarjenju chrkwi w Eufelu we Pſalzy na dwaj razaj hižo 4000 toleri daril.

Z Barlina. Tu je ſo towarzſwo założito, kij chce kublerjow a fabri- kantow k tomu pſchivjesez, zo býchu swojim ludžom dali — njedzeli ſwjeczic.

Schwajcarſka. Tudy je 213 laſtich měſinow, hdzej ludžo z processio- nami na pobožnoſć a wotpuff pſchindu; z toho pſchindze na kanton (krajinu) Wallis 40, na Freiburg 31, na Luzern 19 atd.

Krajinska. Towarzſwo ſwjatohoh Męchora (Hermagoras) naſlupi bóržy ſedme lěto a wubudža ſlowjencow k zastupjenju. Wone ma hižo 2719 ſobuſta- wow, kij kózdoletne ſchěſnak placza. Pſchichodne lěto pōčnje „Žiwenja ſwjatych“ wudawacj. Hdjh býchu jenož tež Serbja do ſerbſkich knihownych towarzſwów (ka- tholick do naſchoho towarzſwa a do Maczich Serbſteje) we wjetſcher mnohoſći zastupowacj chchli.

Italska. W kraju krala Viktora Emmanuela je nětko 1112 ſchulow, kotrež klóſchtriske rjady a nabožne zienocjenſtwa džerža. Wuczerjow a wucjer- kow je 907. A tola chce ministerſtwo wſchē tele ſchule, kotrež maja dowěru luda, z mocu zběhnycj.

Italska. Sejm we Florenzu doſtanje w krótkim namjet wo zběhnjenju wſchitkých klóſchtrow. Pension za kudzych mnichow ma 240 frankow (nórtow) na lěto býcz. Džel rentow z klóſchtriskich kublow doſtanu wosadž wot knežerſtwa a maja z nimi ſchule a kheje za khorých same placzicj. Wosadž změja nětk wjach

wubawów! Farać dostonje za lěto z najmjeńsza 800 frankow. Też budža diöcesy hinač wobmiejzowane.

Italska. Dwaj mlobaj duchownaj, kiž běchtaj w Romje swoje schtudije cziniłoj a njedawno so domoi (jedyn do Piemonta a druhí do Modena) wróciſtaj, běchtaj na poruczeńscji ministra wójny do wójſka thljenaj a czinitaj w Turinje službu halo spróstaj wojskaj. — Swjath wóte je stajnje pschi dobrzej strovocje.

Francózſka. Tudy hromadža na wopomnik njeboh generała Lamoriciéra, w swoim času wjedzicjerja bamžowoho wójſka. Mała hižo 60,000 frankow. Hrabja Chamberd pôsla 1000 frankow, kralowa Marija Almalia 500, biskop Dupanloup 200 atd. Najkrasniſchi wopomnik pał je jomu swjath wóte stajit, hdhž zawostajnej wudowje taſtile liſt pôsla: „Najdrožſha fotra w Jezusa Chrystusu! Hdhž zrudnu powjescz wo zmřečju wubjernoho generała Lamoriciéra, Waschoho hódnego mandzelskoho, dostač a hdhž woczi pozběhnych k njebiesam z proſtu za pokoj zmřjetoho, wobroczichu so moje myſle k Wam a Waschim najdrožšim a nabožnym džowęcizkam a dželachu z Wami a z nimi bolesč nad tak wulki muž pschiniesk nabogaństwu a tomule japoſchtoſkomu ſtolej a mócnje pschi-bjeraja we inni zacjucza pschikhilnosće a džakownosće k tomule katholskemu wjedzicjerji wójſka a tomule synej połnomu podaczą k swojej maczeri, swjatej Cyrkwi. Džakownosć zary so do mojeje wutroby; tola bolesč bu polóżena, hdhž so dopomnich na joho wopravodze kſcheszanske kumřečjo a na te zacjucza, kotrež won psched ſmjerencju mjeſeče. Změrnjujce ſopotaſkim w Bohu a budźce wěſta, zo won poſtrebne poſylnjenjo da. Dobry farar doruciži mi Wasch liſt, na kotrež sym z tymle wotmowlivcz chył. Halo dopofazmo mojeje wótcowſkeje pscheczelnosće wozmice japoſchtoſke požohnowanjo, z kotrejmiž z połneje wutroby Was a Wasche džonki żohnuju. Z Vatikana, 3. oktobra 1065. Pius IX. bamž.”

Poſknocna Amerika. Biskop Rappe w Clevelandzie w stacjje Ohio dosta wot protestantskoho pschekupca 2000 dollarew a 180 akrow kraja k twarjenju ſchpitala. — Missionar Smeddin namaka w lěcje pschi rěch Redriver nimale 100 lět staroho Francouzu, kotrež wot 86 lět njebě k ſwiatymaj ſakramentomaj był a nětko so z Bożej hnadi k Bohu wobroczi a wobstaracj da.

(Měſchiňske jubileum). Farar Haan w Altschawje pola Kaadena w Čechach swjeczesche swoje 50 lětne měſchiňske jubileum. Hacžrunje je lěta dolho hižo nimale ſlepy, djerži kózdy dzejí Božu mſču, na njedzelač ſpěwanu, kſcheszijje a předuje; pschetož won mōže wſchē modlitwų w missali a agendje z hlowy.

3 Luičy a Sakſkeje.

Z Budýſchiną. Kaž zaſkłachachm, běſte 21. novembra w kloſchtrje Marijuej ſwězde wotpołożenjo kloſchtrſkich ſlubow; tež zaſtupiču někotre kniežinę

do noviciata. Proshymy wo dopis, kaž smy je wschéch druhich stron wo dopisy w chrkwienskich a schulskich należnosćach hiżo husto żadali.

Z Budyschin a. Psched tydzenjom pobu pola nas mnich Telesfor Nowiński z kapucinsko ho rjada we Warszawie. Jego kloschyr ma město 30 mnichow netko jenož dwaj a guardian je tež pschesadżen. Mjenowanym mnich bratr mějesche hiżo dawno wotpohladanjo do Roma a Jeruzalema puczowacj; knježerstwo da jomu skončnije dowolnosć f tomu, ale na pasu stejesche „bjez wróćenja,” do czohož bě mbohi mnich tež zwolil, hdjż hinaschi pas dostacj njemóžesche. Knježerstwo je, kaž so zda, hiżo spokojene, hdjż ma zash wo jenoho khudoho mnicha mjenje! Tonle bratr poda so na daloki pucj, hac̄runje móžesche jenož polsku ryc a jenož najpotrjebniscze słowa we laczanskej a němskej. Z wulkej dowěru na Boha nadzijesche so won pschez Bayersku a SchwajcarSKU (dokelž pschez Rakusku njemóžesche dowolnosć) do Italiskeje pschińej. Won je krucje po reguli s. Francisca žiwih. Tak na pschiftad njedotka so won ani pjeniez, býrnje jomu ludžo radh dacj chchli; won prosh jenož, zo býchu joho hospodowali a něšto snadne f jěđji dali a, jeli chcebj, někotre schtacie na želežnich za njoho zapłacjili; hdjż pał to njedostanje, bjez w božim mjenje pěšti. Won bě jara pobožnih a poniznih. Budyschin smy jomu pokazali. Njedzelu běsche w serbskej chrkwi, hdjż bě joho pobožnosć ludži a jich chrkwienske spěwanjo jara hnuko. Nječ joho janžel Rafael pschewodža!

Z Budyschin a. Kaž zaſlyſchachm, su naschi katholscy Serbja, kotiž do Krupki khodža, pjenieżne darh za wotpalene město Gottleuba, hdjż pschez noc wostawaja, składowali. To bě jara khwalobna mysl, ejim bôle, dokelž je so schało, zo su někotsi ludžo tamniſcheje stronu serbski katholiski procession wusmęchowali. Proshymy rozprawu!

Należnosće towarzstwa.

Do połkadniczych su dale swój pschinošci zapłacjili: Jan Grubert z Radwora, Madlena Nowakec z Bronja, Madlena Holskowa z Radwora, Miltawskij Miet z Bronja, tubler Jakub Schotka z Schrešcic, Madlena Beroowa z Budworja, cjeſla Jakub Wincar z Worklec, kooperat P. Ludwik Angermann z Rožanta, Michał Krawczyk z Koſlowa, Michał Manjot z Pěškec, Michał Kuczank z Pazka, krawec Schipczyk z Konjec, tubler Jurk z Rožanta, Madlena Körjenkowa z Koſlowa, Jakub Ćzornak z Koſlowa, pjeclar Libich z Rožanta, wuczter Hauffa z Rožanta.

Na lěto 1864 zapłacj hiſcze jedyn a w zapisku 1863 je pschez njedohladanjo (kaž móže so to lochę stacj) we ejishezantym (tola nic w pisanym) wupostanjeny: Petr Knobloch z Worklec.

Zapisk zemřelých ſobustawow njemóžem podać; dokelž njejjin w tym ničo dostali.

Zimjenja Swjathych wuندże poslenje dny měsaca.
Srjedu, 27. decembra je hłowna zhromadźizna naszeho towarzstwa.